

Government of Telangana
Department of Women Development & Child Welfare - Childline Foundation

When abused in or out of school.

To save the children from dangers and problems.

When the children are denied school and compelled to work.

When the family members or relatives misbehave.

24 HOUR NATIONAL HELPLINE

1098 (Ten...Nine...Eight) dial to free service facility.

State Council of Educational Research and Training,
Telangana, Hyderabad
రాష్ట్ర విద్య పరిశోధన శిక్షణా సంస్థ, తెలంగాణ, హైదరాబాద్

IN ANY EMERGENCY
DIAL
100
TELANGANA POLICE
www.tspolice.gov.in
Telangana State Police

సాంఘిక శాస్త్రం
Social Studies
CLASS VII
పదో తరగతి

Social Studies

సాంఘిక శాస్త్రం

Free

CLASS VII విదో తరగతి
Part-2 భాగం -2

Published by
The Government of Telangana,
Hyderabad

తెలంగాణ రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ప్రచురణ,
హైదరాబాదు

CHILDREN'S BILL OF RIGHTS

A child is every person under the age of 18 years. Parents have the primary responsibility for the upbringing and development of the child. The State shall respect and ensure the rights of the child.

- I have the Right to express my views freely, which should be taken seriously, and everyone has the Responsibility to listen to others. [Article-12,13]
- I have the Right to good health care and everyone has the Responsibility to help others get basic health care and safe water. [Article- 24]
- I have to Right to good education, and everyone has the Responsibility to encourage all children to go to school [Article- 28,29,23]
- I have the Right to be loved and protected from harm and abuse, and everyone has the Responsibility to love and care for others. [Article-19]
- I have the Right to be included whatever my abilities, and everyone has the Responsibility to respect others for their differences. [Article- 23]
- I have the Right to be proud of my heritage and beliefs, and everyone has the Responsibility to respect the culture and belief of others. [Article- 29,30]
- I have the Right to safe and comfortable home and everyone has the Responsibility to make sure all children have homes. [Article- 27]
- I have the Right to make mistakes, and everyone has the Responsibility to accept we can learn from our mistakes. [Article- 28]
- I have the Right to be well fed and everyone has the Responsibility to prevent people starving. [Article- 24]
- I have the Right to a clean environment, and everyone has the Responsibility not to pollute it. [Article- 29]
- I have the Right to live without violence (verbal, physical, emotional), and everyone has the Responsibility not to be violent to others. [Article- 28, 37]
- I have the Right to be protected from economic exploitation, and everyone has the Responsibility to ensure that no child is forced to work and is given a free and secure environment. [Article- 32, 34]

These rights and responsibilities are enshrined in the United Nations Convention on the Rights of the Child, 1989. It contains all the rights which children and young people have all over the world. The Government of India signed this document in 1992.

ఆరించిన అభ్యసన ఫలితాలు

సాంఘికశాస్త్రం

7వ తరగతి

విద్యార్థులు ఇవన్నీ నేర్చుకుంటారు.....

- వరదల వంటి ప్రకృతి వైపరీత్యాల సమయంలో తీసుకోవాల్సిన నివారణ చర్యల గురించి వివరిస్తారు.
- వైపరీత్యాలు ఏర్పడటానికి గల కారణాలను వివరిస్తారు.
- కాకతీయులు, మొఘలులు, విజయనగర రాజుల సైనిక వ్యూహాలు, పరిపాలన గురించి వివరిస్తారు.
- వివిధ దేవాలయాలు, సమాధులు మరియు మసీదుల నిర్మాణానికి అవలంబించిన వివిధ లభ్యవృద్ధి రీతులు మరియు సాంకేతికతను గురించి వివరిస్తారు.
- వివిధ మత ఉద్యమాల ఆవిర్భావానికి దారితీసిన కారణాలు విశ్లేషిస్తారు.
- తమ స్వంత నియోజక వర్గం యొక్క ప్రదేశమును రాష్ట్రపటంలో గుర్తిస్తారు.
- పట్టాలను వర్గీకరించి, వాటి ఉపయోగాలను వివరిస్తారు.
- ఎత్తైన ప్రాంతంలో పల్లపు ప్రాంతాలలో నివసించే ప్రజల జీవన విధానంలోని వ్యత్యాసాలను పట్టికగా తయారు చేస్తారు.
- జల చక్రాన్ని వివరిస్తారు.
- చేపలు పట్టేవారి జీవన స్థితిగతులపై ప్రతిస్పందిస్తారు.
- వరోపాలో ప్రవహించే నదుల వివరాలు సేకరించి పట్టిక రూపొందిస్తారు.
- ఆఫ్రికాలోని ఎడారులను ఆఫ్రికా పటంలో గుర్తించి, వాటి గురించి వివరిస్తారు.
- బాలకార్మిక వ్యవస్థపై కరపత్రాన్ని తయారు చేస్తారు.
- పారిశ్రామికీకరణ వల్ల ఉత్పత్తి రంగంలో వచ్చిన మార్పులను విశ్లేషిస్తారు.
- 1857 తిరుగుబాటుకు గల కారణాలను వివరిస్తారు.
- రాష్ట్ర శాసన సభలో చట్టాల తయారీ విధానాన్ని వివరిస్తారు.
- ఇటుక బట్టీలలో పనిచేసే కార్మికుల స్థితిగతులను వివరిస్తారు.
- దేవాలయాల విధ్వంసంపై ప్రతిస్పందిస్తారు.

SOCIAL STUDIES

Class VII (PART-2)

Editors

Sri C.N. Subramanyam,
Eklavya, Bhopal, M.P.

Prof. I. Laxmi, Dept. of History,
Osmania University, Hyderabad.

Prof. M. Kodandaram, Dept. of Political
Science, P.G. College, Sec'bad, Hyd.

Prof. K. Vijaya Babu, Dept. of History,
Kakatiya University, Warangal.

Dr. M.V. Srinivasan, Asst. Prof.
DESSH, NCERT, New Delhi.

Dr. M.V.S.V. Prasad, Asst. Prof.
DESSH, NCERT, New Delhi.

Dr. C. Dayakar Reddy, Asst. Prof.
University College for Women, Koti, Hyd.

Sri K. Suresh,
Manchi Pustakam, Hyderabad.

Prof. G. Omkarnath, Dept. of Economics,
University of Hyderabad, Hyderabad.

Prof. S. Padmaja, Dept. of Geography,
Osmania University, Hyderabad.

Prof. A. Satyanarayana (Retd.), Dept. of
History, Osmania University, Hyderabad.

Dr. K.K. Kailash, Dept. of Political Science,
HCU, Hyderabad.

Sri Aravind Sardana, Director,
Eklavya, Bhopal, M.P.

Dr. K. Narayana Reddy,
Asst. Prof. Dept. of Geography, O.U., Hyd.

Sri Rammurthy Sharma,
Dept. of Education, Govt. of Punjab.

Sri Alex. M. George,
Eklavya, Bhopal, M.P.

Textbook Development Committee

Smt. B. Seshu Kumari, Director,
SCERT, Telangana,
Hyderabad.

Sri B. Sudhakar, Director,
Govt. Textbook Printing Press,
Telangana, Hyderabad.

Dr. N. Upender Reddy,
Professor & Head C&T Dept.,
SCERT, Telangana, Hyderabad.

QR CODE TEAM

Published by Government of Telangana, Hyderabad.

Respect the Law
Get the Rights

Grow by Education
Behave Humbly

© Government of Telangana, Hyderabad.

First Published 2013

New Impressions 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022

All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

The copyright holder of this book is the Director of School Education, Hyderabad, Telangana.

We have used some photographs which are under creative common licence. They are acknowledged at later (page vii).

This Book has been printed on 70 G.S.M. Maplitho,
Title Page 200 G.S.M. White Art Card

Free Distribution by Government of Telangana 2022-23

తెలంగాణ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ 2022-23

Printed in India

at the Telangana Govt. Text Book Press,
Mint Compound, Hyderabad,
Telangana.

SOCIAL STUDIES

Class VII

Writers

- Sri K. Laxminarayana**, Lecturer, DIET, Angalur, Krishna Dist.
Sri M. Narasimha Reddy, GHM, ZPHS Peddajangampally, Y.S.R.Kadapa.
Sri K. Subramanyam, Lecturer, DIET, Kurnool.
Sri M. Papaiah, Lecturer, SCERT, Telangana, Hyderabad.
Dr. B.V.N. Swamy, S.A., GHS Huzurabad, Karimnagar.
Sri P. Srinivasulu, S.A., ZPHS Bandaposanipally, Medak.
Sri Ayachithula Laxman Rao, S.A., GHS Dhangarwadi, Karimnagar.
Smt S. Suvarna Devi, Lecturer, Govt. Degree College, Narsapur, Medak.
Dr. Racharla Ganapathi, S.A., ZPHS Ladella, Warangal.
Sri Korivi Srinivasa Rao, S.A., MPUPS, P.R.Pally, Tekkali, Srikakulam.
Sri Ch. Radha Krishna, S.A., ZPHS Venkatapuram, Srikakulam.
Sri T. Rama Krishna, S.A., ZPHS Deva Penugonda, West Godavari.
Sri K. Kumara Swamy, S.A., ZPHS Dowdepally, Adilabad.
Smt B. Sarala, S.A., ZPGHS Indukurupet, Nellore.
Sri P.V. Krishna Rao, LFL HM, P.S. Mohalla No. 16, Yellandu, Khammam
Sri A.R. Ramesh Rao, S.A., ZPHS Roddam, Anantapur.
Sri Gaddmeedi Rathanga Pani Reddy, SA, ZPHS Janampet, Moosapet, Mahabubnagar.
Sri Vanguri Gangi Reddy, SA, ZPHS Kondurg, Mahabubnagar.
Dr. Chakinala Srinivas, GHM, GHS Durgammagadda, Karimnagar.
Sri U. Anandkumar, S.A., Z.P.H.S, Sujatha Nagar, Khammam.
Sri NC Jagannath, GHS Kulsumpura, Hyderabad.
Smt. Hemakhatri, IGNIS, Hyd. (**Proof reading**)

Coordinators

- Prof. J. Raghavulu**, SCERT, Telangana, Hyderabad.
Sri M. Papaiah, Lecturer, SCERT, Telangana, Hyderabad.
Sri S. Vinayak, Coordinator, C&T Dept. SCERT, Telangana, Hyderabad.
Dr. Racharla Ganapathi, S.A., ZPHS Ladella, Warangal.
Sri Ayachithula Laxman Rao, S.A., GHS Dhangarwadi, Karimnagar.
Sri P. Srinivasulu, S.A., ZPHS Bandaposanipally, Medak.

Illustrators

- Sri Kurella Srinivas**, S.A., ZPHS, Pochampally, Nalgonda.
Sri B. Kishore Kumar, SGT, MP UPS, Alwala, Anumula, Nalgonda.
Sri P. Anjaneyulu, Geomapper, CESS-DCS, Hyderabad

DTP & Design

- Kishan Thatoju**, Computer Operator, C&T Dept., SCERT, Telangana, Hyderabad.
Kannaiah Dara, Computer Operator, C&T Dept., SCERT, Telangana, Hyderabad.
Smt. K. Pavani, Graphic Designer, Hyderabad.

Energized Text Books facilitate the students in understanding the concepts clearly, accurately and effectively. Content in the QR Codes can be read with the help of any smart phone or can as well be presented on the Screen with LCD projector/K-Yan projector. The content in the QR Codes is mostly in the form of videos, animations and slides, and is an additional information to what is already there in the text books.

This additional content will help the students understand the concepts clearly and will also help the teachers in making their interaction with the students more meaningful. At the end of each chapter, questions are provided in a separate QR Code which can assess the level of learning outcomes achieved by the students. We expect the students and the teachers to use the content available in the QR Codes optimally and make their class room interaction more enjoyable and educative.

Let us know how to use QR codes

In this textbook, you will see many printed QR (Quick Response) codes, such as . Use your mobile phone or tablet or computer to see interesting lessons, videos, documents, etc. linked to the QR code.

Step	Description
A.	Use Android mobile phone or tablet to view content linked to QR Code:
1.	Click on Play Store on your mobile/ tablet.
2.	In the search bar type DIKSHA .
3.	 <p>will appear on your screen.</p>
4.	Click Install
5.	After successful download and installation, Click Open
6.	Choose your preferred Language - Click English
7.	Click Continue
8.	Select Student/ Teacher (as the case may be) and Click on Continue
9.	On the top right, click on the QR code scanner icon and scan a QR code printed in your book
	OR
	Click on the search icon and type the code printed below the QR code, in the search bar (Q)
10.	A list of linked topics is displayed
11.	Click on any link to view the desired content
B.	Use Computer to view content linked to QR code:
1.	Go to https://diksha.gov.in/tehrangana
2.	Click on Explore DIKSHA-TEHRANGANA
3.	Enter the code printed below the QR code in the browser search bar (Q)
4.	A list of linked topics is displayed
5.	Click on any link to view the desired content

ఎన్ఝెక్ట్ టెక్స్ట్ బుక్ - ఈ పాఠ్యపుస్తకంలోని భావనలను స్పష్టంగా, నిర్దిష్టంగా, ప్రభావవంతంగా అర్థం చేసుకోవడానికి **QR (Quick Response)** కోడ్లతో బలోపేతం చేయడం జరిగింది. **QR** కోడ్లో చేర్చబడిన అంశాలను స్మార్ట్ ఫోన్లో చూడవచ్చు లేదా **LCD** ప్రొజెక్టర్ / కె-యాన్ ప్రొజెక్టర్ ద్వారా తెరపై ప్రదర్శించవచ్చు. **QR** కోడ్లలో ఉన్న సమాచారం చాలా వరకు వీడియోలు, యానిమేషన్స్ మరియు స్టైల్ రూపంలో ఉంటుంది. అంతేకాకుండా ఈ సమాచారం, పుస్తకంలో ఉన్న సమాచారానికి అదనమైనది.

ఈ అదనపు సమాచారం ద్వారా విద్యార్థులు భావనలను స్పష్టంగా అర్థం చేసుకోవడానికి మరియు ఉపాధ్యాయులు తాము నిర్వహించే బోధనా కృత్యాలు అర్థవంతంగా జరగడానికి తోడ్పడతాయి.

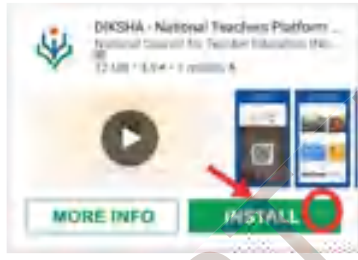

ప్రతి అధ్యాయం చివరన ఒక అదనపు **QR** కోడ్లో ప్రశ్నలు ఇవ్వబడినాయి. ఇవి, విద్యార్థుల అభ్యసన ఫలితాలను ఏమేరకు సాధించారో మదింపుచేయడానికి తోడ్పడతాయి.

విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు **QR** కోడ్లలో ఇవ్వబడిన సమాచారాన్ని విరివిగా ఉపయోగించి తరగతిగదిలోని ప్రక్రియలను మరింత ఆనందదాయకంగా, విద్యావంతమైనవిగాను మలచుకుంటారని ఆశిస్తున్నాము.

క్యూఆర్ (QR) కోడ్లను ఎలా వాడాలి తెలుసుకుందాం!

ప్రస్తుత పాఠ్య పుస్తకంలో ఈ విధంగా ఉండే క్యూఆర్ కోడ్లను పొందుపరచబడినవి.

ఈ క్యూఆర్ కోడ్లను ఉపయోగించి ఆసక్తికరమైన పాఠాలను, వీడియోలను, డాక్యుమెంట్స్ మొదలగు వాటిని మీవద్దగల మొబైల్, ట్యాబ్లెట్ లేదా కంప్యూటర్ ద్వారా వీక్షించండి.

దశ	వివరణ
ఎ)	క్యూఆర్ కోడ్లో లింక్ చేయబడిన విషయాలను ఆండ్రాయిడ్ మొబైల్ లేదా ట్యాబ్లెట్లో వీక్షించుటకు :
1	మీ యొక్క మొబైల్ / ట్యాబ్లెట్లోని Play Store పైన క్లిక్ చేయండి.
2	సెర్చ్బార్లో DIKSHA ను టైప్ చేయండి.
3	
4	తెరపైన ఇలా కనిపిస్తుంది.
5	INSTALL పైన క్లిక్ చేయండి.
6	విజయవంతంగా INSTALL చేసిన తరువాత యాప్ ను తెరవడానికి OPEN పైన క్లిక్ చేయండి.
7	'తెలుగు'ను ఎంపికచేసుకొని క్లిక్ చేయండి.
8	'కొనసాగించడానికి' క్లిక్ చేయండి.
9	విద్యార్థి / ఉపాధ్యాయులు రెండింటిలో మీకు చెందిన దానిని ఎంపిక చేసుకోండి.
10	కుడివైపున ఉన్న క్యూఆర్ కోడ్ చిహ్నం స్కానర్ ను క్లిక్ చేయండి. తరువాత మీ పాఠ్యపుస్తకములో ముద్రించబడిన క్యూఆర్ కోడ్ ను స్కాన్ చేయండి. (లేదా) సెర్చ్ బార్ నందు (Q) క్యూఆర్ కోడ్ క్రింద ముద్రించబడిన కోడ్ ను టైపు చేయండి.
11	క్యూఆర్ కోడ్లో జతచేయబడిన విషయాలు కనిపిస్తాయి.
బి)	క్యూఆర్ కోడ్లో లింక్ చేయబడిన విషయాలను కంప్యూటర్ నుండి వీక్షించుటకు -
1	https://diksha.gov.in/teLANGANA అను లింక్ ను ఓపెన్ చేయండి.
2	Explore DIKSHA-TELANGANA పైన క్లిక్ చేయండి.
3	పాఠ్యపుస్తకము నందు ముద్రించబడిన క్యూఆర్ కోడ్ క్రింద ఉన్న కోడ్ ను టైపు చేయండి.(Q)
4	ఈ కోడ్ కు జతచేయబడిన విషయాలు కనిపిస్తాయి.
5	కావలసిన విషయాలను వీక్షించుటకు లింక్ పై క్లిక్ చేయండి.

Letter to students

“As my mother lies down too tired to move after a full day of work in the fields and at home, I sit beside her and wonder, why is life so difficult for women? If I set out of my home I find so many different people – people who speak such different languages and follow such different customs, I wonder who they are and why there are such different kinds of people.

I read newspapers and find out that so many of our farmers who grow our food with such effort are committing suicide out of desperation. I wonder, what has made them so desperate and feel so hopeless. As I walk in the streets of a town, I see such large and beautiful buildings and roads and temples, mosques and churches. I wonder who built them and at what cost. I also see slums in which thousands live in conditions most unfortunate and I wonder, why don't they have a good place to live in cities with such beautiful buildings.

My elders too discuss some of these problems and talk of voting and electing the right people to rule and I wonder who rules us and how do they rule us? My grandparents tell me tales of olden days when there were kings and queens and of times when gods and saints walked among us people. I wonder if such things were really possible.

I have so many questions that I often wonder if anyone has answers to them at all. Perhaps no one person knows all the answers and perhaps no one may know the answers to some of the questions. Perhaps I need to find out myself. How can I find out? Who will help me?”

Dear Friends,

The questions that are arising in your minds are some of the most important questions which everyone needs to find some answers. They are not at all easy to answer for most of them do not have any one definite answer. In fact many questions will be answered differently by different people. So perhaps you too will have your own answer after you have studied the problem carefully. Social Sciences try to understand the society we live in – by asking questions and working out methods for answering them. It also seeks to help us to understand why different people answer the questions differently- for example if you ask anyone, why are there very few girls in colleges compared to schools, you will get different answers from different kinds of people. If you ask why the slums are not cleaned like the colonies of the rich, you will again get very different answers. Why do people answer these questions differently? Social Sciences try to understand this problem too.

Social Sciences do not merely compile different answers to a problem. They try to bring a rigorous method to study them. They try to understand the problem by seeing how it developed – and how and why it has changed; they try to see if it is similar all over the earth or it changes in different parts of the world; and they try to understand the different points of view about it. Have there been fewer girls in colleges in the past? Is it that all over the world there are fewer girls in colleges? Why? What prevents girls from attending colleges? What do parents who don't send their daughters say? What do parents who send their daughters say? What do the girls say? What do the teachers say? Social Scientists put together all these before answering the main question. But no Social Scientist can give you the final or definite answer and it is you who have to decide which answer you find more convincing and useful for you to act.

– Editors

విద్యార్థులకు ఉత్తరం

రోజంతా పొలంలో, ఇంట్లో పని చేసి అలసిపోయిన అమ్మ చెంతనే కూర్చోన్న నాకు ఆడవారి జీవితంలో ఇంత కష్టమెందుకు అనే ఆలోచన కదలాడింది. నేను ఇంటి నుండి బయలు దేరిన వేళ వివిధ రకాల బాషలు మాట్లాడేవారు, ఆచారాలను పాటించేవారు తారసపడుతుంటే ఎవరు వీరు? ఎందుకు ఇన్ని రకాల ప్రజలు, అనే భావన నన్ను అలుముకుంటుంది.

కష్టపడి సేద్యం చేసే రైతులు నిరాశ, నిస్పృహలకు లోనవుతున్నారన్న వార్తలను వార్తా పత్రికలో చూసి కలవర పడుతుంటాను. పట్టణంలోని వీధులలో నేను వస్తున్నప్పుడు విశాలమైన రోడ్లను, సమున్నతమైన కట్టడాలను, గుడి, చర్చి, మసీదులను చూసినప్పుడు ఎవరు కట్టించారబ్బా! ఎంత వెచ్చించారబ్బా! అని ఆశ్చర్యానికి లోనౌతుంటాను. అందమైన హార్బాలతో కూడిన ఈ పట్టణాలలో నివసించడానికి స్థలం లేక వేలకొద్ది మనుషులు దుర్భర పరిస్థితులలో నివసిస్తున్న తీరు నన్ను విస్మయ పరుస్తుంటుంది.

మంచి వాళ్లకు ఓటేసి ఎన్నుకోవాలని పెద్దవాళ్లు మాట్లాడుతుంటే విని, మనలను ఎవరు పరిపాలిస్తున్నారు? ఎలా పరిపాలిస్తున్నారనే ఆసక్తి కలిగింది.

గతంలో రాజులు, రాజ్యాలను పరిపాలించే వారిని, దేవుళ్లు, యోగులు మన మధ్య తిరిగారని అమ్మమ్మలు, నాయనమ్మలు, తాతయ్యలు చెప్పగా విని నిజంగా అలా జరగడానికి అవకాశం ఉందా అనే భావన నాలో కలుగుతుంది. ఈ విధంగా నాలో రోజూ ఎన్నో ప్రశ్నలు, సందేహాలు ఉదయిస్తుంటాయి.

ఈ ప్రశ్నలకు, సమాధానం ఎక్కడదొరుకుతుందని ఆలోచిస్తుంటాను. బహుశ ఏ ఒక్కరో నా ప్రశ్నలన్నింటికి సమాధానం ఇవ్వలేరేమో, లేక నా ప్రశ్నల్లో కొన్నింటికి జవాబులు కొందరు చెప్పలేరని అనిపిస్తుంది. వీటికి సమాధానాలన్ని నేనే అన్వేషించుకోవాలి? అది ఎలా? నాకు సహాయపడేదెవరు?

ప్రియమైన స్నేహితులారా!

మీ మస్తిష్కంలో కదలాడుతున్న ముఖ్యమైన పై ప్రశ్నలకు ప్రతి ఒక్కరు సమాధానాలన్నీ కనుగొనవలసిన అవసరం ఉంది. ఇవి సులభమైన ప్రశ్నలు కావు. ఈ ప్రశ్నలలో దేనికి కూడా నిర్దిష్టమైన సమాధానం లేదు. నిజానికి వివిధ వ్యక్తులు ఈ ప్రశ్నలకు వివిధ పరిష్కారాలను సూచిస్తారు. ఈ సమస్యలను క్షుణ్ణంగా, జాగ్రత్తగా చదివిన తరువాత మీరు కూడా స్వయంగా కొన్ని పరిష్కారాలను సూచించ గలుగుతారు. సమాజాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి కొన్ని ప్రశ్నలను వాటి పరిష్కారానికి కొన్ని పద్ధతులను మన ముందుంచాయి. పాఠశాలల్లో కంటే కళాశాలల్లో తక్కువ మంది ఆడపిల్లలు ఎందుకు చదువుతున్నారని ప్రశ్నిస్తే వివిధ రకాల ప్రజల నుండి వివిధ రకాల జవాబులు లభిస్తాయి. అలాగే ధనికులు నివసిస్తున్న కాలనీలు శుభ్రంగా ఊడ్చే విధంగా మురికి వాడలు ఎందుకు శుభ్రంగా ఊడ్చరని తర్కిస్తే ఎన్నో జవాబులు మీ ముందు ఉంటాయి. పై ప్రశ్నలన్నింటికి ప్రజలు వివిధ సమాధానాలు ఎందుకు ఇచ్చారు? ఈ సమస్యలను అర్థం చేసుకోవడానికి సాంఘిక శాస్త్రం ప్రయత్నిస్తుంది. ఒక సమస్యకు వచ్చే వివిధ జవాబులను క్రోడీకరించడమే సాంఘిక శాస్త్రపు పని కాదు. సమస్యకు పరిష్కారాన్ని కనుగొనడానికి సమర్థవంతమైన పద్ధతిని రూపొందించి అధ్యయనం చేస్తుంది. సమస్య ఏ విధంగా మొదలైంది, ఎలా అభివృద్ధి చెందింది, ఎందుకు, ఎలాంటి మార్పులకు లోనైంది, ప్రపంచ వ్యాప్తంగా సమస్య స్వభావం ఒకే విధంగా ఉందా? మారుతూ ఉందా? వంటి విభిన్న కోణాలలో సమస్యను చూసే ప్రయత్నం చేస్తుంది. మన తొలి ప్రశ్నే తీసుకుంటే కళాశాలల్లో గతంలో కూడా తక్కువ మంది ఆడపిల్లలే చదువుకునే వారా? ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఇదే బాణీ ఉండేదా? ఎందుకు? ఆడపిల్లలు కళాశాలకు వెళ్లకండా నిరోధించిన అంశాలు ఏమిటి? కళాశాలల్లో ఎందుకు వీళ్ళు లేకుండా పోతున్నారు? కళాశాలలకు ఆడపిల్లలను పంపని, పంపించే తల్లిదండ్రులు ఏమంటున్నారు? ఆ పిల్లల సమాధానం ఏమిటి? అధ్యాపకులు ఏమంటున్నారు? సాంఘిక శాస్త్రవేత్తలు సమస్యకు సమాధానం చెప్పే ముందు వీటన్నింటిని సమగ్రంగా పరిశీలిస్తారు. అలాగని ఏ సాంఘిక శాస్త్రవేత్త ఇదే ఖచ్చితమైన పరిష్కారమని గాని, ఇదే తుది జవాబు అని గాని తెలియజేయలేదు. ఏ సమాధానాన్ని లేక పరిష్కారాన్ని ఆమోద యోగ్యమయినదిగా భావిస్తారో మీరే నిర్ణయించుకోవాలి.

- సంపాదకులు

About this book

This book is a part of your Social Science Curriculum or a part of various things you would be doing to study the society around you. However, remember that it is only one small part of that curriculum. The Social Science Curriculum requires you to analyse and share in the classroom what you know. It requires you above all to ask questions – think why things are the way they are. It also requires you and your friends to go out of the classroom to the market, to the Panchayat or municipality office, to the village fields, to temples and mosques and museums and find out various things. You will have to meet and discuss with a number of people, farmers, shopkeepers, officials, priests, and so on.

This book will introduce you to a range of problems and enable you to study them and arrive at your own understanding of them. So, the most important thing about this book is that it does not have answers. In fact, this book is not really complete. It can only be completed when you and your friends and teachers bring their own questions and experiences and discuss everything threadbare in the class. You may disagree with many things in this book - do not be afraid to say so - only give your reasons. Your friends may disagree with you, but try to understand why they have a different view. Finally arrive at your own answers. You may not even be sure of your answer - you may want to find out more before you make up your mind. In that case list your questions carefully and request your friends, teachers or elders to help you to find out.

This book will help you to study different aspects of our social life - about diversity of land and people, about how people get their livelihoods, how people provide for their common needs and manage them, how all people in our society are not equal and how people try to bring about equality, how people worship different gods in different ways, and finally how they communicate with each other and build a culture which is shared by them. It also helps the children in seeking protection and security.

To understand some of these matters you may have to study about the earth - the hills, plains and rivers and seas; to understand others you may have to know what happened hundreds or even thousands of years ago; but most of all you may have to go out and talk to different kinds of people around you.

As you study this book in the classroom, you will come across many questions - do stop and try to answer those questions or do the activity suggested before you proceed ahead. It is not so important to finish the lesson fast as it is to discuss the questions and do the activities.

Many lessons will suggest projects which may take a few days to do. These projects will enable you to develop skills of social science enquiry and analysis and presentation - these are more important than remembering what is written in the lessons.

Please remember that you don't have to memorise what is given in the lesson, but think about them and form your own opinion about them.

- We can use content related maps, tables & graphs other than text book for practice and evaluation.
- Discussions, conducting interviews, debates and projects are given in the middle of the running lesson and after the improve your learning. To develop social consiousness, sensitivity and positive attitude among the children is the purpose. Hence these must be taken up.

**Director, SCERT,
Telangana, Hyderabad.**

ACKNOWLEDGEMENT

We would like to acknowledge the contributiojn of Dr. K.N. Anandan, linguist, Kerala, Sri. P. Dakshina Murthy, Rtd. Dy.director, Telugu Academy, Deepa Srinivasan, Krithika Viswanath, K. Bhagya Lakshmi, R.V. Vyas, Ramamurthy Sarma, Roy Sinai, who participated in our workshops and contributed in improving the quality of the text book. Our outmost respects to Dr.Upinder Singh, University of Delhi, Archaeological Museum Dept, Govt. of Telangana, Layout and designers. We are also thankful to the photographers used in the book are taken from flickr, wikipedia or other internet sources.

We gratefully acknowledge the feedback received from a large number of school teachers, academics and others, which has helped us to update and revise the books. In particular we would like to acknowledge the detailed review of the textbooks by Indian History Awareness & Research (IHAR), Houston Texas, USA which enabled us to improve the textbook.

ఈ పుస్తకం గురించి.....

మీ చుట్టూ ఉన్న సమాజాన్ని అధ్యయనం చేసే ప్రక్రియలో భాగంగా, సాంఘిక శాస్త్ర విద్యా ప్రణాళికలో భాగంగా ఈ పుస్తకం రూపొందింది. ఇది ఆ విద్యా ప్రణాళికలో ఒక చిన్న భాగం మాత్రమే. సాంఘిక శాస్త్ర విద్యా ప్రణాళిక మీకు తెలిసిన అంశాలను తరగతి గదిలో నలుగురితో పంచుకోవడానికి, విశ్లేషించుకోవడానికి దోహదపడుతుంది. సమాజంలోని వివిధ అంశాలను అలా ఎందుకు ఉన్నాయని ప్రశ్నించడానికి, సమస్యలు ఇలా ఎందుకున్నాయి అని ఆలోచించడానికి సాంఘికశాస్త్రం ఉపయోగపడుతుంది. మీరు మీ స్నేహితులు తరగతి గది నుండి బాహ్య ప్రపంచంలోని బజారు, పంచాయతీ, మున్సిపాలిటీ, పల్లె సీమలోని పొలాలు, దేవాలయాలు, మసీదులు, వస్తు ప్రదర్శనశాలలు (మ్యూజియం), ఇంకా ఎన్నో అంశాలను తెలుసుకోవడానికి పురి కొల్పుతుంది. రైతులు, దుకాణదారులు, ఉద్యోగులు, దైవ కార్య నిర్వాహకులు మొదలైన వారందరితో కలిసి చర్చించే అవకాశాన్ని ఈ పుస్తకం కల్పిస్తుంది.

ఈ పుస్తకం మీముందు ఎన్నో సమస్యలను ఉంచి వాటిని అధ్యయనం చేసి అర్థం చేసుకునే అవకాశాన్ని ఇస్తుంది. ఈ పుస్తకంలో అన్ని ప్రశ్నలకు జవాబులు ఉండవు. మీరు ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు కనుగొనాలి. నిజానికి ఇది సంపూర్ణమైన గ్రంథం కాదు. మీ స్నేహితులు, ఉపాధ్యాయుల అనుభవాలు, సందేహాలను విడమర్చి చర్చించి జోడించినప్పుడు పరిపూర్ణత్వం కలుగుతుంది. పుస్తకంలోని చాలా అంశాలతో మీరు విభేదించవచ్చు, సంకోచం లేకుండా కారణాలను తెలపవచ్చు, చివరగా స్వయంగా పరిష్కారాన్ని పొందవచ్చు. అలా పొందిన సమాధానాన్ని తరచి చూడాలనిపిస్తే ప్రశ్నలన్నింటినీ జాగ్రత్తగా ఒక పట్టికగా తయారు చేసి స్నేహితులు, ఉపాధ్యాయులు, పెద్దవాళ్ళ సహాయాన్ని ఆర్థించి స్థిరమైన నిర్ణయాన్ని తీసుకొనండి.

సామాజిక జీవనంలో విభిన్న పార్శ్వాలను అధ్యయనం చేయడానికి ఈ పుస్తకం దోహదపడుతుంది. భూస్వరూపాలు, ప్రజల భిన్నత్వం, ప్రజల జీవనాధారాలు, ప్రజల సామూహిక అవసరాలను, వాటి నిర్వహణను, అసమానత్వంతో కూడిన సమాజంలో సమానత్వ సాధన ఎలాగో, వివిధ దేవుళ్లను, వివిధ మార్గాలలో పూజించే విధానం చివరగా ఒకరితో ఒకరి సంబంధ బాంధవ్యాలను, ఫలితంగా పంచుకునే సంస్కృతిని ఆకళింపు చేసుకోవడానికి, సమాచారం పంచుకోవడానికి ఈ పుస్తకం కల్పిస్తుంది. పిల్లలు భద్రత, రక్షణ పొందుటకు సహకరిస్తుంది.

పై అంశాలలో కొన్నింటినీ అవగాహన చేసుకోవడానికి గాను మనం భూమి, కొండలు, పీఠభూములు, మైదానాలు, నదులు, సముద్రాలు మొదలైన వాటి గురించి అధ్యయనం చేయవలసి ఉంటుంది. కొన్ని వేల సంవత్సరాల క్రితం ఏమి జరిగిందో, తరచి చూస్తే గాని మరికొన్ని విషయాలను అవగాహన చేసుకోలేం. మొత్తం మీద విభిన్న రకాల ప్రజల వద్దకు వెళ్లి వారితో సంభాషిస్తే కాని సామాజిక జీవనం అర్థం కాదు.

ఈ పుస్తకంలోని పాఠాలను త్వరితంగా పూర్తి చేయడం కంటే ఇచ్చిన ప్రశ్నలు, కృత్యాలను సమర్థవంతంగా నిర్వహించడం అవసరం. ఈ పాఠ్య పుస్తకాన్ని చదువుతున్నప్పుడు మీకు ఎన్నో ప్రశ్నలు, కృత్యాలు ఎదురవుతుంటాయి. ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలకోసం ప్రయత్నించాలి. ఇచ్చిన కృత్యాలను, ప్రాజెక్టులను చేసిన తరువాతనే తదుపరి పాఠ్యాంశంలోకి వెళ్ళాలి.

చాలా పాఠాలలో ప్రాజెక్టు పనులు ఉన్నాయి. వాటిని నిర్వహించడానికి కొన్ని రోజులు పడుతుంది. ఇవి సాంఘిక శాస్త్రంలో విషయ సేకరణకు, విశ్లేషణకు, ప్రదర్శనకు కావలసిన నైపుణ్యాలను పెంపొందిస్తాయి. పాఠంలో ఉన్న దానిని బట్టివట్టడం కాకుండా వాటిని గురించి ఆలోచించి స్వీయ అభిప్రాయాన్ని ఏర్పరుచుకోవాలి.

- సమాచార నైపుణ్యాలలో పట్టికలు, గ్రాఫ్లు, పటనైపుణ్యాలలో పటం చదవడం, పటం గుర్తించడం వంటివి కూడా పాఠ్యాంశాలకు అనుగుణంగా పుస్తకంలో లేనివి కూడా అభ్యాసం/మూల్యాంకనంలో ఇవ్వవచ్చు.
- చర్చించడం, ముఖాముఖి నిర్వహించడం, డిబేట్స్, ప్రాజెక్టులు వంటివి పాఠాల మధ్యలో, మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి తర్వాత ఇవ్వబడినవి. ఇవి పిల్లల్లో సామాజిక స్పృహను, సున్నితత్వాన్ని పెంపొందించి సమస్యల పట్ల సానుకూల వైఖరిని అలవర్చుటకు ఉద్దేశించబడినవి. కావున తప్పక నిర్వహించాలి.

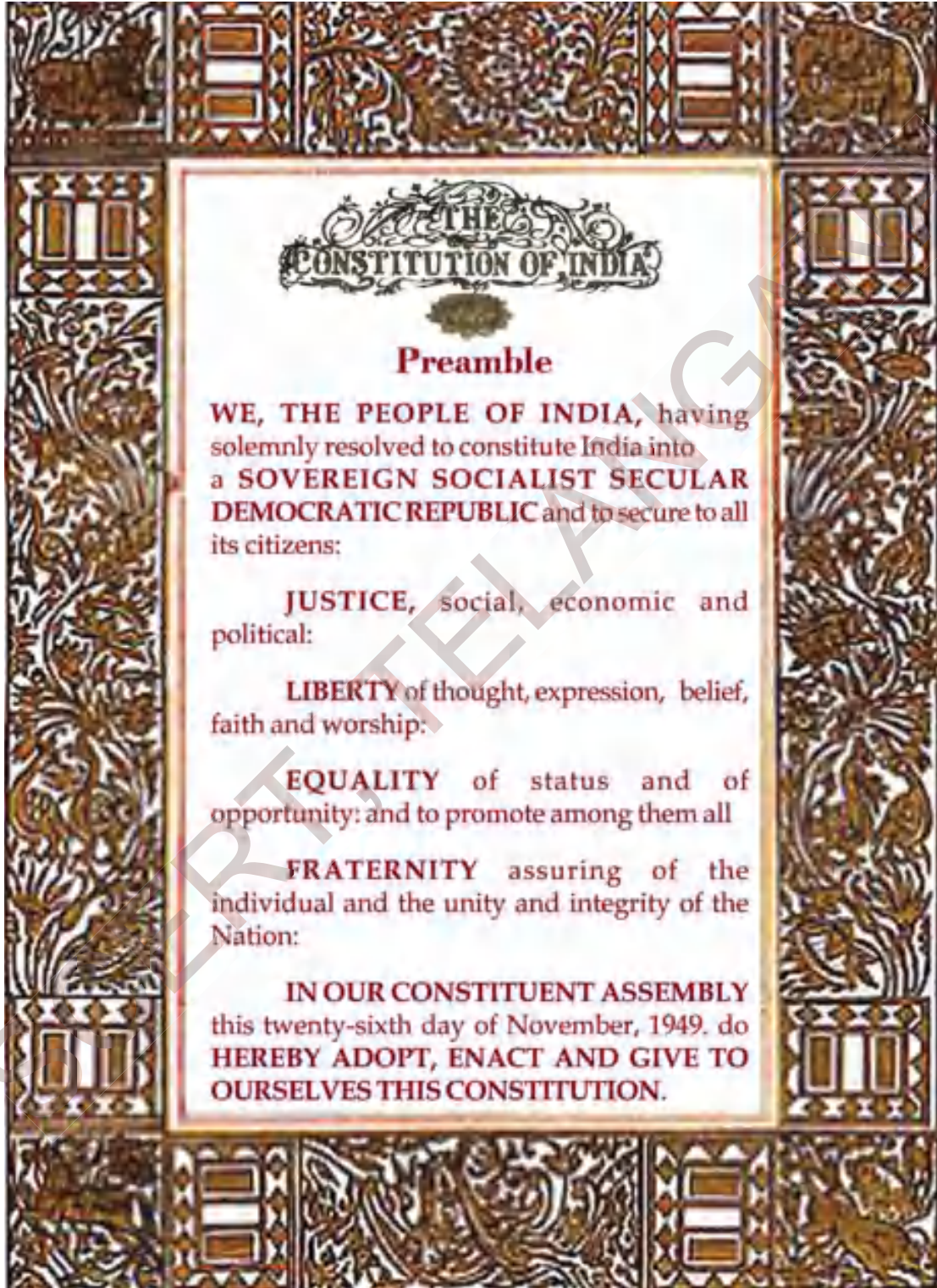
- సంచాలకులు,

రాష్ట్ర విద్యా పరిశోధన శిక్షణా సంస్థ, తెలంగాణ, హైదరాబాద్

కృతజ్ఞతలు

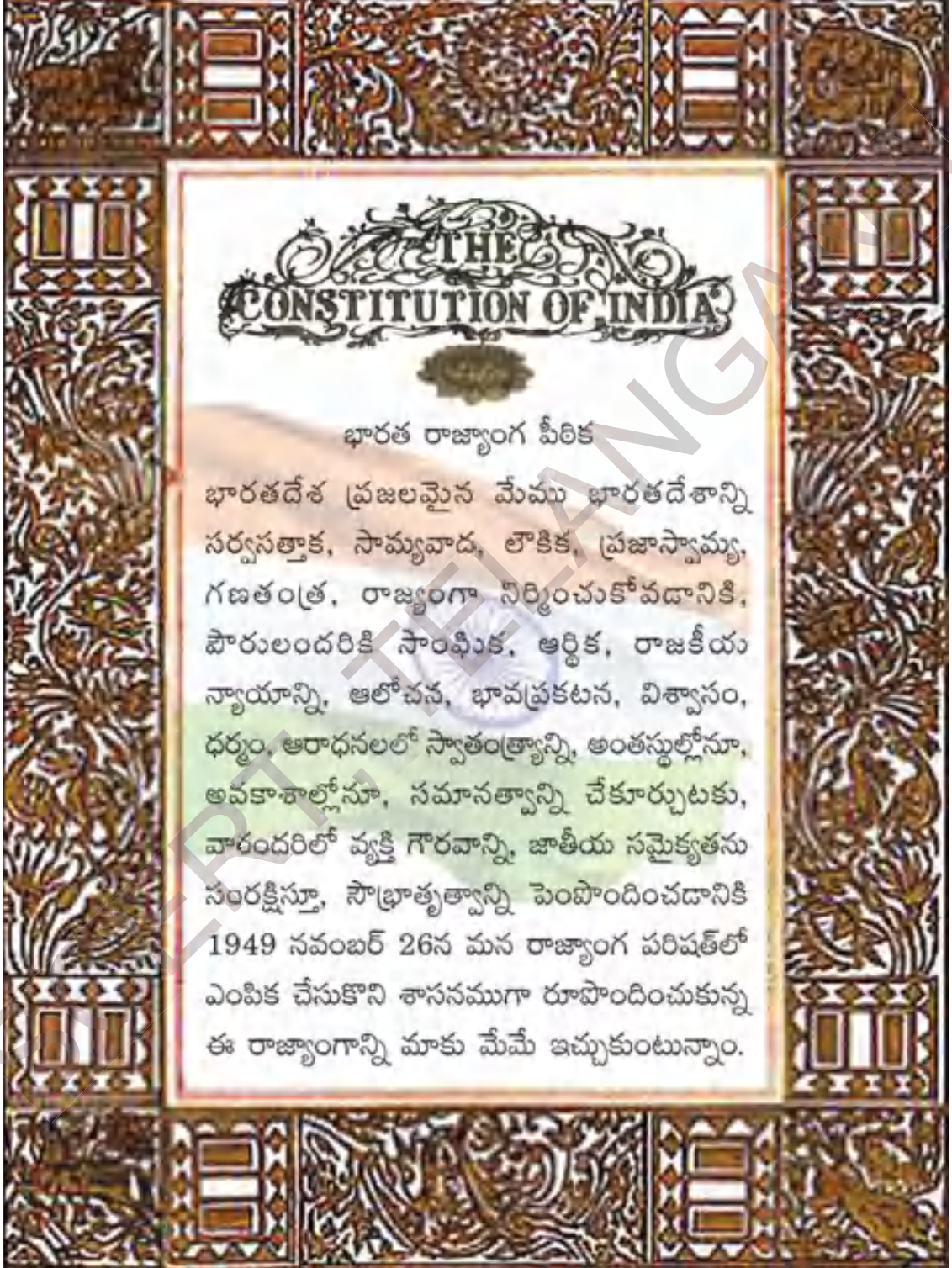
ఈ పాఠ్య పుస్తకరచన ఉత్తమంగా తీర్చి బద్దడానికి సహకరించిన డా॥ కె.ఎస్.ఆనందన్, భాషావేత్త, కేరళ, డా॥పి.దక్షిణామూర్తి, విశ్రాంత ఉపసంచాలకులు తెలుగుఅకాడమీ, బీపా శ్రీనివాసన్, క్రిటిక్ విశ్వనాథ్, కె.భాగ్యలక్ష్మి, ఆర్.వి.వ్యాస, రామమూర్తి శర్మ, రాయస్వినోయి గార్లకు కృతజ్ఞతలు. లేఅవుట్ అందించిన వారికి, తెలంగాణ రాష్ట్ర పురావస్తు మ్యూజియం, డా॥ ఉపిందర్ సింగ్, ఢిల్లీ విశ్వవిద్యాలయం వారికి ప్రత్యేక ధన్యవాదాలు. ఈ పుస్తకములోని కొన్ని చిత్రాలను బ్లిక్టర్, బికిపీడియా మరియు ఇతర అంతర్జాల వనరుల నుండి గైకొనడమైనవి, వారందరికి ప్రత్యేక ధన్యవాదాలు.

అనేక మంది పాఠశాల ఉపాధ్యాయులు, విద్యావేత్తలు మరియు ఇతరులు తమ సలహాలు, సూచనల ద్వారా పాఠ్యపుస్తకాలను నవీకరించుటలో దోహదపడినందులకు వారికి కృతజ్ఞతలు తెలుపుచున్నాము. పాఠ్యపుస్తకాలను పూర్తి స్థాయిలో సమీక్షించి మెరుగుపరచుటలో సహకరించిన Indian History Awareness & Research (IHAR) హోస్టల్స్, టెక్సాస్, అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాల వారికి ప్రత్యేకంగా కృతజ్ఞతలు తెలుపుచున్నాము.

Subs. by the constitution [Forty-second Amendment] Act, 1976, Sec.2, for "Sovereign Democratic Republic" (w.e.f. 3.1.1977)

Subs. by the constitution [Forty-second Amendment] Act, 1976, Sec.2, for "Unity of the Nation" (w.e.f. 3.1.1977)

Subs. by the constitution [Forty-second Amendment] Act, 1976, Sec.2, for "Sovereign Democratic Republic" (w.e.f. 3.1.1977)

Subs. by the constitution [Forty-second Amendment] Act, 1976, Sec.2, for "Unity of the Nation" (w.e.f. 3.1.1977)

OUR NATIONAL ANTHEM

- Rabindranath Tagore

Jana-gana-mana-adhinayaka, jaya he
Bharata-bhagya-vidhata.
Punjab-Sindh-Gujarat-Maratha
Dravida-Utkala-Banga
Vindhya-Himachala-Yamuna-Ganga
Uchchhala-jaladhi-taranga.
Tava shubha name jage,
Tava shubha asisa mage,
Gahe tava jaya gatha,
Jana-gana-mangala-dayaka jaya he
Bharata-bhagya-vidhata.
Jaya he! jaya he! jaya he!
Jaya jaya jaya, jaya he!!

PLEDGE

- Pydimarri Venkata Subba Rao

“India is my country; all Indians are my brothers and sisters.
I love my country, and I am proud of its rich and varied heritage.

I shall always strive to be worthy of it.

I shall give my parents, teachers and all elders respect,
and treat everyone with courtesy. I shall be kind to animals.

To my country and my people, I pledge my devotion.

In their well-being and prosperity alone lies my happiness.”

జాతీయ గీతం

- రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్

జనగణమన అధినాయక జయహే!

భారత భాగ్యవిధాతా!

పంజాబ, సింధ్, గుజరాత, మరాఠా,

ద్రావిడ, ఉత్తర, వంగ!

వింధ్య, హిమాచల, యమునా, గంగ!

ఉచ్చల జలధి తరంగా!

తవ శుభనామే జాగే!

తవ శుభ ఆశిష మాగే

గాహే తవ జయగాఢా!

జనగణ మంగళదాయక జయహే!

భారత భాగ్య విధాతా!

జయహే! జయహే! జయహే!

జయ జయ జయ జయహే!!

ప్రతిజ్ఞ

- పైడిమర్రి వెంకట సుబ్బారావు

భారతదేశం నా మాతృభూమి. భారతీయులందరూ నా సహోదరులు. నేను నా దేశాన్ని ప్రేమిస్తున్నాను. సుసంపన్నమైన, బహువిధమైన నా దేశ వారసత్వ సంపద నాకు గర్వకారణం. దీనికి అర్హత పొందడానికి సర్వదా నేను కృషి చేస్తాను.

నా తల్లిదండ్రుల్ని, ఉపాధ్యాయుల్ని, పెద్దలందర్ని గౌరవిస్తాను. ప్రతివారితోను మర్యాదగా నడుచుకొంటాను. జంతువులపట్ల దయతో ఉంటాను.

నా దేశంపట్ల, నా ప్రజలపట్ల సేవానిరతితో ఉంటానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాను.

వారి శ్రేయోభివృద్ధులే నా ఆనందానికి మూలం.

CONTENTS

S.No	Content	Page No	Month
12.	The Kakatiyas - Emergence of a Regional Kingdom	1-13	October
13.	The Kings of Vijayanagara	15-31	November
14.	Mughal Empire	33-49	November
15.	Establishment of the British Empire in India	51-73	November
16.	Making of Laws in the State Assembly	75-95	December
17.	Implementation of Laws in the District	97-109	December
Theme - IV: Social Organisation and Inequities			
18.	Caste Discrimination and the Struggle for Equalities	111-123	January
19.	Livelihood and Struggles of Urban Workers	125-141	January
Theme - V: Religion and Society			
20.	Folk - Religion	143-155	February
21.	Devotional Paths to the Divine	157-173	February
Theme -VI: Culture and Communication			
22.	Rulers and Buildings	175-213	February
Revision & Annual Examinations			March

విషయ సూచిక

క్ర. సం.	విషయం	పేజి.నం.	నెల
12.	ప్రాంతీయ రాజ్యాల ఆవిర్భావం - కాకతీయులు	2- 14	అక్టోబర్
13.	విజయనగర రాజులు	16- 32	నవంబర్
14.	మొగల్ సామ్రాజ్యం	34- 50	నవంబర్
15.	భారతదేశంలో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యస్థాపన	52- 74	నవంబర్
16.	రాష్ట్ర శాసనసభ - చట్టాల తయారీ	76- 96	డిసెంబర్
17.	జిల్లాలో చట్టాల అమలు	98- 110	డిసెంబర్
IV సామాజిక వ్యవస్థీకరణ - అసమానతలు			
18.	కుల వివక్ష - సమానత్వానికై పోరాటం	112- 124	జనవరి
19.	జీవనాధారం - పట్టణ కార్మికుల పోరాటాలు	126- 142	జనవరి
V మతం - సమాజం			
20.	జానపదులు - మతం	144- 156	ఫిబ్రవరి
21.	దైవ సంబంధ భక్తి మార్గాలు	158- 174	ఫిబ్రవరి
VI సంస్కృతి - సమాచారం			
22.	రాజులు - కట్టడాలు	176- 214	ఫిబ్రవరి
పునశ్చరణ - వార్షిక పరీక్షలు			మార్చి

The Kakatiyas - Emergence of a Regional Kingdom

You may have listened to many ballads and stories about the bravery and martial skill of Brahma Naidu, Balachandrudu and the 66 heroes. You may also have participated in *Jataras* dedicated to Sammakka and Sarakka - they fought against armies of kings to protect the rights of the tribal people. You might have enjoyed the popular story of Katama Raju who fought with the Kings of Nellore in defence of the right of animal herders.

Find out from your parents and elders about the stories of the Palnati Virulu, Sammakka-Sarakka and Katama Raju. Relate these stories in the class.

All these stories relate to the period from 1000 to 1350 CE. This was a very important period in our history. In the previous chapter, we read about the new ruling families that emerged all over India. These rulers sought to establish small kingdoms over agricultural villages and to enable their herder-followers to settle down as agriculturalists. These ambitious warriors and kings fought against each other constantly. Amidst this situation, the Kakatiya kingdom arose in Warangal.

This was also the time when the first books in Telugu were written. According to the tradition, Srimad-Andhra Mahabharatam is the first poetic work in Telugu which was composed by *Kavitrayamu*, the

Trinity of Poets - Nannaya, Tikkana and Erra Pragada between 1000 and 1400 CE.

We have a large number of inscriptions (Bayyaram, Thousand Pillars temple, Nagulapadu, Pillalamarri, Palampet, Kondaparthi, Bhuthpur) which tell us about the activities of the kings, queens, chiefs, farmers, herders and traders. There are also a number books written about them in Sanskrit and Telugu). Vidyanatha wrote *Prathaparudra Yashobhushanam* during

Fig 12.1 Kirti Torana entrance of Swayambhu Siva Temple - built by Kakatiya kings in Warangal.

ప్రాంతీయ రాజ్యాల ఆవిర్భావం - కాకతీయులు

పల్నాటి వీరులైన బ్రహ్మనాయుడు, బాలచంద్రుడు, అరవై ఆరుగురు యోధులను గురించి, వారి ధైర్యసాహసాలు, వీరోచితమైన పోరాటాలను గురించి అనేక వీరగాథలను, కథలను మీరు వినే ఉంటారు. సమృక్ష్మ సారక్క జాతరలలో కూడా పాల్గొని ఉంటారు. వారు గిరిజన తెగల హక్కుల రక్షణకోసం నాటి రాజుల సైన్యాలతో యుద్ధాలు చేశారు. పశువుల కాపరుల రక్షణకోసం, హక్కులకోసం నెల్లూరు రాజులతో పోరాటం చేసిన కాటమరాజు కథలను విని ఆనందించి ఉంటారు.

మీ తల్లిదండ్రుల ద్వారా, పెద్దల ద్వారా పల్నాటి వీరుల కథల గురించి, సమృక్ష్మ సారక్కల గురించి, కాటమరాజు కథల గురించి తెలుసుకోండి. తరగతిలో చర్చించండి.

ఈ కథలన్నీ సా.శ. 1000 నుండి 1350 కాలానికి చెందినవి. ఈ కాలం మన చరిత్రలో చాలా ముఖ్యమైనది. గత అధ్యాయాలలో, భారతదేశంలో నూతన పాలకవర్గాలు ఎలా ఆవిర్భవించాయో తెలుసుకున్నాం. వివిధ తెగలు, వేటాడేవారు, పశువుల కాపరుల దశనుండి వ్యవసాయం చేసే స్థాయికి ఎలా ఎదిగారో చూశాం. వీరు యోధులుగా గుర్తింపు పొంది, పశుపోషకులతో, వ్యవసాయదారులతో గ్రామాలలో స్థిరనివాసాలను ఏర్పరచడం ద్వారా, చిన్న రాజ్యాలు స్థాపించారు. రాజ్యస్థాపన, విస్తరణ చేయాలనే కోరిక ఉన్న యోధులు, రాజులు నిరంతరం యుద్ధాలలో మునిగితేలేవారు. ఇలాంటి పరిస్థితుల్లోనే వరంగల్లులోని కాకతీయులు రాజ్యస్థాపన చేశారు.

ఇదే కాలంలో మొదటి తెలుగు గ్రంథాలను రాశారు. మొదటి తెలుగు పద్యకావ్యంగా భావించే శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతాన్ని రాసిన కవిశ్రయం - నన్నయ, తిక్కన,

ఎర్రాప్రెగడ సా.శ. 1000-1400 సంవత్సరాల మధ్య కాలానికి చెందినవారు.

నాటి రాజులు, రాణులు, సామంత పాలకులు, నాయకులు, రైతులు, పశుపోషకులు, వర్తకుల కార్యకలాపాల గురించిన సమాచారాన్ని మనకు ఎన్నో శాసనాల (బయ్యారం, వేయిస్తంభాల గుడి, నాగులపాడు, పిల్లలమర్రి, పాలంపేట, కొండపర్తి మరియు బూత్‌పూర్) ద్వారా, సంస్కృతం, తెలుగులో రాయబడిన గ్రంథాల ద్వారా

చిత్రం-12.1 వరంగల్లులో కాకతీయ రాజులు నిర్మించిన స్వయంభూ శివాలయ కీర్తి తోరణ ప్రవేశద్వారం

the Kakatiya rule. Some works were also written after the end of their rule (Vinukonda Vallabharaya's *Kridabhiramamu*, Ekamranatha's *Prataparudra Charitramu*).

Having read the above passage, can you identify the two important sources of information about the Kakatiya kings?

According to inscriptions and literature, the Kakatiyas traced their lineage to certain Durjaya. They also adopted Telugu as the favoured language of the court. Most of their inscriptions are in Telugu and they called themselves as 'Andhra Rajas'.

They also sought to bring together the three regions in which Telugu was spoken - the present coastal regions, Telangana region and Rayalaseema region. In this manner, the Kakatiya kings tried to build a Telugu regional consciousness. To some extent, they were also successful, as even to this day, they are remembered fondly in these regions.

Important Kakatiya Rulers

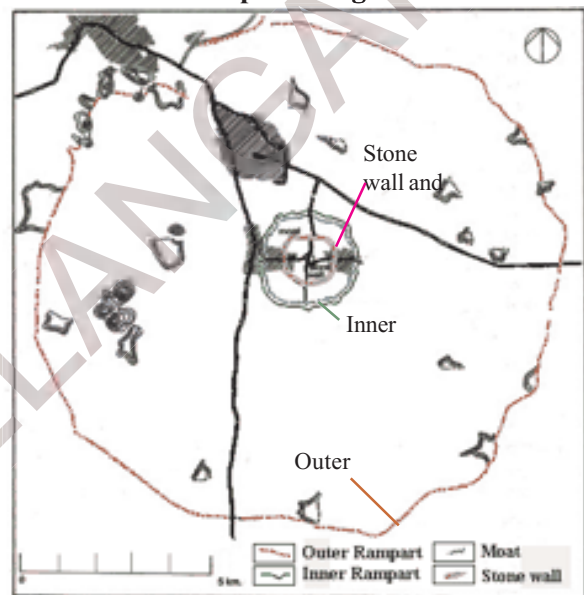
Prola II	1116 - 1157CE
Rudradeva	1158 - 1195CE
Ganapati Deva	1199 - 1262CE
Rudramadevi	1262 - 1289CE
Prataparudra - II	1289 - 1323CE

The early members of the dynasty began their career as warriors and *samanthas* of Rashtrakuta and Chalukya kings who were ruling in Karnataka. They held the posts of village heads called *Rattadi* and through

their military skills became army chiefs, *samanthas* etc. and gradually gained control over Anmakonda in Telangana. The Kakatiyas emerged as independent rulers after the fall of the Western Chalukyas.

During Rudradeva's rule (1158-1195 CE), the capital was shifted from Anmakonda (Hanumakonda) to Orugallu

Map 1: Orugallu Fort

(Warangal). The new city was laid out with a plan to accommodate the growing city population and to address the needs of an imperial capital. Rudradeva built a big fort, a tank and a temple called Thousand Pillared Temple in Anmakonda (Hanumakonda).

Look at the map of Orugallu Fort. You can see an outer fort wall with four gates. This wall protected the agricultural lands and several water tanks within it. In this area, there were huts of many artisans like basket weavers. After crossing these, we come to the centre where there was another moat and a fort wall made of mud.

Further towards the centre was another moat and fort wall made of stone. The city buildings and palaces were within

తెలుస్తుంది. వీటిలో కొన్ని గ్రంథాలు కాకతీయుల పాలన- కాలంలోనివి. విద్యానాథుడు వ్రాసిన ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణం వీటిలో ఒకటి. మరికొన్ని గ్రంథాలు చాలా కాలం తరవాత రాయబడ్డాయి. అలాంటి వాటిలో వినుకొండ వల్లభరాయుని 'క్రీడాభిరామం', ఏకామ్రనాథుని 'ప్రతాపరుద్ర చరిత్ర' ముఖ్యమైనవి.

పై వివరాల ఆధారంగా కాకతీయ రాజులను గురించి తెలిపే రెండు ఆధారాలను తెలపగలరా?

శాసనాలు, సాహిత్యాధారాల ప్రకారం కాకతీయ వంశం మూలపురుషుడు దుర్జయ. కాకతీయులు తెలుగు భాషను గౌరవించి, ఆస్థాన భాషగా గుర్తించారు. నాటి శాసనాలు చాలా వరకు తెలుగు భాషలో వేయించారు. తెలుగుకు ఇచ్చిన ప్రాధాన్యం వల్ల వీరిని 'ఆంధ్రరాజులు'గా కీర్తించారు. తెలుగు భాష మాట్లాడే ప్రస్తుత కోస్తా ప్రాంతం, తెలంగాణ ప్రాంతం, రాయలసీమ ప్రాంతాన్ని ఒకే ఛత్రం కిందికి తెచ్చారు. ఈవిధంగా కాకతీయులు తెలుగు భాష మాట్లాడే ప్రాంతాల సమైక్యతకు కృషి చేశారు. ఈ కృషి వల్ల తెలుగు ప్రజల విశ్వాసం చూరగొన్నారు. వారు చేసిన సేవలు చిరస్మరణీయమయినవిగా నేటికీ ప్రశంసలు అందుకొంటున్నాయి.

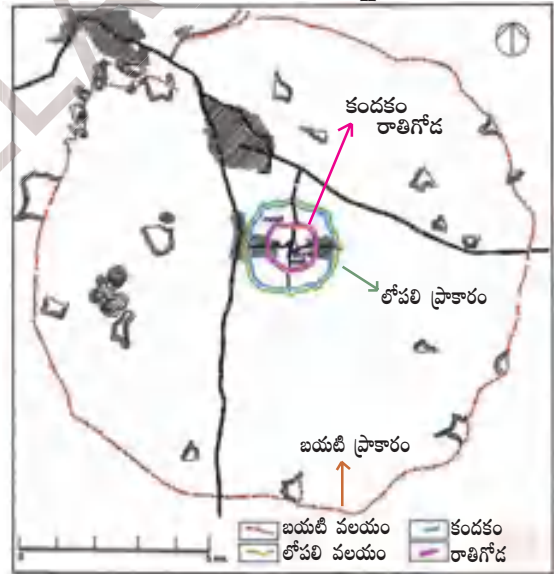
కాకతీయ రాజులలో ముఖ్యులు :
 రెండో ప్రోలరాజు (సా.శ. 1116-1157)
 రుద్రదేవుడు (సా.శ. 1158-1195)
 గణపతిదేవుడు (సా.శ. 1199-1262)
 రుద్రమదేవి (సా.శ. 1262-1289)
 రెండవ ప్రతాపరుద్రుడు (సా.శ. 1289-1323)

కాకతీయులు మొదటగా కర్నాటకను పాలించిన రాష్ట్రకూటులు, చాళుక్యుల వద్ద సైనికులుగా, సామంతులుగా ఉంటూ తమ రాజ్య స్థాపనను ప్రారంభించారు. వీరు మొదటగా గ్రామోద్యోగులైన గ్రామ పెద్ద ('రట్టడి')గా నియమితులైనారు. తమ సైనిక నైపుణ్యంతో, శక్తియుక్తులతో

ప్రభువులను మెప్పించి సైన్యాధిపతులు, సామంతుల స్థాయికి ఎదిగారు. అనంతరం తెలంగాణ ప్రాంతంలోని అనుమకొండను పొందారు. పశ్చిమ చాళుక్యుల పతనానంతరం కాకతీయులు స్వతంత్ర పాలకులుగా ఆవిర్భవించారు.

రుద్రదేవుని పాలన (1158- 1195) కాలంలో రాజధాని అనుమకొండ (హనుమకొండ) నుంచి ఓరుగల్లు (నేటి వరంగల్లు)కు మార్చాడు. కొత్త రాజధాని నగరాన్ని ప్రణాళికాబద్ధంగా నిర్మించి పెరిగే జనాభాకు కావలసిన పసతితోపాటు సౌకర్యాలు కల్పించి, అవసరాలు తీర్చడానికి విశాలమైన కోటను నిర్మించాడు, చెరువు తవ్వించాడు, అనుమకొండ పట్టణంలో వేయిస్తుంభాల దేవాలయాన్ని కూడా నిర్మించాడు.

పటం-1 : ఓరుగల్లు కోట

ఓరుగల్లు కోట పటం చూడండి. బయటి కోటగోడ నాలుగు ద్వారాలు కలిగి వ్యవసాయ భూములకు, అనేక చెరువులకు రక్షణగా ఉంది. ఈ కోటలోనే చేతివృత్తులవారైన బుట్టలు అల్లేవారి గుడిసెలున్నాయి. వీటిని దాటిన తర్వాత కందకం, ఆ పక్కనే మట్టితో నిర్మించిన కోటగోడను చేరవచ్చు.

కోట మధ్యకు చేరడానికి ఇంకా ముందుకు వెళ్ళినట్లయితే మరో కందకాన్ని ఆనుకొని రాతికోట నిర్మించబడింది. ఈ కోట మధ్యలోనే రాజధాని, నగర భవనాలు, రాజాంతఃపుర నివాసాలున్నాయి. దీనికి నాలుగు

opening out into the east, west, north and south. From each gate, a main road went to the centre of the city, where there was a temple of Svayambhu Siva. This temple too had four gates in the four directions.

The city itself was divided into several quarters or *vadas*. People of one profession lived in one distinct *vada*.

Can you draw a rough map of your village or town and compare it with the map of Orugallu?

What are the main differences between modern towns and the cities of the past, like Orugallu?

Use the scale shown on the map to find out the breadth of the outer wall from East to West.

Also, find out the breadth of the city within the inner stone wall from north to south.

If you have ever been to Warangal, describe it to your classmates.

Svayambhu Siva was the family god of the Kakatiyas. Why do you think did they build a temple and not a palace or market place in the middle of the city?

As Kakatiya kings became powerful, they were able to persuade many chiefs to accept them as their kings. The Kakatiyas protected their *samantha* subordinates from other warriors and chiefs. They took also the *samanthas* with them when they went to conquer other kingdoms. Many of the *samantha* chiefs attempted to become independent but the Kakatiya kings sent armies to subdue them.

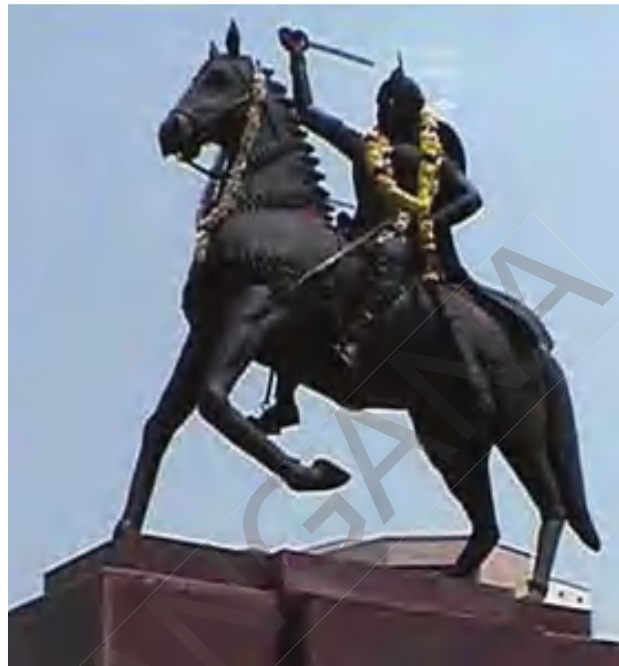

Fig 12.2 Rudramadevi - Riding the Horse.
(Modern representation in Hyderabad)

Rudrama Devi

Have you heard of a brave woman ruler by the name of Rudramadevi? She was a powerful and successful ruler who impressed one and all with her abilities. Rudramadevi ruled from Orugallu (modern Warangal) and belonged to the famous Kakatiya family. She ruled from 1262 CE to 1289 CE for nearly 27 years. In our country, there have been very few women rulers. In distant Delhi too, there was a woman ruler called Raziya Sultana some years before. But her nobles did not like to be ruled by a woman and had killed her. A famous traveller from Italy, called Marco Polo visited Rudramadevi's kingdom and said that she was fearless, dressed herself like a man and rode horses with ease.

వైపులా అంటే తూర్పు, పడమర, ఉత్తరం, దక్షిణాలుగా ద్వారాలు ఉన్నాయి. ప్రతి ద్వారం గుండా కోట మధ్యకు చేరడానికి రోడ్డు ఉంది. ఇక్కడే వారు నిర్మించిన స్వయంభూ శివాలయం కూడా ఉంది. ఈ దేవాలయానికి కూడా నాలుగు వైపులా ద్వారాలు నిర్మించారు.

ఓరుగల్లు నగరాన్ని వివిధ వాడలుగా విభజించారు. ఒక్కో వాడలో ఒక్కో రకమైన వృత్తిపని వారు నివసించేవారు.

మీ గ్రామం లేదా పట్టణ రేఖాచిత్ర పటం గీసి, ఓరుగల్లు పటంతో పోల్చండి.

ఆధునిక నగరాలు / పట్టణాలకూ, నాటి ఓరుగల్లు నగరాల మధ్య మీరు గమనించిన ముఖ్య భేదాలు ఏమిటి?

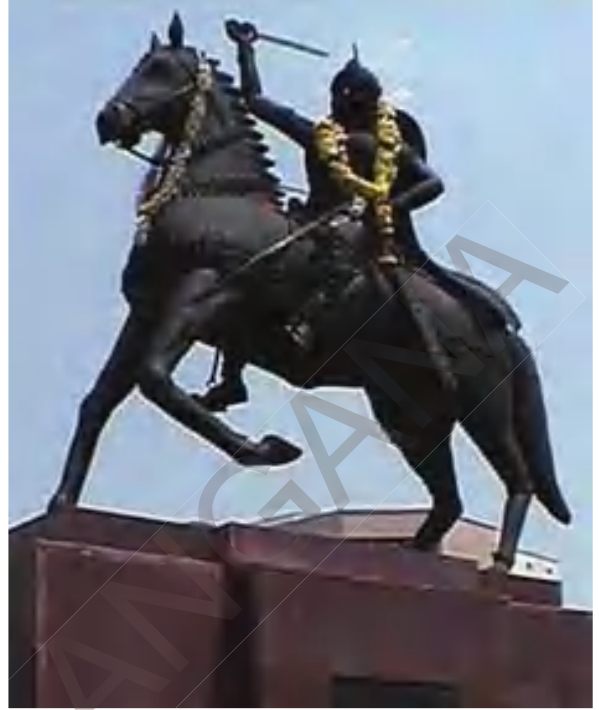
పటంలో ఇచ్చిన స్కేలు ఆధారంగా, ఓరుగల్లు బయటి కోట వెడల్పు తూర్పు నుంచి పడమరకు ఎంత ఉందో కనుక్కోండి.

రాతికోట లోపలివైపు ఉత్తరంనుంచి దక్షిణానికి వెడల్పు ఎంతో కనుక్కోండి.

మీరు ఎప్పుడైనా వరంగల్లు నగరానికి వెళ్ళినట్లయితే మీరు చూసినవి, మీ తరగతిలోని మిత్రులకు వివరించండి.

స్వయంభూశివుడు కాకతీయుల వంశ దైవం. కోట మధ్యలో రాజభవనాలు లేదా అంగళ్లు నిర్మించకుండా దేవాలయాన్నే ఎందుకు నిర్మించారని భావిస్తున్నారు?

కాకతీయులు శక్తిమంతులైన పాలకులైన తర్వాత చాలామంది నాయకులు కాకతీయుల ఆధిపత్యాన్ని అంగీకరించారు. కాకతీయులు తమ సామంత పాలకుల మీద విదేశీయులదాడులను నియంత్రించడంతో పాటుగా తాము చేసే దండయాత్రల్లో సామంతులను కూడా భాగస్వాములను చేశారు. పరిస్థితులను బట్టి సామంతులు స్వతంత్ర కాంక్షతో తిరుగుబాటు చేయగా, కాకతీయులు ఆ తిరుగుబాట్లను అణచడానికి సైన్యాన్ని పంపేవారు.

చిత్రం-12.2: గుర్రపు స్వారి చేస్తున్న రాణి రుద్రమదేవి

(హైదరాబాద్ లో ట్యాంక్ బండ్ పై ప్రతిష్ఠించిన ఆధునికశిల్పం)

రుద్రమదేవి

మీరు ఎప్పుడైనా అత్యంత ధైర్యసాహసాలు గల మహిళా పాలకురాలైన రుద్రమదేవి గురించి విన్నారా? ఆమె తన శక్తిసామర్థ్యాలతో ప్రతి ఒక్కరిని మెప్పించి దిగ్విజయంగా పాలనా వ్యవహారాలను నిర్వహించారు. ప్రఖ్యాత కాకతీయ వంశానికి చెందిన రుద్రమదేవి ఓరుగల్లు (నేటి వరంగల్లు) రాజధానిగా పరిపాలించారు. సా.శ.1262 నుండి 1289 వరకు సుమారు 27 సంవత్సరాల పాటు చక్కటి పరిపాలన చేశారు. మన దేశంలో మహిళాపాలకులు చాలా అరుదు. రాణి రుద్రమదేవికి కొద్దికాలంముందే సుదూరంలో ఉన్న ఢిల్లీని రజియా సుల్తానా అనే మహిళ పరిపాలించారు. ప్రభువర్గాలకు చెందిన వారు స్త్రీపరిపాలన ఇష్టం లేక ఆమెను పాలకురాలిగా అంగీకరించక తుదముట్టించారు. ప్రముఖ ఇటాలియన్ యాత్రికుడైన మార్కోపోలో రుద్రమదేవి రాజ్యాన్ని సందర్శించి, ఆమె పరిపాలన, ధైర్యసాహసాలను కొనియాడాడు. ఆమె పురుషుల దుస్తులు

In fact, in inscriptions, Rudramadevi was known as Rudradeva Maharaja. Like Raziya Sultana, she too faced the opposition of many important chiefs who had been under her father, but Rudramadevi succeeded in subduing them. Rudrama and her grandson

Prataparudra faced many revolts and took several steps to control these chiefs. But Kayastha Ambadeva, one of her subordinates revolted against her. In the war that took place at Chandupatla, in Nalgonda district, Rudramadevi lost her life.

Fig 12.3 A segment of the inner earthen wall with its (dry) moat at right

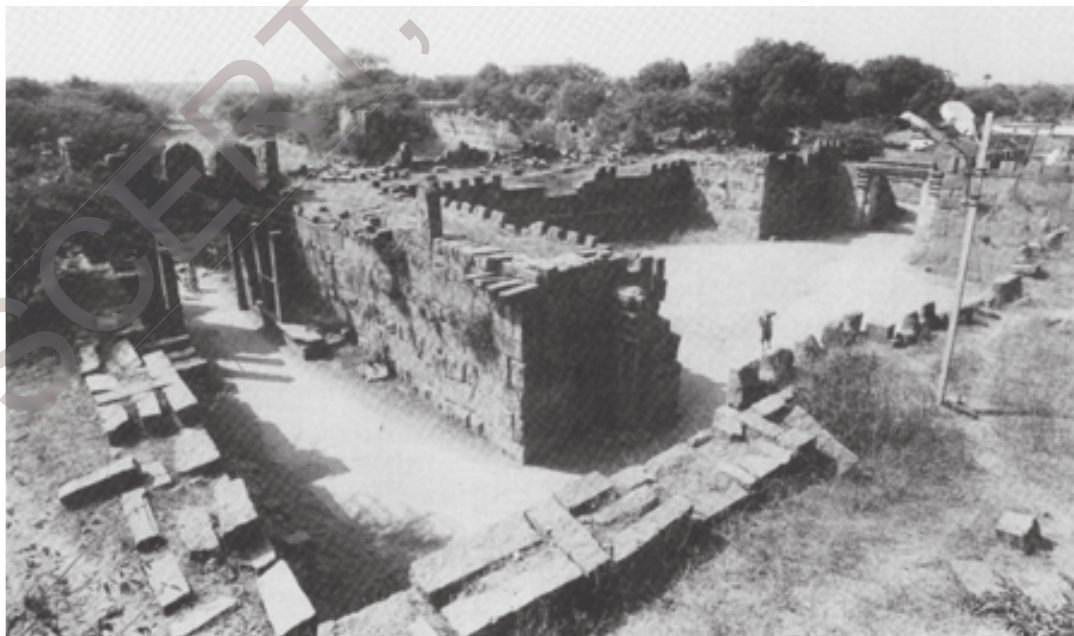

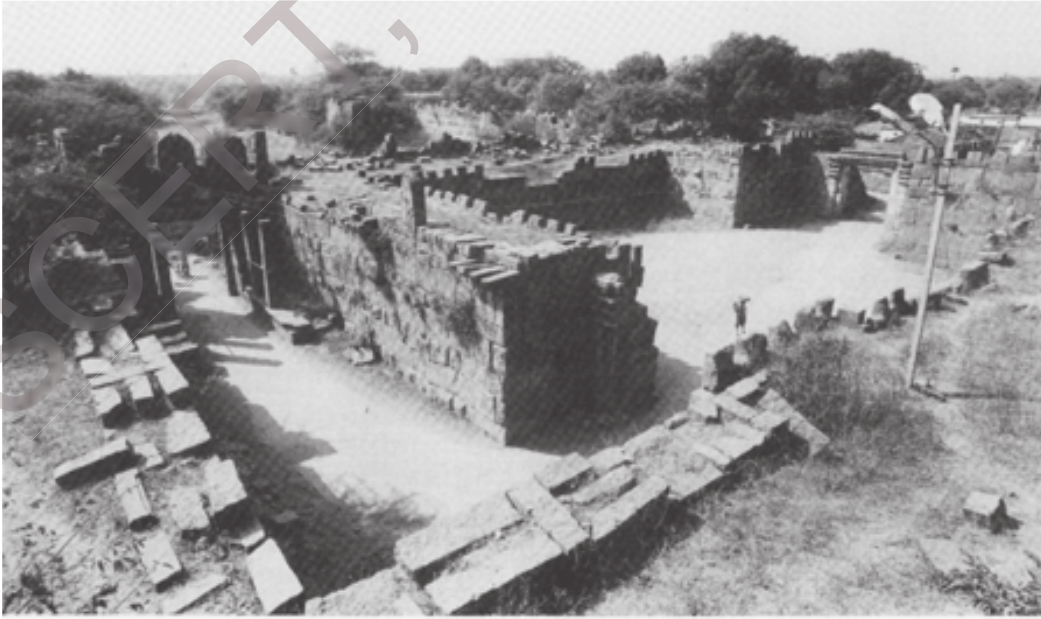
Fig 12.4 Aerial view of the eastern gateway in the city's inner stone wall, showing the 'bent entrance' (Vankadari) and open courtyard (anganam). The doorway at right is the 'great city gate' leading to the royal avenue (raja margambu)

ధరించి నిర్భయంగా, సునాయాసంగా గుర్రాల స్వారీ చేసేవారని పేర్కొన్నాడు. నాటి శాసనాలలో రుద్రమదేవి 'రుద్రదేవ మహారాజు'గా కీర్తించబడింది. రజియా సుల్తానా లాగా రుద్రమదేవి కూడా తన తండ్రి పాలనాకాలంలోని ముఖ్యమైన నాయకుల వ్యతిరేకతను ఎదుర్కొన్నప్పటికీ వాటిని విజయవంతంగా అణచివేసింది. రుద్రమదేవి, ఆమె

మనుమడైన ప్రతాపరుద్రుడి పాలనలో చెలరేగిన అనేక సామంత తిరుగుబాట్లను నియంత్రించడానికి పలు చర్యలు తీసుకొన్నారు. కాని రుద్రమదేవి సామంతులలో ఒకరైన కాయస్థ అంబదేవుడు తిరుగుబాటు చేయగా నల్గొండ జిల్లాలోని చందుపట్లలో జరిగిన యుద్ధంలో ఆమె ప్రాణాలు కోల్పోయింది.

చిత్రం-12.3 వరంగల్లు లోపలి మట్టికోట భాగం, కుడివైపు కందకం

చిత్రం-12.4 పైనుంచి చూస్తే కనిపించే లోపలి రాతికోట తూర్పు ప్రవేశద్వారం వంక దారి, బయటి ఆవరణ కుడివైపున నగరానికి ప్రవేశించే రాజమార్గం

Nayankara System

Rudramadevi and Prataparudra encouraged several skilled warriors who were not from any powerful family but were very loyal to the queen and the king. They gave them high positions and the title of Nayaka. They were given the authority over several villages from where they could collect taxes. These villages were called their Nayankara. Each nayaka had to maintain a stipulated amount of army from the income they got from their nayankara for the service of the king. But they did not keep these villages permanently as they could be transferred at the will of the king to a new place. These Nayakas depended upon the queen or the king and remained loyal to them. They were also probably used to subdue the rebellious chiefs. This arrangement was called Nayankara system.

Read here a portion of an inscription by a nayaka of Rudramadevi :

“In the year (1270 CE), on the occasion of Sankranti, Bollinayaka, the guardian of the gate for Kakatiya Rudradeva Maharaja, gave ten measures of land to the temple servants of God Kalyana Keshava of Kranja village in his own nayankaramu for the merit of his master Rudradeva Maharaja.”

Why do you think Bollinayaka was calling Rudramadevi as Rudradeva Maharaja?

Fig 12.5 The remains of the great temple dedicated to Lord Siva

Encouragement to Agriculture and Temples

The Kakatiyas brought large tracts of land under cultivation by building tanks and digging wells. Apart from the members of the royal family and other feudal families, the rich sections of the society such as merchants and artisans participated in expanding agriculture through the construction of tanks. This enabled the extension of cultivation to the difficult terrains of Telangana and Rayalaseema.

The Kakatiyas also extensively patronised temples by donating to them. Women members of the royal family like Muppamamba, and Mailamma made land

Fig 12.6 Ramappa Temple

నాయంకర విధానం:

రుద్రమదేవి, వ్రతాపరుద్రుడు నైపుణ్యంగల అనేక యోధులను, శక్తిమంతులైన సామంత కుటుంబాల నుంచే కాకుండా, రాజభక్తిగల నాయకులను ప్రోత్సహించడానికి ఉన్నతస్థానం కల్పిస్తూ ‘నాయక’ బిరుదుతో నియామకం చేసుకొనేవారు. వీరి సేవలకు ప్రతిఫలంగా అనేక గ్రామాలలో శిస్తు వసూలు చేసుకొనే హక్కు కల్పించారు. ఈ గ్రామాలనే వారి ‘నాయంకరలు’గా వ్యవహరించేవారు. వీటిపైన వచ్చే ఆదాయంతో నాయకుడు నిర్దేశించిన సైన్యాన్ని రాజు సేవకోసం పోషించేవాడు. ఇటువంటి గ్రామాలపై నాయకులకు శిస్తు వసూలు చేసుకొనే హక్కు శాశ్వతంగా ఉంచకుండా, తరచుగా కొత్త ప్రదేశాలకు మార్చేవారు. రాజుకు లేదా రాణికి విశ్వాసమున్నంత కాలం నాయకులు పదవిలో కొనసాగేవారు. రాజుకు వ్యతిరేకంగా జరిగే నాయకుల తిరుగుబాట్లను అణచడంలోను వీరు పాల్గొనేవారు. ఈ నియమాల ఆధారంగా రూపొందినదాన్నే నాయంకర విధానంగా పిలుస్తారు.

రుద్రమదేవి పాలనాకాలంలోని ఒక నాయకుడు వేయించిన శాసనంలోని కొంత భాగాన్ని చదవండి:

“సా.శ.1270 సం॥ సంక్రాంతి పర్వదిన సందర్భంగా, కాకతీయ రుద్రదేవ మహారాజు ప్రవేశద్వార సంరక్షకుడైన బొల్లినాయకుడు, 10 కొలతలు గల భూమిని కళ్యాణకేశవ దేవాలయ సేవకులకు క్రంజ గ్రామంలో తన స్వీయ నాయంకర పరిధిలోని భూమిని తన రాజైన రుద్రదేవ మహారాజుల గౌరవార్థం దానమిచ్చాడు.”

బొల్లినాయకుడు రుద్రమదేవిని “రుద్రదేవ మహారాజు” అని ఎందుకు పిలిచాడు?

చిత్రం-12.5 శివుడుకి అంకితం చేసిన గొప్ప దేవాలయాల అవశేషాలు

వ్యవసాయాభివృద్ధి-దేవాలయాల నిర్మాణం :

కాకతీయులు చెరువులు, బావులు నిర్మించడంద్వారా పెద్ద మొత్తంలో భూమిని సాగులోకి తెచ్చారు. రాజకుటుంబీకులు, సామంతులతో పాటు, సమాజంలోని ధనిక వర్గవారైన వ్యాపారస్థులు, వృత్తిపనివారు చెరువులు నిర్మించడం ద్వారా వ్యవసాయాభివృద్ధికి దోహదపడ్డారు. ఈవిధంగా మిట్ట పల్లాలతో కూడిన తెలంగాణా, రాయలసీమలలో వ్యవసాయ భూములు పెద్ద మొత్తంలో విస్తరించడానికి కృషి చేశారు.

కాకతీయులు పెద్ద మొత్తంలో విరివిగా దానాలు ఇవ్వడం ద్వారా దేవాలయాలను విస్తృత స్థాయిలో నిర్మించారు. రాజకుటుంబాలలోని ముప్పమాంబ, మైలమ్మ వంటి స్త్రీలు దేవాలయాల నిర్మాణానికి అధికంగా

చిత్రం-12.6 రామప్ప గుడి

grants. Women of other rich sections also made gifts of land, tanks, cash, cattle, jewellery etc. to temples and brahmins. By promoting agriculture, they derived income in the form of taxes and agricultural produce.

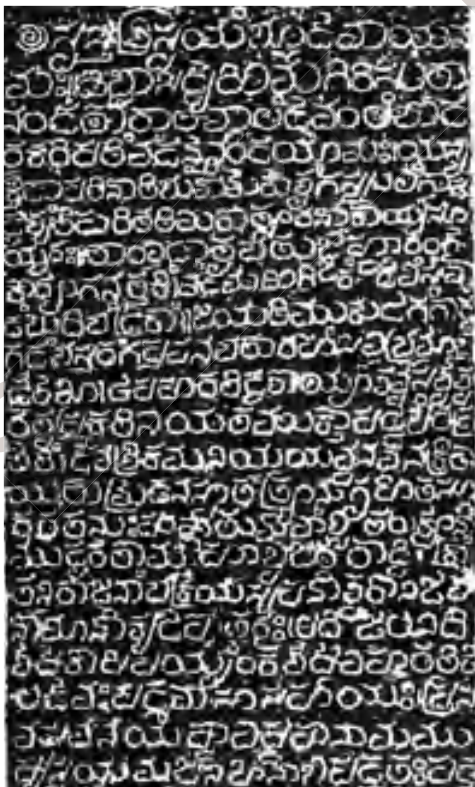
Fig 12.7 Sri Ahita gaja kesari - Gold coin issued by Kakatiyas

“This Abhaya Shasana has been granted by Ganapatideva to sea traders going back and forth to all continents, countries and towns. In the past, kings forcibly seized all the cargo such as gold, elephants, horses, jewels, etc. when sea going vessels were caught in storms, wrecked and cast on shore. But We for the sake of our reputation and punya and out of pity for those who have incurred the grave risk of a sea voyage, give up all but the customary tax.”

The inscription goes on to mention the tax he would collect from the traders on different articles of trade.

Trade

Warriors, chiefs and kings derived a large portion of their income by taxing traders, especially those who engaged in overseas trade from the ports. Read a portion of an inscription issued by Kakatiya king Ganapatideva in a place called Motupalli:

12.8 Motupalli Pillar Inscription

- How did the kings treat the traders earlier?
 - What was the guarantee granted by Ganapatideva to the traders?
 - Why do you think, Ganapatideva gave this protection to foreign traders?

Marco Polo, who visited one of these ports said, that the exports were diamonds and the best and the most delicate clothes, which looked like the tissue of a spider’s web. He further said, “There is neither a king nor a queen in the world who would not be glad to wear them”.

The End of the Kakatiyas

Sometime around 1190 CE, a new kingdom was established in Delhi. The new kings were called Delhi Sultans and they originally came from Turkistan. They had a powerful army and were able to defeat most of the kings of North India and the Deccan before long. Sultan Mohammad bin Tugluq was able to defeat Kakatiya Prataparudra in 1323 CE. Thus ended the Kakatiya dynasty.

భూములను దానాలు చేశారు. ఇతర సంపన్నవర్గాల స్త్రీలు కూడా దేవాలయాల అభివృద్ధికి భూదానాలతో పాటు, చెరువులు, గోవులు, నగదు, బంగారం ఆభరణాలు మొదలయినవి దానమిచ్చారు. దీనివల్ల నాటి సమాజంలో మహిళలకు ఆస్తులు, ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం ఉన్నట్లు తెలుస్తోంది. కాకతీయుల వ్యవసాయ రంగాన్ని ప్రోత్సహించడం వల్ల వ్యవసాయ ఉత్పత్తులు పెరగడమే కాకుండా పన్నుల రూపేణా పెద్ద మొత్తంలో ఆదాయం సమకూరింది.

వ్యాపారం :

చిత్రం-12.7 శ్రీ అహిత గణపేశరి - కాకతీయుల కాలం నాటి బంగారు నాణెం

నాటి పాలకులు, రాజులు, సామంత నాయకులు ఎక్కువగా తమ ఆదాయపు వనరులను వర్తకంమీద విధించే పన్నుల ద్వారా సమకూర్చుకునేవారు. ప్రత్యేకంగా విదేశీ వాణిజ్యం చేసే వర్తకులు ఓడరేవుల దగ్గర చెల్లించే సుంకాలు రాజ్య ఆదాయంలో అధిక భాగంగా ఉండేవి. కిందఇచ్చిన కాకతీయ గణపతిదేవుని కాలం నాటి మోటుపల్లి శాసనంద్వారా మరింత సమాచారం తెలుసుకుందాం.

“గణపతిదేవుడు వేయించిన ఈ అభయశాసనం, విదేశీ

చిత్రం-12.8 మోటుపల్లి అభయ శాసనం

వాణిజ్యం, ఖండాంతర వాణిజ్యం చేసే వర్తకులకు రక్షణ కల్పించింది. గతంలోని రాజులు తుఫానుల్లో ఓడలు కొట్టుకుపోయినప్పటికీ బలవంతంగా సుంకాలు వసూలు చేసేవారు. వ్యాపారుల బంగారం, ఏనుగులు, గుర్రాలు, ఆభరణాలు మొదలైనవి స్వాధీనం చేసుకొనేవారు. ఇలాంటి పరిస్థితుల నుండి వర్తకులకు రక్షణ కల్పిస్తూ, విదేశీ వ్యాపారాన్ని ప్రోత్సహిస్తూ మేం మా పేరు ప్రతిష్ఠల కోసం, పుణ్యం కోసం కరుణతో కేవలం నామమాత్రపు సుంకాలను విధిస్తున్నాం” అని పేర్కొన్నారు.

ఈ శాసనంలో విదేశీ వ్యాపారం చేసే వివిధ వస్తువులపై వసూలు చేసే సుంకాలను వివరించారు.

- గతపాలకులు విదేశీ వ్యాపారం చేసే వర్తకులతో ఎలా వ్యవహరించేవారు?
- గణపతిదేవుడు వర్తకులకు ఎలాంటి అభయమిచ్చాడు?
 - గణపతిదేవుడు విదేశీవర్తకులకు ఎందుకు భద్రత కల్పించాడు?

ఇటలీ యాత్రికుడైన మార్కోపోలో మోటుపల్లి రేవులను సందర్శించి ఇక్కడ నుండి వజ్రాలు, సాలెగూడుమాదిరి సన్నని నేత బట్టలు విదేశాలకు ఎగుమతి అయ్యేవని, వీటిని ధరించడానికి మోజుపడని విదేశీ రాజులు, రాణులు గానీ నాడు లేరని తెలిపాడు.

కాకతీయుల పాలన - ముగింపు :

సుమారు సా.శ. 1190 ప్రాంతంలో ఢిల్లీ కేంద్రంగా కొత్త రాజ్యం స్థాపించబడింది. వీరు ఢిల్లీ సుల్తాన్లుగా పిలవబడ్డారు. వీరు టర్కిస్తాన్ నుండి వచ్చి రాజ్యస్థాపన చేశారు. వీరు శక్తివంతమైన సైన్యాన్ని ఏర్పరచుకొని ఉత్తరభారతదేశంలో అనేక రాజ్యాలపై ఆధిపత్యం సాధించి, దక్కన్వైపు కూడా తమ దృష్టిని మరల్చారు. సుల్తాన్ మహ్మద్బీన్ తుగ్లక్ కాకతీయ రాజ్యంపై దండయాత్ర చేసి ప్రతాపరుద్రుడిని యుద్ధంలో ఓడించాడు. దీంతో సా.శ. 1323 సంవత్సరంలో కాకతీయ వంశ పాలన ముగిసింది.

Some years later, two new kingdoms were founded in Karnataka called Bahamani and Vijayanagar Kingdoms about which we will study in the next chapter.

Palnati Vira – Heroes who cut across caste barriers

Palanati Virula Katha written by Srinatha around 1350s helps us to understand how collectives of warriors must have been formed. The leading character in the story, Balachandrudu, has a small war band of devoted companions from diverse backgrounds. One is a brahmin while the others – a blacksmith, a goldsmith, a washerman, a potter and a barber – are drawn from the service and artisan communities. Balachandrudu and his cohorts are so committed to each other that they are called *sodarulu* (brothers). Just before they set out for battle, Balachandrudu’s mother prepares a meal for all the “brothers”. But she serves this food to each one on a different kind of plate (earthen, bronze, leaf, etc.) and is rebuked by her son for making such a distinction, who says that caste must be set aside when one goes to war. And so the “brothers” all eat from each other’s plates, in defiance of the convention but in recognition of their joint fate

Keywords :

1. Warriors
2. Nayankara System
3. *Samanthas*
4. Artisans

Improve your learning

1. Compare the warriors of those times with what you know about the modern armies. What differences do you see between them?
2. Kings and chiefs built irrigation tanks to improve agriculture in the Kakatiya times. What would they do if they ruled now?
3. How do you think were the Kakatiyas able to gain control over the chiefs?
4. Why do you think did the Kakatiyas not appoint powerful chiefs as Nayakas?
5. Why was it difficult for women to rule in those days? Is it different today? How?
6. In those days, powerful people had their own land and were able to tax other farmers, traders and artisans. Can powerful people do this now? Give reasons.
7. Read the para under the title ‘Nayankara System’ on page 114 and comment on it.
8. ‘Women too manage the administrative affairs effectively’ – Do you support this statement? Why?

Project:

1. Prepare a short presentation of any of the three stories in the form of a play.
2. Collect some popular stories that originate from your village or town, prepare a chart and present the same in the class.
3. Visit an old temple of your area, find out about who built the temple, when etc. and look for any inscriptions in it.

కొంతకాలం తర్వాత కర్ణాటకలో రెండు కొత్త రాజ్యాలైన బహమనీ రాజ్యం, విజయనగర రాజ్యం అవతరించాయి. వాటి గురించి తరువాత పాఠంలో చదువుకుందాం.

కులం అడ్డుగోడలను ఛేదించిన పల్నాటి వీరుల కథ :

పల్నాటి వీరుల చరిత్రను సుమారు 14వ శతాబ్దం చివరిలో శ్రీనాథుడు రచించాడు. నాటి కాలంలోని యోధులు అవగాహనతో కలిసికట్టుగా బాధ్యతలు ఎలా నిర్వహించారో ఇది తెలుపుతుంది. ఇందులో ప్రధానపాత్రదారుడైన బాల చంద్రునికి నమ్మకస్తులైన, విభిన్న నేపథ్యాలు కలిగిన అనుచరులచే ఒక యుద్ధబృందం ఉండేది. అందులో ఒకతను బ్రాహ్మణుడు, మిగతావారు కమ్మరి, కంసాలి, చాకలి, కుమ్మరి, మంగలి వంటి వివిధ వృత్తులకు సంబంధించిన వారు. వీరు ఎంతో బాధ్యతగా అన్నదమ్ములుగా మెలిగేవారు. యుద్ధానికి వెళ్ళే ముందు బాలచంద్రుడి తల్లి ఈ సోదరుల కోసం స్వయంగా ఆహారాన్ని తయారు చేసేది. కాని వివిధ పాత్రలలో వడ్డించేది (మట్టి, ఆకు, కంచు మొదలైన పాత్రలు). ఈ వివక్షత బాలచంద్రుడికి నచ్చలేదు. యుద్ధవీరులకు కులంతో పనిలేదని బాలచంద్రుడు అంటాడు. నాటి ఆచారవ్యవహారాలను తిరస్కరిస్తూ తమ ఉమ్మడివిధికి గుర్తింపుగా 'సోదరు'లందరూ ఒకరి పాత్రలోనిది మరొకరు తిన్నారు.

క్రీలకపదాలు:

- 1) యోధులు
- 2) నాయంకర విధానం
- 3) సామంత
- 4) చేతివృత్తుల వారు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

- 1) నాటి కాలంలోని యోధులను, ఆధునిక కాలంలోని సైన్యంతో పోల్చితూ, వారిమధ్య మీరు గమనించిన భేదాలను తెల్పండి?
- 2) కాకతీయ రాజులు, సామంతులు వ్యవసాయాభివృద్ధికోసం చెరువులు తవ్వించారు. వాళ్ళు ఇప్పుడు పరిపాలన చేస్తే ఏమి చేసేవారు?
- 3) కాకతీయులు సామంతులను నియంత్రించడానికి లేదా అదుపులో ఉంచడానికి ఎలాంటి విధానాలు అవలంబించారు?
- 4) కాకతీయులు శక్తివంతమైన సామంత కుటుంబాల నుండి నాయకులను ఎందుకు నియమించలేదు?
- 5) ఆ కాలంలో స్త్రీలకు పరిపాలన ఎందుకు కష్టతరంగా ఉండేది? నేటి పరిస్థితులు తేడాగా ఉన్నాయా? ఎలా?
- 6) ఆనాడు శక్తివంతమైన వారు స్వంత భూములను కలిగి, ఇతర రైతుల నుండి, వర్తకుల నుండి, వృత్తి పనివారల నుండి సుంకాలు లేదా శిస్తు వసూలు చేసేవారు. నేడు శక్తివంతమైన వారు ఇలా చేయగలరా? కారణాలు తెలపండి.
- 7) 'నాయంకర విధానం' అంశం చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.
- 8) 'స్త్రీలు కూడా పరిపాలనా సంబంధమైన వ్యవహారాలను సమర్థవంతంగా నిర్వహించగలరు' - దీనిని నీవెలా సమర్థిస్తావు? ఎందుకు?

ప్రాజెక్టుపనులు :

- 1) ఏవైనా మూడు చరిత్ర వృత్తాంతాలను ప్రదర్శించడానికి క్లుప్తంగా నాటికలు తయారు చేయండి.
- 2) మీ గ్రామం/పట్టణం ఆవిర్భావం/పుట్టుక కథనాలు సేకరించండి. ప్రదర్శించండి.
- 3) మీ ప్రాంతంలోని పురాతన దేవాలయాన్ని సందర్శించి, దానిని ఎప్పుడు, ఎవరు నిర్మించారో కనుక్కోండి. అక్కడేమైనా శాసనాలున్నాయేమో చూడండి.

The Kings of Vijayanagara

In the previous chapter, we read about warriors and chiefs who had established control over villages and how the Kakatiyas tried to bring them under their control and built a kingdom. The efforts of the Kakatiyas ended when the Delhi Sultans conquered Warangal. But soon, another kingdom was built by a family of warriors who laid the foundations of a large empire called Vijayanagara or Karnataka.

Vijayanagara means the ‘City of Victory’. It was located on the banks of Tungabhadra River in Karnataka. According to history, it was founded by two brothers named Harihara Raya and Bukka Raya around 1336 CE with the blessings of a sage named Vidyaranya. The kings of Vijayanagara worshipped Sri Virupaksha (Shiva). The Vijayanagara empire lasted for above 300 years though it was not ruled by kings of the same family. After the family of Harihara Raya and Bukka Raya of Sangama dynasty, Saluva, Tuluva and Araviti families ruled the empire one after the other. Some of those kings spoke the language Kannada. But Sri Krishna Devaraya gave due importance of Telugu language.

On the north of the Tungabhadra river, some new kingdoms called the Bahamani kingdoms arose. Initially, it was one large kingdom with its capital in Gulbarga. Later on, between 1489 and 1520 CE, it broke up into five smaller kingdoms. Of these five kingdoms, Bijapur and Golconda ruled

over large parts of the present day Karnataka, Telangana and Andhra Pradesh. These kingdoms were ruled by Sultans and warriors, many of whom came from Iran and Arabia. All these kingdoms were constantly at war with each other, trying to enlarge their own kingdoms. They also tried to recruit the local warriors and chiefs about whom we read in the last chapter. With their help, they tried to establish control over the villages and towns and collect revenue from the farmers and traders.

Some Important Kings of Vijayanagara

Harihara Raya	1336-1357CE
Bukkaraya I	1357-1377CE
Harihara Raya II	1377-1404 CE
Devaraya II	1426-1446 CE
Saluva Narasimharaya	1486-1491CE
Krishnadevaraya	1509-1529 CE
Achyutaraya	1529-1542 CE
Aliya Rama Raya	1543-1565 CE
Venkatapati Raya	1585-1614 CE

విజయనగర రాజులు

యోధులు, సామంతరాజులు గ్రామాలను ఎలా తమ ఆధీనంలోకి తెచ్చుకున్నది వాటిని కాకతీయులు తమ ఆధీనంలోకి తీసుకొని విశాల సామ్రాజ్యాన్ని ఎలా స్థాపించారో గత పాఠ్యాంశములో తెలుసుకున్నాం. ఢిల్లీ సుల్తాన్లు వరంగల్లును జయించడంతో కాకతీయ సామ్రాజ్యం అస్తమించింది. అనంతరం ఔత్సాహిక యోధులైన నాయకులు విజయనగర సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించారు. అదే విజయనగర సామ్రాజ్యం లేదా కర్ణాటక సామ్రాజ్యంగా పిలవబడింది.

విజయనగరం అంటే విజయాల నగరం అని అర్థం. కర్ణాటకలో తుంగభద్ర నది ఒడ్డున ఈ నగరాన్ని నిర్మించారు. దీనిని విద్యారణ్య స్వామి ఆశీస్సులతో సా.శ.1336 లో హరిహరరాయలు, బుక్కరాయలు స్థాపించారు. విజయనగర రాజులు విరూపాక్ష దేవుడిని కొలిచేవారు. విజయనగర సామ్రాజ్యం 300 సంవత్సరాలకు పైగా వర్ధిల్లింది. కాని ఒకే కుటుంబం పరిపాలించలేదు. హరిహరబుక్కరాయల తర్వాత సంగమ, సాకువ, తుకువ, అరవీటి వంశాలు ఒకరి తర్వాత మరొకరు పరిపాలించారు. అందులో కొందరు చక్రవర్తులు కన్నడ భాష మాట్లాడేవారు. కాని కృష్ణదేవరాయలు తెలుగు భాషకు సముచిత ప్రాధాన్యతనిచ్చాడు.

తుంగభద్ర నదికి ఉత్తరంగా కొన్ని కొత్త రాజ్యాలు వెలిశాయి. అవే బహమనీ రాజ్యాలు. మొదటగా ఇది మహా సామ్రాజ్యం. దాని ముఖ్య పట్టణం గుల్బర్గా. అనంతరం, సా.శ.1489-1520 కాలంలో ఐదు చిన్న రాజ్యాలుగా విడిపోయింది. వీటిలో బీజాపూర్, గోల్కొండ పెద్ద రాజ్యాలుగా అవతరించాయి. అందులో ఎక్కువ భాగం నేటి కర్ణాటక, తెలంగాణ మరియు ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రాలలో ఉంది. ఈ రాజ్యాలను ఇరాన్, అరేబియా నుండి వచ్చిన

సుల్తాన్లు, యోధులు పరిపాలించారు. ఈ రాజ్యాలన్నీ నిరంతరం యుద్ధాలు చేస్తూ, తమ రాజ్య విస్తరణకు ప్రయత్నించాయి. వీరు స్థానిక యోధులను, నాయకులను నియమించుకున్నట్లు గత అధ్యాయంలో చదువుకున్నాం. వారి ద్వారా గ్రామాలలో రైతులు, వ్యాపారస్తుల దగ్గర నుండి శిస్తు వసూలు చేసేవారు, గ్రామాలను అదుపులో ఉంచుకునేవారు.

విజయనగర రాజులలో ముఖ్యులు

- హరిహరరాయలు (సా.శ.1336-1357)
- మొదటి బుక్కరాయలు (సా.శ.1357-1377)
- రెండవ హరిహరరాయలు (సా.శ.1377-1404)
- రెండవ దేవరాయలు (సా.శ.1426-1446)
- సాకువ నర్సింహరాయలు (సా.శ.1486-1491)
- శ్రీకృష్ణదేవరాయలు (సా.శ.1509-1529)
- అచ్యుతరాయలు (సా.శ.1529-1542)
- ఆలియరామరాయలు (సా.శ.1543-1565)
- వెంకటపతిరాయలు (సా.శ.1585-1614)

How do we know?

We know much about Vijayanagara Empire from inscriptions, books and buildings of that period. We get insights into the daily life, the administration and the social organizations of the kingdom. Of particular value are the detailed accounts left by travellers from several countries – Nicolo Conti from Italy who visited Vijayanagara in 1420 CE, Abdul Razzak the Persian trader who visited in 1443 CE, the Portugese traveller Domingo Paes, who visited it in 1520 CE and Nuniz who wrote in 1537 CE.

The City of Vijayanagara

The city of Vijayanagara was built on the banks of the river Tungabhadra next to the ancient temples of Pampadevi and Sri Virupaksha. Abdul Razzak says that the city had seven rings of fortifications. Some of these have been found by archaeologists.

Read the description of the city by Portugese traveller, Paes:

“The king has made a very strong city, fortified with walls and towers... These walls are not made like those of other cities, but are made of strong masonry... and inside, very beautiful rows of buildings with flat roofs...”

“You have a broad and beautiful street full of fine houses... and these houses belong to merchants, and there you find all sorts of rubies and diamonds, and emeralds and pearls... and clothes of every sort on the earth... In the evening you have a fair where they sell horses, vegetables, fruits, wood, etc.”

Why were vegetables, fruits and horses sold in the evenings?

Fig 13.1 Bronze images of Krishnadeva Raya and his two wives

Archaeologists are of the opinion that the city had four separate divisions – the first one devoted to temples, situated on rocky hills; the second one on the valley, where crops were raised using water from irrigation channels; the third, a royal centre in which royal palaces and residences of important nayakas were located and the fourth one, allocated for the residences of ordinary townsfolk. Each area was separated from the others as shown in the map.

Compare Vijayanagara with Warangal to point out the similarities and differences between them.

మనకు ఎలా తెలుసు?

విజయనగర చరిత్ర గురించి సమకాలీన గ్రంథాలు, రాతప్రతులు, శాసనాలు, నాడు నిర్మించిన భవనాలు, నిత్యజీవిత పరిపాలన, సామాజిక సంస్థలు అందించిన వివరాల ఆధారంగా తెలుసుకోవచ్చు. పలు దేశాల నుండి వచ్చిన పర్యాటకులలో ఇటలీ యాత్రికుడైన నికోలో కోంటీ విజయనగరాన్ని సా.శ. 1420 సంవత్సరంలో మొదటగా సందర్శించాడు. అబ్దుల్ రజాక్ అనే పర్షియన్ వర్తకుడు సా.శ. 1443, పోర్చుగీసు యాత్రికుడైన డామింగో పెయిజ్ సా.శ. 1520, న్యూనిజ్ సా.శ. 1537లో సందర్శించి రాసిన రచనల ద్వారా విజయనగర చరిత్రకు సంబంధించిన విలువైన సమాచారం తెలుస్తోంది.

విజయనగర పట్టణం :

విజయనగర పట్టణాన్ని తుంగభద్ర నది ఒడ్డున నిర్మించారు. ఇక్కడ ప్రాచీన విరూపాక్ష, పంపాదేవి ఆలయాలు కలిసి ఉంటాయి. అబ్దుల్ రజాక్ తెలిపిన ప్రకారం నగరం ఏడు వలయాలతో ఏర్పడి, కోట గోడలు కలిగి ఉంది. అందులో కొన్ని కోటల నిర్మాణాన్ని పురావస్తు శాస్త్రవేత్తలు కనుగొన్నారు.

పోర్చుగీసు సందర్శకుడు పెయిజ్ నగరాన్ని ఇలా వర్ణించాడు. “రాజులు దుర్భేద్యమైన కోట గోడలు, గోపురాలతో నగరాన్ని నిర్మించినట్లు తెలిపాడు. ఇలాంటి పటిష్టవంతమైన గోడలు మరెక్కడా లేవు. అందమైన భవనాలను కోట లోపల వరుసగా నిర్మించారు. విశాలమైన వీధులలో, అందమైన భవనాలలో ముత్యాలు, వజ్రాల వ్యాపారం జరిగేది. ప్రపంచంలోని అన్ని రకాల వస్త్రాలు అమ్మేవారు. సాయంత్రం పూట గుర్రాలు, కూరగాయలు, పండ్లు, కలప వస్తువుల సంత జరిగేది.”

కూరగాయలు, పండ్లు, గుర్రాలను సాయంత్రం ఎందుకు అమ్మేవారు?

చిత్రం-13.1

తిరుమల దేవాలయంలో ప్రతిష్ఠించిన శ్రీకృష్ణదేవరాయలు మరియు ఇరువురు భార్యల కంచు విగ్రహాలు

పురావస్తు శాస్త్రవేత్తల అభిప్రాయం ప్రకారం నగరం నాలుగు భాగాలుగా విభజించబడింది. మొదటి భాగంలో గుట్టలపైన ఆలయాలు నిర్మించారు. రెండవ భాగంలో పంట భూములు, కాల్వలు, మూడవ భాగంలో అంతఃపుర భవనాలు, రాజ భవనాలు, ముఖ్య నాయకుల నివాసాలు, నాల్గవ భాగంలో సామాన్య ప్రజలు నివసించేవారు. ప్రతి విభాగాన్ని వేర్వేరుగా చూపించే పటం కింద ఉంది.

విజయనగరం, వరంగల్లు పట్టణాల మధ్య భేదాలను, పోలికలను గుర్తించండి.

Map 1: Vijayanagara City

Why do you think do the modern cities not build fort walls of this kind?

Armies and Military Leaders

You would have heard and read about great wars being fought today and also about the powerful armies.

- What makes the armies of countries powerful?
- What kinds of arms and weapons do modern armies use?

Let us find out how it was in Vijayanagara times.

Vijayanagara rulers invested a lot of money in building their military power. They imported a large number of horses from Arabia and Iran, which came in ships to their ports on the west coast. They

recruited a large army and built many strong forts. One of the important rulers, Devaraya-II of Vijayanagara, started recruiting Muslim fighters to serve him and to train his soldiers in the new modes of warfare. He also permitted the construction of Mosques in the capital city where the muslim soldiers were garrisoned. In those days, guns and cannons had been newly introduced. The Vijayanagara kings started using guns and cannons in their forces. The combination of firearms and cavalry (horse-riders) made them one of the most powerful armies in India.

- Horses in those days were important for fast movement of troops. What do you think has taken their place today?

Elephants were slow moving but powerful in attack. What do you think has replaced them today?

‘Captains of the Troops’ - the *Amaranayakas*

The entire kingdom was actually controlled and administered by the commanders of these armies. Let us find out who they were and what they did. Read the following account left by Domingo Paes about Vijayanagara during Krishnadeva Raya’s period:

“This king has a million fighting troops, which include 35,000 cavalry (horse riders) ready to be dispatched to any quarter whenever necessary... He is the most feared king in these parts...”

The captains of these troops are the nobles of his kingdom and they hold the city, the towns and the villages of the kingdom. There are captains among them who have a revenue of about a million gold coins, others two

పటం-1 : విజయనగర పట్టణం

ఆధునిక నగరాలలో ఈ రకమైన కోటగోడలు ఎందుకు నిర్మించడం లేదు?

సైన్యం - సైనిక అధికారులు :

యుద్ధాలలో శక్తివంతమైన సైనికులు ఎలా పోరాడుతున్నారో మీరు విని, చదివే ఉంటారు.

దేశాల సైన్యాన్ని ఏది శక్తివంతం చేస్తుందని మీరు భావిస్తున్నారు?

ఆధునిక సైనికులు వాడే ఆయుధాలు, యుద్ధ సామాగ్రి ఏవి?

మనమిప్పుడు విజయనగర రాజుల కాలంలో ఉపయోగించిన యుద్ధ సామాగ్రి గురించి తెలుసుకుందాం.

విజయనగర రాజులు సైనిక శక్తిని బలోపేతం చేయడానికి పెద్ద మొత్తం ఖర్చు చేశారు. అరేబియా, ఇరాన్ దేశాల నుండి మేలి రకం గుర్రాలను పశ్చిమ తీరంలోని

ఓడల ద్వారా దిగుమతి చేసుకున్నారు. సైనికులను నియమించుకున్నారు. కోట గోడలు పటిష్టవంతంగా నిర్మించారు. రెండవ దేవరాయలు ముస్లిం పోరాట యోధులను నియమించి వారికి నూతన యుద్ధతంత్రాలు నేర్పించాడు. వారికి సైనిక శిబిరంలో మసీదులు కూడా నిర్మించాడు. ఆ రోజుల్లోనే తుపాకులను, ఫిరంగులను ప్రవేశపెట్టాడు. విజయనగర రాజులు తమ బలగాలతో వాటిని అందుబాటులోకి తెచ్చుకున్నారు. భారతదేశంలోనే ఆధునిక అశ్వదళం, సైనిక దళాలను రెండింటిని కలిపి ఒక శక్తివంతమైన సైన్యాన్ని ఏర్పరిచాడు.

ఆ రోజుల్లో వేగవంతంగా కదలడానికి అశ్వదళాలను ఉపయోగించారు. వాటి స్థానంలో నేడు వేటిని ఉపయోగిస్తున్నారు?

ఎనుగులు నిదానంగా కదులుతూ శత్రు శిబిరాలలో దాడులు చేయడంలో శక్తివంతమైనవి. ప్రస్తుతం వాటి స్థానంలో ఏమి ఉన్నాయి?

సైనిక దళాల నాయకుడు-అమరనాయకుడు :

మొత్తం రాజ్యాన్ని సైనిక అధికారులే పరిపాలనా నియంత్రణ చేసేవారు. వారు ఎవరు, వారు ఏమి చేసేవారో మనం ఇప్పుడు తెలుసుకుందాం. పోర్చుగీసు యాత్రికుడైన డోమింగో పెయిజ్ శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలంలో విజయనగరం సందర్శించినప్పుడు పేర్కొన్న విషయాన్ని చదవండి.

“రాజు వద్ద గల లక్షల కొద్ది బలమైన సైన్యంలో 35,000 అశ్వదళం, ఏ సమయంలోనైనా, ఎక్కడైనా యుద్ధం చేయడానికి సిద్ధంగా ఉండేవారట. అందువల్ల ఆయన అంటే ఇతర రాజులకు భయం.

“ప్రభువు వర్గం నుండే సైనికదళ అధికారులను నియమించేవారు. వీరికి రాజ్యంలోని పట్టణాల మీద, నగరాల మీద, గ్రామాల మీద విస్తృతమైన అధికారం ఉండేది. వీరిలో కొందరు లక్షల కొద్దీ బంగారు నాణాలు పన్నులుగా వసూలు చేసుకొనేవారు. మరికొందరు రెండు

hundred, three hundred or five hundred thousand coins. The king fixes for each, according to his revenue the number of troops which he must maintain, on foot, on horse, and elephants. These troops are always ready for duty whenever and

Fig 13.2 Stone Chariot at Hazara Rama Temple

wherever they may have to go. Besides maintaining these troops, each captain has to make his annual payment to the king.

Besides the troops supplied by the captains, the king has his own troops whom he pays.”

Answer the following questions after reading the above passages carefully:

Why was Krishnadevaraya the most feared king?

Who controlled the towns and villages of Vijayanagara Empire?

- ▲ Did all of them get equal income?
- ▼ What did the captains have to do for the king in return for these villages?

Did the king depend only on the troops sent by the captains?

The ‘captains’ mentioned here were the nayakas. These nayakas held *amara* revenue assignments – that is, they were given charge

of some villages and cities whose revenue they could collect and use. They had an obligation to maintain a certain number of troops for keeping the revenue of such assignments. They also administered the areas under their control. They had judicial powers too (the power to judge criminals and give punishments). This was quite similar to the system of the Delhi Sultanate, whose nobles or *amirs* were given similar revenue assignments called *Iqtas*.

Most of the *amaranayakas* were Telugu warriors. They recruited their soldiers, usually from among their own villagers or kinsmen, and trained them. These armies were loyal to the Nayakas rather than to the king. Many powerful nayakas like Saluva Narasimha or Narasa Nayaka controlled vast areas and at times, could even challenge the Vijayanagara kings. In fact, some of them were so powerful that when a king died, they took control of power in their own hands and themselves became kings.

వందల, మూడు వందల, ఐదు వందల, వేయి చొప్పున నాణాలను వసూలు చేసుకొనేవారు. సైనిక దళాధిపతి నిర్వహించే సైన్యం ఆధారంగా (పదాతి, అశ్వదళ, గజ) బంగారు నాణాల వసూళ్ళను రాజు నిర్ణయించేవాడు. ఇటువంటి సొమ్మును నాయకుడు పదాతి దళాలు, గుర్రాలు, ఏనుగుల పోషణకోసం ఖర్చు పెట్టేవారు. ఏ సమయంలోనైనా వీటిని యుద్ధానికి సంసిద్ధంగా నిలిపేవారు.

చిత్రం-13.2 హజార రామాలయంలో రాతి రథం

ఇదే కాకుండా రాజుకు వార్షిక చెల్లింపులు, బహుమానాలు సమర్పించుకునేవారు. దళాధిపతులు, నాయకుల సైన్యంతో పాటు రాజుకి సొంతసైన్యం తోడుండేది. వీరికి రాజే జీతభత్యాలు చెల్లించేవాడు.”

పై విషయాల ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబలివ్వండి:

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు అంటే ఇతరులకు ఎందుకంత భయం?

విజయనగర సామ్రాజ్యంలో గ్రామాలను, పట్టణాలను ఎవరు నియంత్రించేవారు?

అందరూ సమానంగా ఆదాయం పొందేవారా?

నాయకులు పొందిన గ్రామాల ఆదాయం నుండి ఎలాంటి ప్రతిఫలాలు రాజులకు చెల్లించేవారు?

■ నాయకుల సైన్యంపైనే రాజు ఆధారపడేవాడా?

సైనిక దళాధిపతులను నాయకులుగా కూడా నియమించేవారు. వీరినే అమరనాయకులుగా పిలిచారు. వీరికి 'అమరం'పైన ఆదాయం వసూలు చేసే బాధ్యతను అప్పజెప్పేవారు. అమరం అంటే నిర్ణీత ప్రాంతంపై రెవెన్యూ శిస్తు వసూలు చేసే అధికారం. అంటే వీరికి ఇచ్చిన గ్రామాలు, పట్టణాల నుండి రెవెన్యూ వసూలు చేసుకొని,

ఉపయోగించుకొనే అధికారం ఉంటుంది. అంతేకాకుండా ఆదాయంతో సైనిక దళాలను పోషించే బాధ్యత కూడా వీరికి ఉండేది. వీరి ఆధీన ప్రాంతాలపై పరిపాలన, న్యాయపరమైన అధికారాలను కలిగి ఉండేవారు. నేరస్థులకు చట్టపరమైన కఠిన శిక్షలు అమలు చేసే అధికారం కూడా వీరికి ఉంది. ఇది నాటి ఢిల్లీ సుల్తానుల పరిపాలనకు దగ్గరగా ఉండేది. వారు కూడా 'ఇక్తా'ల అధికారులైన 'అమీర్'లకు రెవెన్యూ వసూలు చేసుకునే అధికారం కల్పించారు.

చాలా మంది అమరనాయకులు తెలుగు వీరులే. వీరు సొంత గ్రామాలనుండి లేదా వారి బంధువుల నుండి సైనికులను నియమించుకొని శిక్షణ ఇచ్చేవారు. ఈ సైనికులు రాజు కంటే నాయకులకే విధేయులై ఉండేవారు. శక్తివంతమైన నాయకులైన సాళువ నర్సింహ లేదా నరసనాయకుడు విశాల భూభాగంపై అధికారాన్ని పొంది కొన్ని సందర్భాలలో విజయనగర రాజులకు సవాలుగా నిలిచేవారు. ఒకవేళ రాజు చనిపోతే రాజ్యాన్ని శక్తివంతమైన నాయకులు తమ చేతుల్లోకి తీసుకొని తమనితాము రాజుగా ప్రకటించుకొనేవారు.

Let us compare

You read about how the villages were administered in Chola kingdom by councils of landholding villagers and how the king collected revenue from villages with the help of these councils. Things had begun to change in Vijayanagara Empire as the power of the armies and nayakas increased. You saw that the control over villages and town was given over to these nayakas.

What impact do you think it would have had on the villagers? Discuss in your class.

In the VI class, you read about how villages and towns are administered in our country today. Can you compare this with the Vijayanagara system and point out the differences?

Krishnadevaraya - The Ruler

Krishnadevaraya ruled from 1509 CE to 1529 CE. He was a great general who led the Vijayanagara armies successfully against the Bahmani sultans and also against the Gajapatis of Odisha. He also subdued several chiefs who had revolted in Karnataka, Andhra and Tamil regions.

This gave him control over the entire region on the south of river Krishna and especially, the control over the ports of the eastern coast.

During this period, the Portuguese had established their power over some ports of the western coast like Goa. Krishna-devaraya established friendly relations with them in order to get exclusive supply of horses and firearms from them. He also employed Portuguese troops in his wars.

Every year, on the Vijayadashami day, the King organised elaborate festivities and worship, which concluded with a massive parade of his armies. On this day, all the chiefs and *amaranayakas* of the empire brought their tributes to the King.

Krishnadevaraya paid special attention to the temples of his kingdom and personally visited many of them like Tirupati, Srisailam and Ahobilam. He also donated to a large number of temples.

Krishnadevaraya's inscriptions state that he had distributed the great treasure gained in his successful wars to all the major temples of southern India. Towering temple gateways

Fig 13.3 Relief on Hazara Rama Temple. Can you write a story based on this image?

మనమిప్పుడు పోల్చుదాం :

మీరు చోళ రాజుల గురించి చదివారు. వారు భూమి శిస్తును మండళ్ళ ద్వారా ఎలా వసూలు చేశారనేది తెలుసుకున్నారు. కాని విజయనగర సామ్రాజ్యం అమరనాయకులతో సైనికంగా బలపడింది. గ్రామాలు, పట్టణాలు మొత్తం వీరి అజమాయిషీలోనే ఉండేవి.

నేటి గ్రామాలలో అమరనాయక వ్యవస్థ ఉండి ఉంటే దాని ప్రభావం ఎలా ఉండేది? మీ తరగతిలో చర్చించండి.

మన దేశంలో నేడు గ్రామ/పట్టణ పరిపాలన ఎలా నిర్వహిస్తున్నారో 6వ తరగతిలో చదివారు. దీనిని విజయనగర పాలనతో పోల్చండి. భేదాలను తెలపండి.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు : గొప్పపాలకుడు.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు సా.శ. 1509 నుండి 1529 వరకు పరిపాలించాడు. బహమనీ సుల్తానులు, గజపతులకు (ఒడిషా) వ్యతిరేకంగా విజయనగర సైన్యాన్ని విజయవంతంగా నడిపించిన గొప్ప యోధుడు. ఇతనికి వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటు చేసిన కర్ణాటక, ఆంధ్ర, తమిళనాడు ప్రాంతాలలోని నాయకులను అణచివేశాడు. ఈవిధంగా సామ్రాజ్యంపై ఆధిపత్యం సంపాదించాడు.

చిత్రం-13.3 హజార రామాలయం కుడ్యఫలకం : దీని ఆధారంగా నీవు ఒక కథ రాయగలవా?

ప్రత్యేకంగా దక్షిణ ప్రాంతం, కృష్ణా నది తూర్పు తీర ఓడరేవులపై నియంత్రణ సాధించాడు.

ఇదే సమయంలో పశ్చిమ తీరంలో గోవాలో పోర్చుగీసువారు ఓడరేవులవద్ద స్థావరాలు ఏర్పరచుకొని నియంత్రణ సాధించారు. కృష్ణదేవరాయలు వీరితో స్నేహపూర్వక సంబంధాలు నెలకొల్పాడు. ప్రత్యేకంగా గుర్రాలు, పేలుడు సామాగ్రిని వారి నుండి పొందడానికి ఇలా చేశాడు. తన సైన్యంలో పోర్చుగీసు దళాలను చేర్చుకున్నాడు. వారితో దళాలను కూడా ఏర్పాటు చేశాడు.

ప్రతి సంవత్సరం విజయదశమి నాడు పెద్ద ఎత్తున పండుగ జరిగేది. సైనిక దళ ప్రదర్శన నిర్వహించేవారు. ఇది పెద్ద ఎత్తున సైనిక కవాతుతో ముగిసేది. ఆ రోజున అమరనాయకులు, ప్రముఖులు, చక్రవర్తికి కానుకలు, కప్పుం చెల్లించేవారు. కృష్ణదేవరాయలు తమ సామ్రాజ్యంలో గల దేవాలయాలపై ప్రత్యేక శ్రద్ధ వహించేవారు. వారు స్వయంగా తిరుపతి, శ్రీశైలం, అహోబిలం సందర్శించేవారు. చాలా దేవాలయాలకు పెద్ద మొత్తంలో విరాళాలు సమర్పించేవారు.

శ్రీకృష్ణదేవరాయల శాసనాలలో పేర్కొన్న విధంగా అనేక యుద్ధాలలో విజయం పొంది లభించిన ధనరాశులను దక్షిణ భారతదేశంలోని పెద్ద పెద్ద దేవాలయాలకు పంచిపెట్టాడు. ఈ దేవాలయాలలో ఇతని

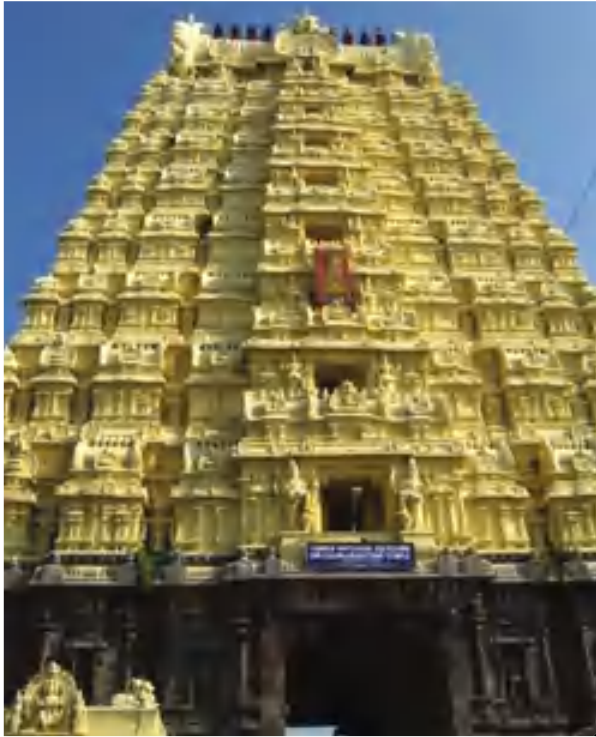

Fig 13.4 Gopuram of Ekambareshwar Temple in Kanchipuram.

called ‘Raya gopuram’ were built in many of these temples in his honour. This generosity assured that his name would be remembered for long among the people of south India. He also built some beautiful temples in Vijayanagara city.

Krishnadevaraya was also a patron of Telugu literature and he himself composed the poetic work *Amuktamalyada* on the life of Andal, the Tamil Bhakta poetess. His court was adorned by eight poets known popularly as “*Ashtadiggajas*”. They are Allasani Peddana, Mukku Thimmana, Dhurjati, Ramaraja Bhushana, Tenali Ramakrishna, Pingali Surana, Ayyalaraju Ramabadrudu and Madayagari Mallana.

The power of the Vijayanagara kings grew further during the time of Krishnadevaraya’s successors Achyutadeva Raya and Aliya Rama Raya. As the Bahamani rulers were unable to fight the Vijayanagara individually,

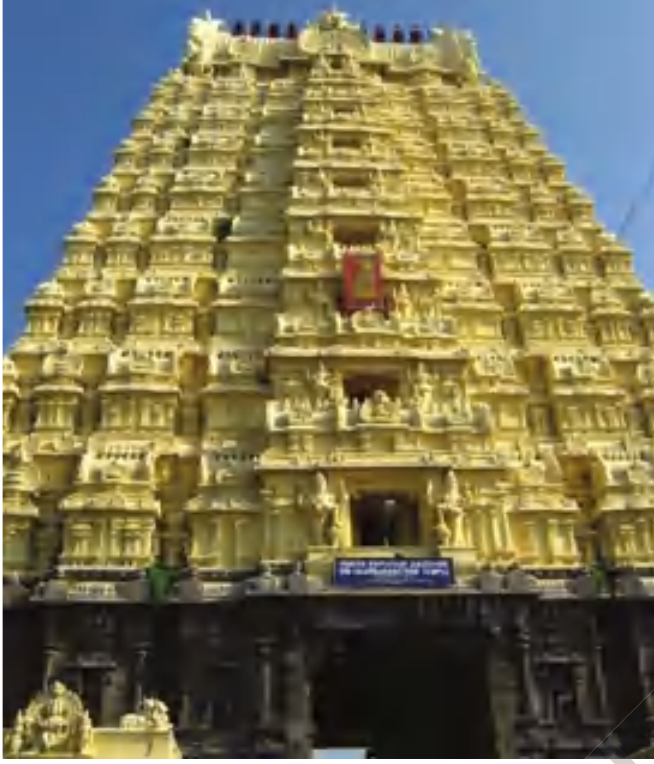
by 1565 AD, all the five Bahmani kingdoms joined together and defeated Rama Raya in Rakkasi tangadi war also known as Tallikota war. They looted and destroyed the city of Vijayanagara. The emperors who succeeded him shifted their capital to Chandragiri near Tirupati, but never regained the glory of earlier times. While a part of the empire came under the control of the Sultans, the chiefs and Nayakas became independent in other parts.

Qutub Shahis of Golkonda, 1512 – 1687

Qutub Shahis - Timeline

Quli Qutub Shah	(1512-1543)
Jamshed Quli	(1543-1550)
Ibrahim Qutub Shah	(1550-1580)
Mohd Quli Qutub Shah	(1580-1612)
Mohd Qutub Shah	(1612-1626)
Abdullah Qutub Shah	(1626-1672)
Abul Hasan Tanashah	(1672-1687)

In the previous chapter, we read about the Kakatiya kingdom in the Telangana region. After the end of the Kakatiya kingdom, some of their subordinate nayakas established independent kingdoms. Of these, the Velama kingdoms of Rachakonda and Devarakonda were very strong and challenged the authority of the Vijayanagara emperors and the Bahamani kings. Around the year 1512, Quli Qutub Shah who was a governor of the Bahmanis in Telangana region declared independence and established the Qutub Shahi dynasty of Golconda. Quli Qutub Shah extended his rule by capturing forts at Warangal, Kondapalli, Eluru, and Rajahmundry. The main part of Golconda State was Telangana. His successors ruled up to 1687.

చిత్రం-13.4 కాంచీపురంలోని ఏకాంబరేశ్వర ఆలయ గోపురం

గౌరవార్థం 'రాయగోపురం' అనే ఎత్తయిన ఆలయ ముఖద్వారాలను నిర్మించారు. ఈ రకమైన దానశీలత వల్ల దక్షిణ భారతదేశంలోని ప్రజలలో అతని పేరు చిరకాలంగా గుర్తుంచుకునేటట్లు చేసింది. విజయనగర పట్టణంలో కూడా కొన్ని సుందర దేవాలయాలను నిర్మించాడు.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు స్వయంగా తెలుగు సాహిత్యంలో కవి. అతడు 'అండాళి' అనే తమిళ భక్త కవయిత్రి జీవితం ఆధారంగా 'ఆముక్తమాల్యద' గ్రంథం రాశాడు. వీరికాలంలో అల్లసాని పెద్దన, ధూర్జటి, తెనాలి రామకృష్ణుడు, ముక్కు తిమ్మన, పింగళి సూరన, రామరాజ భూషణుడు, మాదయగారి మల్లన, అయ్యలరాజు రామభద్రుడు వంటి "అష్ట దిగ్గజాలు" రాయల కొలువును అలంకరించారు.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు వారసులైన అచ్యుతదేవరాయ, ఆళియ రామరాయల కాలంలో విజయనగర రాజుల ప్రాబల్యం మరింతగా పెరిగింది. వీరు బహమనీ సుల్తానుల రాజ్య వ్యవహారాలలో జోక్యం చేసుకొన్నారు. వీరి నిరంతర జోక్యం ఫలితంగా ఆందోళన చెందిన ఐదుగురు బహమనీ

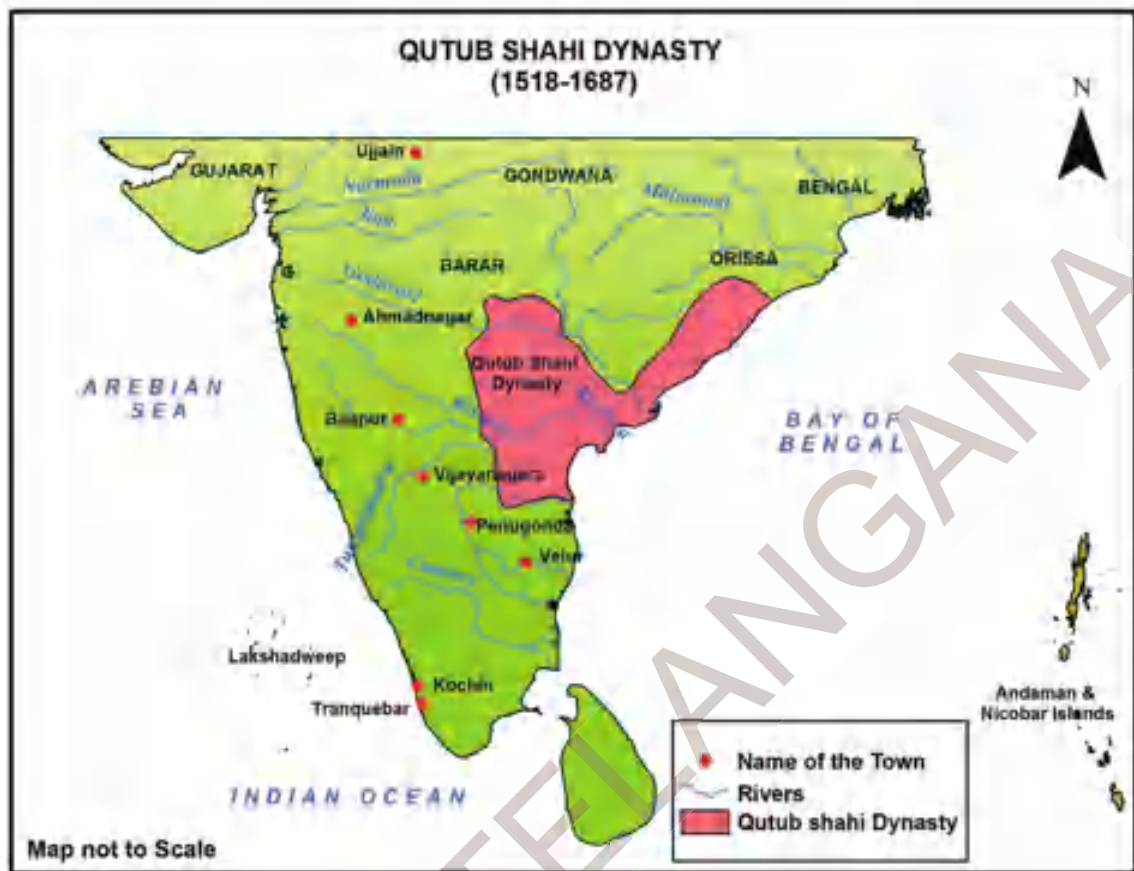
సుల్తానులు సా.శ.1565లో ఏకమై రక్కసి తంగడి యుద్ధం లేదా తల్లికోట యుద్ధంలో రామరాయలను ఓడించి, విజయనగర పట్టణాన్ని దోచుకొని సర్వనాశనం చేశారు. అనంతరం వచ్చిన వారసులు రాజధానిని తిరుపతికి సమీపంలోని చంద్రగిరికి తరలించారు. కాని పూర్వ వైభవాన్ని సాధించలేకపోయారు. కొంత ప్రాంతాన్ని సుల్తానులు ఆక్రమించుకోగా మిగిలిన భూభాగాలపై నాయకులు స్వతంత్ర రాజులుగా ప్రకటించుకున్నారు.

గోల్కొండ కుతుబ్షాహీలు-1512-1687

కుతుబ్షాహీ - కాలక్రమ పట్టిక

కులీ కుతుబ్ షా	(1512-1543)
జంషెద్ కులీ	(1543-1550)
ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా	(1550-1580)
మహ్మద్ కులీ కుతుబ్ షా	(1580-1612)
మహ్మద్ కుతుబ్ షా	(1612-1626)
అబ్దుల్లా కుతుబ్ షా	(1626-1672)
అబుల్ హసన్ తానాషా	(1672-1687)

తెలంగాణ ప్రాంతంలోని కాకతీయ సామ్రాజ్యం గురించి, మనం ఇంతకు ముందు పాఠంలో చదివాం. కాకతీయ సామ్రాజ్యం అంతమైన తరువాత కొందరు సామంతరాజులు స్వతంత్ర రాజ్యాలను స్థాపించారు. వాటిలో రాచకొండ, దేవరకొండ వెలమ రాజ్యాలు చాలా బలమైనవి. ఇవి విజయనగర చక్రవర్తుల, బహమనీ సుల్తాన్ల అధికారాన్ని సవాలు చేశాయి. తెలంగాణ ప్రాంతంలో బహమనీ సుల్తాన్ల గవర్నర్ అయిన కులీకుతుబ్షా 1512లో స్వతంత్రాన్ని ప్రకటించుకొని, గోల్కొండ కుతుబ్షాహీ రాజ్యాన్ని స్థాపించాడు. కులీకుతుబ్షా వరంగల్, కొండపల్లి, ఏలూరు, రాజమండ్రి కోటలను ఆక్రమించుకొని తన పరిపాలనను విస్తరించాడు. గోల్కొండ రాజ్యంలో తెలంగాణ ప్రధాన భాగంగా ఉండేది. ఆయన తర్వాత వచ్చిన రాజులు 1687 వరకు పరిపాలించారు.

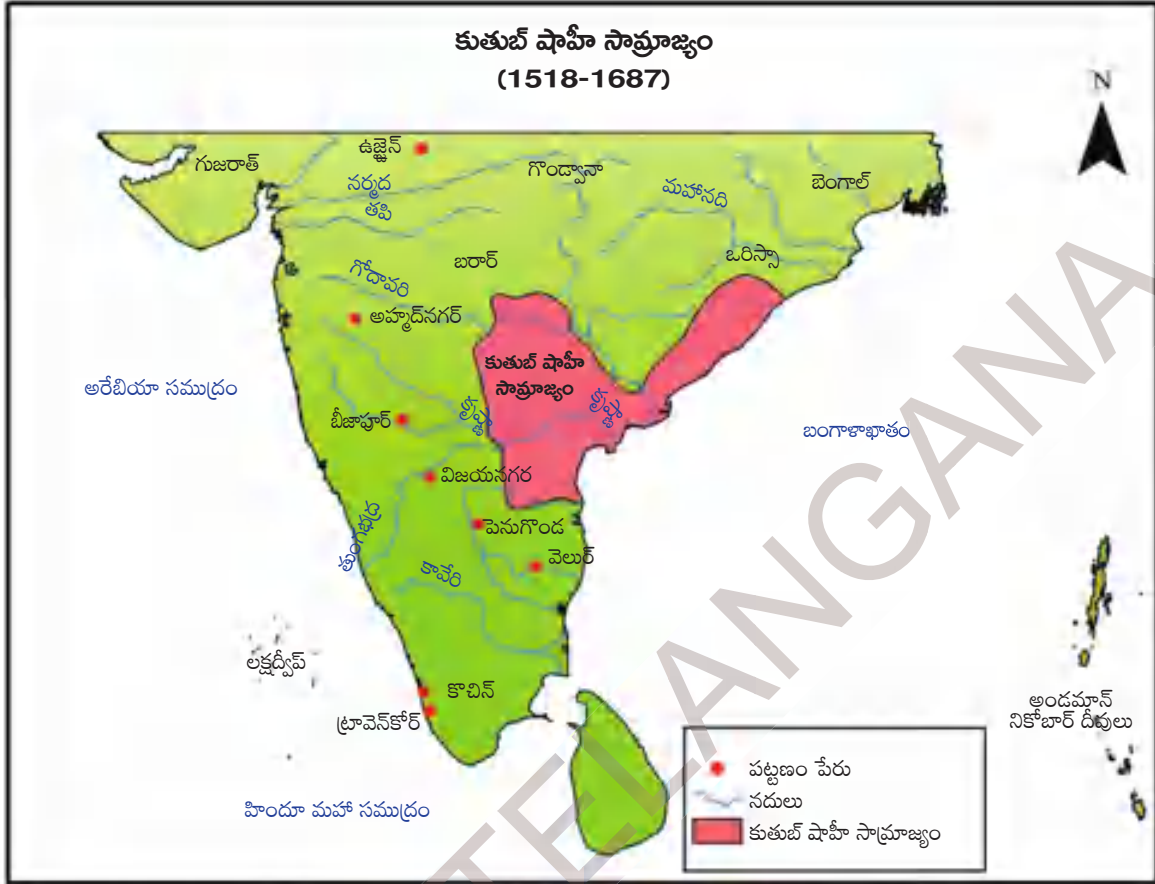

Map 2: Qutub Shahi Dynasty

Sultan Ibrahim Qutub Shah (1550–80) patronized Telugu literature, supported Brahmins and temples and engaged in large-scale irrigation works like the Kakatiya kings. Famous Telugu poets of Ibrahim Qutub Shah's period were Singanacharyudu, Addanki Gangadharudu, Kandukuru Rudrakavi and Ponnaganti Telaganarya were patronized by Ibrahim Qutub Shah. Ibrahim Qutub Shah was praised by poets as "Malkibha-rama." He also took into his service many *nayaka* chieftains who proudly claimed descent from warrior-supporters of the Kakatiyas, especially those serving Pratapa Rudra. Ibrahim allowed them considerable autonomy in the agrarian sphere while also entrusting them with the command of great forts.

The Qutub Shahi rulers quickly understood the regional ecology and decided to continue the Kakatiya pattern of irrigation system to widen the agrarian base in core region of Telangana. Since they lived in capital Golkonda built Hussain Sagar Lake in 1562 during the reign of Ibrahim Qutub Shah. It was named after Sufi Saint Hazrat Hussain Shah Wali who helped to design it. It was developed as an artificial lake that holds water perennially fed into Musi river. It became main source of drinking water to Hyderabad. Another tank at Ibrahim Patnam was also built by him. It is however well known that puranapul was also built across river Musi.

Ibrahim's son Mohammed Quli was a great visionary and was responsible for the planning and building of Hyderabad city.

పటం-2 : కుతుబ్ షాహీ సామ్రాజ్యం

సుల్తాన్ ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా (1550-80) తెలుగు సాహిత్యాన్ని పోషించి బ్రాహ్మణులను, దేవాలయాలను ఆదరించాడు. సింగరాచార్యులు, అద్దంకి గంగాధరుడు, కందుకూరు రుద్రకవి మరియు పొనగంటి తెలగనార్యులకు ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా పోషణ లభించింది. ఇబ్రాహీం కుతుబ్ షా కాలంలోని ప్రముఖ తెలుగు కవులు. వీరు ఇబ్రాహీం కుతుబ్ షాను మల్ఖిభరాముడని ప్రశంసించారు. కాకతీయ రాజులవలె పెద్దఎత్తున, నీటి పారుదల సౌకర్యాలు కల్పించాడు. ప్రతాపరుద్రుని వద్ద సేవలందించిన కాకతీయ సైన్యంలోని ప్రముఖులను తన సేవలలోకి తీసుకున్నాడు. వ్యవసాయ రంగంలో వారికి స్వతంత్ర ప్రతిపత్తినిచ్చాడు. కోటల నిర్వహణ బాధ్యతలను వారికే అప్పగించాడు.

అనతికాలంలోనే కుతుబ్ షాహీ పాలకులు ప్రాంతీయ జీవావరణాన్ని అర్థం చేసుకుని తెలంగాణ ముఖ్య భాగంలో వ్యవసాయ ఆధారాన్ని విస్తృత పరచటానికి కాకతీయ

సాగునీటి విధానాన్ని కొనసాగించాలని అనుకున్నారు. రాజధాని గోల్కొండలో నివసిస్తుండటం వల్ల ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా పాలనలో 1562లో హుస్సేన్ సాగర్ చెరువు నిర్మించారు. దాని రేఖాచిత్ర తయారీ (డిజైన్)లో సహకరించిన సూఫి సంత హజరత్ హుస్సేన్ షా వాలి పేరు మీద దానికి ఆ పేరు పెట్టారు. అది మూసి నది నీటితో నిండి ఉండి, సంవత్సరం పొడవునా నీరు ఉండే కృత్రిమచెరువు. అది హైదరాబాదుకి ప్రధాన మంచినీటి వనరుగా మారింది. ఇబ్రహీంపట్నం దగ్గర మరొక చెరువుని కూడా అతడు నిర్మించాడు. మూసి నదిపైన అతడు నిర్మించిన 'పురానా పుల్' (పాత వంతెన) కూడా చాలా ప్రఖ్యాతి పొందింది.

ఇబ్రహీం కుమారుడైన మహ్మద్ కులీ గొప్ప భవన నిర్మాత. హైదరాబాద్ నగరాన్ని ప్రణాళిక బద్ధంగా

Mir Momin Astarabadi, was the Architect of the City of Hyderabad during his time. As the Prime Minister of Quli Qutb Shah he played an important role in preparing the layout plan for the Charminar along with that of the new capital city.

Fig 13.5 Charminar

Mohammad Quli Qutub Shah built Mecca Masjid and Jama Masjid. It was built on the model of the grand mosque of Mecca. Quli Qutub Shah commissioned bricks to be made from the soil brought from Mecca, and used them in the construction of the central arch of the mosque, thus giving the mosque its name. A room in the Mosque also contains hair of Prophet Mohammed. Quli Qutub Shah also constructed the Charminar, the most recognizable symbol of Hyderabad. He was also an accomplished poet in Persian and Urdu. The Deccani Urdu acquired the status of literary language due to his contributions.

Hayat Bakshi Begum was the daughter of Muhammad Quli Qutub Shah. She built Hayat Bakshi Mosque located in Hayathnagar, near Hyderabad. She was also known as Maa Saheba, Masab Tank is a distorted version of Maa-Sahaba Tank.

Abdulla Qutub Shah was a lover of poetry and music. He invited and honoured Kshetrayya, the famous *padam* writer to his court. Abul – Hasan Tana Shah was the last and the most popular ruler of Qutub Shahi Dynasty. He appointed Kancharla Gopanna (also known as Ramadasu) as Tahasildar

(head of the revenue department) of Palvancha county. Ramadasu was accused that he diverted the public funds to construct Lord Rama temple in Bhadrachalam and got the jewellery for the idols of Rama, Sita and Lakshmana. Tani Shah found Ramadasu guilty of diverting of public funds and put him in jail and released him after realisation.

During the Qutub Shahi period, Golconda was known all over the world for its famous diamonds. At that time, Machilipatnam became a major port from where trade was

carried out with South East Asia, China, Persia, Arabia and Europe. Great caravans travelled from the coastal region to Golconda carrying merchandise, gold and silver from different countries.

The tombs of the seven Qutub Shahi rulers in the Ibrahim Bagh are located close to the famous Golkonda Fort in Hyderabad. The tombs mark a unique architectural style which is a mixture of Persian and Hindu. Shah Jahan, the Mughal Emperor was impressed by the architecture of the Qutub Shahi tombs and built the Taj Mahal with white Marble. The tombs are structures with intricately carved stonework and are surrounded by landscaped gardens.

Right from the times of Ibrahim Qutub Shah, the Mughals were keen on conquering this wealthy kingdom and eventually succeeded under Aurangzeb when he captured the fort of Golconda in the year 1687.

The Mughals did not follow the inclusive policy of the Qutub Shahis and removed the local people from positions of power and brought in more people from outside. They also tried to extract maximum revenue from this region

నిర్మించాడు. హైదరాబాదు నగరానికి మీర్ మోమిన్ అస్తరాబాది వాస్తుశిల్పి. కులీ కుతుబ్ షాకి వజీరుగా చార్మినార్ కి, దానితోపాటు కొత్త రాజధాని రేఖా పటాలు గీయటంలో అతడు ముఖ్య పాత్ర పోషించాడు. ముహమ్మద్ కులీ కుతుబ్ షా మక్కా మసీద్, జమా మసీద్లను నిర్మించాడు. మక్కాలోని అతి పెద్ద మసీదు నమూనాలో దానిని నిర్మించాడు.

చిత్రం-13.5 చార్మినార్

మక్కానుంచి తెచ్చిన మట్టితో కులీ కుతుబ్ షా ఇటుకలు తయారు చేయించి వాటిని మసీదులోని మధ్య గోపుర నిర్మాణానికి ఉపయోగించాడు. కాబట్టి మసీదుకి ఆ పేరు వచ్చింది. మసీదులోని ఒక గదిలో ప్రవక్త మొహమ్మద్ వెంట్రుకలు కూడా ఉన్నాయి. హైదరాబాదుకి ప్రఖ్యాత చిహ్నంగా మారిన చార్మినార్ ని కూడా ముహమ్మద్ కులీ కుతుబ్ షా కట్టించాడు. ఈయన పర్షియా మరియు ఉర్దూలో మంచికవి. ఈయన కృషి వలననే దక్కన్ ఉర్దూ, గ్రాంథిక భాష స్థాయి పొందినది.

హయత్ బక్షీ బేగం ముహమ్మద్ కులీ కుతుబ్ షా కూతురు. హైదరాబాదుకి సమీపంలోని హయత్ నగర్ లో ఆమె హయత్ బక్షీ మసీదు కట్టించింది. ఆమెని మా సాహెబా అని పిలిచేవాళ్ళు. ఈమె పేరుపై కానమ్ ఆగా అనే ఆవిడ తలాబ్ నూ సాహిబా అనే చెరువు తవ్వించింది. కాలక్రమంలో మాసాబ్ చెరువు (మాసాబ్ ట్యాంక్)గా రూపాంతరం చెందింది.

అబ్దుల్లా కుతుబ్ షా కవిత్వము, సంగీతం పట్ల మక్కువ గలవాడు. పదకవితలు రాసే క్షేత్రయ్యను ఆహ్వానించి సత్కరించాడు. అబుల్ హసన్ తానీషా కుతుబ్ షాహీ వంశంలో చివరివాడు. ఈయన కంచెర్ల గొప్పన్నను పాల్వంచ తాలుకాకు తహసిల్దార్ గా నియమించాడు. ఇతనినే

రామదాసుగా పిలుస్తారు. రామదాసు ప్రజాధనాన్ని భద్రాచలంలో శ్రీరాముని దేవాలయ నిర్మాణానికి ఉపయోగించాడని, శ్రీరాముడు, సీత, లక్ష్మణులకు నగలు చేయించి రామదాసు ప్రజాధనాన్ని మళ్ళించాడనే అభియోగంపై తానీషా ఆయన్ని జైలులో బంధించాడు. వాస్తవాలను గ్రహించిన తానీషా రామదాసును బంధవిముక్తిని చేశాడు.

కుతుబ్ షాహీల కాలంలో గోల్కొండ

ప్రపంచ వ్యాప్తంగా వజ్రాలకు ప్రఖ్యాతిగాంచినది. వీరి పాలనలోనే మచిలీపట్నం, ప్రధాన ఓడరేవుగా ఉండేది. ఆగ్నేయాసియా, చైనా, పర్షియా, అరేబియా, యూరప్ లతో వ్యాపారం సాగేది. కోస్తా ప్రాంతం నుండి గోల్కొండకు ఒంటెలు, బంగారం, వెండి, వంటివి వేర్వేరు దేశాల నుండి దిగుమతి అయ్యేవి.

హైదరాబాదులోని ప్రఖ్యాత గోల్కొండ కోటకి దగ్గరలో ఇబ్రహీంబాగ్ లో కుతుబ్ షాహి పాలకుల ఏడు సమాధులు ఉన్నాయి. పెర్షియన్ హిందూ శైలిల మేళవింపుతో ఈ సమాధులు ఒక ప్రత్యేక భవన నిర్మాణ శైలిని కనబరుస్తాయి. మొఘల్ చక్రవర్తి అయిన షాజహాన్ కుతుబ్ షాహి సమాధుల నిర్మాణశైలికి అబ్బురపడి తాజ్ మహల్ ని పాలరాతితో కట్టించాడు. కుతుబ్ షాహి సమాధులు అద్భుత పనితనంతో చెక్కిన రాళ్ళతో కట్టారు. వీటి చుట్టూ విశాలంగా తీర్చిదిద్దిన తోట ఉంది.

ఇబ్రాహీం కుతుబ్ షా కాలం నుండే సుసంపన్నమైన ఈ రాజ్యాన్ని ఆక్రమించుకోవాలని మొగలులు కన్నేశారు. చివరికి ఔరంగజేబు నాయకత్వంలో 1687లో గోల్కొండ కోటను ఆక్రమించుకొన్నాడు.

మొగలులు కుతుబ్ షాహీలను కలుపుకొని పోకుండా, స్థానికులను అధికారం నుండి తొలగించి బయటి వారిని నియమించారు. ఈ ప్రాంతం నుండి అధిక పన్నులు

and adopted the system of revenue contract. Under this system, the government auctioned the right to collect revenue from a region to the highest bidder. These were usually the locally powerful people or moneylenders and they oppressed the peasants and artisans to get maximum income. This caused widespread distress, including famines, migration and depopulation.

Fig 13.6 Golconda Fort

Look at the map of Qutub Shahi kingdom and identify Golconda, Machilipatnam, Bhadrachalam etc.

Why do you think did the economy of Golconda kingdom prosper under Qutub shah while it declined during the early Mughal rule?

Find out about the famous diamond mines of Golconda kingdom and the trade in these diamonds.

Keywords :

1. Amara Nayaka
2. Amir
3. Iktha
4. Archeological Scientists
5. Raya Gopuram

Improve your learning

1. Why did the kings of Vijayanagara live in a separate quarter and not in the middle of the city as in Orugallu?
2. Why were the *amaranayakas* very powerful?
3. Compare the *amaranayakas* with the old chiefs of Kakatiyas. Were they different or similar and in what way?
4. Why was the Vijayanagara army dependent on imports from the western coast?
5. Krishnadeva Raya fought against several enemies in order to consolidate his kingdom. Make a list of all of them.
6. What services were rendered to Telugu literature by the Vijayanagara Kings?
7. Locate the following in the India map.

a) Hampi	b) Bijapur	c) Tirupati
d) Golkonda	e) Kanchi	f) River Tungabhadra
8. Discuss the support of various kingdoms to Telugu literature?
9. Describe the art and architecture of the Qutub Shahis rules.

వసూలుకై ఒప్పంద శిస్తు వసూలు పద్ధతిని అమలు చేశారు. దీని ప్రకారం వేలం పాటలో అత్యధికంగా పాడిన వ్యక్తికి పన్నువసూలు చేసే హక్కు ఉండేది. వీరిలో సాధారణంగా స్థానికంగా శక్తివంతులు లేదా వడ్డీ వ్యాపారులు ఉండేవారు. వీరు రైతులను, చేతి వృత్తుల వారిని అణచివేసి అధిక ఆదాయం పొందేవారు. దీనితో ప్రజలు నిరాశకు గురయ్యారు. దీనితో పాటు కరువు కాటకాల వలన ప్రజలు ఇతర ప్రాంతాలకు వలసలు వెళ్లడం వలన జనాభా తగ్గింది.

చిత్రం-13.6 గోల్కొండ కోట

కుతుబ్షాహీ రాజ్యం పటం చూసి గోల్కొండ, మచిలీపట్నం, భద్రాచలంలను గుర్తించండి. గోల్కొండ రాజ్యం మొగలుల పాలన తొలి రోజులలో క్షీణ దశలో ఉండి, తరువాత ఆర్థికంగా ఎందుకు ఎదిగిందని భావిస్తున్నావు? గోల్కొండ రాజుల కాలంలోని ప్రసిద్ధి చెందిన వజ్రపు గనులు, వాటి వర్తక వివరముల గురించి తెలుసుకోండి.

కీలకపదాలు:

1. అమరనాయక
2. అమీర్
3. ఇక్తా
4. పురావస్తు శాస్త్రవేత్తలు
5. రాయగోపురం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

- 1) విజయనగర రాజులు ఓరుగల్లు మాదిరి పట్టణం మధ్యలో నివసించకుండా ప్రత్యేకంగా ఎందుకు నివసించారు?
- 2) అమరనాయకులు ఎందుకు శక్తివంతులుగా ఉన్నారు?
- 3) కాకతీయుల పాఠంలోని నాయంకరులు, ఈ పాఠంలోని అమరనాయకుల మధ్య భేదాలు, పోలికలు వివరించండి.
- 4) విజయనగర సైన్యం పశ్చిమ కోస్తా దిగుమతులపై ఎందుకు ఆధారపడి ఉంది?
- 5) శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు తన రాజ్య బలోపేతానికి శత్రువులతో యుద్ధాలు చేశాడు. ఆ పట్టికను తయారుచేయండి.
- 6) తెలుగు సాహిత్యానికి విజయనగర రాజులు చేసిన సేవ ఎలాంటిది?
- 7) భారతదేశ పటంలో ఈ కింది ప్రాంతాలను గుర్తించండి.
అ. హంపి ఆ. బీజాపూర్ ఇ. తిరుపతి ఆ. గోలకొండ ఉ. కంచి ఊ. తుంగభద్ర నది
- 8) తెలుగు సాహిత్యాభివృద్ధికి కృషి చేసిన వివిధ రాజ్యాలను గూర్చి చర్చించండి.
- 9) గోల్కొండను పాలించిన కుతుబ్షాహీల వాస్తుశిల్ప, కళాపోషణను వివరించండి.

Mughal Empire

A new dynasty called Mughals began with the invasion of Babar in 1526 CE. They created an empire between 1550 CE and 1707 CE and expanded it from around Delhi to all over the entire subcontinent. Their administrative arrangements, ideas of governance and architecture continued to influence rulers long after their decline. Now, every year, the Prime Minister of India addresses the nation on Independence Day from the ramparts of the Red Fort in Delhi which was once the residence of the Mughal emperors.

A Coin with the picture of Jahangir

Who were the Mughals?

The Mughals were from ruling families of Central Asian countries like Uzbekistan and Mongolia. Babur, the first Mughal emperor (1526 - 1530 CE), was forced to

leave his ancestral throne due to an invasion by another ruler. After years of wandering, he seized Kabul in 1504 CE. In 1526 CE, he defeated the Sultan of Delhi, Ibrahim Lodi and captured Delhi and Agra.

Fig 14.1 Red Fort

మొగల్ సామ్రాజ్యం

సా.శ. 1526లో బాబరు భారతదేశంపై దండెత్తడంతో మొగలుల పేరుతో ఒక కొత్త వంశం పాలన ప్రారంభమైంది. వారు సా.శ.1550 నుండి సా.శ.1707 మధ్య కాలంలో సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించి ఢిల్లీ మొదలుకొని భారత ఉపఖండమంతా మొగలులు తమ సామ్రాజ్యాన్ని విస్తరింపజేశారు. వీరి పరిపాలనా ఏర్పాట్లు, పాలనా విధానం, వాస్తు కళలు మొదలైనవి వీరి తదనంతరం కూడా చాలా కాలం వరకు రాజులను, వారి పరిపాలనా పద్ధతులను ప్రభావితం చేశాయి. ప్రస్తుతం స్వాతంత్ర్య దినోత్సవం రోజు భారత ప్రధానమంత్రి జాతిని ఉద్దేశించి ప్రసంగించే ఎర్రకోట మొగల్ చక్రవర్తుల నివాసమే.

జహంగీర్ చిత్రం ఉన్న నాణెం

మొగలులు ఎవరు ?

మొగలులు మధ్య ఆసియాలోని ఉజ్బెకిస్తాన్, మంగోలియా దేశాలకు చెందినవారు. మొట్టమొదటి మొగల్ చక్రవర్తియైన బాబర్ (1526-1530), ఇతర రాజ్యాల దండయాత్రల వల్ల పూర్వీకుల నుండి సంక్రమించిన

సింహాసనాన్ని వదిలిరాక తప్పలేదు. చాలా కాలం సంచారంచేసి చివరకు సా.శ.1504లో కాబూల్ను వశపరచుకున్నాడు. 1526 లో ఢిల్లీ సుల్తాన్ ఇబ్రహీం లోడిని ఓడించి ఢిల్లీ, అగ్రాలను ఆక్రమించుకున్నాడు.

చిత్రం-14.1 ఎర్రకోట

Important Mughal emperors - Major campaigns and events

Babur 1526-1530 CE (Left)

1526 CE – defeated Ibrahim Lodi and established control over Agra and Delhi.

(Right) Humayun 1530-1556 CE

Sher Khan defeated Humayun, forcing him to flee to Iran. In Iran, Humayun received help from the Safavid Shah. He recaptured Delhi in 1555 CE but died in an accident the following year.

Akbar 1556-1605 CE (Left)

Akbar was 13 years old when he became the emperor. He rapidly conquered Bengal, Central India, Rajasthan and Gujarat. Thereafter, he also conquered Afghanistan, Kashmir and portions of the Deccan. Look at his empire in Map 1.

Jahangir 1605-1627 CE (above)

Military campaigns started by Akbar continued. No major conquests.

Shah Jahan 1627-1658 CE

(Left Below) Mughal campaigns continued in the Deccan. He faced many

revolts by nobles and chiefs of his empire. In 1657-1658 CE, there was a conflict over succession amongst Shah Jahan's sons. Aurangzeb was victorious and his three brothers were killed. Shah Jahan was imprisoned for the rest of his life in Agra.

(Right) Aurangzeb 1658-1707 CE

Tried to conquer Assam but faced a large number of revolts all over his kingdom from Afghanistan, Assam, Rajasthan, Punjab, Deccan, etc. Guru Tej Bahadur, Govind Singh, Shivaji and his own son, Akbar revolted against him. Shivaji succeeded in establishing an independent Maratha kingdom. Aurangzeb conquered Bijapur in 1685 CE and Golconda in 1687 CE. His death was followed by a succession conflict amongst his sons.

ముఖ్యమైన మొగల్ చక్రవర్తులు - దండయాత్రలు, సంఘటనలు

బాబర్ (సా.శ. 1526-1530) (ఎడమ)

సా.శ. 1526లో ఇబ్రహీం లోడిని ఓడించి ఢిల్లీ, ఆగ్రాలను నియంత్రణలోకి తెచ్చుకొని రాజ్యస్థాపన చేశాడు.

(కుడి) హుమయూన్ (సా.శ. 1530-1556)

హుమయూన్ ను షేర్ ఖాన్ ఓడించి, ఇరాన్ కు తరిమేశాడు. ఇరాన్ లో హుమయూన్ సఫావిద్ షా సహాయాన్ని పొందాడు. హుమయూన్ తిరిగి క్రీ.శ. 1555లో ఢిల్లీని ఆక్రమించుకొన్నాడు. కాని తరువాత సంవత్సరంలోనే ఓ ప్రమాదంలో మరణించాడు.

అక్బర్ (సా.శ. 1556-1605) (ఎడమ)

అక్బర్ చక్రవర్తి అయ్యేనాటికి అతని వయస్సు కేవలం 13 సంవత్సరాలే. అక్బర్ బెంగాల్, మధ్య భారతదేశాన్ని, రాజస్థాన్, గుజరాత్ లను అతి కొద్దికాలంలోనే ఆక్రమించగలిగాడు. ఆ తర్వాత అతను ఆఫ్ఘనిస్తాన్, కాశ్మీర్, దక్కన్ పీఠభూమిలోని పలు ప్రాంతాలను ఆక్రమించాడు. పటం. 1లో అతని సామ్రాజ్య విస్తరణను చూడండి.

షాజహాన్ (సా.శ. 1627-1658) (ఎడమ క్రింద)

దక్కన్ ప్రాంతంలో మొగలుల రాజ్య విస్తరణ కొనసాగించాడు. ఇతను సామ్రాజ్యంలోని స్థానిక ప్రభువుల, పాలకుల తిరుగుబాట్లను ఎదుర్కొన్నాడు.

(పైన) జహాంగీర్ (సా.శ. 1605-1627)

అక్బర్ ప్రారంభించిన దండయాత్రలు కొనసాగించాడు. పెద్ద అక్రమణలు ఏమీ జరపలేదు.

సా.శ. 1657-1658లో సింహాసనం కోసం అతని కుమారుల మధ్య తీవ్ర సంఘర్షణలు జరిగాయి. ఔరంగజేబు తన ముగ్గురు సోదరులను ఓడించి చంపివేశాడు. షాజహాన్ ను బందీ చేయడంతో శేషజీవితం ఆగ్రా జైలులో గడపవలసి వచ్చింది.

ఔరంగజేబు (సా.శ. 1658-1707) (కుడి)

అస్సాంపై గెలుపు సాధించాడు. ఆఫ్ఘనిస్తాన్ మొదలుకొని అస్సాం, రాజస్థాన్, పంజాబ్, దక్కన్ మొదలగు యావత్ సామ్రాజ్యంలో అనేక తిరుగుబాట్లను ఎదుర్కొనవలసి వచ్చింది. గురుతేజ్ బహదూర్, గోవింద్ సింగ్, శివాజీలు, తన కుమారుడైన అక్బర్ అతనికి వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటు లేవనెత్తారు. శివాజీ స్వతంత్ర మరాఠా సామ్రాజ్య స్థాపనలో సఫలీకృతుడయ్యాడు. ఔరంగజేబు సా.శ. 1685లో బీజాపూర్ ను, సా.శ. 1687లో గోల్కొండను ఆక్రమించుకొన్నాడు. ఇతని మరణానంతరం సింహాసనం కోసం కుమారుల మధ్య సంఘర్షణలు ప్రారంభమైనాయి.

Relationship of the Mughals with other Rulers

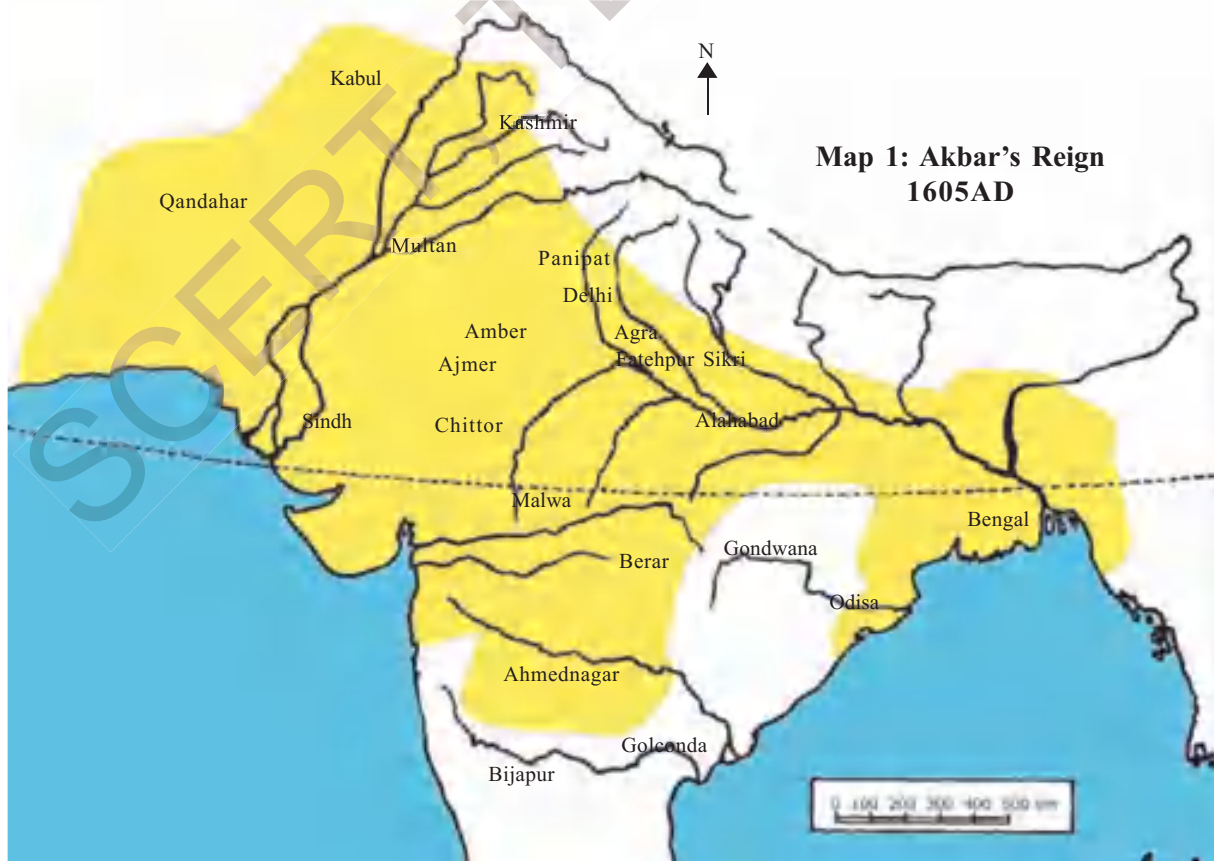
Around the time when Mughals came to India, there were several kings and chiefs in all parts of the country. The Mughals sought to bring them under their control. They allowed the older rulers and chiefs to continue to rule over large parts of their old kingdoms and collected revenues from them. But these rulers could not wage wars against each other and had to keep an army ready for the use of the Emperor.

Mughal rulers campaigned constantly against rulers who refused to accept their authority. But, as the Mughals became powerful, many other rulers had to surrender their sovereignty. Some Rajput kings also entered into matrimonial alliances with them. But many resisted as well. The Sisodiya Rajputs of Chittor

refused to accept Mughal authority for a long time. Once defeated, however, they were given their lands back as assignments. Mughals also employed the method of not removing their opponents after defeating. This helped them to extend their influence over many kings and chieftains. As a political strategy Mughals married princesses of the local rulers. Jahangir's mother was the daughter of the Rajput ruler of Amber (modern Jaipur). Shah Jahan's mother was the daughter of the Rajput ruler of Jodhpur.

Mansabdars and Jagirdars

As the empire expanded to encompass different regions, the Mughals recruited diverse kinds of people. From a small nucleus of Turkish nobles, they expanded to include Iranians, Indian Muslims, Afghans, Rajputs, Marathas and other

ఇతర రాజులతో మొగలుల సంబంధాలు :

ఆనాడు భారతదేశమంతటా అనేక చిన్న చిన్న రాజ్యాలను స్థానిక రాజులు, పాలకులు పాలిస్తుండేవారు. మొగలులు వారిని తమ ఆధీనంలోకి తెచ్చుకోవడానికి ప్రయత్నించారు. వారు పాత రాజులను, పూర్వ రాజ్యాల పరిపాలన కొనసాగించేందుకు అనుమతించారు. వీరి ద్వారానే రెవెన్యూశిస్తు వసూలు చేయించేవారు. సామ్రాజ్యంలోని రాజ్యాల మధ్య యుద్ధాల నివారణకు చక్రవర్తి ఎప్పుడూ తన సైన్యంతో సిద్ధంగా ఉండేవాడు.

వీరి అధికారాన్ని అంగీకరించని రాజులపై నిరంతరం యుద్ధాలు చేయడం ద్వారా వారిని అదుపులో ఉంచారు. మొగలులు బలపడిన తరువాత చాలా మంది ఇతర రాజులు కూడా తమ సార్వభౌమత్వాన్ని వదిలి వారితో సత్సంబంధాలు ఏర్పరుచుకున్నారు. కొందరు రాజపుత్రులు మొగలులతో వివాహ సంబంధాలను కూడా ఏర్పరు- చుకున్నారు. కాని కొంత మంది దీనిని వ్యతిరేకించారు. చిత్తోడ్ కు చెందిన సిసోడియా రాజపుత్రులు చాలా కాలం పాటు మొగలుల

అధికారాన్ని గుర్తించలేదు. తమ చేతిలో ఓడిన రాజులను కూడా గౌరవించి వారి భూభాగాల్ని మొగలులు తిరిగి అప్పగించేవారు. మొగలుల ముఖ్య ఉద్దేశం ఓడించడమే గాని శత్రువులను అవమానించడం కాదు. ఈ సమతుల్యత యొక్క ప్రభావం అనేక మంది రాజులపై బడింది. రాజకీయ వ్యూహంలో భాగంగా మొగలులు స్థానిక రాజకుమార్తెలను వివాహమాడారు. జహాంగీర్ తల్లి రాజపుత్రరాజైన అంబర్ (నేటి జైపూర్) రాకుమార్తె. షాజహాన్ తల్లి రాజపుత్రులైన జోధ్ పూర్ యువరాణి.

మన్నబ్ దార్లు, జాగీరుదార్లు :

మొగల్ సామ్రాజ్యం బాగా విస్తరించడంతో పలు ప్రాంతాల నుండి ప్రజలను వివిధ ఉద్యోగాలలో నియమించారు. వీరిలో తురుష్కులు, ఇరానియన్లు, భారత ముస్లింలు, ఆఫ్ఘన్లు, రాజపుత్రులు, మరాఠాలు, ఇతరులు ఉన్నారు. వీరందరికి ఉద్యోగాలను కల్పించి మన్నబ్ దార్లుగా భర్తీ చేసుకొని సైనిక హోదా కల్పించారు. వీరంతా చక్రవర్తి

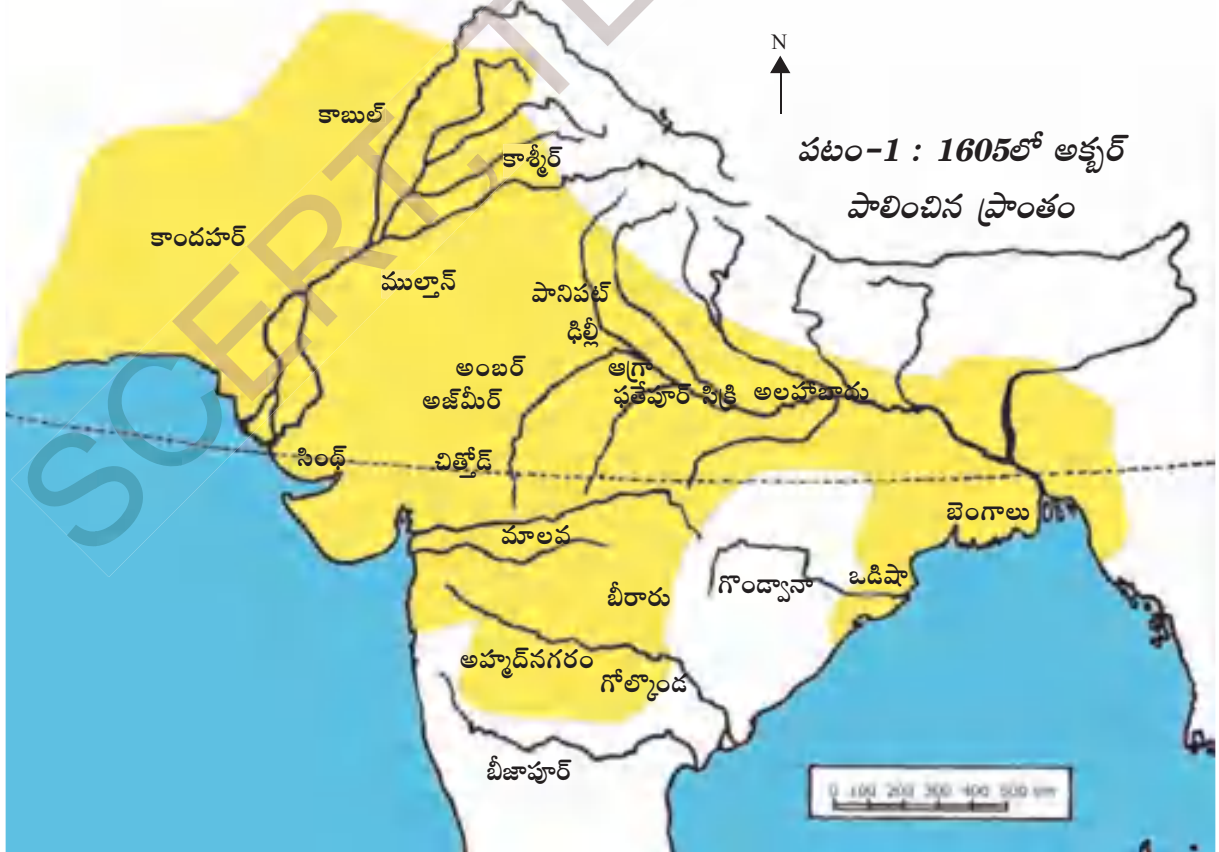

Fig 14.2 A mansabdar on march with his sawars (A miniature painting)

groups. Those who joined the Mughal service were enrolled as *mansabdars* (or rank holder). They worked directly under the control of the emperor, who could allocate any work for them to do – like guarding his palace, governing a province, conquering a new kingdom or suppressing a rebellion.

The Mughals designed a political system in which the *mansabdars* could not act independently but had to follow the orders of the emperor. You may remember that the Nayakas in Vijayanagara empire could become independent and powerful enough to declare themselves the kings. The Mughals prevented this by constantly transferring the *mansabdars* from one place to another every two or three years. Thus, a *mansabdar* could not get settled and powerful in any one place.

The *mansabdar's* military responsibilities required him to maintain a specified number of horse riders or cavalrymen. The *mansabdar* brought his cavalrymen for review, got them registered, their horses

branded and then received money to pay them as salary.

A *mansabdar's* son could not become a *mansabdar* automatically. That is the transfer of power was not hereditary. The emperor decided whether to appoint the son as a *mansabdar* or not. In fact, he even took over all the property of the *mansabdar* on his death.

Mansabdars received their salaries as revenue assignments called *jagirs*, which were somewhat like Vijayangara Amaranayakas. But unlike the *Amaranayakas*, most *mansabdars* did not actually reside in or administer their *jagirs*. They could only collect the revenue due from their *jagir* villages and send them to the emperor. This was collected for them by their servants while the *mansabdars* themselves served in some other part of the country. The *jagir* was administered by other officials directly under the emperor. These officials tried to ensure that the *jagirdars'* agents did not collect more from the farmers than permitted. The *jagirs* too were constantly transferred every two or three years.

చిత్రం-14.2 మన్సబ్దారు సైనిక యాత్ర నిర్వహిస్తున్న దృశ్యం

ప్రత్యక్ష ఆధీనంలోనే ఉండేవారు. వీరు చక్రవర్తి భవంతిని కాపాడే బాధ్యతలు, ఓ ప్రాంతాన్ని పరిపాలించే బాధ్యతలు, కొత్త రాజ్యాలపై దండయాత్ర బాధ్యతలు లేక తిరుగుబాట్లను అణచివేసే బాధ్యతలు నిర్వహించేవారు.

ఈ మన్సబ్దార్లు ఎలాంటి సొంత నిర్ణయాలు తీసుకోకుండా, కేవలం చక్రవర్తి అభీష్టం మేరకు నడుచుకొనే విధంగా ఒక పరిపాలనా పద్ధతిని అభివృద్ధిపరిచారు. విజయనగర ప్రభువుల సామంతులుగా ఉన్న నాయక రాజులు స్వతంత్రంగా నిర్ణయాలు తీసుకొని చక్రవర్తిని సైతం ధిక్కరించే స్థాయిలో ఎలా బలపడ్డారో మీకు జ్ఞాపకం ఉండే ఉంటుంది. దీనిని నివారించడానికి మొగలులు ప్రతి రెండు లేదా మూడు సంవత్సరాలకు, వీరిని ఒక ప్రాంతం నుండి మరొక ప్రాంత మన్సబ్దార్లుగా బదిలీ చేసేవారు. కాబట్టి ఏ మన్సబ్దారు కూడా స్థిరంగా ఒకే ప్రాంతంలో ఉండేవారు కాదు, వారు బలపడే అవకాశం కూడా ఉండేది కాదు.

మన్సబ్దారు నిర్ణీత సంఖ్యలో గుర్రపు రౌతులను, అశ్వకదళాన్ని పెంచి పోషించే బాధ్యతను కలిగి ఉండేవాడు. ప్రతి మన్సబ్దారు తన అశ్వకదళాన్ని సమీక్షించడానికి తీసుకువచ్చి వాటిని నమోదు చేయించి గుర్రాలకు ముద్రలను వేయించి జీతభత్యాలు పొందేవారు.

ఒక మన్సబ్దారు కుమారుడు మన్సబ్దారు కాలేడు. అంటే ఇది వంశపారంపర్యం కాదన్నమాట. మన్సబ్దారు కుమారుడు మన్సబ్దారు కాగలడో లేదో చక్రవర్తి మాత్రమే నిర్ణయిస్తాడు. అంతేకాక మన్సబ్దారు మరణానంతరం అతని యావత్ ఆస్తిని కూడా చక్రవర్తి జప్తు చేసుకొనేవాడు.

జాగీర్ల నుండి వచ్చే ఆదాయాల నుండి మన్సబ్దార్లు వారి జీతాలను తీసుకొనేవారు. ఇవి విజయనగర కాలపు “అమరనాయక” విధానాలను పోలి ఉంది. కాని అమరనాయకరాజుల మాదిరిగా చాలా మంది మన్సబ్దార్లు తమ జాగీర్లను పరిపాలించేవారు కాదు. అక్కడ నివసించే వారు కూడా కాదు. కేవలం తమ జాగీర్ల ద్వారా వచ్చే పన్నుల బకాయిలను మాత్రమే వసూలు చేసి చక్రవర్తికి పంపేవారు. వారి సేవకులు వసూలు చేస్తుంటే మన్సబ్దార్లు మాత్రం తమ పనులలో నిమగ్నమై ఉండేవారు. జాగీర్ పరిపాలనను చక్రవర్తిద్వారా నేరుగా నియమితులైన అధికారులు చూసుకొనేవారు. నిర్ణయించిన పరిమితి కన్నా ఎక్కువగా పన్నులు కట్టనవసరం లేదని రైతులకు ఈ అధికారులు అభయమిచ్చేవారు. ఈ జాగీర్లు కూడా ప్రతి రెండూ లేక మూడేళ్ళకు నిరంతరంగా ఒకరి నుండి మరొకరికి బదిలీ అవుతుండేవి.

In Akbar's reign, these *jagirs* were carefully assessed so that their revenues were roughly equal to the salary of the *mansabdar*. By Aurangzeb's reign, there was a huge increase in the number of *mansabdars*, which meant a long wait before they received a *jagir*. These and other factors created a shortage in the number of *jagirs*. As a result, many *jagirdars* tried to extract as much revenue as possible while they had a *jagir*. Aurangzeb was unable to control these developments in the last years of his reign and the farmers, therefore, suffered tremendously.

Zabt and Zamindars

The main source of income available to Mughal rulers was taxes on the produce of the peasantry. Akbar's revenue minister, Todar Mal, carried out a careful survey of crop yields, prices and areas cultivated for a period of ten-years, 1570-1580 CE. On the basis of this data, tax was fixed in cash for each crop. Each province was divided into revenue circles with its own schedule of revenue rates for individual crops. This revenue system was known as *zabt*. It was prevalent in those areas where Mughal administrators could survey the land and keep very careful accounts. This was not possible in provinces such as Gujarat and Bengal.

In most places, peasants paid taxes through the rural elite i.e., the headman or the local chieftain. The Mughals used one term – *zamindars* – to describe all the intermediaries, whether they were local headmen of villages or powerful chieftains. The *zamindars* were not appointed by the Mughal Emperors but existed on hereditary basis, that is, sons succeeded when the fathers died. They too had contingents of

Fig 14.3 Details in a miniature from Shah Jahan's reign showing corruption during his father's administration 1. A corrupt officer receives a bribe and 2. A tax collector punishes poor peasants

armed followers. They received a share of the revenue collected by the *jagirdars* from the area and also some dues from the farmers and others. They often acted as representatives of the local people in dealing with the Mughal officials.

In some areas, the *zamindars* exercised a great deal of power. The exploitation by Mughal administrators could drive them to rebellion. Sometimes *zamindars* and peasants allied in rebelling against the Mughal authority. These *zamindar-peasant* revolts challenged the stability of the Mughal Empire from the end of the seventeenth century.

What was the difference between a *mansabdar* and a *zamindar*?

Who was under the greater control of the emperor?

Compare the position of a *Nayaka* and a *mansabdar*.

అక్కర్ కాలంలో కూడా మన్నబ్దార్ల జీతానికి సరిపోయే విధంగా ఈ జాగీర్లను జాగ్రత్తగా లెక్కించి నిర్ణయించసాగారు. ఔరంగజేబు పరిపాలనా కాలంలో మన్నబ్దార్ల సంఖ్యను ఎక్కువగా పెంచాడు. కాని జాగీర్లను పొందడానికి చాలా కాలం వేచి చూడాల్సి వచ్చేది. పర్యవసానంగా జాగీర్ల కొరత ఏర్పడేది. దీని ఫలితంగా చాలా మంది జాగీరుదార్లు వారికి జాగీరు లభించినప్పుడు ఎంత వీలైతే అంత భారీగా వసూళ్ళకు పాల్పడేవారు. ఔరంగజేబు చివరి దశలో ఈ అక్రమ వసూళ్ళను ఆపలేకపోయాడు. ఫలితంగా రైతులు చాలా ఇబ్బందులకు గురి కావలసి వచ్చింది.

జబ్త్ మరియు జమీందార్లు :

మొగల్ పాలకులకు ప్రధాన ఆదాయ వనరు వ్యవసాయ ఉత్పత్తులపై వేసే పన్ను. అక్కర్ ఆర్థికమంత్రి అయిన తోడర్మల్లు సా.శ. 1570-1580 సంవత్సరాల మధ్యలో ఏ ప్రాంతం ఎంత వరకు పంటలు పండించడానికి యోగ్యమైనదో, ఏయే ప్రాంతాలలో ఏయే పంటలు పండిస్తారో, వాటి ధరలు వంటి వాటి మీద జాగ్రత్తగా సర్వేలను చేయించాడు. దీన్ని ఆధారం చేసుకొని ప్రతి పంటకు నగదు రూపంలో ఎంత పన్ను చెల్లించాలో నిర్ణయించాడు. ప్రతి ప్రాంతాన్ని రెవెన్యూ బ్లాకులుగా నిర్ణయించి, ప్రతి బ్లాకుకు ప్రత్యేక శిస్తు పట్టిక ఏర్పాటు చేసి కట్టవలసిన పన్నులు నిర్ణయించారు. ఈ రెవెన్యూ విధానాన్ని 'జబ్త్'గా వ్యవహరిస్తారు. మొగలుల పరిపాలనలో అధికారులు సర్వే చేసిన ప్రాంతాలలో ఈ పద్ధతి సాధ్యపడింది. కాని గుజరాత్, బెంగాల్ లాంటి ప్రాంతాల్లో ఇది సాధ్యపడలేదు.

చాలా ప్రాంతాల్లో గ్రామ పెద్ద ద్వారా రైతులు పన్నులు చెల్లించేవారు. పన్నులు వసూలు చేసి చెల్లించడానికి మధ్యవర్తులుగా సుముఖంగా ఉన్న స్థానిక పెద్దలు, పలుకుబడి గల ముఖ్యులు మొగలుల కాలంలో జమీందార్లుగా వ్యవహరించారు. వీరు చక్రవర్తి ద్వారా నియమింపబడేవారు

షాజహాన్ తండ్రి పరిపాలనలో అవినీతి వివరాలను చూపించు షాజహాన్ పాలన నాటి లఘుచిత్రం చిత్రం-14.3.1 లంచం తీసుకొంటున్న లంచగొండి అధికారి 14.3.2 పేదరైతులను శిక్షిస్తున్న పన్ను వసూలుదారు

కాదు. వంశపారంపర్యంగా తండ్రి నుండి కొడుకుకు అధికారాలు, బాధ్యతలు సంక్రమించేవి. వీరు సొంత బలగాలను పోషించుకునేవారు. భూమి శిస్తును వసూలు చేసినందుకు జమీందార్లకు శిస్తులో వాటా లభించేది. వీరు మొగల్ అధికారులతో గ్రామస్తుల తరపున సంప్రదింపులు జరపడానికి ప్రతినిధులుగా వ్యవహరించేవారు.

మరికొన్ని ప్రాంతాలలో వీరు అత్యంత శక్తివంతులై ఉండేవారు. మొగలుల పాలనలోని దోపిడి విధానాలు తిరుగుబాటుకు దారితీసాయి. కొన్నిసార్లు కులాల ఆధారంగా జమీందార్లు, రైతుల మధ్య సన్నిహిత సంబంధాలు కొనసాగి ఒక్కోసారి మొగల్ అధికారానికి ఎదురు తిరిగేవారు. ఇలాంటి జమీందార్ల తిరుగుబాట్లు 17వ శతాబ్ది చివరలో మొగల్ సామ్రాజ్య స్థిరత్వానికి సవాలుగా మారాయి.

మన్నబ్దార్, జమీందార్ కు మధ్యనున్న భేదాలేమిటి?
చక్రవర్తి ఆధీనంలో ఎవరుంటారు?
నాయక, మన్నబ్దార్ స్థానాలను పోల్చండి.

A Closer Look at Akbar's Policies

The broad features of administration were laid down by Akbar and were elaborately discussed by his friend and member of his court, Abul Fazl in his book the *Akbar Nama*.

While Akbar was at Fatehpur Sikri (near Agra) during the 1570s, he initiated important discussions on religion with the Muslim scholars, Hindu scholars, Jesuit priests who were Roman Catholics, and Zoroastrians. He was interested in the religion and social customs of different people. Akbar wanted to bring together people of diverse faiths. This eventually gave Akbar the idea of *sulh-i kul* or

“universal peace”. This idea of tolerance did not discriminate among people of different religions in his kingdom. Instead, it focused on a system of ethics – honesty, justice, peace – that was universally applicable. Abul Fazl helped Akbar in framing a vision of governance around this idea of *sulh-i kul*. The Emperor would work for the welfare of all subjects irrespective of their religion or social status. This principle of governance was followed by Jahangir and Shah Jahan as well. Aurangzeb deviated from this policy and tried to project himself as favouring only *Sunni* Muslims. People of other religions felt anguished by this policy of Aurangzeb.

Sulh-i kul

Jahangir, Akbar's son, described his father's policy of *sulh-i kul* in the following words:

"As in the wide expanse of the divine compassion, there is room for all classes and the followers of all creeds, so ... in his Imperial dominions, which on all sides were limited only by the sea, there was room for the professors of opposite religions, and for beliefs, good and bad, and the road to intolerance was closed. Sunnis and Shias met in one mosque and Christians and Jews in one church to pray. He consistently followed the principle of 'universal peace' (sulh-i kul)."

Fig 14.4 Akbar holding discussions with learned individuals of different faiths in his ibadat khana

అక్కర్ విధానాలు :

అక్కర్ ప్రవేశపెట్టిన విధానాలన్నీ అక్కర్ మిత్రుడు, ఆస్థాన సభ్యుడైన అబుల్ ఫజల్ రాసిన 'అక్కర్ నామా' అనే పుస్తకంలో విస్తారంగా చర్చించబడినాయి. సా.శ.1570 అక్కర్ ఫతేపూర్ సిక్రిలో (ఆగ్రాకు సమీపాన) నివసిస్తున్నప్పుడు మతం పట్ల చర్చ జరపడానికి ముస్లిం పండితులను, హిందూ పండితులను, రోమన్ క్యాథలిక్కులను, జొరాస్ట్రీయన్లను ఆహ్వానించేవారు. ప్రజల విభిన్న సాంప్రదాయాలన్నా, మత విశ్వాసాలన్నా అక్కర్కు చాలా ఆసక్తి ఉండేది. విభిన్నమైన విశ్వాసాలు గల వారిని ఒక చోటుకు చేర్చాలని అక్కర్ తలచేవాడు. 'సుల్తా-ఇ-కుల్' (ప్రపంచ శాంతి) అనే భావన అతని మనస్సులో మెదిలింది. ఇలాంటి సహనంతో కూడిన భావన ఇతని పాలనా కాలంలో భిన్న మతస్థుల మధ్య వివక్షత చూపే పద్ధతిని లేకుండా

చేసింది. ఏదో ఒక పద్ధతి పట్ల లేక విశ్వాసం పట్ల కాక నీతి, నిజాయితీ, సమ న్యాయం, శాంతి వంటి యావత్ ప్రపంచానికి అన్వయించే సిద్ధాంతాలు ప్రవేశపెట్టాలని అక్కర్ సంకల్పించాడు. సుల్తా-ఇ-కుల్ పద్ధతి ఆధారంగా రాజ్యపాలన అమలుపరచడంలో అక్కర్కు అబుల్ ఫజల్ సహాయపడ్డాడు. చక్రవర్తి ఏదో ఒక మతం, వర్ణం, సాంఘిక స్థితి, కులం సంబంధాలకు అతీతంగా తన రాజ్య ప్రజలందరి క్షేమం కోసం పనిచేశాడు. జహంగీర్, షాజహాన్లు కూడా ఈ సిద్ధాంతాలు అవలంబించి పరిపాలించారు. కాని ఔరంగజేబు ఈ పద్ధతి నుండి వైదొలగి 'సున్నీ' ముస్లిం వర్గాన్ని అభిమానించసాగాడు. ఇతర మత ప్రజలు ఈ విషయం పట్ల తీవ్ర ఆందోళనకు గురైనారు.

చిత్రం-14.4 ఇబాదత్ఖానాలో వివిధ మత పెద్దలతో చర్చలు జరుపుతున్న అక్కర్

సుల్తా-ఇ-కుల్ :

అక్కర్ కుమారుడైన జహంగీర్ సుల్తా-ఇ-కుల్ గురించి ఇలా అన్నాడు:

“ఈ విశాల దైవ కరుణలో అందరికీ చోటు ఉంది. ఈ రాజ్యంలో అన్ని దిశలలో పరిమితి ఉంది. చుట్టూ సముద్రం తప్ప వేరే లేదు. ఇతర నమ్మకాలు, మత పెద్దలకూ మతస్థుల వారికీ నివాసముంది. మత వివక్షతకు దారేలేదు. సున్నీలు, షియాలు ప్రార్థనల కోసం ఒక మసీదులో కలిస్తే, క్రైస్తవులు, యూదులు చర్చిలో కలుస్తారు. అతను స్థిరంగా ప్రపంచ శాంతి (సుల్తా-ఇ-కుల్) విధానాలను అవలంబించాడు.”

The Mughal Empire in the 17th Century and thereafter

The administrative and military efficiency of the Mughal Empire led to economic and commercial prosperity. International travellers described it as the fabled land of wealth. But the same visitors were also appalled at the state of poverty that existed in contrast to the greatest

wealth. The inequalities were glaring. Documents from the twentieth year of Shah Jahan's reign inform us that the highest ranking *mansabdars* were only 445 in number out of a total of 8,000. This small number – a mere 5.6 per cent of the total number of *mansabdars* – received 61.5 per cent of the total estimated revenue of the empire as salaries for themselves and their troopers.

Sardar Sarvai Papanna

Sarvai Papanna, who belongs to the Warangal district, fought against the Mughal rule in Telangana. He lived during the period of Aurangzeb. He supported the lives of many poor people who were backward and downtrodden.

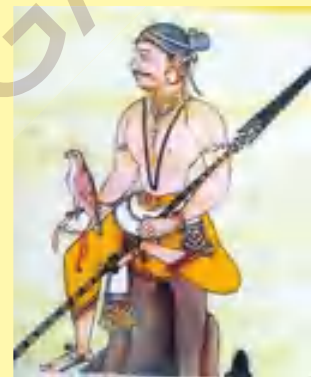
Papanna occupied the telangana area from Mughal rule between 1687 to 1724 CE, and built a fort in Khilashapur which was also considered the capital city in Warangal district.

Having seen the oppressions and atrocities committed by Mughals during that time, he raised a small army and trained them in guerrilla attacks.

Papanna, controlled the forts at Bhuvanagiri, Kolanupaku of Nalgonda, Thatikonda, Cheryala of Warangal, Huzurabad, Husnabad of Karimnagar. He constructed his first fort in Sarvaipeta with the aim of expanding his rule. He constructed forts in Thatikonda, Vemulakonda and Shahpuram. Existing check Dam constructed during the rule of Papanna in Thatikonda shows that he was a development oriented king to develop the region under his control.

Papanna mostly raised the funds for war and army by guerrilla attacks on Subedar, Zamindars and landlords. Upon hearing the news of Papanna's popularity, Aurangzeb advised Rustum-dil-Khan to suppress Papanna. Rustum-dil-Khan then sent Khasim Khan first to Papanna and then to conquer shahpura fort. Having Khasim Khan defeated and slayed by Papanna, Rustum-dil-Khan himself entered the war and it went on for almost three months. Rustum-dil-Khan finally fled from the war and Papanna lost his friend and close associate, Sarvanna in this war.

After the death of Aurangzeb, in 1707 C.E., the then Deccan Subedar Kambaksh Khan started losing the control of Deccan. Having seen the weak administration of Kambaksh Khan, Papanna attacked Warangal for on April 1 in 1708 C.E. However in a long battle at Thatikonda later at Khilashapur he escaped. He was caught and beheaded in 1712 C.E.

17వ శతాబ్దం తర్వాత మొగల్ సామ్రాజ్యం :

పరిపాలనా, సైనిక సామర్థ్యంతో మొగల్ సామ్రాజ్యం ఆర్థిక, వ్యాపార రంగాలలో మంచి అభివృద్ధి సాధించిందని చెప్పవచ్చు. విదేశీ యాత్రికులు, ప్రసిద్ధి చెందిన సంపన్న దేశమని వర్ణించారు. కాని సంపదతో పాటుగా దారిద్ర్యాన్ని కూడా చూసి వీరు బాధపడ్డారు. ఈ తారతమ్యాలు అబ్దురహిమ్ చేవిగా ఉన్నాయి. షాజహాను 20వ పాలనా

సంవత్సరంలో రాసిన అధికార పత్రం కింది విషయాలు తెలియజేస్తోంది: సామ్రాజ్యంలో మొత్తం మన్నబేదార్లు 8,000 మంది ఉండగా వారిలో ఉన్నత శ్రేణికి చెందిన ముస్లిముదారులు కేవలం 445 మంది మాత్రమే, అంటే 5.6 శాతం మాత్రమే. కాని వీరికి, వీరి ఉద్యోగులకు ఆదాయంలో 61.5 శాతం జీతభత్యాలు చెల్లించేవారట.

సర్దార్ సర్వాయి పాపన్న

వరంగల్ జిల్లాకు చెందిన సర్వాయి పాపన్న తెలంగాణాలో మొఘలుల పాలనకు వ్యతిరేకంగా పోరాటం చేశాడు. ఈయన ఔరంగజేబు కాలంలో జీవించాడు. వెనుకబడిన, అణగారిన వర్గాల పేదల అభివృద్ధికోసం కృషి చేశాడు.

పాపన్న మొగలుల పరిపాలన నుండి తెలంగాణ ప్రాంతాన్ని సా.శ. 1687-1724 మధ్య ఆక్రమించుకొని వరంగల్ జిల్లాలో ఖిలాషాపూర్ కోటను నిర్మించి, దానిని రాజధానిగా చేసుకొన్నాడు.

మొగలుల అరాచకాలను అణచివేతను గమనించి, గొప్ప సైన్యాన్ని తయారు చేసి గెరిల్లా పద్ధతుల్లో శిక్షణ నిచ్చాడు.

పాపన్న నల్గొండ జిల్లాలోని భువనగిరి, కొలనుపాక, వరంగల్ జిల్లాలోని తాటికొండ, చేర్యాల, కరీంనగర్ జిల్లాలోని హుస్సాబాద్, హుజూరాబాద్ లోని కోటలను నియంత్రించాడు. తన పరిపాలనలో రాజ్యాన్ని విస్తరించడానికి సర్వాయిపేటలో తన మొదటి కోటను నిర్మించాడు. తాటికొండ, వేములకొండ, షాపురంలలో కూడా కోటలు కట్టించాడు. తాటికొండలో ప్రస్తుతమున్న 'చెక్ డ్యాం' పాపన్న పరిపాలనాకాలంలో నిర్మించబడడం, ఒక పాలకుడిగా తన ఆధీనంలో ఉన్న ప్రాంతం యొక్క అభివృద్ధి పట్ల ఆయనకుగల దృష్టికోణానికి నిదర్శనం.

సుబేదార్లు, జమీందార్లు, భూస్వాములపై, గెరిల్లా దాడులు చేసి, యుద్ధానికి మరియు సైన్యానికి కావలసిన ధనాన్ని పోగుచేశాడు. పాపన్న యొక్క ప్రజాదరణకు సంబంధించిన వార్తలు ఔరంగజేబుకు చేరడంతో పాపన్నను అణచివేయమని

రుస్తుమ్ దిల్ ఖాన్ కు సలహా ఇచ్చాడు. రుస్తుమ్ దిల్ ఖాన్, మొదటగా ఖాసీంఖాన్ ను పంపించి పాపన్నతో పోరాటం చేసి, షాపురం కోటను ఆక్రమించుకోమన్నాడు. పాపన్న ఖాసీంఖాన్ ను ఓడించి చంపేశాడు. దీనితో రుస్తుం దిల్ ఖాన్ స్వయంగా యుద్ధానికి దిగాడు. ఈ యుద్ధం దాదాపు 3 నెలలు సాగింది. చివరికి, రుస్తుం దిల్ ఖాన్ యుద్ధం నుండి పారిపోయాడు. కాని పాపన్న తన స్నేహితుడు, అనుయాయుడైన సర్వన్నను కోల్పోయాడు.

సా.శ. 1707లో ఔరంగజేబు చనిపోయిన తర్వాత దక్కను సుబేదార్ అయిన కంబక్షఖాన్ దక్కన్ పై నియంత్రణ కోల్పోవడం ప్రారంభమైనది. ఈ బలహీనమైన పరిపాలనను పాపన్న గమనించి, వరంగల్ కోటపై ఏప్రిల్ 1, 1708లో దాడిచేసి ఆక్రమించారు. తాటికొండ వద్ద, తర్వాత ఖిలాషాపురం వద్ద చాలాకాలం యుద్ధం జరిగింది. అక్కడి నుండి పాపన్న తప్పించుకున్నాడు. సా.శ. 1712లో అతన్ని పట్టుకొని శిరచ్ఛేదం చేశారు.

The Mughal emperors and their *mansabdars* spent a great deal of their income on salaries and goods. The scale of revenue collection left very little for money for investment in the hands of the primary producers – the peasant and the artisans. The poorest amongst them had barely enough resources for existence and could hardly invest in tools and supplies to increase productivity.

The wealthier peasantry and artisanal groups, the merchants and bankers profited in this period.

The enormous wealth and resources commanded by the Mughal nobility made them an extremely powerful group of people in the late seventeenth century. As the authority of the Mughal emperor slowly declined, his subordinates emerged as powerful centres of power in the regions. They constituted new dynasties and held command of provinces like Hyderabad and Awadh. Although they continued to recognise the Mughal emperor in Delhi as their master, by the eighteenth century the provinces of the empire had consolidated their independent political identities.

Asaf Jahis of Hyderabad 1724-1948

Asaf Jahis - Timeline

Nizam-ul-Mulk - 1 st Nizam	(1724-1748)
Nasar Jung -	(1748-1751)
Muzafar Jung -	(1751-1751)
Salabat Jung -	(1751-1762)
Nizam Ali Khan - 2 nd Nizam	(1762-1803)
Sikandar Jah - 3 rd Nizam	(1803-1829)
Nasir-ud-Dowla - 4 th Nizam	(1829-1857)
Afzal-ud-Dowla - 5 th Nizam	(1857-1869)
Meer Mahaboob Ali Khan	(1869-1911)
- 6 th Nizam	
Mir Osman Ali Khan	(1911-1948)
- 7 th Nizam	

After the weakening of the Mughal Empire in 1720s, the Mughal Governors asserted their independence. One of them was the Subedar of the Deccan, Chin Qulich Khan, also known as the Nizam-Ul- Mulk. He was the founder of the Asaf Jahi dynasty of the Hyderabad State in 1724. Nizam-Ul- Mulk ruled for 24 years (1724-1748). The Asaf Jahi rulers were ten kings, who ruled from 1724 to 1948. Among them seven kings got the title 'Nizam' from the Moghals. Nazar Jung, Muzafar Jung and Sabath Jung were not received the title 'Nizam'. The Nizams constantly fought the Marathas and the rulers of Mysore to carve the independent state of Hyderabad. Due to these reasons, they became dependent on the British and lost their independent status.

Salar Jung

They undertook the colonial modernisation under the influence of the British Officials. The British loved the Hyderabad culture. During late 19th Century

Hyderabad embarked on development. Salar Jung was the Prime Minister of the Nizams between 1853 and 1883, who imbibed colonial development schemes. (You will read more about him in the next lesson).

The sixth Nizam, Mir Mahabub Ali Khan's period marked with a number of reforms. The Asafia Library, Victoria Memorial Orphanage, Mahabubia Girls School were established. During the Musi floods in 1908 he personally supervised the relief

మొగల్ చక్రవర్తులు వారి మనసబద్ధార్లు ఆదాయంలో ఎక్కువ భాగాన్ని జీతాలకు, రోజువారీ అవసరాలకు, వస్తువుల కొనుగోలుకు వినియోగించేవారు. ఈ ఖర్చుల ద్వారా వస్తువులు సరఫరా చేసే రైతులు, చేతి వృత్తుల వారు ఉపాధి పొందేవారు. కాని నిరుపేదలకు దీని వల్ల ఎలాంటి లబ్ధి చేకూరేది కాదు. అదనపు పనిముట్ల కోసం పెట్టుబడి పెట్టే స్థోమత లేనందున వీరికి రెక్కాడితే కాని డొక్కాడని పరిస్థితి ఉండేది.

ఇందుకు విరుద్ధంగా ధనవంతులైన రైతులు, చేతివృత్తుల వారు సామ్రాజ్యంలో విశేషంగా లబ్ధిపొందేవారు.

17వ శతాబ్దం చివరలో విపరీతమైన సంపద, వనరుల మీద మొగల్ అధికారుల ఆధిపత్యం ఉండడంతో వీరు శక్తివంతమైన వర్గంగా మారారు. మొగల్ చక్రవర్తి అధికారం క్రమంగా తగ్గే కొద్ది ప్రాంతీయ రాజ్యాలు కొన్ని ప్రాంతాల్లో బలపడటం ప్రారంభమైంది. వారు చిన్న చిన్న సొంత రాజ్యాలతో పాటు హైదరాబాద్, అవధ్ లాంటి రాజ్యాలను స్థాపించడం మొదలుపెట్టారు. చివరలో ఢిల్లీ చక్రవర్తిని తమ ప్రభువుగా అంగీకరించి కొనసాగించినప్పటికీ, 18వ శతాబ్దంలో ఈ రాజ్యాలు స్వతంత్ర రాజ్యాలుగా అవతరించాయి.

హైదరాబాద్ అసఫ్ జాహీలు 1724-1948

అసఫ్ జాహీ-కాలక్రమపట్టిక	
నిజామ్-ఉల్-ముల్క్(మొదటి నిజామ్)	(1724-1748)
నాసర్ జంగ్ -	(1748-1751)
ముజఫర్ జంగ్ -	(1751-1751)
సలాబత్ జంగ్ -	(1751-1762)
నిజామ్-అలిఖాన్ (2వ నిజాం)	(1762-1803)
సికందర్ జా (3వ నిజాం)	(1803-1829)
నాసిర్-ఉద్-దౌలా (4వ నిజాం)	(1829-1857)
అష్టల్-ఉద్-దౌలా (5వ నిజాం)	(1857-1869)
మీర్ మహబూబ్ అలీఖాన్ (6వ నిజామ్)	(1869-1911)
మీర్ ఉస్మాన్ అలీఖాన్ (7వ నిజాం)	(1911-1948)

1720ల్లో మొగల్ చక్రవర్తుల ప్రాబల్యం బలహీనపడడంతో వారి సామంతులు స్వాతంత్ర్యం ప్రకటించుకున్నారు. అందులో ఒకరు దక్కన్ సామంతుడు చిన్ ఖులిచ్ ఖాన్. ఇతనినే నిజామ్-ఉల్-ముల్క్ అని కూడా అంటారు. 1724లో హైదరాబాద్ రాష్ట్రంలో ఆసఫ్ జాహి వంశపాలనను ఇతడు స్థాపించాడు. నిజామ్-ఉల్-ముల్క్ 24 సంవత్సరాల పాటు పరిపాలించాడు (1724-48). అసఫ్ జాహి పాలకులలో పదిమంది రాజులు 1724 నుండి 1948 వరకు పరిపాలించారు. వీరిలో ఏడుగురు రాజులకు మాత్రమే నిజాం అనే బిరుదును మొఘలులు ఇచ్చారు. నాసర్ జంగ్, ముజఫర్ జంగ్, సలాబత్ జంగ్ లకు నిజాం బిరుదును ఇవ్వలేదు. హైదరాబాద్ రాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యాన్ని కాపాడుకోవడానికి నిజాము రాజులు నిరంతరం మరాఠా, మైసూరు పాలకులతో పోరాడుతూ ఉండేవారు. ఈ కారణాల వలన వారు స్వాతంత్ర్యాన్ని కోల్పోయి బ్రిటిష్ వారిపై ఆధార పడవలసి వచ్చింది.

బ్రిటిష్ అధికారుల ప్రభావంలో వాళ్ళు వలసవాద ఆధునికీకరణను చేపట్టారు. హైదరాబాదు సంస్కృతిని బ్రిటిష్ వాళ్ళు ఎంతో ఇష్టపడ్డారు. 19వ శతాబ్దం చివరి భాగంలో హైదరాబాదు అభివృద్ధి పంథాను చేపట్టింది. 1853 నుంచి 1883 మధ్య నిజాం రాజులకు సాలార్ జంగ్ దివాన్ (Prime Minister) గా ఉన్నాడు. అతడు వలసవాద అభివృద్ధి పథకాలను ఆహ్వానించాడు. (ఇతని గురించి మీరు తరువాతి పాఠంలో తెలుసుకోవచ్చు).

సాలార్ జంగ్

ఆరవ నిజాం అయిన మీర్ మహబూబ్ అలి ఖాన్, అతని కాలంలో ఎన్నో సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టారు. అసిఫియా గ్రంథాలయం, విక్టోరియా స్మారక అనాధశాల, మహబూబియా బాలికల పాఠశాలలను అతని కాలంలోనే నిర్మించారు. 1908లో మూసి నది వరదలలో

operations, offered prayers to the god and provided shelter to the victims. However, the VII Nizam determined to protect the feudal power structure despite the popular movement for liberal administrative reforms. (About his achievements you will read more in class-8).

Keywords :

- 1. *Mansabdar* 2. *Jagirdar* 3. *Zabt*
- 4. *Elite* 5. *Zamindar* 6. *Sulh-i-kul*

Improve your learning

1. What was the relationship between the *mansabdar* and his *jagir*?
2. What was the role of the *zamindar* in Mughal administration?
3. How were the debates with religious scholars important in the formation of Akbar’s ideas on governance?
4. Why did the Mughals allow the earlier rulers to continue in their old kingdoms as before?
5. Why was the policy of *sulh-i kul* important for the Mughals to control their vast empire?
6. Read the first para under the title ‘*Zabt and Zamindars*’ on page 130 and comment on it.
7. Collect and fill in the table with the particulars of the Moghal emperors.

S.No.	Name of the emperor	Ruling period	Important features
1			
2			
3			
4			
5			
6			

హైదరాబాదు ప్రజలకు అండగా నిలిచాడు. వరద సహాయ కార్యక్రమాలను వ్యక్తిగతంగా పర్యవేక్షించాడు, భగవంతునికి ప్రార్థనలు చేశాడు, భాదితులకు ఆశ్రయం కల్పించాడు. పరిపాలనలో ఉదారవాద సంస్కరణల కొరకు ప్రజా ఉద్యమాలు జరుగుతున్నప్పటికీ ఏడవ నిజాము భూస్వామ్య అధికార స్వరూపాన్ని కాపాడటానికి కృతనిశ్చయంతో ఉండెను. (ఇతని గురించి మీరు 8వ తరగతిలో తెలుసుకొంటారు).

కీలకపదాలు:

1. మన్నబ్దారు	2. జాగీర్దారు	3. జబ్బ్
4. శిష్టవర్గం	5. జమీందార్	6. సుల్తాన్-ఇ-కుల్

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

- 1) మన్నబ్దారు, అతని జాగీర్ కు మధ్యగల సంబంధమేమిటి?
- 2) మొగల్ పరిపాలనలో జమీందార్ పాత్ర ఏమిటి?
- 3) మతాచార్యులతో జరిపిన చర్చల ప్రభావం అక్షర్ పాలనా నిర్ణయాలపై ఎలాంటి ప్రభావం చూపింది?
- 4) మొగల్ సామ్రాజ్యంలో ఓడిన రాజులను వారి వారి రాజ్యాలలో ఎందుకు కొనసాగనిచ్చారు?
- 5) మొగలులు విశాల సామ్రాజ్యాన్ని అదుపు చేయడంలో 'సుల్తాన్-ఇ-కుల్' విధానం ఎలా ప్రాధాన్యతను సంతరించుకుంది?
- 6) 'జబ్బ్ మరియు జమీందార్' పేరాను చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.
- 7) మొగల్ చక్రవర్తుల సమాచారాన్ని సేకరించి, పట్టికలో రాయండి.

క్ర.సం.	చక్రవర్తి పేరు	పాలనా కాలం	ముఖ్యాంశాలు
1			
2			
3			
4			
5			
6			

Establishment of the British Empire in India

Aurangzeb was the last of the powerful Mughal rulers. He established control over a very large part of the territory that is now known as India. After his death in 1707 CE, many Mughal governors (*subedars*) and big *zamindars* began asserting their authority and establishing regional kingdoms.

Consequently, Delhi could no longer function as an effective centre. By the second half of the eighteenth century, however, a new power was emerging on the political horizon – the British. Did you know that the British originally came to India as a small trading company? How then did they become the masters of a vast empire?

East India Company Comes to East

In 1600 CE, the East India Company acquired a charter from the ruler of England, Queen Elizabeth I, granting it the sole right to trade with the East. This meant that no other trading group in England could compete with the East India Company. With this charter, the Company could venture across the oceans, looking for new lands from which it could buy goods at a cheap price, and carry them back to Europe to sell at higher prices.

Mercantilism

Mercantile is a business enterprise that makes profit primarily through trade. Trading companies in those days made profit primarily by excluding competition, so that they could buy cheap and sell at higher rates.

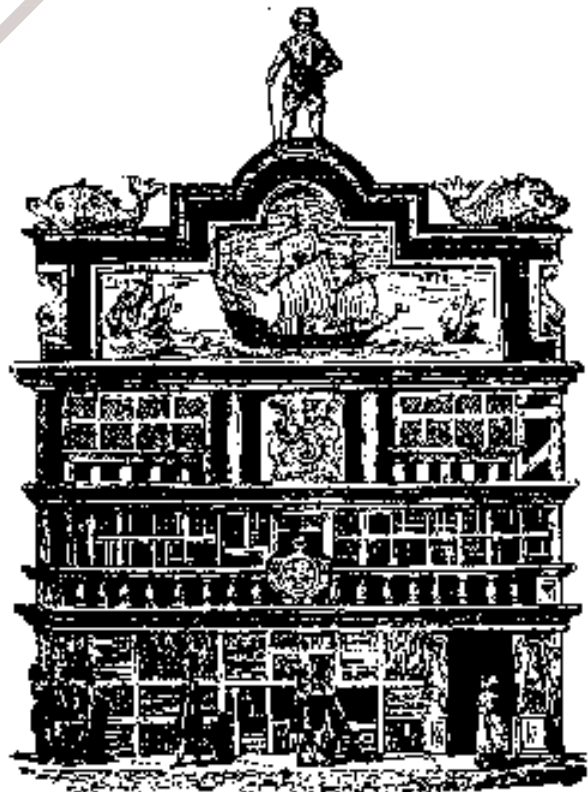

Fig 15.1 The headquarters of East India Company in London

P4L2J2

భారతదేశంలో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య స్థాపన

సమర్థవంతమైన మొగలు పాలకులలో ఔరంగజేబు చివరివాడు. నేడు భారతదేశంగా వున్న విశాల భూభాగంపై అతడు ఆధిపత్యాన్ని సాధించాడు. సా.శ.1707లో ఇతని మరణానంతరం మొగలుల సుబేదార్లు, పెద్ద జమీందార్లు ప్రాంతీయ రాజ్యాలను ఏర్పరచుకోవడం ఆరంభించారు. ఫలితంగా దేశంలో అనేక బలవత్తరమైన ప్రాంతీయ రాజ్యాలు ఏర్పడేసరికి ఢిల్లీ కేంద్రంగా పాలించడం కష్టతరమైపోయింది.

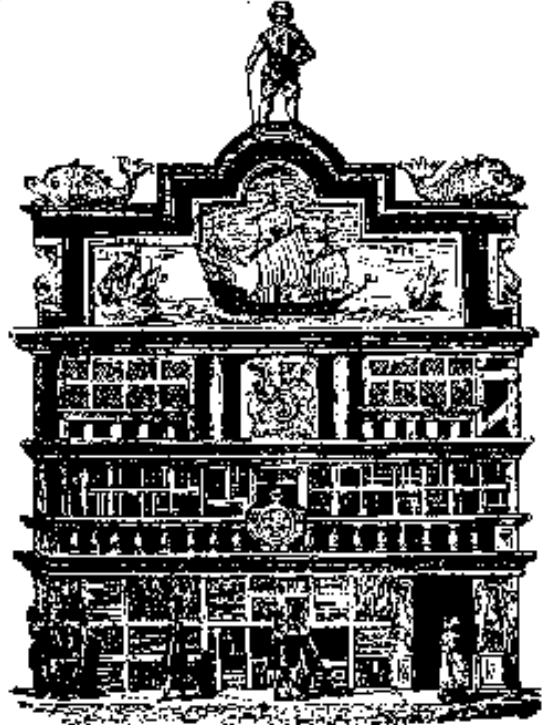
సా.శ.18వ శతాబ్దం ద్వితీయార్థం నాటికి, బ్రిటిష్ వారి రూపంలో కొత్త అధికార కేంద్రం తెరపైకి వచ్చింది. బ్రిటిష్ వారు చిన్న వ్యాపారస్తులుగా మనదేశం వచ్చిన విషయం మీకు తెలుసా? అలాంటిది వారు ఇంత విశాలమైన దేశానికి యజమానులు ఎలా కాగలిగారు?

తూర్పు ఇండియా కంపెనీ :

సా.శ.1600 సంవత్సరంలో తూర్పు ఇండియా కంపెనీ రాయల్ చార్టరు ద్వారా ఇంగ్లాండ్ పాలకురాలైన మొదటి ఎలిజబెత్ రాణి I నుండి గుత్తాధికారాన్ని పొంది వర్తకం ప్రారంభించింది. దీని ప్రకారం ఇంగ్లాండ్ లోని ఏ ఇతర వ్యాపార కంపెనీ కూడా తూర్పు ఇండియా కంపెనీతో పోటీకి రాకూడదు. ఈ ఒప్పందం ద్వారా కంపెనీకి సముద్రాల అవతల కొత్త భూభాగాలలో పస్తువులను చెౌకగా కొని, యూరప్ లో అధిక ధరలకు అమ్మే అవకాశం దొరికింది. ఈ కంపెనీకి ఇతర ఆంగ్లేయ కంపెనీల వారితో వ్యాపార పోటీగాని, భయంగాని లేకుండాపోయింది.

వ్యాపార లావాదేవీలు :

తూర్పు ఇండియా కంపెనీ ప్రధానంగా వర్తకం ద్వారా లాభాలను పొందే వ్యాపార సంస్థ. తక్కువ ధరకు పస్తువులను కొని ఎక్కువ ధరకు అమ్మేవారు. ఆ రోజుల్లో వ్యాపార సంస్థలు తమ మధ్య పోటీ లేకుండా చూసుకొని అధిక లాభాలను గడించేవి.

చిత్రం-15.1 లండన్ లోని ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ప్రధాన కార్యాలయం

Fig 15.2
VascodaGama

The royal charter, however, could not prevent other European powers from entering the Eastern markets. By the time the first English ships sailed down the west coast of Africa, round the Cape of Good Hope,

and crossed the Indian Ocean, the Portuguese had already established their presence in the western coast of India, and had their base in Goa. It was Vasco da Gama, a Portuguese explorer, who had discovered this sea route to India in 1498. By the early seventeenth century, the Dutch (Holland) too were exploring the possibilities of trade in the Indian Ocean. Soon the French traders arrived on the scene.

The problem was that all the companies were interested in buying the same goods. The fine qualities of cotton and silk produced in India had a big market in Europe. Spices like pepper, cloves, cardamom and cinnamon too were in great demand. Competition among the European companies inevitably pushed up the prices at which the goods were purchased. Trade was carried out with arms and trading posts were protected through fortification. This effort to fortify settlements and carry on profitable trade led to intense conflict with the local rulers.

Armed Traders

European traders formed their own companies to trade in India. The English traders formed the English East India Company while traders from France formed the French East India Company. Both companies fought against each other for many years to capture the trade in India. Each made efforts to drive the other away. They

brought armies from England and France to help them in their fight. The kings of England and France also backed their respective companies and helped them in many ways. The companies acquired land in India and built their own forts to wage battles against each other.

Fig 15.3 A drawing of Machilipatnam from 1676

చిత్రం-15.2
వాస్కోడిగామా

అయితే ఇతర యూరప్ దేశాల వారిని తూర్పు దేశాల వ్యాపారంలోకి రాకుండా చార్లరు నిలువరించలేకపోయింది. బ్రిటిష్ వారి మొదటి నౌక ఆఫ్రికా పశ్చిమ తీరం గుండా ప్రయాణించి, గుడ్ హోప్ అగ్రం దాటి హిందూ మహాసముద్రంలోకి ప్రవేశించే సమయానికే,

పోర్చుగీసు వారు భారతదేశ పశ్చిమభాగాన గోవాలో తమ స్థావరాన్ని ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. పోర్చుగీసు నావికుడైన వాస్కోడిగామా సా.శ. 1498 లో భారతదేశానికి సముద్రమార్గాన్ని కనుగొన్నాడు. 17వ శతాబ్దం ఆరంభంలోనే డచ్ దేశస్థులు కూడా హిందూ మహాసముద్ర తీరాన వ్యాపారం చేయటానికి గల అవకాశాలను అన్వేషించనారంభించారు. ఇంతలోనే ఫ్రెంచి వ్యాపారులు కూడా వచ్చి చేరారు.

చిత్రం-15.3, 1676 నాటి మచిలీపట్నం తైలవర్ణచిత్రం

సమస్య ఏమిటంటే అన్ని కంపెనీల వారు ఒకే రకమైన వస్తువులను కొనటానికి ఆసక్తి చూపించారు. భారతదేశంలో తయారయ్యే నాణ్యమైన పత్తి, సిల్క్ కు యూరప్ లో బాగా డిమాండ్ వుంది. లవంగాలు, మిరియాలు, యాలకులు, దాల్చిన చెక్క వంటి వాటికి కూడా మంచి గిరాకీ వుంది. యూరోపియన్ కంపెనీల మధ్య పోటీ ఆయా వస్తువుల ధరలను అనివార్యంగా పెంచింది. పోటీ పెరిగిన ఈవ్యాపారాన్ని కాపాడుకోవటానికి సైన్యం, కోటలు అవసరమైనాయి. కోటలు కట్టి స్థావరాలను ఏర్పరుచుకొనే ప్రయత్నాలు, లాభసాటి వ్యాపారాన్ని కొనసాగించటం స్థానిక పాలకులతో ఘర్షణలకు దారితీశాయి.

ఆయుధాలు ధరించిన వ్యాపారులు :

భారతదేశంతో వ్యాపారం చేయటానికి యూరప్ వ్యాపారులు తమ సొంత కంపెనీలను ఏర్పరుచుకున్నారు. బ్రిటిష్ వ్యాపారస్తులు ఇంగ్లీష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీని, ఫ్రెంచి వ్యాపారస్తులు ఫ్రెంచి ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీని ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. భారతదేశంలో వ్యాపారాన్ని హస్తగతం చేసుకోవటానికి ఈ రెండు కంపెనీలు అనేక సంవత్సరాలు పోరాటాలు చేసాయి. ఇద్దరు ఒకరినొకరు

తరిమి కొట్టాలని ప్రయత్నించారు. వారి పోరాటాలకు మద్దతుగా ఇంగ్లాడు, ఫ్రాన్సుల నుండి సైన్యాలను దింపుకున్నారు. ఆయా దేశాల రాజులు కూడా తమతమ కంపెనీలకు మద్దతు తెలిపి వలు విధాలుగా సహకరించారు. ఆ కంపెనీలు భారతదేశంలో భూమిని సంపాదించి స్వంతంగా కోటలు కట్టుకొని ఒకరిపై ఒకరు యుద్ధాలు చేసారు.

The wealth that was accumulated in this way was one of the most important factors that enabled England to develop industries and establish their dominance in the world.

This was the time when England as well as some other European countries like Spain, Portugal, France, Holland and Germany were acquiring colonies in North and South America, Africa, and Asia. The colonies contributed to the power and wealth of these European countries.

The Mughal emperors as well as many rajas and nawabs began to realise how dangerous it was to let such traders maintain armies, build forts, fight battles and use military force to establish their economic power in their kingdoms.

As long as the Mughal empire was strong, it had not been possible for the European companies to establish their own military power in India. In fact, Emperors Shahjahan and Aurangzeb had fought and defeated the European companies on a number of occasions. However, some years after the death of Aurangzeb, the different provinces of the empire became almost independent and were ruled by their respective governors. Thus Bengal, Awadh (Lucknow) and Hyderabad became independent kingdoms which only nominally acknowledged the Mughal Emperor as their supreme.

Once the Mughal empire broke up into these small kingdoms, the companies found their chance to assert their power. Though the rajas and nawabs wanted more trade,

Fig 15.4 Mughal Emperor Shah Alam granted Robert Clive the right to rule Bengal

they also tried to check the growing military strength of the companies.

For example, in 1764 CE, Nawab Anwaruddin Khan of Arcot (in northern Tamil Nadu) sent his army to fight against the French company. However, to everyone's astonishment, the small French army managed to defeat the large army of the Nawab. The European traders became bolder after this victory and felt that they could do whatever they wanted in India because of the strength of their armies.

How were the European armies different from the armies of Indian rulers in the 1700's? The soldiers of European armies were better trained and received higher and more regular salaries. They also had better cannons and guns. The European armies held parades and drills every day. With such regular exercise, Indian soldiers enrolled in these armies also became quite skilled in battle.

వ్యాపారంలో లాభాల ద్వారా వారి వద్ద పోగుపడిన సంపద బ్రిటిష్ పరిశ్రమలను అభివృద్ధిపరచటానికి ప్రపంచాధిపత్యం స్థాపించడానికి దోహదపడింది. ఈ కాలంలోనే ఇంగ్లాడుతో పాటు, యూరోపియన్ దేశాలైన స్పెయిన్, పోర్చుగల్, ఫ్రాన్స్, హాలెండ్, జర్మనీ వంటి దేశాలు ఉత్తర, దక్షిణ అమెరికాలలో, ఆఫ్రికా, ఆసియా ఖండాల్లో తమతమ వలసలను సంపాదించాయి. ఈ వలసలు యూరప్ దేశాలకు అధికారాన్ని, సంపదను అందించాయి.

ఈ వ్యాపారస్తులను సైన్యాన్ని నిర్వహించటానికి, కోటలు కట్టుకోవటానికి, యుద్ధాలు, సైనికశక్తి ద్వారా తమ రాజ్యాలలో ఆర్థిక శక్తిగా ఎదగటానికి అనుమతించటం ఎంత ప్రమాదమో మొగలు చక్రవర్తులు, స్థానిక రాజులు, నవాబులు క్రమంగా గుర్తించారు.

మొగలు చక్రవర్తులు బలంగా ఉన్నంతకాలం యూరప్ కంపెనీలకు వారి సైనిక శక్తిని భారతదేశంలో స్థాపించటం సాధ్యపడలేదు. షాజహాను, ఔరంగజేబు కాలంలో అనేక సార్లు ఈ యూరప్ కంపెనీలు పోరాడి ఓడినాయి. ఔరంగజేబు మరణించిన కొంతకాలానికి వివిధ సామంతరాజులు స్వతంత్రులుగా తమ సంస్థానాలను పాలించటం ప్రారంభించారు. ఆ విధంగా బెంగాల్, అవధ్ (లక్నో), హైదరాబాద్ ప్రాంతాలు మొగలు రాజులను తమ చక్రవర్తిగా నామమాత్రంగా గుర్తిస్తూ వారే స్వతంత్రంగా వ్యవహరించారు.

మొగలు సామ్రాజ్యం చిన్న చిన్న రాజ్యాలుగా ముక్కలవగానే ఈ కంపెనీల వారు తమ అధికారానికి బాటలువేశారు. వారితో ఎక్కువ వ్యాపారం చేయాలని రాజులు, నవాబులు భావించినప్పటికీ ఆ కంపెనీలు పెంచుకుంటున్న సైనిక శక్తిని నిలువరించటానికి స్థానిక రాజులు యత్నించారు.

ఉదాహరణకు సా.శ. 1764 సంవత్సరంలో ఆర్కాట్

చిత్రం-15.4 బెంగాల్ పాలకుడిగా రాబర్ట్ క్లైవ్ కు మొగలు చక్రవర్తి షా ఆలం హక్కు కల్పిస్తున్న దృశ్యం

(ఉత్తర తమిళనాడు) నవాబు అయిన అన్వరుద్దీన్ ఖాన్ ఫ్రెంచి సైన్యానికి వ్యతిరేకంగా తన సైన్యాన్ని పంపించాడు. కాని నవాబు పెద్ద సైన్యాన్ని ఫ్రెంచి వారి చిన్న సైన్యం ఓడించడం అందరినీ ఆశ్చర్యచకితుల్ని చేసింది. అంటే చిన్న యూరప్ సైన్యం పెద్ద భారతసైన్యాన్ని ఓడించినదన్నమాట. ఈ విజయంతో యూరప్ వర్తకులకు సైనిక శక్తితో భారతదేశంలో తాము తలచుకున్నది సాధించగలం అనే ధైర్యం కలిగింది.

సా.శ. 1700 సంవత్సరంలో భారత పాలకుల సైన్యాలకంటే యూరప్ సైన్యాలు ఎలా భిన్నమైనవి? యూరప్ సైనికులు మంచి శిక్షణ పొంది, ఎక్కువ జీతాలను క్రమం తప్పకుండా పొందుతున్నారు. వారికి మంచి ఫిరంగులు, తుపాకులు ఉన్నాయి. వారు ప్రతిరోజు కవాతు చేస్తుండేవారు. ఆ విధమైన నిరంతర శిక్షణ వల్ల యూరప్ సైన్యంలో చేరిన భారతీయ సైనికులు కూడా యుద్ధంలో మంచి నైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించేవారు.

Growing European Interference in the Kingdoms of India

The companies used their military advantage to increase their profits from trade. On many occasions, when they saw two Indian rulers fighting among themselves, they would take sides and get involved in the fight. They would lend their army to one side to help them defeat their rivals. But, in return, the companies would demand and extract many trade concessions from the rulers. The rulers also 'gifted' the companies large amounts of money in return for their military help. This money helped the companies increase their trade even more.

For example, Dupleix, a governor of the French East India Company, helped Muzaffar Jang to become the Nizam of Deccan. In return, Muzaffar Jang gave the French some territories near Pondicherry and the town of Machilipatnam. He also gave Rs. 50,000 to the Company, Rs. 50,000 to the French troops, and Rs.

20,00,000 and a *Jagir* worth Rs. 1,00,000 per year to Dupleix.

The companies also began to acquire small parts of kingdoms as 'gifts' from the local rulers. They would collect land tax from the villages and towns in these areas and use the money for their trading activities. They also used this money for maintaining and improving their army.

Slowly, the English Company began emerging victorious over the French Company in the struggle for dominance in India.

Misuse of the Company's Power

The Indian rulers soon found that the burden of giving 'gifts' to the English East India Company and bearing the expenses of its army was becoming very heavy. They were also troubled by many other activities of the company.

Some Indian rulers exempted the company from paying taxes on many of the goods it purchased from their kingdoms. However, people began taking advantage of these concessions. For example, employees of the company would do their own private trading. But they would show their own goods as belonging to the company to escape paying taxes.

In this way, while the company got richer, its employees and officers also made a lot of money in India and returned home wealthy. Many Indian traders and *seths* helped the company in its trade. They too showed their goods as belonging to the Company to escape paying taxes.

Fig 15.5 Local boats bring goods from ships in Madras, painted by William Simpson, 1867

భారత రాజ్యాలలో పెరుగుతున్న యూరప్ వారి జోక్యం :

వ్యాపారంలో లాభాలను పెంచుకోవడానికి సైన్యాన్ని కంపెనీవారు ప్రయోజనకరంగా వినియోగించుకున్నారు. ఇద్దరు భారత రాజులు కొట్లాడుకుంటుంటే వీరు ఒకరి పక్షం వహించి ఆ పోరాటాలలో భాగస్వాములయ్యేవారు. వారి సైన్యాన్ని ఒక పక్షానికి మద్దతుగా పంపి ఎదుట వారిని ఓడించేవారు. ఇందుకు ప్రతిఫలంగా తమ వ్యాపారానికి కావలసిన అనేక రాయితీలను గెలిచిన రాజు నుండి పొందేవారు. భారతదేశ రాజులు సైన్య సహకారం పొందినందుకు 'బహుమానం'గా కంపెనీలకు పెద్ద మొత్తాలలో నగదును ముట్టచెప్పేవారు. తమ వ్యాపారాన్ని మరింత వృద్ధి పరచుకోవటానికి కంపెనీలకు ఈ నగదు ఉపయోగపడేది.

ఇందుకు ఉదాహరణ: ముజఫర్ జంగ్ ను దక్కన్ నవాబును చేసినందుకుగాను, ఫ్రెంచి ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ గవర్నరైన డూప్లేకు పాండిచ్చేరి వద్ద కొంత భూభాగాన్ని, మచిలీపట్నాన్ని ఇచ్చాడు. అంతేకాకుండా కంపెనీకి 50 వేలు, ఫ్రెంచి సైన్యానికి 50 వేలు, డూప్లేకు సంవత్సరానికి

లక్ష రూపాయలు, 20 లక్షల విలువచేసే జాగీరును ఇచ్చాడు.

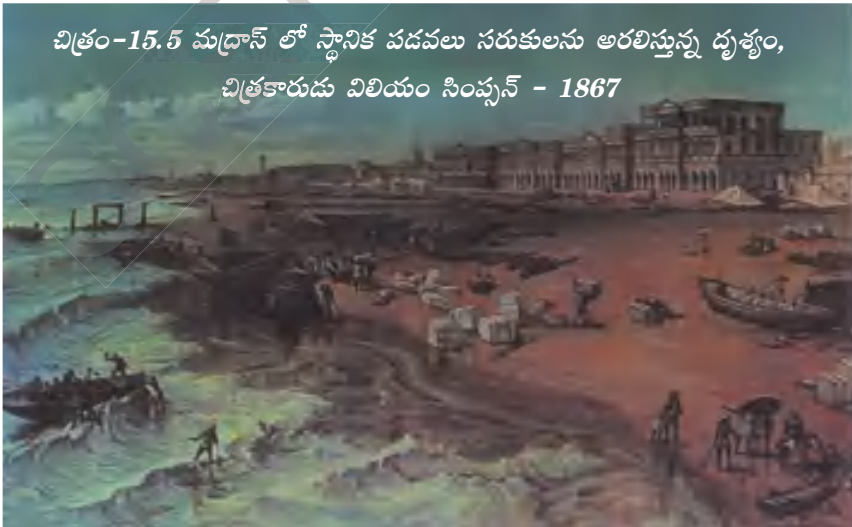
దీనితో కంపెనీలు స్థానిక పాలకుల నుండి వారి రాజ్యాలలోని చిన్న చిన్న భూభాగాలను 'బహుమతులు'గా తీసుకోవటం ప్రారంభించారు. వారు ఆ భూభాగాలలోని గ్రామాలు, పట్టణాల నుండి భూమి శిస్తు వసూలుచేయటం మొదలుపెట్టారు. ఈ డబ్బును తమ వ్యాపారానికి, తమ సైన్యాన్ని పెంచుకోవటానికి, పోషించటానికి వాడేవారు.

భారతదేశంలో ఆధిపత్యానికై జరిగిన పోరులో నెమ్మదిగా ఫ్రెంచి కంపెనీపై ఇంగ్లీషు కంపెనీ విజయం సాధించింది.

కంపెనీ అధికార దుర్వినియోగం :

బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీకి 'బహుమానాలు' ఇవ్వటం, వారి సైన్యం ఖర్చులను భరించటం చాలా కష్టమని త్వరలోనే భారతదేశ రాజులు గుర్తించారు. కంపెనీ చేసే ఇతర పనులు కూడా ఈ రాజులకు చికాకు కలిగించాయి.

కొందరు భారత పాలకులు తమ వద్ద కొన్న చాలా వస్తువులపై పన్ను మినహాయింపు ఇచ్చారు. దీనిని వారు అవకాశంగా తీసుకొని దుర్వినియోగపరిచారు. ఉదాహరణకు కంపెనీ ఉద్యోగులు తమ సొంత వ్యాపారం ప్రారంభించి ఆ

చిత్రం-15.5 మద్రాస్ లో స్థానిక పడవలు సరుకులను అరలిస్తున్న దృశ్యం, చిత్రకారుడు విలియం సింప్సన్ - 1867

వస్తువులను కంపెనీ వస్తువులుగా చూపి పన్ను ఎగవేసేవారు.

ఈ విధంగా కంపెనీ సంపద పోగుపడటమే కాకుండా దానిలో పనిచేసే ఉద్యోగులు కూడా డబ్బును పోగేసుకొని తమ దేశాలకు సంపన్నులుగా తిరిగివెళ్లారు. కంపెనీ వ్యాపారానికి భారతీయ వ్యాపారులు, శేట్లు సహకరించారు. వీరు కూడా తమ వస్తువులను కంపెనీ వస్తువులుగా చూపి పన్ను మినహాయింపు పొందారు. సాంఘికశాస్త్రం

Thus, there was much looting and swindling taking place in the kingdoms under the Company. So proud was the Company of its military strength that it began working with great impudence. It forced craftsmen to sell their goods at low prices. In the areas it had acquired, the company tried to squeeze revenue from the peasants beyond reasonable limits. When the rulers protested against such practices, the English fought against them. They even went to the extent of dethroning the kings and anointing successors who would be only too willing to remove any obstacles in the way of their trade.

Traders need money to buy the goods they sell to others. List three sources of money that helped the English to buy goods in India.

What advantages did the Indian rulers get from the English?

The English Impose their Rule

The English gradually began to feel that they could make fuller and freer use of India for trade if they themselves ruled the country. So they started removing the nawabs and rajas and started ruling themselves.

In 1757 CE, the English defeated Sirajuddaula, the Nawab of Bengal, at a place called Plassey and established their rule over Bengal. The Battle of Plassey is an important event in the Indian history. After that, the English started conquering many other kingdoms of India, big and small.

The English East India Company also

forced the Nizam of Hyderabad to hand over the coastal Andhra Pradesh districts (Krishna, East Godavari, West Godavari, Srikakulam, Vijayanagaram, Prakasam Visakhapatnam and Guntur) between the years 1765-1768. These were known as the 'Northern Sarkars' of the Madras province of the company. In return, the English agreed to maintain an army contingent for the use of the Nizam. In fact, this army was used more to control the Nizam rather than to help him.

Many rajas and nawabs understood the British plot and fought hard against them. They included Haider Ali and Tipu Sultan of Mysore, the Maratha Sardar Mahadaji Shinde, Nana Phadnawis and others. But their kingdoms were small. One by one, they lost them to the English.

Among those who played an important role in the British success on the battlefield were Generals Robert Clive, Warren Hastings and Lord Wellesley. Slowly, large parts of India came under the direct rule of the English. In many places, the rajas and nawabs continued to rule, but they were under the sovereignty of the English. An English official (known as the 'resident') would be assigned to stay in the court of these kings or nawabs so that the British government could keep an eye on how they ran their kingdoms.

While carrying on trade with India, why did the English East India Company start thinking of establishing its rule over the country?

ఈ విధంగా కంపెనీలు స్థానిక రాజ్యాల ఆదాయాన్ని మోసపూరితంగా లూటీ చేసారు, దోచుకున్నారు. కంపెనీ తన సైనిక శక్తిపట్ల ఎంతో గర్వపడేది. చేతివృత్తులవారిని తమ సరుకును తక్కువ ధరకు అమ్మేలాగా కంపెనీవారు వత్తిడిచేసేవారు. తమ అధీనంలోని ప్రాంతాలలోని రైతులను పిండి దారుణమైన శిస్తులను వసూలుచేసేవారు. ఆ పీడనకు పాలకులు వ్యతిరేకిస్తే ఆంగ్లేయులు పోరాటాలకు దిగేవారు. అవసరమైతే ఆ రాజులను తొలగించి, వ్యాపారానికి సహకరిస్తూ అడుగులకు మడుగులొత్తే వారినే రాజులుగా నియమించేవారు.

వ్యాపారం చేసేవారికి సరుకులను కొనటానికి డబ్బు అవసరం. భారతదేశంలో బ్రిటిష్ వారి వ్యాపారానికి డబ్బు లభించిన మూడు మార్గాలను రాయండి.

ఆంగ్లేయుల నుండి భారతీయ రాజులు ఏమి ప్రయోజనాలు పొందారు?

ఆంగ్లేయుల పాలన - అమలు:

భారతదేశాన్ని పూర్తిగా, స్వేచ్ఛగా తమ వ్యాపారానికి వాడుకోవాలంటే తామే పాలకులం కావాలనే భావన ఆంగ్లేయులలో క్రమంగా ప్రారంభమైంది. అందుకే వారు రాజులను, నవాబులను తొలగించి తామే పాలించటం మొదలుపెట్టారు.

సా.శ.1757 సంవత్సరంలో ప్లాసీ వద్ద జరిగిన యుద్ధంలో ఆంగ్లేయులు బెంగాల్ నవాబు సిరాజుద్దౌలాను ఓడించి, బెంగాల్ లో తమ పాలనను ప్రారంభించారు. భారతదేశ చరిత్రలో ప్లాసీ యుద్ధం ఒక ముఖ్య ఘట్టం. ఆ తరువాతనే ఆంగ్లేయులు అనేక చిన్న, పెద్ద రాజ్యాలను ఆక్రమించటం ప్రారంభించారు.

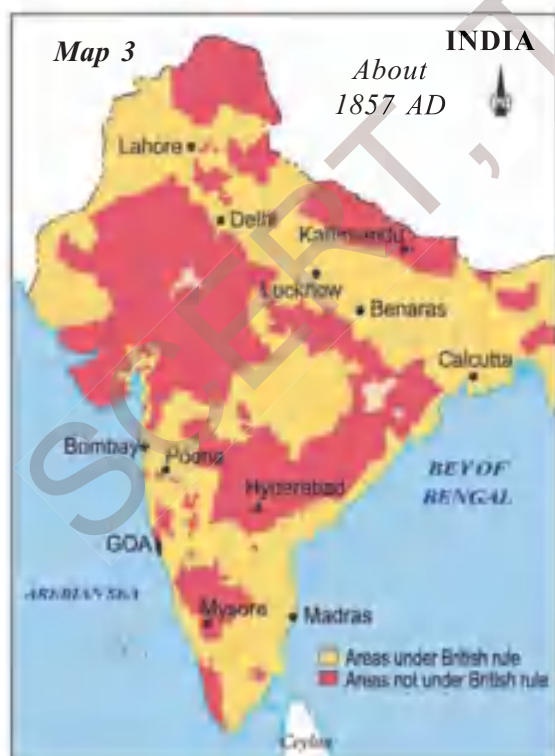
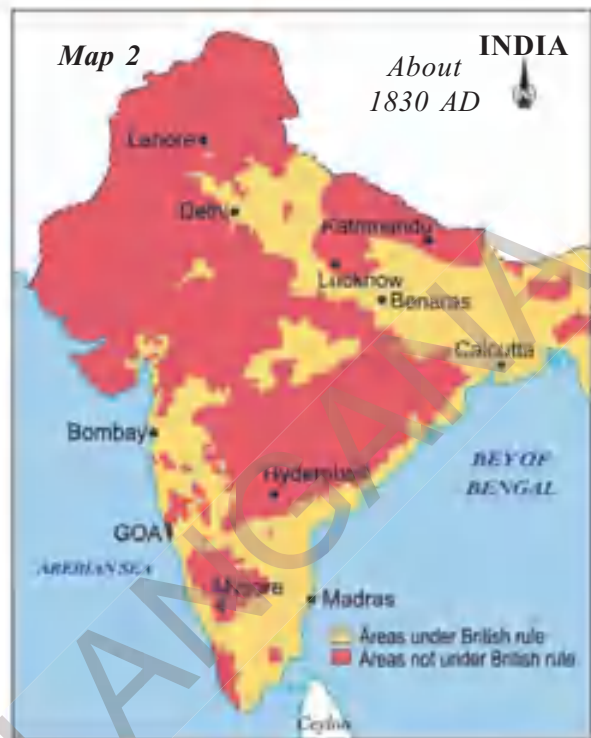
సా.శ.1765-68 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని కోస్తా జిల్లాలను (నేటి కృష్ణా, తూర్పు,

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలు, విశాఖపట్టణం, విజయనగరం, శ్రీకాకుళం, ప్రకాశం, గుంటూరు) తమకు అప్పగించ వలసిందిగా హైదరాబాదు నిజాంను ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీవారు ఒత్తిడి చేసి హస్తగతం చేసుకున్నారు. ఈ ప్రాంతాన్ని కంపెనీ మద్రాసు ప్రాంతపు 'ఉత్తర సర్కారులు'గా పిలిచేవారు. ఇందుకు ప్రతిఫలంగా నిజాంకు అందుబాటులో ఆంగ్లేయుల సైన్యాన్ని ఉంచుతామని అంగీకరించారు. కాని వాస్తవానికి ఈ సైన్యాలు నిజాంకు సహాయం చేయటం కంటే అతనిని అదుపు చేయటానికి ఎక్కువగా ఉపయోగపడ్డాయి.

బ్రిటిష్ వారి కుట్రలను, కుతంత్రాలను గమనించిన చాలా మంది రాజులు, నవాబులు వారికి వ్యతిరేకంగా పోరాడారు. అలా పోరాడిన వారిలో మైసూరుకు చెందిన హైదర్ ఆలీ, టిప్పుసుల్తాన్లు, మరాఠీ సర్దారైన మహాదీజీ సింధియా, నానా ఫర్షిష్ మొదలైన వారున్నారు. కాని అవి చిన్న రాజ్యాలైనందున ఒకదాని తర్వాత మరొకటి ఆంగ్లేయుల వశమైనాయి.

ఈ పోరాటాలలో బ్రిటిష్ వారి విజయాలకు సహకరించిన గవర్నర్ జనరల్ లలో రాబర్ట్ క్లైవ్, వారన్ హేస్టింగ్స్, వెల్లెస్లీ మొదలైనవారు ముఖ్యులు. క్రమేణా, భారతదేశ భూభాగంలో చాలా వరకు ఆంగ్లేయుల ప్రత్యక్ష పాలన కిందకు రాసాగింది. చాలా ప్రాంతాలలో రాజులు, నవాబులు పాలిస్తున్నప్పటికీ వారు బ్రిటిష్ వారి సార్వభౌమత్వం కిందనే పనిచేయసాగారు. 'రెసిడెంట్' అని పిలువబడే ఒక ఆంగ్లేయ అధికారిని రాజుల, నవాబుల రాజ్యాలలో నియమించి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం వారిపై ఒక కన్నేసి ఉంచేది.

భారతదేశంతో వ్యాపారం చేస్తున్న ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ వారు మన దేశాన్ని ఎందుకు పాలించాలని భావించారు?

Maps showing expansion of the British territorial power in India.

Look at these maps along with a present day political map of India. In each of these maps, try to identify the different parts of India that were not under the British rule.

How far did English rule spread by 1857? Make a list of those areas where Indian kings still ruled in 1857.

Discontent with English Rule

The English had to fight with many kings and nawabs to establish their rule. You will learn more about their policies and administration in later years. They constantly faced resistance from the people of India.

The royal families resisted them because the English would anoint or remove rulers as and when it suited their purposes.

Farmers and landowners resisted them because the English imposed very high taxes on them and collected the taxes very strictly. So they lived in constant fear of failing to pay the taxes and losing their lands as a result.

Tribal people also offered resistance, because of the new rules and laws that the

English began implementing in their areas. As a result, many tribal people lost their rights over jungles and land. You will read more about this in the later years.

Many Hindus and Muslims feared that the English would destroy their faiths and convert them to Christianity.

The English faced their toughest battle in 1857 when, for a few months, their rule was uprooted over almost the entire northern Indian region. This revolt was started by Indian *sipahis* or soldiers, who were soon joined by royal families, landowners, farmers, tribal people and craftsmen. The royal families who joined the revolt include Nana Sahib, the adopted son of the peshwa, Tantia Tope, his general, the Begum of Awadh, and Rani Lakshmi Bai of Jhansi. Hindus and Muslims fought together against their common enemy.

The Revolt of 1857

Place: The military cantonment at Meerut, where the British army had camped

Date: Sunday, May 10, 1857

The sun was about to set when the Indian soldiers began firing their guns on their English officers. These were the same soldiers who had helped the English to conquer the kingdoms of India. They were now fed up with the behaviour of the English. They were not getting their salaries on time and they were not treated with respect in the British army. On top of this, the *sipahis* suspected that the cartridges for their new guns (rifles) were coated with cow and pig fat to keep them dry. They felt that their religious faith was being violated. Based on this suspicion, a similar uprising had occurred at Barrackpur, near Kolkata

in March 1857. The sense of discontent at Meerut was widespread and on this day, the soldiers opened fire on their English officers. The rebellious soldiers marched towards Delhi that very night.

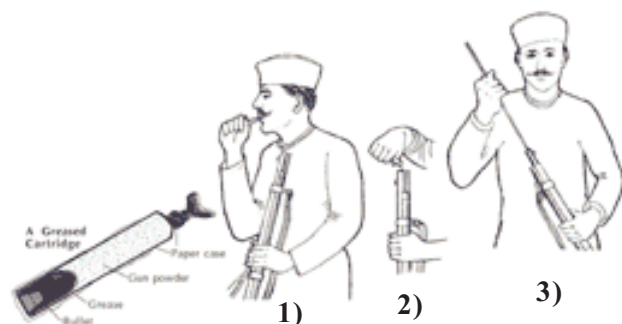

Fig 15.6 A - Loading a gun

- 1) The soldier was supposed to tear open the paper case with his teeth.
- 2) He would pour the gun powder into the rifle.
- 3) He would then ram the bullet wrapped in paper into the rifle.

ఆంగ్లేయుల పాలనపట్ల అసంతృప్తి :

ఆంగ్లేయులు తమ పాలనను స్థాపించటానికి అనేక మంది రాజులతో, నవాబులతో పోరాడారు. రాబోయే పాఠాలలో వారి పాలన గురించి, విధానాల గురించి మరింత నేర్చుకుంటారు. వారు భారత ప్రజల నుండి నిరంతరం వ్యతిరేకతను ఎదుర్కొన్నారు.

బ్రిటిష్ వారికి అనుకూలంగా వున్న రాజ కుటుంబాలను అధికారంలో ఉంచటం లేకపోతే తొలగించటం వంటి చర్యల వల్ల రాజ కుటుంబాలు ఆంగ్లేయులను వ్యతిరేకించాయి.

అధిక పన్నులు వేయటం, నిర్దాక్షిణ్యంగా పన్నులు పనులు చేయటం వంటి చర్యల వల్ల, నిరంతరం భయం గుప్పిట్లో ఉండి, పన్నులు చెల్లించలేకపోతే భూములు పోతాయేమోనని భయపడిన రైతులు, భూ యజమానులు కూడా తిరుగుబాట్లు చేశారు.

ఆంగ్లేయులు అమలు జరుపుతున్న కొత్త నియమాలు, చట్టాల వల్ల అడవిపై తమ హక్కును కోల్పోతున్న గిరిజన

తెగలు తిరుగుబాటు చేశాయి. రాబోయే పాఠాలలో దీని గురించి మీరు మరింత నేర్చుకుంటారు.

ఆంగ్లేయులు తమను క్రైస్తవులుగా మార్చుతారని హిందువులు, ముస్లింలు భయపడ్డారు.

1857లో కొన్ని నెలలపాటు జరిగిన పోరాటంలో ఆంగ్లేయులు మొత్తం ఉత్తర భారతంలో తమ ఆధిపత్యాన్ని కోల్పోయారు. ఈ తిరుగుబాటును భారత సిపాయిల ప్రారంభించారు. తరువాత రాజ కుటుంబాలు కూడా వీరితోపాటు పోరాటంలో కలిసాయి. రైతులు, గిరిజనులు, భూయజమానులు, చేతివృత్తుల వారు కూడా ఈ తిరుగుబాటుతో జతకలిశారు. తిరుగుబాటులో పాల్గొన్న రాజ కుటుంబీకులలో పీష్వా దత్తపుత్రుడైన నానా సాహెబ్, అతని సైన్యాధిపతి తాంతియా తోపే, అవధ్ యొక్క రాణి మరియు రూస్సీకి చెందిన రూస్సీ లక్ష్మీబాయి ఉన్నారు. ఉమ్మడి శుత్రవును హిందూ ముస్లింలు కలిసి ఎదిరించారు.

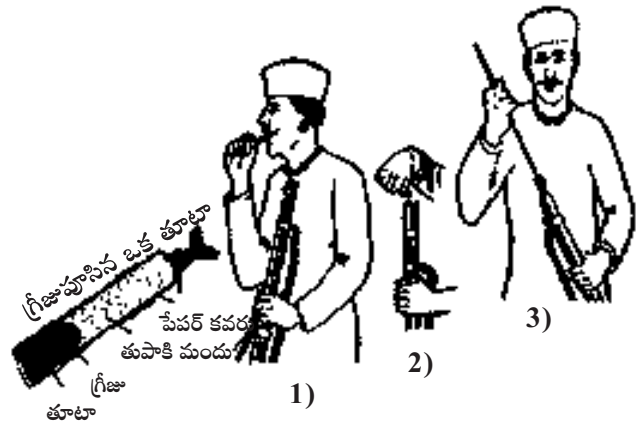
1857 తిరుగుబాటు :

స్థలం: మీరట్ మిలటరీ కంటోన్మెంట్, బ్రిటిష్ సైనిక స్థావరం

తేది: 10-5-1857 ఆదివారం.

సూర్యాస్తమయం కాబోతుండగా బ్రిటిష్ అధికారులపై భారత సిపాయిలు కాల్పులు మొదలుపెట్టారు. భారతదేశ రాజులను ఓడించి, వారి సామ్రాజ్యాలను ఆంగ్లేయులు జయించటానికి సహాయపడిన సైనికులే ఈ తిరుగుబాటు చేశారు. వారు ఆంగ్లేయుల ప్రవర్తనతో విసుగు చెందారు. వారికి జీతాలు సకాలంలో అందేవి కాదు. వారికి బ్రిటిష్ సైనికులతో సమానంగా గౌరవం దక్కటంలేదు. వీటికి పరాకాష్ఠగా, సిపాయిలకు ఇచ్చిన కొత్త రైఫిళ్లలో వాడే తూటాలకు ఆవు, పందికొవ్వు వూసి వుందనీ, వాటిని నోటితో కొరికి ఉపయోగించటమంటే తమ మత విశ్వాసాలు దెబ్బ తినటమని భావించారు. ఇటువంటి అనుమానంతోనే 1857 మార్చిలో కలకత్తా దగ్గరలోని బారక్ పూర్ లో కూడా

తిరుగుబాటు జరిగింది. కానీ మీరట్ లో జరిగిన తిరుగుబాటు చాల పెద్దది. ఆ రోజు సైనికులు తమ అధికారులపై కాల్పులు జరిపి అంతటితో ఆగకుండా అదే రాత్రి ఢిల్లీ వైపు సాగిపోయారు.

చిత్రం 15.6 తుపాకి లో తూట వేయడం

- 1) తూటాను విప్పడానికి పేపర్ సీల్ ను నోటితో కొరుకుతున్న సిపాయి
- 2) రైఫిల్లో తుపాకి మందు నింపుతున్న సిపాయి
- 3) కాగితంలో చుట్టిన తూటాను తుపాకిలో అమర్చుతున్న సిపాయి

Place:

Meerut town

Date: Sunday
night - Monday,
May 10-11,
1857

News of the sipahi revolt spread like wildfire in Meerut. A wave of people came from the bazaar and began attacking the bungalows of the English. Policemen joined the mobs and before long, the bungalows and offices of the English were set on fire. Many English people were killed.

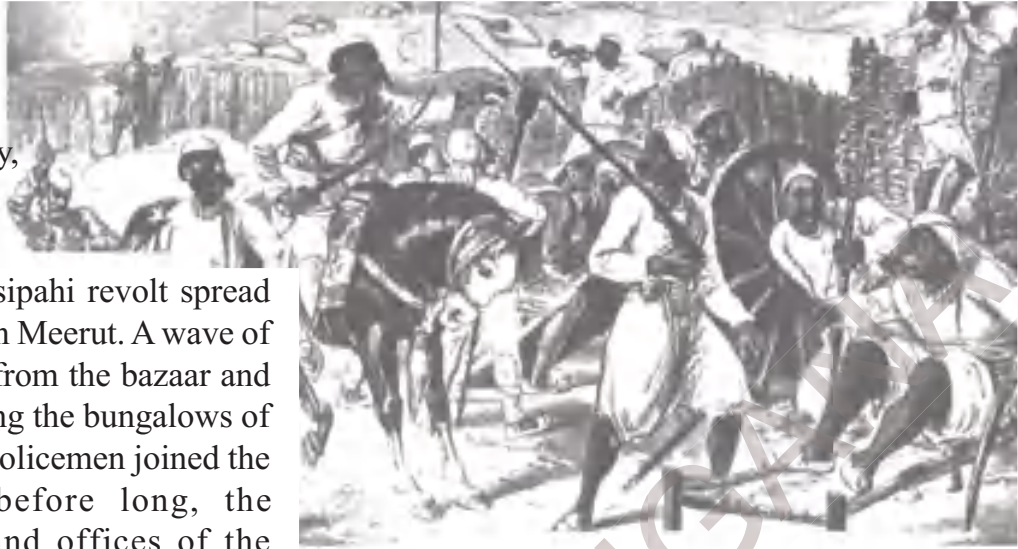

Fig 15.7 A view of Sipahi revolt at Meerut in 1857

Place: Delhi, the Lal Quila

Date: Monday, May 11, 1857

By daybreak, the sipahis of Meerut had crossed the Yamuna and reached Delhi. They entered the Lal Quila where Badshah Bahadur Shah Zafar of the Mughal dynasty was imprisoned by the English. They declared him their badshah and persuaded him to reject the sovereignty of the British. 'Drive out the English and bring back Mughal rule' was the clarion call of the rebels.

Fig 15.8 A view of Delhi in 1857 showing the pontoon bridge the soldiers used to cross the Yamuna.

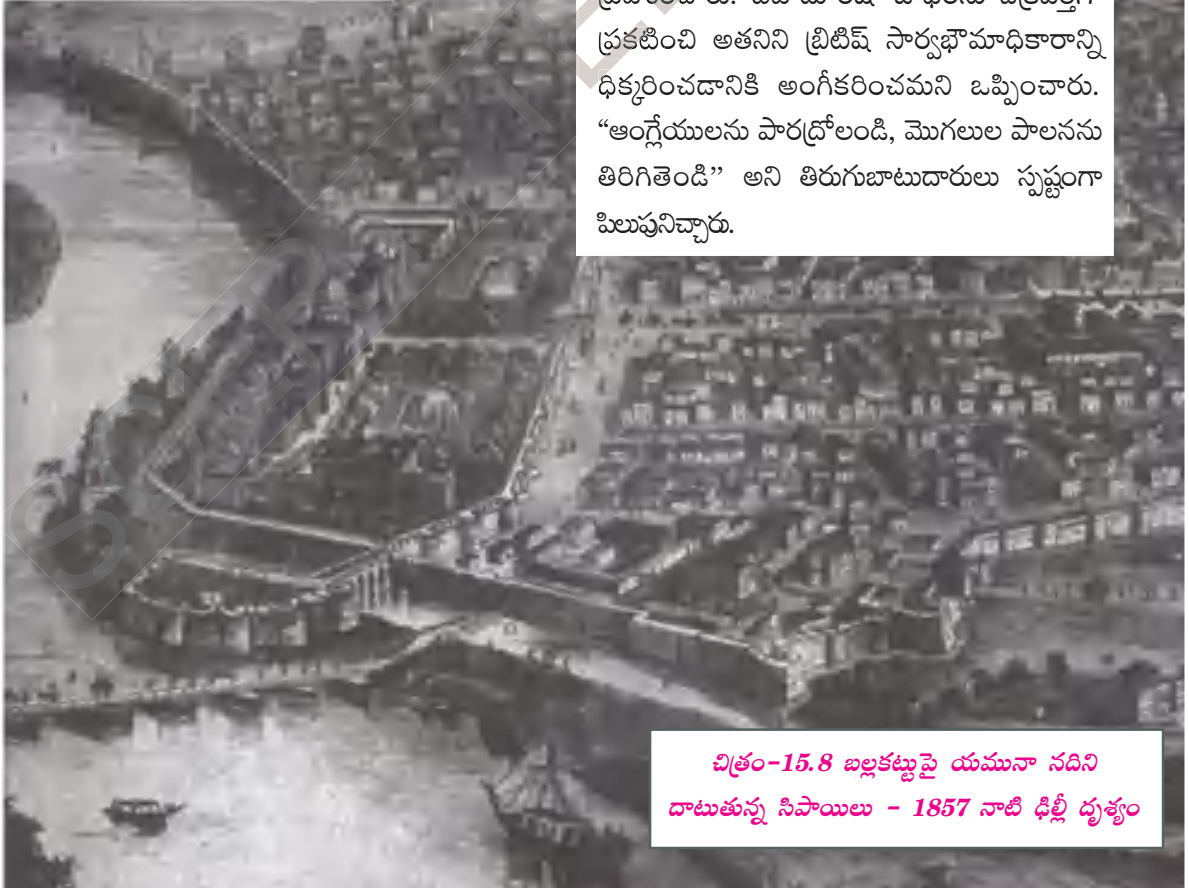
స్థలం: మీరట్ పట్టణం
 తేది: ఆదివారం రాత్రి,
 సోమవారం
 10, 11 మే-1857

సి పాయిల తిరుగుబాటు వార్త దావానలంలా మీరట్లో వ్యాపించింది. పట్టణమంతా ఆగ్రహవేశాలతో ఊగిపోయింది. ప్రజావాహిని బజారుల గుండా పయనించి ఆంగ్లేయుల బండ్లపై దాడి చేసింది. ఆ జన సమూహంతో పోలీసులు కూడా జతకలిశారు. అప్పటికే ఆంగ్లేయుల బండ్లకు నిప్పంటించారు. చాలమంది ఆంగ్లేయులను చంపారు.

చిత్రం-15.7 1857 నాటి మీరట్లో సిపాయిల తిరుగుబాటు దృశ్యం

స్థలము: ఢిల్లీ, ఎర్రకోట
 తేది: సోమవారం, 11-5-1857

ఒక్క రోజులోనే మీరట్ సిపాయిలు యమునా నదిని దాటి ఢిల్లీ చేరారు. వారు మొగల్ చక్రవర్తి బహదూర్షా జాఫర్ను నిర్బంధించిన ఎర్రకోటలోకి ప్రవేశించారు. బహదూర్షా జాఫర్ను చక్రవర్తిగా ప్రకటించి అతనిని బ్రిటిష్ సార్వభౌమాధికారాన్ని ధిక్కరించడానికి అంగీకరించమని ఒప్పించారు. “ఆంగ్లేయులను పారద్రోలండి, మొగలుల పాలనను తిరిగితెండి” అని తిరుగుబాటుదారులు స్పష్టంగా పిలుపునిచ్చారు.

చిత్రం-15.8 బల్లకట్టుపై యమునా నదిని దాటుతున్న సిపాయిలు - 1857 నాటి ఢిల్లీ దృశ్యం

The Revolt Spreads

No sooner did this call go out, revolts against the English erupted in many places. *Sipahis* went on a rampage in the cantonments at Aligarh, Mainpuri, Bulandshahar, Attock and Mathura. The English were badly shaken. Their situation was, indeed, very delicate.

There were a mere 45,000 English officers and soldiers in India. Against this, the number of Indian soldiers in their army was two lakh and thirty two thousand! It was these very *sipahis* who revolted. So, who would now protect the lives and property of the English residents in the towns? The Indian sections of their army could not be relied on. Consequently, many English soldiers were held back to protect the English families. As a result, the revolt could not be suppressed immediately and it spread from place to place.

Fig 15.10 Nana Saheb

Many royal families, whose kingdoms had been taken away by the English, joined the revolt. Among them were the former Nawab of Awadh and the Maratha peshwa Nana Sahib. Armies of rebel *sipahis* and rulers from different corners of the country marched towards Delhi. People were helping them for driving out the English so to establish their rule in their respective provinces.

Fig 15.9 Jhansi Lakshmi Bai - Fighting with the Britishers

Hyderabad was not silent as it suffered under the colonial policies. Among others Turrebaz Khan was a revolutionary who fought against the British in Hyderabad State during the revolt of 1857. He, with the support of Moulvi Allauddin, mobilized 6,000 people and attacked the British Residency, present day Women's College, Koti. He revolted at a time when the Nizam supported the British. However the movement was suppressed and Turrebaz Khan was executed.

Turrebaz Khan

Discuss why the idea of the Mughal empire brought the rebelling Indian people together.

When you oppose something, you need an alternative in its place. Think of an example from your experience that brings out this need of an alternative.

తిరుగుబాటు వ్యాప్తి :

ఈ పిలుపు అందిన వెంటనే, ఆంగ్లేయులకు వ్యతిరేకంగా దేశంలోని అనేక ప్రాంతాలలో తిరుగుబాట్లు వెల్లువెత్తాయి. ఆలీఘర్, మెయిన్ పురి, బులంద్‌షహర్, అట్టక్, మధుర కంటోన్మెంట్లలోని సిపాయిలు తిరగబడ్డారు. ఆంగ్లేయులు గజగజ వణికిపోయారు. వారిప్పుడు క్లిష్ట పరిస్థితులను ఎదుర్కొంటున్నారు.

చిత్రం-15.9 ఆంగ్లేయులతో పోరాడుతున్న రాణి రూఫ్నీ లక్ష్మీబాయి

అప్పుడు కేవలం 45 వేల మంది బ్రిటిష్ అధికారులు, సైన్యం మాత్రమే భారత దేశంలో వున్నారు. వీరికి వ్యతిరేకంగా 2 లక్షల 32 వేల మంది భారతీయ సైనికులు ఇంగ్లీషువారి సైన్యంలో వున్నారు! ఈ సిపాయిలందరూ తిరగబడ్డారు. ఇక ఆ పట్టణాలలోని ఆంగ్లేయుల ఆస్తులను, ప్రాణాలను ఎవరు కాపాడగలరు? ఆంగ్లేయుల సైన్యంలోని భారతీయులు ఇప్పుడు నమ్మదగినవారు కారు. ఈ పరిస్థితులలో చాల మంది బ్రిటిష్ సైనికులు తమ కుటుంబాలను కాపాడుకోవటానికి వెనుకడుగువేసారు. అందువల్ల తిరుగుబాటును వెంటనే అణచలేకపోయారు. అది ఒక చోటు నుండి మరోచోటికి వ్యాపించసాగింది.

వలస పాలన కింద అనేక బాధలు అనుభవించిన హైదరాబాదు ప్రజలు నిశ్శబ్దంగా లేరు. 1857 తిరుగుబాటు సమయంలో బ్రిటిష్‌కి వ్యతిరేకంగా హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో పోరాడిన విప్లవకారులలో తుర్రెబాజ్‌ఖాన్ ఒకడు. అతడు మౌల్వి అల్లావుద్దీన్ మద్దతుతో ఆరువేల మంది ప్రజలను కూడ గట్టుకుని కోరిలో ప్రస్తుత మహిళ కళాశాల అయిన బ్రిటిష్ రెసిడెన్సీ మీద దాడి చేశాడు. బ్రిటిష్‌కి నిజాం మద్దతు ఇచ్చిన కాలంలో అతడు తిరుగుబాటు చేశాడు. అయినప్పటికీ ఉద్యమం అణిచివేయబడింది, అతడు ఉరితీయబడ్డాడు.

చిత్రం-15.10 నానాసాహెబ్

బ్రిటిష్‌వారి చేతిలో రాజ్యాలు పోగొట్టుకున్న రాజకుటుంబాలు చాలా వరకు తిరుగుబాటులో చేరాయి. వారిలో ఆవధ్ మాజీ నవాబు, మరాఠీ పీష్వా నవాబు మరియు నానాసాహెబ్ వున్నారు. తిరుగుబాటు చేసిన సైన్యాలు, దేశ వివిధ ప్రాంతాల్లో వున్న పాలకులు ఢిల్లీ వైపు సాగిపోయారు.

ఆంగ్లేయులను పారద్రోలడానికి, వారి వారి ప్రాంతాలలో వారి పాలనను తిరిగి స్థాపించడానికి ప్రజలు వారికి సహకరించారు.

తుర్రెబాజ్‌ఖాన్

తిరగబడుతున్న భారతీయు లందరినీ మొగలు సామ్రాజ్య భావన ఎందుకు ఐక్యపరిచింది? చర్చించండి.
మీరు దేనినైనా వ్యతిరేకించితే, దాని స్థానంలో ప్రత్యామ్నాయం ఉండాలి. మీ అనుభవం నుండి ప్రత్యామ్నాయ అవసరం గురించి ఆలోచించండి.

Revolt in Every Village

The flames of revolt spread from *kasba* to *kasba* and village to village in Uttar Pradesh and Bihar. The peasants and *zamindars* took up arms together and had the English and their officers on the run. They stopped paying taxes to the British government. They tore up railway lines, burnt down police stations, courts, post & telegraph offices and uprooted the telegraph wires. All these were the new services that the English had introduced in India. As defeat stared the English in their faces, the Indian people became more and more courageous in their fight against the British rule.

The rebels looted the houses and burnt the documents of many moneylenders. These moneylenders had become very powerful in the villages with the help of English laws.

The Revolt is Suppressed

Despite the widespread success of the revolt, the English slowly gained control over the situation.

The rebels fought bravely. But, there were two major weaknesses among them. In every town or region, different groups of rebels fought separately against the

English. They did not fight together. There was no combined and well-planned effort. So the English were able to tackle the rebels one by one in each area.

The rebels also faced a shortage of modern arms. The guns and cannons, cartridges and gunpowder they required were brought from outside India. Consequently, the rebels had to fight with old guns, arrows, spears and swords. How long could such weapons last in a contest against the more modern arms?

Even then, the speed with which the revolt spread frightened the English. So they behaved with greater cruelty whenever they suppressed a rebel group. They killed the rebels in a most inhuman way and hanged their bodies from trees in the villages so that the village folk would ‘understand’ the consequences of revolt.

They tied some rebels to the mouths of cannons and blew them to bits. Many rebels went into hiding, moving from place to place to avoid being caught by the English. Many of them even went to places like Nepal to hide.

The English deported Emperor Bahadur Shah Zafar to a far away location in Rangoon and it was there that the last Mughal emperor died. The revolt of 1857 was the biggest revolt to challenge the might of the English. After suppressing it, their hold over India became stronger and they ruled the country for the next 90 years.

Fig 15.11 Hanging the rebels.

Choose the correct alternative:

- The rebels of 1857 CE wanted to (restore/remove) _____ Mughal rule.
- The weakness of the English army was that most of its soldiers were (Europeans/Indians) _____.

తిరుగుబాటులో ప్రతి గ్రామం :

ఉత్తరప్రదేశ్, బీహార్లలో గ్రామ గ్రామానికి వీధి వీధికి తిరుగుబాటు జ్వాలలు వ్యాపించాయి. రైతులు, జమీందారులు ఆయుధాలు తీసుకొని ఇంగ్లీష్ వారిని, వారి అధికారులను తరిమికొట్టారు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి పన్ను కట్టకుండా ఆపుచేశారు, రైలు మార్గాలను ధ్వంసం చేశారు. పోలీసు స్టేషన్లను తగలబెట్టారు. టెలిగ్రాఫ్ వైర్లను తెంచివేసి, తంతి-తపాలా కార్యాలయాలను నేలమట్టం చేశారు. ఆంగ్లేయులు ఇండియాలో కొత్తగా ప్రవేశపెట్టిన వీటిని చిన్నాభిన్నం చేశారు. ఆంగ్లేయుల ఓటమే, భారతీయుల్లో రోజురోజుకి ధైర్యం నింపి ఆంగ్లేయులతో మరింత పోరాడగలం అనే విశ్వాసాన్ని నింపింది.

తిరుగుబాటుదారులు వడ్డీ వ్యాపారుల ఇళ్ళను లూటీ చేసి వారి వద్ద వున్న దస్తావేజులను కాల్చివేశారు. అప్పటివరకూ ఈ వడ్డీ వ్యాపారులు బ్రిటిష్ చట్టాలను అడ్డంపెట్టుకొని గ్రామాలలో పెత్తనం చెలాయించారు.

తిరుగుబాటు అణచివేత :

తిరుగుబాటు ఇంతగా విజయం సాధించినప్పటికీ, బ్రిటిష్ వారు క్రమేణా పరిస్థితిని తమ అదుపులోకి తెచ్చుకున్నారు.

తిరుగుబాటుదారులు ధైర్యంగా పోరాడారు కాని వారిలో రెండు ముఖ్యమైన బలహీనతలున్నాయి. ప్రతి ప్రాంతం, పట్టణంలో తిరుగుబాట్లు అన్నీ వేరువేరుగా జరిగాయి. వారు ఐక్యంగా పోరాడలేదు. వారిలో ప్రణాళికాయుతమైన ఐక్యపోరాటం లేదు. అందువలన ఆంగ్లేయులు

చిత్రం-15.11 తిరుగుబాటుదారులను ఉరితీస్తున్న దృశ్యం

ప్రతిప్రాంతంలోని తిరుగుబాట్లను ఒకదాని తర్వాత ఒకటిగా పరిష్కరించుకుంటూ వచ్చారు.

తిరుగుబాటుదారులకు ఆధునిక ఆయుధాల కొరత ఉండేది. వారికి కావలసిన తుపాకులు, ఫిరంగులు, తుపాకి మందు, తూటాలు, భారతదేశం బయట నుండి తెచ్చుకోవలసి వచ్చేది. అందువల్ల తిరుగుబాటుదారులు పాత తుపాకులు, బాణాలు, ఈటెలు, కత్తులతో పోరాడవలసి వచ్చింది. ఆధునిక ఆయుధాలతో ఈ కత్తులు, కటారులు ఎంతకాలం పోరాడగలవు?

అయినప్పటికీ తిరుగుబాటు వ్యాపించిన వేగం చూసి బ్రిటిష్వారు భయపడ్డారు. అందుకే తిరుగుబాటును అణచిన దగ్గరల్లా వారు మహాక్రూరంగా వ్యవహరించారు. తిరుగుబాటుదారులను అమానుషంగా చంపి వారి శవాలను గ్రామాలలోని చెట్లకు ఉరితీసి, గ్రామీణులు తిరుగుబాటుచేస్తే ఎంత తీవ్ర పరిణామాలుంటాయో అర్థమయ్యేలా చేశారు.

కొందరు తిరుగుబాటుదారులను మరఫిరంగుల ముందుకట్టి ఆ ఫిరంగులను పేల్చి, వారి శరీరాలను ముక్కలు ముక్కలుగా చేసేవారు. శరీరం తునకలై గాలిలో వెదజల్లబడేది. చాలమంది తిరుగుబాటుదారులు ఆంగ్లేయులకు దొరకకుండా ఒక ప్రాంతం నుండి మరొక ప్రాంతానికి పోయి దాక్కొనేవారు. కొందరు నేపాల్ వంటి ప్రదేశాలకు కూడా పోయి దాక్కున్నారు.

బహదూర్షా జఫర్ చక్రవర్తిని దూర ప్రాంతమైన రంగూన్కు తరలించారు. చివరి మొగలు చక్రవర్తియైన ఆయన అక్కడే మరణించాడు. బ్రిటిష్ వారిని ఎదిరించిన పెద్ద తిరుగుబాటే 1857 తిరుగుబాటు. ఈ తిరుగుబాటును అణచిన తర్వాత వారి ఆధిపత్యం మరింత బలపడి మరో 90 సంవత్సరాలపాటు పరిపాలన కొనసాగింది.

సరైన జవాబులను గుర్తించండి.

- ఎ) 1857 తిరుగుబాటుదారులు మొగలుల పాలనను (తొలగించాలని/ ప్రతిష్టించాలని) కోరుకున్నారు.
- బి) తమ సైన్యంలో ఎక్కువమంది (యూరప్ వారు/భారతీయులు) ఉండటం బ్రిటిష్ సైన్య బలహీనత .

What were the weaknesses of the rebel Indian armies?

After the Revolt

It took the English more than a year to suppress the revolt of 1857. During this period, they changed many of their policies and adopted new ones. In 1858, Queen Victoria of England made an important declaration. She said Indian kings should rule their own kingdoms without anxiety because the English would not try to dethrone them.

In this way, they established a close collaboration with the royal families of India. Similarly, the *zamindars*, too, were given many concessions and were assured that their property would be protected.

The *pundits* and *maulvis* were assured that the British government would not interfere in matters relating to Indian religions and would let the old traditions continue. There was also a

promise that Indians would be included in the government. The truth is that the English had seen their Indian empire being snatched away in 1857. Now, they directed their efforts towards giving all kinds of concessions to the elite powerful Indians, to conciliate them and ensure that they continued to support the English.

Hyderabad State and the British

As with other kingdoms of the time, Hyderabad too came under the influence of the English East India Company. Eventually, the British placed their Resident in Hyderabad who oversaw the entire administration of the state. The Nizam had to appoint his Prime Minister or Dewan on the advice of the Resident and with the approval of the British Governor General. All the departments had to be headed by ICS (Indian Civil Services) officers selected by the British. In this way, the British were able to gain complete control over the Nizam's state. They gradually pushed the state to adopt the administrative system and policies followed by the British in other areas too.

If you go to Hyderabad, you will see the famous Salarjang Museum which houses the various articles collected by Salar Jang who was one such Diwan of Hyderabad. He introduced many reforms and contributed to the economic development of the Hyderabad state. He divided the kingdoms into Subhas and districts after removing the old

Fig 15.12 Bahadur Shah Zafar and his sons being arrested by Captain Hodson. After Aurangzeb, there was no powerful Mughal ruler, but Mughal emperors continued to be symbolically important. When rebellion against British rule broke out in 1857, Bahadur Shah Zafar, the Mughal emperor at the time, was seen as the natural leader. Once the revolt was suppressed by the company, he was forced to leave the kingdom, and his sons were shot down in cold blood.

తిరుగుబడిన భారత సైన్యాల బలహీనతలు ఏమిటి?

తిరుగుబాటు అనంతరం :

1857 తిరుగుబాటును అణచటానికి ఆంగ్లేయులకు సంవత్సర కాలానికిపైగా పట్టింది. ఈ కాలంలో వారి విధానాలను చాలా వరకు మార్చుకున్నారు. కొత్త విధానాలను అవలంబించారు. 1858లో విక్టోరియా రాణి ముఖ్యమైన ప్రకటన చేసింది. భారతదేశాన్ని భారతీయ రాజులే పాలిస్తారని ఆమె ప్రకటించింది. దీనితో ఆంగ్లేయులు తమను అధికారం నుండి తొలగిస్తారనే భయం లేకుండా భారతీయ పాలకులు తమ పాలన కొనసాగించారు.

ఈ విధంగా ఆంగ్లేయులు రాజ కుటుంబాలతో మంచి స్నేహ సంబంధాలను నెలకొల్పుకున్నారు. అదే విధంగా జమీందారులకు కూడా వారి ఆస్తులు కాపాడతామని చెప్పి వారికి కావలసిన రాయితీలను ఇచ్చారు.

భారతీయుల మత విశ్వాసాలలో బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం జోక్యం చేసుకోదని, పాత సాంప్రదాయాలను

చిత్రం 15.12 బహదూర్ షా జఫర్, అతని కుమారులను అరెస్టు చేస్తున్న కెప్టెన్ హాఫ్మన్. మొగల్ వంశంలో ఔరంగజేబు తర్వాత పాలించిన వారు పేరుకే పాలకులు, శక్తి వంతులు కారు. 1857 తిరుగుబాటు సమయంలో బహదూర్ షా జఫర్ పాలకుడు. ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ఈ తిరుగుబాటును అణచివేసి వెంటనే బహదూర్ షా జఫర్ ను బలవంతంగా పదవీచ్యుత్తున్ని చేసి, అతని కుమారులను కూడా చంపివేయడం జరిగింది.

కొనసాగిస్తుందని పండిట్లకు, మౌల్వీలకు హామీ ఇచ్చారు. భారతీయులను ప్రభుత్వంలోకి తీసుకుంటామని వాగ్దానం చేశారు. 1857లో తమ భారత సామ్రాజ్యాన్ని గుంజుకోవడాన్ని ఆంగ్లేయులు కళ్లారా చూశారనేది వాస్తవం. అందుకే భారతదేశ సంపన్నుల మద్దతు పొందటానికి అవసరమయ్యే అన్ని రాయితీలు ఇచ్చి తమపాలన కొనసాగించే ప్రయత్నాలన్నీ ఆంగ్లేయులు చేశారు.

హైదరాబాద్ స్టేట్-బ్రిటీషువారు

మిగతా రాజ్యాల వలనే హైదరాబాద్ కూడా ఇంగ్లీషు తూర్పు ఇండియా కంపెనీ ఆధీనములోకి వచ్చినది. బ్రిటీషువారు తమ రెసిడెంట్లను హైదరాబాద్ లో ఉంచి నిజాం రాజ్యం పరిపాలనను మార్చిగా పరిశీలిస్తూ ఉండేవారు. నిజాం రాజు తన ప్రధాన మంత్రిని (దివాన్) నియమించడానికి రెసిడెంట్ యొక్క సలహాను బ్రిటీషు గవర్నర్ జనరల్ అనుమతిని పొందవలసి ఉండేది. అన్ని శాఖలను బ్రిటీషువారు ఎంపిక చేసిన (ICS) భారత సివిల్ సర్వీస్ అధికారులు ఆధిపత్యం వహించేవారు. ఈ విధంగా

బ్రిటీషువారు నిజాం రాజ్యాన్ని పూర్తిగా తమ నియంత్రణలోకి తెచ్చుకున్నారు. బ్రిటీషువారు ఇతర ప్రాంతాలలో అనుసరించే పరిపాలనా పద్ధతులు విధానాలు నిజాం రాజ్యంలో క్రమంగా పాటించేటట్లు ఒత్తిడి చేశారు.

ఒక వేళ నీవు హైదరాబాద్ వెళ్ళినట్లయితే నీవు అక్కడ ప్రసిద్ధి చెందిన సాలార్ జంగ్ మ్యూజియం చూడగలవు. అందులో హైదరాబాద్ దివాన్ అయిన సాలార్ జంగ్ సేకరించిన వివిధ రకాల వస్తువులు ఉన్నాయి. ఆయన అనేక సంస్కరణలను ప్రవేశ పెట్టాడు. హైదరాబాద్ రాష్ట్ర ఆర్థికాభివృద్ధికి ఆయన చాలా దోహదపడినాడు. రాజ్యాన్ని, 'సుబా'లుగా జిల్లాలుగా, విభజించి,

Deshmukhs etc. He abolished the revenue farming system and instead organised direct collection of revenue from the farmers by district officials. The Judicial reforms included the creation of Supreme Court, High court and District courts. Separate Civil and Criminal courts were also established. To facilitate transport, Salarjung improved the railways and roads. Important railway lines connected Hyderabad to Wadi, Madras to Sholapur and Madras to Bombay. English Medium schools, like Dar-ul-Ulm at Chadarghat in 1855, City College, Deccan Engineering

College in 1870 and Madarsa-i-Aliya were also established. These reforms helped Hyderabad to emerge as a modern state in line with the rest of the country.

Keywords :

1. Royal Charter	2. <i>Subedar</i>
3. Sole right	4. Demand
5. <i>Jagir</i>	6. Cantonment
7. Colonies	8. <i>Maulvies</i>

Improve your learning

- Why did the European trading companies maintain armies in India? What role did these armies play in the business of the companies?
- How could the European armies defeat the Indian armies in the 1700's and 1800's?
- Collect the information of 1857 revolt and fill in the table with the particulars.

S.No.	People participated in the revolt	People stayed away from the revolt

- In 1857, which soldiers felt their religious faith was being violated, and why?
- In what ways did people revolt against the British in 1857?
- What did the people who revolted in 1857 want to achieve?
- What complaints of the rebels did Queen Victoria tried to address in her 1858 declaration?
- What are the similarities and differences between the ways the Mughals and the English came to power in India?
- Locate the sea route of Vascodagama from Portugal to India in the map.
- Write a short note on the need of Unity to avert foreign invasion.
- Express your dissatisfaction towards the rule of Britishers.

పాత దేశముఖలను తొలగించాడు. రెవెన్యూ సాగు ధనాన్ని రద్దు చేసి, ప్రత్యామ్నాయంగా జిల్లా అధికారులచే, రైతుల నుండి ప్రత్యక్షంగా పన్నులు వసూలు చేశాడు. న్యాయ సంస్కరణలో భాగంగా, సుప్రీంకోర్టును, హైకోర్టును, జిల్లా కోర్టులను ఏర్పాటు చేశాడు. సివిల్ క్రిమినల్ కోర్టులను వేర్వేరుగా ఏర్పాటు చేశాడు.

రవాణా సౌకర్యాలు మెరుగు పరచుటకు రైలు, రోడ్డు మార్గాలను సాలార్జంక్ అభివృద్ధి పరిచాడు. హైదరాబాద్ నుండి వాడి, మద్రాస్ నుండి షోలాపూర్, మద్రాస్ నుండి బొంబాయిలకు ముఖ్యమైన రైలు మార్గాలు వేశాడు. 1855లో చార్టర్డ్ ట్రాన్స్-ఉల్-ఉలూమ్ వంటి ఆంగ్ల మాధ్యమ

పాఠశాలలు, 1870లో సిటి కాలేజీ, దక్కన్ ఇంజనీరింగ్ కాలేజీ మరియు మదరాసా-ఇ-అలియాని స్థాపించాడు. ఈ సంస్కరణలు దేశం మొత్తంలో హైదరాబాద్, ఆధునిక రాజ్యంగా ఆవిర్భవించుటకు తోడ్పడినాయి.

కీలకపదాలు:

1. రాయల్ చార్టర్	5. జాగీరు
2. సుబేదారు	6. కంటోన్మెంట్
3. గుత్తాధిపత్యం	7. వలసలు
4. డిమాండ్	8. మాల్వీలు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

- 1) యూరోపియన్ వ్యాపార కంపెనీలు ఇండియాలో సైన్యాన్ని ఎందుకు పోషించాయి? కంపెనీల వ్యాపారంలో ఈ సైన్యాలు ఎటువంటి పాత్ర పోషించాయి?
- 2) 1700, 1800 సంవత్సరాలలో భారత సైన్యాలను యూరపు సైన్యాలు ఎలా ఓడించాయి?
- 3) 1857 తిరుగుబాటుకు సంబంధించిన వివరాలను సేకరించి, కింది పట్టికలో నమోదు చేయండి.

క్ర.సం.	తిరుగుబాటులో పాల్గొన్నవారు	తిరుగుబాటుకు దూరంగా ఉన్నవారు

- 4) 1857లో తమ మత విశ్వాసం దెబ్బతిన్నదని భావించిన సైనికులెవరు? వారు అలా ఎందుకు భావించారు?
- 5) 1857లో బ్రిటిష్ వారికి వ్యతిరేకంగా ప్రజలు ఎలా తిరగబడ్డారు?
- 6) 1857లో తిరగబడ్డ ప్రజలు ఏమి సాధించాలని కోరుకున్నారు?
- 7) తిరుగుబాటుదారుల ఏ డిమాండ్లను పరిష్కరిస్తానని రాణీ విక్టోరియా 1858 ప్రకటనలో హామీ ఇచ్చింది?
- 8) మొగలులు భారతదేశంలో అధికారంలోకి రావటానికి, బ్రిటిష్ వారు అధికారంలోకి రావటానికి గల పోలికలు, భేదాలు ఏమిటి?
- 9) వాస్కోడిగామా పోర్చుగల్ నుండి భారతదేశానికి చేసిన సముద్ర ప్రయాణమార్గాన్ని పటంలో గుర్తించండి.
- 10) “విదేశీ దురాక్రమణలను నివారించడానికి ఐక్యత అవసరం” - దీనిపై ఒక లఘుటీక రాయండి.
- 11) ఆంగ్లేయుల పాలనపట్ల నీ అసంతృప్తిని సొంత మాటల్లో రాయండి.

Making of Laws in the State Assembly

So far, we have been reading about how people managed their public affairs – how they ruled or were ruled. We studied about tribal societies which were small and which managed all their public affairs through consultation in meetings and had a headman who carried out the decisions. In kingdoms and empires, we saw how these matters were decided by Kings and their officials, how kings fought with each other to gain control over more people and lands. We also saw how chiefs and warriors controlled the lives of people and levied taxes on them at their will. They used the money to build large palaces for themselves, to fight wars and also to build some public utilities like tanks, canals and temples or mosques. We also saw how the British established their power so as to exploit the resources of our country and how this was resisted by our people.

Today, we do not have any kings or warriors ruling us. We became independent of the British rule more than 70 years ago. So how do we rule ourselves now? You know that there are MPs, MLAs, Ministers, Chief Ministers and higher officials. Are they like the kings of olden times? Can they do what they please? No, modern governments are run according to laws. No one is above the law and all ministers and officials have to function according to laws. But who makes the laws? How are the laws made? Are they made as per the whims of the rulers? No, the laws are made by the Legislative Assemblies and the Parliament. The Constitution of India lays down how these bodies can make laws. They make laws according to some procedures. In this chapter, we will read in detail about how state legislatures make laws.

Fig 16.1 Telangana -Assembly

రాష్ట్ర శాసనసభ - చట్టాల తయారీ

ఇంత వరకు మనం ప్రజలు తమ ప్రజాకార్యకలాపాలను ఎలా నిర్వహించుకున్నారో - వారు ఎలా పాలించబడినారో, ఎలా పాలించారో చదువుకున్నాం. గత సంవత్సరం మనం చిన్నవైన గిరిజన సమాజాలు వారి కార్యకలాపాలను చర్చలు, సమావేశాల ద్వారా ఎలా నిర్వహించారో గ్రామ పెద్ద నిర్ణయాలు ఎలా చేసేవారో చదివాం. రాజ్యాలు, సామ్రాజ్యాలలో రాజులు, అధికారులు వీటిని ఎలా నిర్వహించేవారో అధిక భూభాగంపై, రాజ్యాలపై ఆధిపత్యం కోసం ఎలా యుద్ధాలు చేసేవారో తెలుసుకున్నాం. యోధులు, సామంతులు ప్రజలను ఎలా నియంత్రించారో, తమకు ఇష్టం వచ్చినట్లు పన్నులు ఎలా వసూలు చేశారో, పెద్ద భవనాలను నిర్మించడానికి ఆ ఆదాయం ఎలా వినియోగించారో, ప్రజాప్రయోజనార్థం చెరువులు, కాలువలు, దేవాలయాలు, మసీదులు ఎలా నిర్మించారో తెలుసుకున్నాం. బ్రిటిష్ వారు మన దేశంలో అధికారాన్ని ఎలా స్థాపించారో, మన దేశవనరులను ఎలా దోచుకున్నారో, మన ప్రజలు వారిని ఎలా ఎదుర్కొన్నారో మనం చదివాం.

ఇప్పుడు మనకు రాజులు, యోధులు లేరు. 70 ఏళ్ల క్రితమే మనం బ్రిటిష్ వారి నుండి స్వాతంత్ర్యం పొందాం. మనల్ని మనం ఎలా పరిపాలించుకుంటున్నాం? పార్లమెంట్ సభ్యులు, శాసనసభ్యులు, ముఖ్యమంత్రులు, మంత్రులు, ఉన్నతాధికారుల గురించి మీకు తెలిసే ఉంటుంది. వారు ప్రాచీన కాలం నాటి రాజుల వంటి వారా? వారు వారికి ఇష్టమైనవి చేస్తారా? చేయరు. ఆధునిక ప్రభుత్వాలు చట్టాల ప్రకారం నడుస్తాయి. చట్టాలకు ఎవరూ అతీతులు కారు. చట్టాలకనుగుణంగా మంత్రులు, అధికారులు, వ్యవహరించాలి. కాని ఆ చట్టాలను ఎవరు, ఎలా తయారుచేస్తారు?

అవి పాలకుల కోరికల ప్రకారం తయారౌతాయా? కాదు. వాటిని శాసన సభ్యులు, పార్లమెంట్ సభ్యులు చేస్తారు. ఈ సంస్థలు చట్టాలు ఎలా తయారుచేయాలో భారత-రాజ్యాంగం సూచిస్తుంది. ఈ రాజ్యాంగ నియమాల ప్రకారమే చట్టాలు తయారుచేస్తారు. ఈ పాఠంలో రాష్ట్ర శాసన సభలో చట్టాలు ఎలా తయారు చేస్తారో విపులంగా చదువుదాం.

చిత్రం - 16.1 తెలంగాణ అసెంబ్లీ భవనం

Here is a news item - let us try to understand what is being said in it about Andhra Pradesh Prohibition of Smoking and Health Protection Act 2002

Bill for ban on public smoking passed

HYDERABAD, MARCH 27.

Our Special Correspondent

The Andhra Pradesh State Legislative Assembly on Wednesday passed a bill providing for prohibition of smoking in places of public work or public use and in public service vehicles. It also provides for conviction and levying of fines ranging from Rs. 100 to Rs. 1,000 on those who contravene the provisions.

Some of the concerns expressed by the Opposition members include implementation of ban on sale of cigarettes within 100

metres of educational institutions, sale to those below 18 years and prohibition of advertisement of cigarettes. Others spoke of the effect it would have on the livelihood of tobacco farmers and pan shop owners. The Minister allayed their apprehensions.

The Minister said the legislation was necessary in view of the harmful effects of smoking on the health of people and in pursuance of the

Supreme Court directions given on November 2, 2001. Those contravening Sections 5, 6 and 10 relating to ban on smoking in public places and public service vehicles and display of no smoking board, would be punishable with a fine, which may extend to Rs. 100 and for second or subsequent offence with a fine of Rs. 200 which may extend to Rs. 500.

Adapted from *The Hindu*
March 27-02

Newspaper articles are often written with the assumption that they are read by adults. So first, find out the meanings of the words – *conviction, allayed, apprehension, pursuance, contravening, implementation.*

In the context of the above news item, fill in the following

- 1) A _____ was passed to prohibit smoking in public places (bill, custom, law, rule).
- 2) Prohibition of smoking does not include _____ (place of work, public vehicles, private garden, bus stand).
- 3) The legislation was in order to _____ the directions from

Supreme Court (silence, punish, follow, dismiss).

- 4) The bill was passed in the _____ (Supreme Court, Ministry, Collectorate, Assembly).

Does the newspaper article suggest that everyone had the same opinion about the bill?

What are the provisions for punishment mentioned in the newspaper?

The Constitution of India provides for a Legislature for every State. The legislature of every State consists of the Governor and one or two Houses. The legislatures in the State are either bicameral (consisting of two Houses) or unicameral (consisting of one House).

ఇక్కడ ఒక వార్తాంశం ఉంది. దానిలో ఏం చెప్పారో అర్థంచేసుకోవడానికి ప్రయత్నిద్దాం.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ధూమపాన నిషేధం, ఆరోగ్య పరిరక్షణ చట్టం : 2002.

బహిరంగ ప్రదేశాలలో పొగతాగడాన్ని నిషేధించే బిల్లు ఆమోదం

(మా ప్రత్యేక ప్రతినిధి)

హైదరాబాదు, మార్చి 27 :

బహిరంగ ప్రదేశాలలో, ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలలో, ప్రభుత్వ ఆఫీసులు, ప్రభుత్వ వాహనాలలో పొగతాగడాన్ని నిషేధిస్తూ బుధవారంనాడు ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర శాసనసభ బిల్లును ప్రవేశపెట్టింది. ఈ చట్ట ఉల్లంఘనకు పాల్పడినట్లయితే 100 రూపాయల నుండి 1000 రూపాయల వరకు జరిమానా కూడా విధించడానికి అవకాశం కల్పించింది.

దీనికి సంబంధించి ప్రతిపక్ష సభ్యులు ఈ కింది సూచనలను చేశారు. విద్యాసంస్థలకు 100 మీటర్లు దూరంలో సిగరెట్ల అమ్మకాన్ని నిషేధించడం,

18 ఏళ్ల లోపువాళ్ళకు సిగరెట్లు అమ్మడాన్ని నిషేధించడం, సిగరెట్ల అమ్మకాల ప్రకటనలమీద నిషేధం విధించడం వంటి సూచనలను చేశారు. మరికొందరు ఇది పొగాకు రైతుల, కిళ్లీ దుకాణాదారుల జీవితాల మీద ప్రభావాన్ని చూపిస్తుందని వాదించారు. మంత్రి వారి అనుమానాలను కొట్టిపారేశారు.

సిగరెట్లు ప్రజల ఆరోగ్యం మీద చూపే దుష్ప్రభావాలవల్ల, నవంబర్ 2, 2001 నాడు సుప్రీంకోర్టు ఇచ్చిన ఆదేశాల మేరకు ఈ చట్టం చేయడం

అవసరమని మంత్రి చెప్పారు. బహిరంగ ప్రదేశాలలో, ప్రభుత్వ సంస్థలలో, ప్రభుత్వ వాహనాలలో పొగతాగడం నిషేధం, పొగతాగగూడదు అనే బోర్డులను ఉంచడానికి సంబంధించిన, సెక్షన్లు 5, 6, 10లను ఉల్లంఘిస్తే అటువంటి వారికి 100 రూపాయల జరిమానా, రెండో తప్పుకు 200 రూపాయల నుంచి 500 రూపాయల వరకు జరిమానాను విధించి శిక్షించవచ్చు.

(మార్చి 27, 2002 'డ హిందు' ఆంగ్లదినపత్రికనుంచి తీసుకొన్నది).

వార్తాపత్రికలు ఎప్పుడూ పెద్దవాళ్లే చదువుతారనే ఊహతో రాస్తారు. కాబట్టి ఈ కింది పదాలకు అర్థాలను తెలుసుకుందాం. నిషేధించడం, కొట్టిపారేయడం, అనుమానాలు/సందేహాలు, నేపథ్యంలో, ఉల్లంఘించడం.

పై వార్తాకథనాన్ని అనుసరించి ఈ కింది ఖాళీలను పూరించండి:

- 1) బహిరంగ ప్రదేశాలలో పొగతాగడాన్ని నిషేధించడానికి ప్రవేశపెట్టారు. (బిల్లు, సంప్రదాయం, చట్టం, నిబంధన).
- 2) ధూమపాన (పొగతాగడం) నిషేధంలో ఈ కిందివాటిని చేర్చలేదు. (పనిచేసే చోటు, ప్రభుత్వవాహనాలు, ప్రయివేటు తోటలు, బస్స్టాండు).
- 3) సుప్రీంకోర్టు ఆదేశాలను

చేయడానికి ఈ చట్టం చేసారు (నిశ్చయం, దండించడానికి, అనుసరించడానికి, తిరస్కరించడానికి).

- 4) ఈ బిల్లును ప్రవేశపెట్టినది (సుప్రీంకోర్టు, మంత్రులు, కలెక్టరాఫీసు, శాసనసభ).

ప్రతి ఒక్కరికీ ఈ బిల్లును గురించి ఒకే అభిప్రాయం ఉందని ఈ వార్తాంశం సూచిస్తోందా?

ఈ చట్టాన్ని ఉల్లంఘించినవాళ్ళకు ఎటువంటి శిక్షలు విధిస్తారని ఈ వార్త పేర్కొంది.

ప్రతి రాష్ట్రంలో చట్టసభలు ఏర్పాటుచేసుకోవడానికి భారత రాజ్యాంగం వీలుకల్పించింది. ప్రతిరాష్ట్రం గవర్నర్, ఒకటి లేదా రెండు సభలతో కూడిన చట్టసభలు కలిగి ఉంది. దేశంలోని రాష్ట్రాలలో చట్టసభలు ఏకసభ లేదా

The Lower House is always known as the Legislative Assembly and the Upper House, wherever it exists, as the Legislative Council. At present, very few States have bicameral legislature.

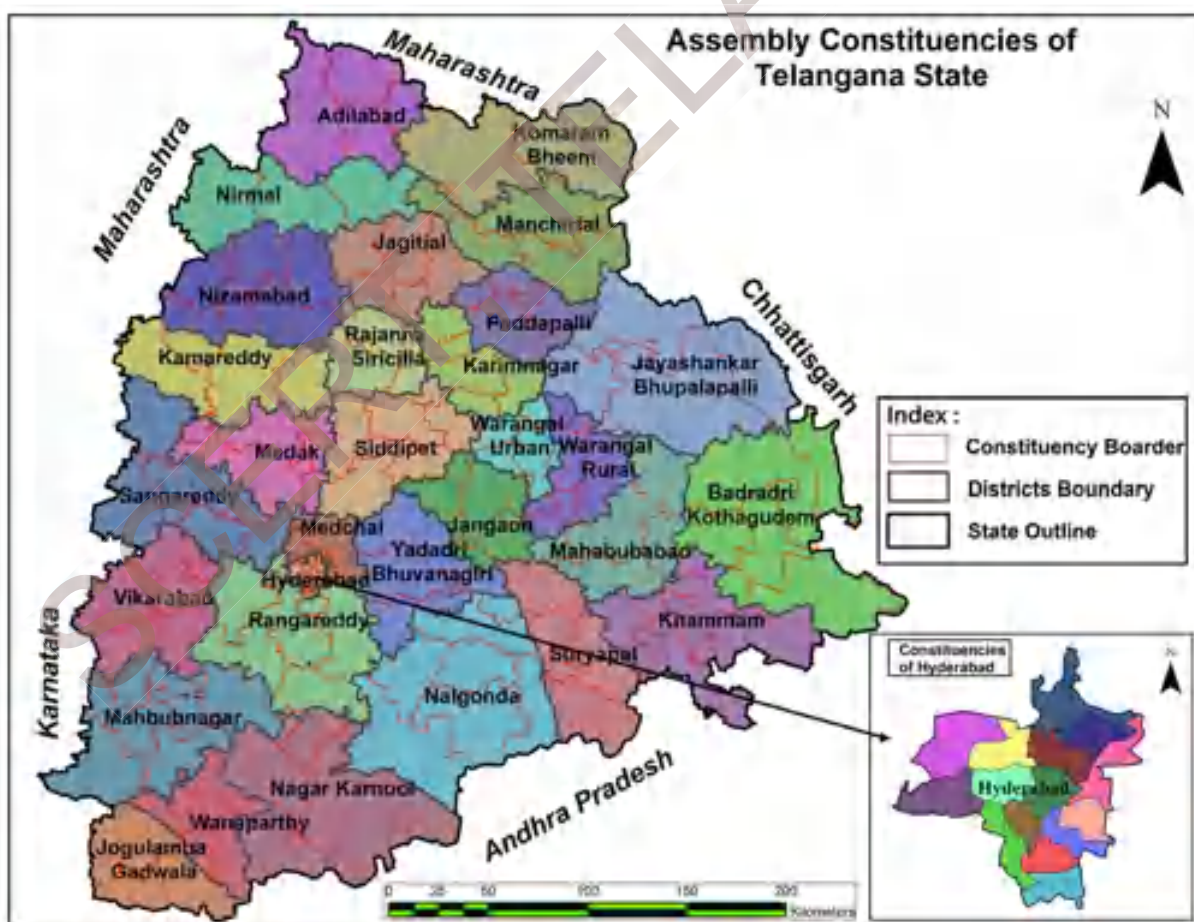
Legislative Assembly

This is the most important body for making laws in a state. State Governments are responsible for implementing these laws and formulating policies for the welfare of the state, is largely composed of Members of the Assembly. State Assembly members (MLAs) are elected

by the people just as panchayat members are elected.

The normal tenure of the Legislative Assembly of every State is for five years but it may be dissolved earlier by the Governor. Likewise, its term can be extended by one year at a time by the Parliament during a National emergency.

The State Legislature must meet at least twice a year and the interval between any two sessions should not be more than six months.

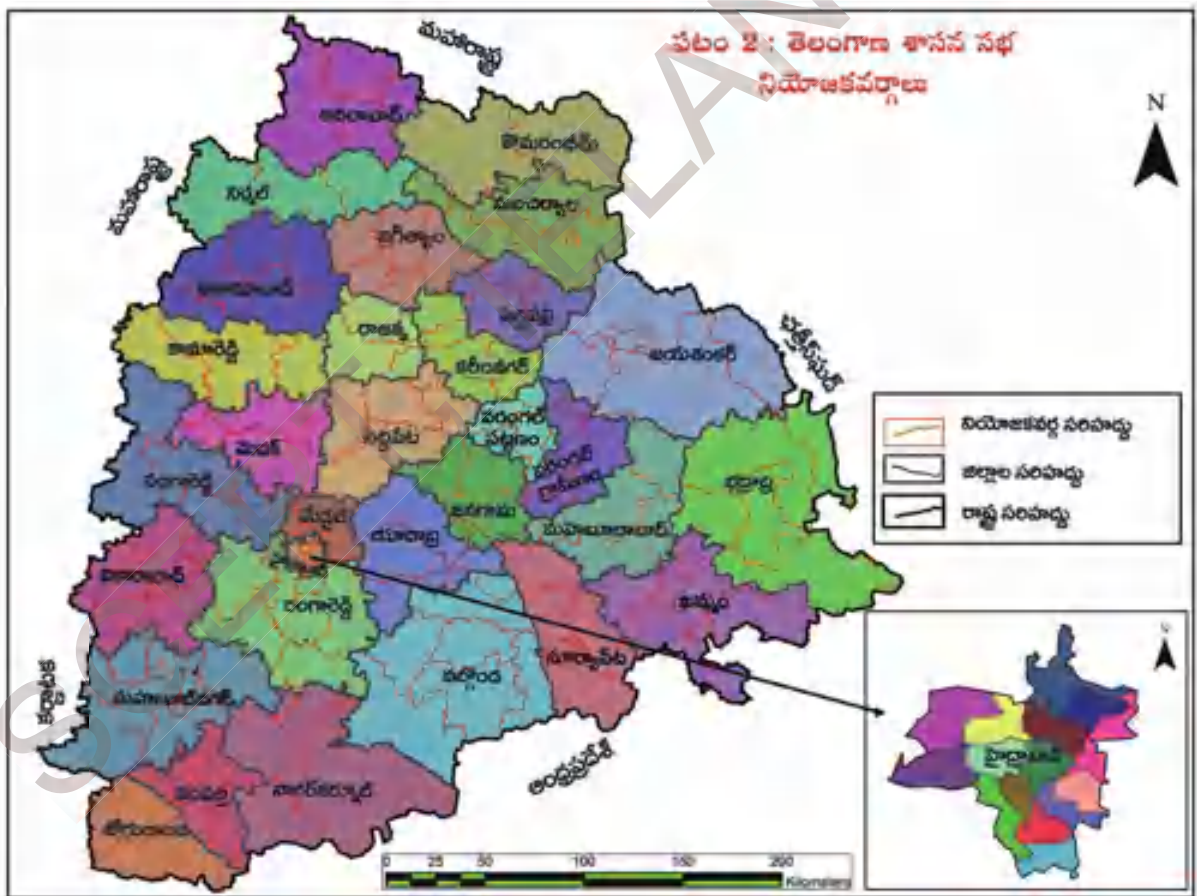
ఉభయసభలు కలిగిఉన్నాయి. దిగువసభను శాసనసభ అని, ఎగువ సభను శాసన మండలి అని అంటారు. ప్రస్తుతం కొన్ని రాష్ట్రాలలో మాత్రమే రెండు సభలున్నాయి.

శాసనసభ:

రాష్ట్రానికి చట్టాలు చేయడంలో ఈ సభ చాలా కీలకమైనది. రాష్ట్ర సంక్షేమంకోసం అనేక నిర్ణయాలను తీసుకోవడంలో, విధానాల రూపకల్పనలో, వాటి అమలులో రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు బాధ్యత వహిస్తాయి. రాష్ట్ర శాసన సభ్యులను పంచాయతీ సభ్యులలాగే రాష్ట్ర శాసన సభ్యులను కూడా ప్రజలే ఎన్నుకుంటారు.

ప్రతి రాష్ట్ర శాసనసభ సాధారణంగా ఐదు సంవత్సరాల కాలపరిమితి కలిగివుంటుంది. కొన్ని సందర్భాలలో కాలపరిమితికన్నా ముందే గవర్నర్ రద్దుచేయవచ్చును. అదేవిధంగా జాతీయ అత్యవసర పరిస్థితులలో ఒక సంవత్సరం చొప్పున దీని కాలపరిమితిని పార్లమెంటు పొడిగించవచ్చు.

రాష్ట్ర శాసన సభ ప్రతిసంవత్సరం కనీసం రెండుసార్లు సమావేశమవ్వాలి. రెండు సమావేశాల మధ్యకాలం ఆరు నెలలకు మించకూడదు.

In Telangana, laws are made by the state legislature, which has two chambers:		
Chamber	Member	Short Form
Legislative Assembly	Member of Legislative Assembly	MLA
Legislative Council	Member of Legislative Council	MLC

Assembly Constituency

Each member of assembly is elected from a constituency. The number of constituencies in a state will depend upon its population. Telangana State has 119 constituencies. A constituency in Telangana has about 1,70,000 voters. You may remember that all men and women of 18 years of age or above have the right to vote. They have to get their names registered as voters in the area where they live. All voters of one constituency will vote to elect one member for the Assembly.

Each constituency comprises of a number of villages, towns and cities. A big city like Hyderabad is divided into thirteen constituencies. Look at the map of Telangana. You can see that districts which have larger population have more constituencies while those with less population have fewer constituencies.

Election of MLA

Election Commission can conduct the Election of all state assemblies. Usually, election to the state legislative assembly are held once in every five years. Persons aspiring to become MLAs contest these elections. Various political parties field their candidates. There are also individuals who contest the elections but do not belong to any political party. They are known as “Independents”. To contest elections, a person must be a citizen of India, and should

have completed twenty five years of age. He or she should not hold any office of profit under the State or Central government and should possess such other qualifications as may be prescribed by law.

In elections, political parties play a major role. All political parties and candidates come out with election manifestos. These manifestos are descriptions of programmes that they intend to undertake and promises that are relevant to the local context. The candidates and their supporters conduct campaigns by holding meetings and visiting the voters door to door.

Make a list of the active political parties in your area and in your state along with their symbols

Imagine that you were to contest elections from your district, prepare an Election Manifesto – your promises to the people of the constituency.

Some people feel that contesting in elections requires spending huge amounts of money, which is possible only for very rich people. Do you agree with this?

If, only rich people are able to contest elections, how will it affect the decisions taken in the Assembly?

తెలంగాణలో ఉభయసభలు ఉన్న రాష్ట్ర శాసనసభ చట్టాలు చేస్తుంది.		
సభ	పేరు	సంక్షిప్త పేరు
శాసనసభ	శాసన సభ్యుడు	ఎమ్.ఎల్.ఎ.
శాసనమండలి	శాసనమండలి సభ్యుడు	ఎమ్.ఎల్.సి.

శాసనసభా నియోజకవర్గం:

శాసనసభ సభ్యులు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క నియోజకవర్గం నుండి ఎన్నికవుతారు. రాష్ట్రంలో ఈ నియోజకవర్గాల సంఖ్య అక్కడి జనాభామీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ విధంగా మన రాష్ట్రంలో 119 నియోజకవర్గాలున్నాయి. తెలంగాణలో ఒక్కొక్క నియోజకవర్గంలో సుమారు 1,70,000 మంది ఓటర్లు ఉన్నారు. 18 సంవత్సరాలు దాటిన స్త్రీ, పురుషులందరికీ ఓటు హక్కు ఉంది. వీరు తమ పేర్లను తాము నివసించే ప్రాంతంలో ఓటర్లుగా నమోదుచేసుకుంటారు. ఒక నియోజకవర్గంలోని ఓటర్లందరూ ఓటువేసి తమ ప్రతినిధిని అసెంబ్లీకి ఎన్నుకుంటారు.

ఒక్కొక్క నియోజకవర్గంలో అనేక గ్రామాలు, పట్టణాలు, నగరాలు ఉంటాయి. హైదరాబాద్ వంటి పెద్ద నగరం పదమూడు నియోజకవర్గాలుగా విభజింపబడి ఉంది. తెలంగాణ పటాన్ని చూడండి. ఎక్కువ జనాభా ఉన్న జిల్లాలలో ఎక్కువ నియోజక వర్గాలు, తక్కువ జనాభా ఉన్న జిల్లాల్లో తక్కువ నియోజకవర్గాలు ఉండడం మనం గమనించవచ్చు.

ఎం.ఎల్.ఎ ఎన్నిక:

సాధారణంగా రాష్ట్ర శాసనసభ ఎన్నికలు ప్రతి 5 సంవత్సరాలకొకసారి జరుగుతాయి. ఎన్నికల సంఘం అన్ని రాష్ట్రాలలో ఈ ఎన్నికలను నిర్వహిస్తుంది. శాసనసభకు పోటీచేయదలుచుకున్నవారు ఈ ఎన్నికలలో పోటీచేస్తారు. అనేక రాజకీయ పక్షాలు తమ అభ్యర్థులను ఎన్నికలలో నిలబెడతాయి. ఏ రాజకీయ పక్షానికీ చెందనివారు కూడా స్వతంత్ర అభ్యర్థులుగా నిలబడవచ్చు. వీరిని “స్వతంత్ర అభ్యర్థులు” అని అంటారు. ఈ ఎన్నికలలో పోటీ చేయడానికి అర్హతలు : భారతదేశపౌరులై ఉండాలి, 25

సంవత్సరాల వయస్సు దాటి ఉండాలి. ఎలాంటి లాభదాయకమైన ప్రభుత్వ పదవులలో ఉండరాదు. చట్టం నిర్దేశించిన ఇతర అర్హతలు కలిగి ఉండాలి.

ఎన్నికలలో రాజకీయపక్షాలు ప్రధానపాత్రను పోషిస్తాయి. అన్ని రాజకీయ పక్షాలూ తమ ఎన్నికల ప్రణాళికా పత్రాన్ని (Election manifesto) ప్రకటిస్తాయి. అంటే తాము ఏ ఏ కార్యక్రమాలను భవిష్యత్తులో చేపడతారో, ఏ ఏ వాగ్దానాలను తమ నియోజకవర్గ ప్రజలకు చేస్తారో వివరిస్తారు. అభ్యర్థులు, వారిని బలపరిచేవారు సభలను నిర్వహిస్తూ లేదా ఇంటింటికీ తిరుగుతూ ఎన్నికల ప్రచారాన్ని చేపడతారు.

మీ ప్రాంతంలోని, మీ రాష్ట్రంలోని రాజకీయ పక్షాల పేర్లు, వాటి గుర్తుల జాబితాను తయారుచేయండి.

మీ జిల్లానుండి ఎన్నికల్లో మీరు పోటీ చేసేటట్లయితే ప్రజలకోసం ఎటువంటి ఎన్నికల కార్యాచరణ ప్రణాళికను (మానిఫెస్టో) తయారుచేస్తారు?

ఎన్నికలలో పాల్గొనాలంటే పెద్దమొత్తంలో డబ్బు ఖర్చుచేయాల్సి వస్తుందని, ఇది ధనవంతులకు మాత్రమే సాధ్యమని కొంతమంది భావిస్తున్నారు. దీనితో మీరు ఏకీభవిస్తారా?

కేవలం డబ్బున్న వ్యక్తులు మాత్రమే ఎన్నికలలో పోటీచేస్తే శాసనసభలో తీసుకునే నిర్ణయాలను అది ఎలా ప్రభావితం చేస్తుంది?

Fig 16.2

Here are some images (Fig 16.2) from a calendar published by Election Commission. They show different aspects of elections in India from different times. Based on these images, discuss with your teacher or elders the changes that have occurred during the last many years.

On the election day, people vote one by one. The officer in the booth is responsible for checking the identity of the voters. In most cases, the Election Commission has given Voter Identity Cards to all the voters. These cards have to be shown to the officer. The voters do

Fig 16.3 Model Voter Id & E.V.M.

not reveal whom they voted for; it is a secret ballot. Election Commission uses Ballot Boxes or Electronic voting machines in Election Process for casting votes.

Why do you think voting has to be kept a secret?

Examine the Photo Identity Card of your parents and prepare an imaginary Identity Card for you with all the details.

చిత్రం - 16.2

ఎన్నికల కమిషన్ ప్రచురించిన కేలెండరులో ముద్రించిన చిత్రాలు 16.2 లో ఉన్నాయి. అవి దేశంలో విభిన్న కాలాలలో ఎన్నికలకు సంబంధించిన విభిన్న అంశాలను తెలియజేస్తున్నాయి. దీని ఆధారంగా గత కొన్ని సంవత్సరాలనుండి వస్తున్న మార్పులను మీ తల్లిదండ్రులతోను, ఉపాధ్యాయులతోను చర్చించండి.

ఎన్నికల రోజున ప్రజలు ఒకరి తరవాత మరొకరు ఓటు వేస్తారు. పోలింగ్ బూత్ అధికారి ఓటర్ల గుర్తింపు కార్డు (Identity Card) పరిశీలిస్తారు. సాధారణంగా ఓటర్లందరికీ ఎన్నికల కమిషన్ గుర్తింపు కార్డులను జారీచేస్తుంది. ఈ కార్డులను ఆ అధికారికి చూపించాలి. ఓటర్లు తాము ఎవరికి ఓటువేసేది చెప్పగూడదు. ఓటు చాలా రహస్యంగా వేయాలి. ఎన్నికల సంఘం ఓట్లు వేయడానికి బ్యాలెట్ బాక్సులను గాని, ఎలక్ట్రానిక్ ఓటింగ్ మిషన్లను గాని ఉపయోగిస్తుంది.

చిత్రం - 16.3

మాదిరి ఓటరు గుర్తింపు కార్డు & మాదిరి ఇ.వి.యమ్.

ఓటును రహస్యంగా ఉంచాలని ఎందుకు భావిస్తున్నారు?

మీ తల్లిదండ్రులకిచ్చిన ఫోటో గుర్తింపు కార్డును పరిశీలించి మీ వివరాలతో గుర్తింపు కార్డును తయారుచెయ్యండి.

After voting, all votes are counted on a scheduled date and candidate who secures the highest number of the votes is declared elected.

Suppose, on a constituency, 1,50,000 votes were polled. Following is the number of votes polled for various candidates. Who do you think will be declared as elected?

Ellamma	45,000
Raghavulu	44,000
Narasimha	16,000
Gulam Mohammad	20,000
Badeyya	15,000
Pooja	10,000

To what extent do you think this winning candidate really represents the opinions and needs of the people of the constituency?

Find out with the help of your teacher:

The name of your constituency _____

Identify three other constituencies in your district _____

The name of the MLA _____

Identify the reserved constituencies in your district _____

Name the members of the family who voted in the last elections _____,

Formation of Government

Look at **Table 1**. It shows the results after an assembly election.

We see that the “*Political Party A*” got 75 winning candidates. This party has a majority. Majority in any assembly is more than half of the seats. If any law has to be made, they can easily get it passed, as more than half the members will support it.

The majority members will elect one member among themselves as their leader. He or she will be made the Chief Minister of the state by the Governor. The Chief Minister will select the MLAs from the party to be ministers. Together, they will be called the Cabinet (or ministry). In popular terms, the Cabinet is also called the ‘Government’. The Cabinet is responsible for implementation of the laws, for preparing and passing new laws and welfare schemes in the Assembly.

Table-1	Political Party	No. of Candidates Elected
1	Political Party - A	75
2	Political Party - B	17
3	Political Party - C	10
4	Political Party - D	7
5	Political Party - E	6
6	Political Party - F	4
Total		119

ఎన్నికల రోజున ఓటు వేశాక ఓట్ల లెక్కింపునాడు ఈ ఓట్లన్నిటినీ లెక్కపెట్టి ఎక్కువ ఓట్లు వచ్చిన వ్యక్తిని గెలిచినట్లుగా ప్రకటిస్తారు.

ఒక నియోజక వర్గంలో సుమారు 1,50,000 మంది ఓటర్లు ఓటు వేశారని భావిద్దాం. వివిధ అభ్యర్థులకు వచ్చిన ఓట్లను ఈ కింద ఇచ్చారు. వీరిలో ఎవరు గెలిచినట్లు ప్రకటిస్తారు?

ఎల్లమ్మ	-	45,000
రాఘవులు	-	44,000
నరసింహ	-	16,000
గులాం మహమ్మద్	-	20,000
బాదెయ్య	-	15,000
పూజ	-	10,000

గెలిచిన అభ్యర్థులు తమ నియోజకవర్గ ప్రజల అభిప్రాయాలకు, అవసరాలకు తగ్గట్టు ఏమేరకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తారని భావిస్తున్నారు?

మీ టీచరు సహాయంతో తెలుసుకోండి.

మీ నియోజకవర్గం పేరు

మీ జిల్లాలోని ఏవైనా ఇతర మూడు నియోజక వర్గాలను గుర్తించండి.

.....,,

▲ మీ శాసనసభ్యుని పేరు

▶ మీ జిల్లాలో రిజర్వ్ అయిన నియోజకవర్గాలను గుర్తించండి.

గత ఎన్నికలలో మీ కుటుంబంలో ఎవరెవరు

ఓటువేశారు?

.....,

ప్రభుత్వం ఏర్పాటు:

ఎన్నికల తరువాత ఏం జరుగుతుంది? పట్టిక-1 చూడండి. శాసనసభ ఎన్నికల తర్వాత ఫలితాలను చూపిస్తుంది.

రాజకీయ పార్టీ- ఎ 75 స్థానాలను గెల్చుకోగా మొత్తం స్థానాలలో సగంకన్నా ఎక్కువ స్థానాలను గెల్చుకున్న పార్టీకి మెజారిటీ/అధిక్యం వచ్చినట్లు భావించవచ్చు. ఏవైనా చట్టాలు చేయవలసి వచ్చినప్పుడు సగంపైగా సభ్యులు దాన్ని సమర్థించే వీలు ఉంటుంది.

మెజారిటీవచ్చిన పార్టీ (పై పట్టిక ప్రకారం రాజకీయ పార్టీ- ఎ) సభ్యులు తమలో ఒకరిని నాయకుడిగా ఎన్నుకుంటారు. గవర్నరు ఆ నాయకుణ్ణి రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగా నియమిస్తారు. తమ పార్టీ శాసనసభ్యుల/ శాసనమండలి సభ్యులలోనుంచి కొందరిని ముఖ్యమంత్రి మంత్రులుగా ఎంపిక చేస్తారు. ఈ మంత్రులు, ముఖ్యమంత్రితో కలిసి కేబినెట్ లేదా మంత్రిమండలిగా ఏర్పడతారు. ఈ మంత్రిమండలి/కేబినెట్‌నే ప్రభుత్వం అని కూడా పిలుస్తారు. చట్టాలను, అభివృద్ధి పథకాలను అమలుచేయడానికి, శాసన సభలో కొత్త చట్టాలను చేసి అమలుచేయడానికి ఈ మంత్రిమండలి బాధ్యత వహిస్తుంది.

పట్టిక-1	రాజకీయపక్షం	ఎన్నికయిన అభ్యర్థుల సంఖ్య
1.	రాజకీయ పార్టీ- ఎ	75
2.	రాజకీయ పార్టీ- బి	17
3.	రాజకీయ పార్టీ- సి	10
4.	రాజకీయ పార్టీ- డి	07
5.	రాజకీయ పార్టీ- ఇ	06
6.	రాజకీయ పార్టీ- ఎఫ్	04
మొత్తం		119

Look at **Table 1** showing results of another assembly elections in another state with 119 Constituencies. Which party could have formed the Government?

Website of Telangana Election Commission
<http://ceotelangana.nic.in/>

If the seats among various parties are distributed as in **Table 3**, how could a new government be formed? Discuss with your teacher.

Table 3	Political Party	No. of Candidates Elected
1	Political Party - Abcd	45
2	Political Party - Mnop	33
3	Political Party - Wxyz	26
4	Political Party - Stuv	15
	Total	119

In case, no single party gets more than half of the seats, two or more political parties come together to form a Government. It is called coalition Government.

Council of Ministers

The Chief Minister allots different ministries to the members of the Cabinet - he or she makes someone the Finance Minister, the Education Minister or the Home Minister, and so on. The Minister directs the policies in the departments under his or her charge. These policies are implemented according to the rules by officials of the departments. The ministry is responsible for preparing policies and plans which are then submitted to the Assembly for approval. After the approval of the Assembly, the ministry formulates rules and methods for implementing them and takes action to implement them.

While each ministry works independently, major policies are decided upon by the cabinet. So, if anything goes wrong, cabinet and especially the Chief Minister is held responsible for it. The cabinet also takes credit for the good work done during their tenure.

The State Assembly

All the MLAs together elect a person as the Speaker. The Speaker conducts the Assembly meetings – he or she decides what should be discussed, when and who will speak and in what order. If any one disobeys, Speaker has the power to punish them.

As mentioned above, the Assembly has to approve all the laws, policies and levying of taxes by the government.

ఎన్నికల ఫలితాల పట్టిక-1ను చూడండి. ఇది వేరే రాష్ట్రానికి చెందిన 119 నియోజకవర్గాల సమాచారం. వీటిలో ఏ రాజకీయపక్షం ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేసి ఉంటుందో తెలపండి.

తెలంగాణ ఎన్నికల సంఘం వారి వెబ్‌సైట్
<http://ceotelangana.nic.in/>

ఉదాహరణకు ఎన్నిక తరువాత పట్టిక-3లో చూపించిన విధంగా రాజకీయ పక్షాలు స్థానాలను గెలుచుకొని ఉంటే ప్రభుత్వాన్ని ఎలా ఏర్పాటుచేయవచ్చో మీ టీచర్‌తో చర్చించండి.

పట్టిక-3	రాజకీయపక్షం	ఎన్నికయిన అభ్యర్థుల సంఖ్య
1.	రాజకీయ పార్టీ - Abcd	45
2.	రాజకీయ పార్టీ - Mnop	33
3.	రాజకీయ పార్టీ - Wxyz	26
4.	రాజకీయ పార్టీ - Stuv	15
	మొత్తం	119

ఏ కారణంవల్ల అయినా ఏ పార్టీకయినా సగంకంటే ఎక్కువ మెజారిటీ రానప్పుడు రెండు, లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ రాజకీయ పక్షాలు కలిసి ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేస్తాయి. దాన్ని సంకీర్ణ ప్రభుత్వం అంటారు.

మంత్రిమండలి:

మంత్రిమండలిలోని సభ్యులకు ముఖ్యమంత్రి వివిధ శాఖలను కేటాయిస్తారు. ఒకరిని ఆర్థికశాఖామంత్రిగా, మరొకరిని విద్యాశాఖామంత్రిగా లేదా గృహమంత్రిగానో (Home Minister) నియమిస్తారు. తమ శాఖలకు సంబంధించి మంత్రులు విధాన నిర్ణయాలను (Policies) నిర్దేశిస్తారు. ఈ విధానాలను నియమ నిబంధనల ప్రకారం ఆయా శాఖల అధికారులు అమలుచేస్తారు. ఈ విధి విధానాలను, ప్రణాళికలను తయారుచేసి చట్టసభలో ప్రవేశపెట్టి ఆమోదింపజేసేవరకు మంత్రివర్గం బాధ్యత వహిస్తుంది. చట్టసభ ఆమోదం పొందిన తరువాత ఆ శాఖాధికారులు ప్రభుత్వ విధానాలను, ప్రణాళికలను అమలుపరచడానికి అవసరమైన నిబంధనలను, విధివిధానాలను రూపొందించి అమలుపరుస్తారు.

సాధారణంగా తమ తమ శాఖల విధివిధానాలను ఆ మంత్రులు స్వతంత్రంగా నిర్ణయించినా కీలకమైన నిర్ణయాలను మాత్రం మంత్రిమండలి సభ్యులందరూ కలిసి నిర్ణయిస్తారు. కాబట్టి ఏదైనా తప్పు జరిగితే దానికి ఆ మంత్రివర్గమంతా ముఖ్యమంత్రితో కలిసి బాధ్యతవహిస్తుంది. అదే విధంగా మంచి నిర్ణయాలు చేసినప్పుడు కూడా ఆ గొప్పతనాన్ని అందరి సమష్టి కృషిగా భావిస్తారు.

రాష్ట్ర శాసనసభ:

శాసనసభ్యులు అందరూ కలిసి తమలో ఒకరిని సభకు అధ్యక్షులుగా (స్పీకర్) ఎన్నుకుంటారు. ఈయన సభలను సమావేశపరుస్తారు. ఈయన/ఈమె సభలో ఏ ఏ సమస్యలను ఎవరు ఎప్పుడు ప్రవేశపెట్టాలి, ఎవరి తరవాత ఎవరు మాట్లాడాలి వంటి విషయాలను నిర్ణయిస్తారు. తన నిర్ణయాలను అతిక్రమించి వ్యవహరించే వాళ్లను దండించే అధికారం అధ్యక్షుడికి ఉంది.

పైన పేర్కొన్నట్లు ప్రభుత్వం చేసే అన్ని చట్టాలూ, విధానాలు, విధించే పన్నులు అసెంబ్లీ ఆమోదం పొందాలి.

పైన పేర్కొన్నట్లు ప్రభుత్వం చేసే అన్ని చట్టాలూ, విధానాలు, విధించే పన్నులు అసెంబ్లీ ఆమోదం పొందాలి.

Before giving approval, the members discuss the proposals very carefully and different points of views are expressed. Thus, the benefits and ill-effects of such measures are discussed in great detail. These are also reported through newspapers and TV to the public.

The MLAs also keep track of all the developments in their constituencies and place the problems of the people before the Assembly. The minister of the concerned department has to make enquiries and find suitable solutions. The ministers and the cabinet, including the Chief Minister, are answerable to the Assembly – that is, they have to answer any questions raised by a member with regard

to their work. If the answer is not satisfactory, the members may force the concerned minister to resign.

The Making of Laws

How do the assemblies make laws? Usually, laws are drafted by the ruling party as it alone has the majority support in the Assembly to pass them. However, on some issues, a member can also propose a law and it can be adopted if the majority supports it. Let us look at the procedure for making a law in detail.

Before a law is passed, the proposed law is called a 'Bill'. After being passed by both the chambers and after the approval of the Governor, it becomes a law and is called an 'Act' of the state legislature.

Legislative Council of Telangana

Untill 2014, Telangana and Andhra Pradesh formed a single state. The state of Andhra Pradesh had two houses. The second house is called the Legislative Council. It has been in existence in two spells from 1958-1985 and from 2007 till today. It is a permanent house.

Telangana Legislative Council consists of 40 members. Members of this house, known as MLCs are elected for six years. After every two years, one-third of its members retire. To contest in this house, a person should be a citizen of India and above 30 years of age. He or She should not hold any office of profit under the State or Indian government and must possess such other qualifications as may be prescribed by the Parliament. The *Composition is as follows:*

- 14 members (1/3) are elected by the MLA's.
- 14 members (1/3) are elected by the members who were elected to Local Bodies like panchayats and municipalities.
- 3 members (1/12) are elected from Graduates.
- 3 members (1/12) are elected from Teachers.
- 6 members (1/6) are nominated by the Governor.

In order to make any law in the state, it has to be approved by both the houses.

Governor : The Governor of a state is appointed by the President of India. Her/his job is to ensure that the state government functions according to the Constitution of India. The Governor appoints the Chief Minister and other members of the council of ministers. The constitution vests in the Governor all the executive powers of the State government.

Find out who is the governor of Telangana.

ఆమోదించేముందు అసెంబ్లీ సభ్యులు ఆయా అంశాలను లోతుగా చర్చించి తమ అభిప్రాయాలను వ్యక్తపరుస్తారు. లాభనష్టాలను లోతుగా చర్చిస్తారు. ఈ చర్చలన్నీ టి.వి. ద్వారా, పత్రికలద్వారా ప్రజలకు తెలియవస్తాయి.

శాసనసభ్యులు తమ నియోజకవర్గ ప్రజలు ఎదుర్కొనే సమస్యలను ఎప్పటికప్పుడు సభదృష్టికి తీసుకువస్తారు. సంబంధిత మంత్రులు ఆయా సభ్యులు అడిగిన సమస్యలకు అవసరమయితే విచారణ జరిపి సమాధానాలు ఇస్తారు. మంత్రులు వ్యక్తిగతంగాను, ముఖ్యమంత్రితో సహా మంత్రిమండలి సభ్యులు సమష్టిగాను శాసనసభ్యులు సభలో అడిగే ప్రశ్నలకు సమాధానాలిచ్చే బాధ్యత వహిస్తారు.

ఒకవేళ మంత్రి ఇచ్చే సమాధానం సంతృప్తికరంగా లేకపోతే, ప్రతిపక్షసభ్యులు మంత్రిని రాజీనామా చేయమని ఒత్తిడి చేస్తారు.

చట్టాలు చేయటం (Making of Law):

శాసన సభలు చట్టాలను ఏవిధంగా చేస్తాయి? సాధారణంగా శాసనసభలో సంఖ్యాబలం ఉన్న అధికారపక్షం చట్టాలు చేస్తుంది. కొన్నిసార్లు ఏ పార్టీ సభ్యుడైనా ఒక చట్టం చేయమని సభలో ప్రతిపాదించవచ్చు, అయితే అధిక సభ్యుల మద్దతు పొందితే అది సభ ఆమోదం పొందుతుంది. చట్టాలు ఎలా రూపొందించబడతాయో వివరంగా చూద్దాం.

సభ ఆమోదం పొందకముందు చట్టాన్ని 'బిల్లు' అంటారు. ఉభయసభల ఆమోదం పొందిన బిల్లు, గవర్నర్ ఆమోదం కూడా పొందిన తర్వాత చట్టంగా మారుతుంది. దాన్ని శాసనసభ చేసిన శాసనం (Act) అంటారు.

బిల్లురూపంలో సభలో ప్రవేశపెట్టి సంబంధిత మంత్రి సవివరంగా వివరిస్తారు. ఇక్కడ చాలా లోతుగా చర్చ

తెలంగాణ శాసన మండలి:

2014 వరకు తెలంగాణ మరియు ఆంధ్రప్రదేశ్ లు ఒకే రాష్ట్రంగా ఉండేవి. ఆంధ్రప్రదేశ్ చట్టసభలో రెండు సభలుండేవి. రెండవదానిని శాసన మండలి అంటారు. ఇది 1958 లో ఏర్పాటుచేయబడి 1985 వరకు పనిచేసి మళ్ళీ 2007లో ఏర్పాటై పనిచేస్తోంది. ఇది శాశ్వతసభ. తెలంగాణ శాసన మండలిలో 40 మంది సభ్యులు కలరు. ఈ సభ్యులను ఆరు సంవత్సరాల కాలానికి ఎన్నుకుంటారు. వీరిలో 1/3 వంతు సభ్యులు ప్రతి రెండు సంవత్సరాలకు సభ్యత్వ విరమణ చేస్తారు. వీరినే శాసనమండలి సభ్యులు (MLC) అని అంటారు. ఈ సభకు పోటీ చేయడానికి భారత పౌరులై ఉండాలి, 30 సంవత్సరాల వయసు నిండి ఉండాలి. ఎలాంటి లాభదాయకమైన కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వ పదవులను కలిగి ఉండకూడదు. ఇంతేగాక పార్లమెంటు నిర్ణయించిన ఇతర అర్హతలు కలిగి ఉండాలి.

1/3 వ వంతు అంటే 14 మందిని శాసన సభ్యులు ఎన్నుకొంటారు.

1/3 వ వంతు, అంటే 14 మంది స్థానిక సంస్థలైన పంచాయితీలు, మునిసిపాలిటీల నుండి ఎన్నికయిన వాళ్ళు ఎన్నుకొంటారు.

1/12వ వంతు అంటే ముగ్గురిని (3) పట్టభద్రులు ఎన్నుకొంటారు.

1/12వ వంతు అంటే ముగ్గురిని (3) ఉపాధ్యాయులు ఎన్నుకొంటారు.

1/6వ వంతు అంటే ఆరుగురిని (6) గవర్నరు నామినేట్ చేస్తారు.

రాష్ట్రంలో ఏ చట్టం చేయాలన్న రెండు సభల ఆమోదం తప్పనిసరి.

గవర్నరు: రాష్ట్ర గవర్నరును భారతదేశ రాష్ట్రపతి నియమిస్తారు. భారత రాజ్యాంగం ప్రకారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పనిచేసేలా చూడడం గవర్నరు బాధ్యత. గవర్నరు ముఖ్యమంత్రిని రాజ్యాంగబద్ధంగా నియమిస్తాడు, మంత్రి మండలి సభ్యులనుమాత్రం ముఖ్యమంత్రి సలహాప్రకారం నియమిస్తారు. భారతరాజ్యాంగం గవర్నర్ కు రాష్ట్ర ప్రభుత్వ వ్యవహారాలలో కార్యనిర్వహణాధికారాలను కల్పించింది.

ప్రస్తుతం మన రాష్ట్ర గవర్నరు ఎవరు?

System of Reservation

It has been observed that it is very difficult for weaker sections of the population, like the dalits or adivasis, to fight and win elections. As such, very few of them get elected to the assemblies. In order to ensure that they are adequately represented in the Assemblies, the Indian Constitution reserve certain constituencies for the Scheduled Castes and Scheduled Tribes.

Reserved Constituencies in Telangana State Legislative Assembly:

Total Number of Constituencies : 119

Constituencies Reserved for SCs : 19

Constituencies Reserved for STs: 12

Nominated Person from Anglo Indian Community : 1

Many people feel that similar reservation of seats for women too should be ensured. What do you feel?

The minister who brings the Bill will describe in detail the reasons for the new law in the Assembly. There will be a lot of discussion and sometimes opposition from different MLAs. There could be suggestions to improve the provisions in the Bill. A small committee consisting of both ruling party and opposition members is set up to discuss these suggestions. After taking all such aspects and necessary changes into account, it will be first approved by the Cabinet. Then, it will be placed before the Assembly for voting. If more than half the members of the Vidhan Sabha accept the bill, it will be passed and taken to the Vidhan Parishad. If the Vidhan Parishad passes it, then it will be sent to the Governor for approval. After his or her approval, the bill will be called an Act and published in gazettee.

Discussions in the Assembly

Let us read an *imaginary* example of the discussions that can take place in the Legislative Assembly.

MLA (1): Honourable Speaker, due to lack of rain for the past three years, the groundwater level in my constituency has decreased too much. The Government has not taken any steps in this regard. Moreover, there has been an increase in the number of borewells. I wish to know from the Honourable Minister the steps being taken for underground water conservation.

MLA (2): Hon. Speaker, yes it is true. The situation in my constituency is no better. The work of the officials is not satisfactory. The people have to walk a long distance to fetch drinking water.

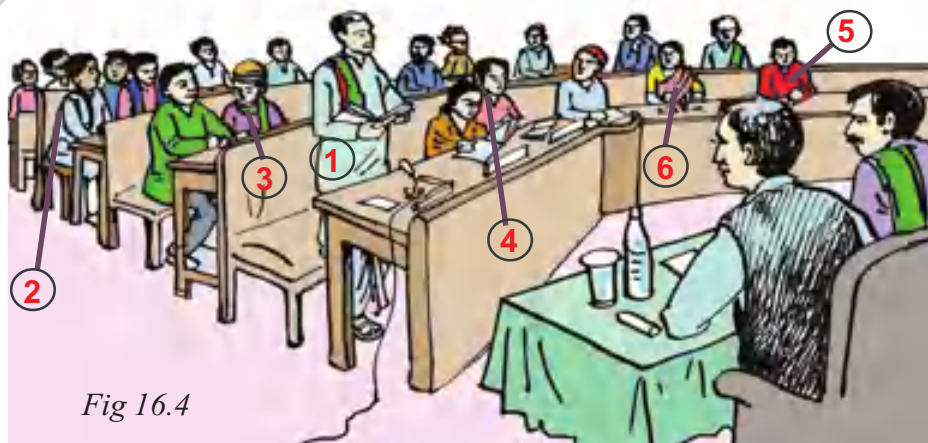

Fig 16.4

రిజర్వేషన్ల పద్ధతి:

దళితులు, ఆదివాసీలు వంటి బలహీన వర్గాల ప్రజలు ఎన్నికలలో పోటీచేసి గెలవడం చాలా కష్టంతో కూడుకున్న పని. ఈ వర్గాలనుండి అతి కొద్దిమంది మాత్రమే పోటీచేసి అసెంబ్లీలో అడుగుపెడుతున్నారు. షెడ్యూల్డ్ కులాలవారి, తెగలవారి ప్రాతినిధ్యానికున్న ప్రాముఖ్యాన్ని గుర్తించిన భారతరాజ్యాంగం వీరికి కొన్ని ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను కేటాయించింది.

తెలంగాణ అసెంబ్లీలో రిజర్వ్ చేసిన నియోజకవర్గాల సంఖ్య:

మొత్తం నియోజక వర్గాల సంఖ్య	:	119
షెడ్యూల్డ్ కులాల వారికి కేటాయించిన నియోజకవర్గాల సంఖ్య	:	19
షెడ్యూల్డ్ తెగల వారికి కేటాయించిన నియోజకవర్గాల సంఖ్య	:	12
ఆంగ్లో ఇండియన్ నియామకం	:	01

స్త్రీలకు కూడా ఈవిధంగా రిజర్వేషన్లు కల్పించాలని చాలామంది అంటున్నారు. దీని మీద మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?

జరుగుతుంది. ప్రతిపక్ష శాసనసభ్యులవైపునుంచి తీవ్ర అభ్యంతరాలు ఎదురౌతాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు వారు సలహాలు, సూచనలు ఇస్తారు. అధికార, ప్రతిపక్ష శాసన సభ్యులతో ఒక కమిటీచేసి సలహాలను, మార్పులను అధ్యయనం చేయమంటారు. మార్పులు చేర్పులు జరిగిన తరవాత ఆ బిల్లు కేబినెట్ ఆమోదం పొంది, అసెంబ్లీ/విధానసభ ముందుకు ఓటింగ్ కు వస్తుంది. 50 శాతంకంటే ఎక్కువమంది ఆమోదం పొందిన తర్వాత ఆ బిల్లును రెండో సభ అయిన విధాన పరిషత్తులో ప్రవేశ పెడతారు. విధాన-పరిషత్తు కూడా ఆమోదిస్తే, దాన్ని గవర్నర్ ఆమోదం కోసం పంపిస్తారు. గవర్నర్ ఆమోదం పొందిన తరవాత ఆ బిల్లు చట్టంగా లేదా శాసనంగా మారి, గెజిట్లో అచ్చవుతుంది.

చట్టసభలో చర్చలు:

ఉదాహరణగా ఊహాజనిత శాసన సభలో చర్చలు ఎలా జరుగుతాయో చూద్దాం.

చిత్రం - 16.4

శాసనసభ్యుడు (1) : గౌరవనీయులైన అధ్యక్షా! గత మూడు సంవత్సరాలుగా వర్షాభావ పరిస్థితులవల్ల నా నియోజక వర్గంలోని భూగర్భజలాల మట్టాలు బాగా తగ్గిపోయాయి. ప్రభుత్వం దీనిగురించి ఎటువంటి చర్యలూ తీసుకోలేదు. దీనికి తోడు బోరుబావుల సంఖ్య కూడా పెరిగిపోయింది. ఈ విషయంలో ఎటువంటి చర్యలు తీసుకోబోతున్నారో భూగర్భజలశాఖామంత్రిగారు వివరించాల్సిందిగా కోరుతున్నాను.

శాసనసభ్యుడు (2) : ఔను. అధ్యక్షా! నా నియోజకవర్గంలో కూడా ఇదే పరిస్థితి ఉంది. అధికారుల పనితీరు సంతృప్తికరంగా లేదు. నీళ్లకోసం ప్రజలు మైళ్ల దూరాలకి నడిచిపోవాల్సి వస్తోంది.

MLA (3): Hon. Speaker, the Government should provide money to strengthen the bunds of the tanks, remove the silt, and should take suitable steps to store the rain water during rainy seasons. Moreover, trees should be planted on the bunds to prevent breaching of the tank bunds.

MLA (4): Hon. Speaker, the Government is aware of the situation. It has already taken up the necessary measures to prevent further damage. The Mandals affected by the depletion of groundwater have been identified.

MLA (5): Hon. Speaker, the opposition should appreciate the steps taken and should offer constructive suggestions. They should not unnecessarily criticise the Government. Bunds were built on the hill slopes in my constituencies and as a result, there has been considerable rise in the level of groundwater in my constituency. Government officials are within the reach of the people.

MLA (6): Hon. Speaker, the Industrial units in my area are discharging polluted water into the river and it has adverse effects on the health of the people. I would like to know the steps being taken by the government in this regard since drinking water is a serious issue in my constituency.

Minister: Hon'ble Speaker, the Government has great concern for the health of the people. It has taken up all the remedial and protective measures in the drought prone mandals. Development of

tanks, plantation of trees, and banning sand mining are some of them. The Government takes into consideration the suggestions of the honourable members and also seeks the support of all for the successful implementation of the programme.

What would be your response on the above issue if you were an MLA?

What is the difference between the role of a ruling party MLA and an opposition party MLA?

The Government of India passed two acts for the protection of children. They are :

1) POCSO Act - 2012 (Protection of children from sexual offences Act, 2012. This act ensures children's well being and safety.

2) The Juvenile Justice (care and Protection of children) Act, 2015.

This act ensures protection to the children in conflict with law and those in need of care and protection (orphans and others). For such children the act provides education, health, nutrition, counselling etc., to help them assume a constructive role in the society.

Keywords :

1. Manifesto
2. Cabinet
3. Speaker

శాసనసభ్యుడు (3) : మాన్యులైన అధ్యక్షా! చెరువుకట్టలను గట్టిపరచడానికి తగిన నిధులను సమకూర్చాలి, పూడిక తీయించాలి, వర్షాకాలంలో కురిసే వాన నీటిని నిలవ చేయడానికి తగిన ఏర్పాట్లు చేయాలి. చెరువు కట్టలకు గండిపడకుండా చెరువు గట్లమీద చెట్లను పెంచాలి.

శాసనసభ్యుడు (4): మాన్యులైన అధ్యక్షా! పరిస్థితుల గురించి ప్రభుత్వానికి తెలుసు. ఇంకా నష్టం జరగకుండా ప్రభుత్వం తగిన ముందుజాగ్రత్త చర్యలను చేపట్టాలి. నీటి నిలవలు తగ్గినందువల్ల ఇబ్బంది పడుతున్న మండలాలను గుర్తించాలి.

శాసనసభ్యులు (5) : గౌరవ అధ్యక్షా, ప్రతిపక్ష సభ్యులు ప్రభుత్వ చర్యలను అభినందిస్తూ నిర్మాణాత్మక సలహాలనివ్వవలసిందిగా కోరుతున్నాను. వారు అనవసరంగా ప్రభుత్వాన్ని విమర్శించగూడదు. నా నియోజకవర్గంలో కొండవారులో కట్టలను నిర్మించినందువల్ల భూగర్భజలాలు గణనీయంగా పెరిగాయి. ప్రభుత్వాధికారులు కూడా ప్రజలకు అందుబాటులోనే ఉన్నారు.

శాసనసభ్యుడు (6) : గౌరవ అధ్యక్షా! నా నియోజక వర్గంలో పారిశ్రామిక సంస్థలు వ్యర్థ, కలుషిత జలాలను నదిలోకి వదులుతున్నందువల్ల ప్రజల ఆరోగ్యానికి హాని కలుగుతోంది. ప్రభుత్వం ఈ విషయంలో ఏమి చర్యలు తీసుకుంటున్నదో తెలపవలసినదిగా కోరుతున్నాను. మంచినీటి సమస్యకూడా అధికంగా ఉంది.

మంత్రి : మాన్యులైన అధ్యక్షా! ప్రజల ఆరోగ్యమీద ప్రభుత్వానికి చాలా శ్రద్ధ ఉంది. కరువు పీడిత మండలాలలో నివారణ చర్యలను, జలరక్షణ చర్యలన్నిటినీ తీసుకుంటోంది. చెరువులను అభివృద్ధిచేయడం, చెట్లు నాటించడం, అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలను నిషేధించడం వంటి చర్యలను

తీసుకున్నాం. గౌరవసభ్యుల సూచనలన్నిటినీ పరిగణనలోకి తీసుకుంటాం. అలాగే ఈ పథకాలన్నీ సక్రమంగా అమలుచేయడానికి గౌరవ సభ్యుల మద్దతును కూడా కోరుతున్నాం.

మీరే శాసనసభ్యులై ఉంటే పై సమస్యకు ఎలా స్పందిస్తారు?
అధికార పక్షం, ప్రతిపక్ష శాసనసభ్యుల పాత్రల మధ్యగల తేడా ఏమిటి?

పిల్లల భద్రతను పరిరక్షించుటకు భారత ప్రభుత్వం రెండు ప్రత్యేక చట్టాలను చేసింది. అవి

- 1) బాలల లైంగిక వేధింపుల నిరోధక చట్టం - 2012 (POCSO Act - 2012). ఈ చట్టం బాలలకు సంక్షేమము మరియు భద్రత కల్పిస్తుంది.
- 2) బాల నేరస్తుల న్యాయచట్టం, 2015. ఈ చట్టం బాల నేరస్తులకు పరిరక్షణ మరియు న్యాయరక్షణను (ఆనాథలు, ఇతరులు) కల్పిస్తుంది. వారికి విద్యా, వైద్యం, పౌష్టిక ఆహారం మరియు కౌన్సిలింగ్ అందించి సమాజంలో వారికి నిర్మాణాత్మక పాత్రను నిర్వహించునట్లు సహాయపడుతుంది.

కీలకపదాలు:

- 1) మానిఫెస్టో
- 2) కేబినెట్
- 3) స్పీకర్

Improve your learning

1. Name a few areas related to the day to day lives of ordinary people on which laws should be made.
2. Your school belongs to the department of School Education. Find out some laws which are applicable to your school (students, teachers, headmaster/ principal/ PTA).
3. There is a law that no child in the age group of 6 to 14 should remain out of school. What steps should be taken to implement this law? Discuss among yourselves with the help of your teacher.
4. Read the para under the sub heading 'The making of laws' and answer the question given below. Suppose you are a member of the Telangana Legislative Assembly, which issue will you raise for the making of law and why? Explain with an example.
5. Suppose there is a state under the name of Purabgarh with MLA seats of 368. After an election, different political parties got seats as shown below:

Party A	=	89
Party B	=	91
Party C	=	70
Party D	=	84
Others	=	34
Total	=	368

Read the above table and answer the following questions:

- a) Of the 368 seats, how many seats are needed for getting a majority to form the government in the state?
 - b) Which is the single largest party?
 - c) Can the single largest party form the government? If not, what can be the alternatives to form the government?
 - d) How would a coalition government be different from a one party government?
6. At present, very few States in our country have a bicameral legislature. Can you name them?
 7. Locate the Assembly constituencies of your district in your district map (Take the help of map.1).
 8. Write an imaginary dialogue for the following picture in the context of the chapter.

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

- 1) ప్రజల జీవితానికి సంబంధించి ఏ ఏ విషయాలలో చట్టాలు చేయవచ్చు?
- 2) మీ పాఠశాల, పాఠశాల విద్యాశాఖకు సంబంధించినది. మీ పాఠశాలకు వర్తించే కొన్ని చట్టాలను తెలపండి. (విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు, ప్రధానోపాధ్యాయులు, ప్రిన్సిపాల్, తల్లిదండ్రులు-ఉపాధ్యాయుల సంఘం).
- 3) 6-14 సంవత్సరాల వయస్సుగల పిల్లలందరూ బడిలో చదువుకోవాలనే చట్టం ఉంది. ఈ చట్టం అమలుకు ఏ చర్యలు తీసుకోవాలి? మీ టీచరు సహాయంతో చర్చించండి.
- 4) పేజీ నెం. 154లోని 'చట్టాలు చేయటం' ఉపశీర్షిక క్రింద గల పేరా చదవండి. కింది ప్రశ్నకు జవాబులు రాయండి.
ఒకవేళ మీరు తెలంగాణ శాసనసభ్యులైతే ఏ సమస్యను గురించి లేదా ఏ విషయాన్ని గురించి చట్టం చెయ్యాలనుకుంటున్నారు? ఎందుకు? ఉదాహరణతో వివరించాలి.
- 5) పురబోర్ అనే పేరుగల రాష్ట్రంలోని శాసన సభలో 368 సభ్యులున్నారని అనుకుందాం. ఎన్నికల తరువాత వివిధ పార్టీల బలాబలాలు ఈ కింది విధంగా ఉన్నాయి.

పార్టీ-ఎ	-	89		-	91
పార్టీ-సి	-	70	పార్టీ-డి	-	84
ఇతరులు	-	34	మొత్తం	-	368

పై పట్టికను జాగ్రత్తగా పరిశీలించి ఈ కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి:

- ఎ) ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేయటానికి తగిన మెజారిటీ రావాలంటే కనీసం ఎన్ని సీట్లను పొందిఉండాలి?
 - బి) ఈ ఎన్నికల ఫలితాల ఆధారంగా అత్యధిక స్థానాలను గెలిచిన ఒకేఒక పార్టీ ఏది?
 - సి) ఈ ఎన్నికల్లో ఎన్నికయిన అతిపెద్ద పార్టీ ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేయగలదా? లేనిపక్షంలో ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేయటానికి ఇతర ప్రత్యామ్నాయాలు ఏమిటి?
 - డి) ఒకే పార్టీతో ఏర్పాటుచేసిన ప్రభుత్వానికీ సంకీర్ణ ప్రభుత్వానికీ తేడా ఏమిటి?
- 6) ప్రస్తుతం మనదేశంలో కొన్ని రాష్ట్రాలు మాత్రమే ద్వీపభా విధానాన్ని కలిగిఉన్నాయి. అవి ఏమిటి?
 - 7) పటం-1 ఆధారంగా మీ జిల్లాలోని అసెంబ్లీ నియోజకవర్గాల పేర్లను గుర్తించి, మీ జిల్లా పటంలో రాయండి.
 - 8) పాఠ్యాంశ విషయం ఆధారంగా కింది చిత్రాలకు ఊహాత్మక సంభాషణలు రాయండి.

Implementation of Laws in the District

In the previous chapter, we read about how laws are made and how welfare and development programmes are carried out. But how are they implemented? Do you think people elect those who implement laws? Do you think once the laws are made, people implement them themselves? In these chapter, we would read about how these things are done.

- 1) Building dams and canals
- 2) Supplying electricity to houses
- 3) Running ration shops
- 4) Running trains
- 5) Printing currency notes
- 6) Collecting taxes from people
- 7) Preventing child labour, child sexual abuse and educating all children
- 8) Defending the borders of the country
- 9) Identifying those below the poverty line and implementing schemes for their benefit
- 10) Preventing people from stealing from other people's houses

You may have heard of many kinds of government functionaries. Can you name a few and discuss what they do?

We saw in the last chapter that there are various departments of the government to carry out various kinds of activities. These departments are under the control of ministers, but they have a large number of officials who carry out the orders of the government. Some of these officials are posted in the state capital like Hyderabad from where they plan the implementation

in all parts of the state. At the same time, the entire state is divided into a number of districts and most departments have their offices for the implementation of the government's laws and plans. There are 31 districts in Telangana.

What is the name of your district and where is its headquarters?

జిల్లాలో చట్టాల అమలు

గత పాఠంలో చట్టాలు ఎలా చేస్తారో, సంక్షేమ కార్యక్రమాలను, అభివృద్ధికి సంబంధించిన ప్రణాళికలను ఎలా రూపొందిస్తారో తెలుసుకున్నాం. మరి ఇవి ఎలా అమలుజరుగుతున్నాయి? ప్రజలు ఎన్నుకున్న ప్రజా ప్రతినిధులే వీటిని అమలుపరుస్తుంటారని మీరు భావిస్తున్నారా? ఇప్పుడు ఈ పనులు ఎలా అమలు జరుగుతున్నాయో తెలుసుకుందాం. కింది అంశాలను మీ తోటి విద్యార్థులతో చర్చించండి.

- 1) ప్రాజెక్టులు, కాలవల నిర్మాణం
- 2) ఇండ్లకు విద్యుత్తు సరఫరా
- 3) చౌకధరల దుకాణం నిర్వహణ
- 4) రైలురవాణా
- 5) రూపాయి నోట్ల ముద్రణ (కరెన్సీ ముద్రణ)
- 6) ప్రజలనుంచి పన్నుల వసూలు
- 7) బాలకార్మిక వ్యవస్థ నిర్మూలన, బాలలందరికీ చదువు
- 8) భారతదేశ సరిహద్దుల రక్షణ
- 9) దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్నవారిని గుర్తించడం, వారి అభ్యున్నతికి పథకాలను అమలుపరచడం.
- 10) దొంగతనాల నివారణ, ప్రజల ఆస్తుల రక్షణ

ఇంకా ఇవికాక, మీరు చాలారకాలుగా ప్రభుత్వం నిర్వహిస్తున్న విధులను గురించి వినిఉంటారు. వాటిలో కొన్నింటిని గుర్తించి మీ తోటి విద్యార్థులతో చర్చించండి.

మనం కిందటి పాఠంలో, ప్రభుత్వంలోని వివిధ శాఖలు వివిధ కార్యక్రమాలను నిర్వహించడం చూశాం. ఈ శాఖలన్నీ మంత్రుల ఆధీనంలో ఉంటాయి. ఈ ప్రభుత్వ శాఖలలోని ఎంతోమంది అధికారులు మంత్రుల ఆదేశాలను అమలుపరుస్తుంటారు. ఈ అధికారులలో కొంతమంది రాష్ట్ర రాజధాని హైదరాబాదులో విధులను నిర్వహిస్తూ ప్రభుత్వ ఆదేశాలు రాష్ట్రమంతటా అమలుపరచడానికి చర్యలు తీసుకుంటారు. అలాగే మొత్తం రాష్ట్రాన్ని పరిపాలనా

సౌలభ్యంకోసం వివిధ జిల్లాలుగా విభజించారు. జిల్లాలలో ప్రతి ప్రభుత్వశాఖ తన కార్యాలయాన్ని ఏర్పరిచి చట్టాలను, ప్రభుత్వ పథకాలను అమలుపరుస్తూ ఉంటాయి. తెలంగాణలో 31 జిల్లాలు ఉన్నాయి.

మీ జిల్లా పేరు ఏమిటి? దాని ప్రధాన కార్యాలయం ఎక్కడ ఉంది?

Each district has a District Collector and Magistrate who coordinates the work of all the departments in the district. Let us learn more about their work.

The District Collector & Magistrate of Nallavaram

Here is an imaginary district of Nallavaram. This district has the following Mandals - Garipalli, Mallepalli, Narasapet, Gurthur. The office of the district magistrate of the Nallavaram is in Nallavaram town.

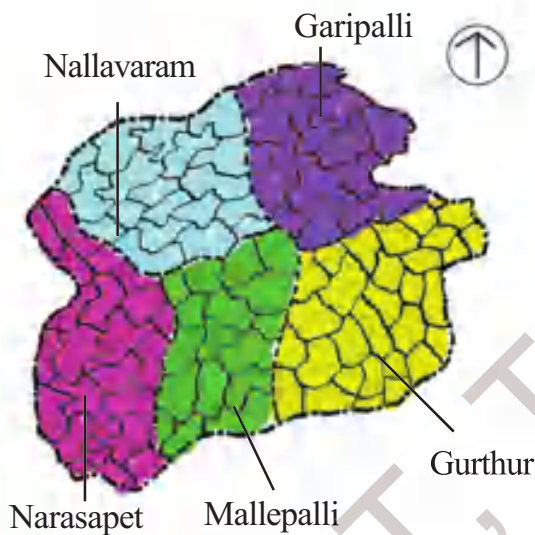

Fig 17.1 Nallavaram District

The district magistrate, Manisha Nagle, reaches her office at 10:30 every morning. At 11:30 today, there is a meeting of the officers of all the departments in the office. The heads of all the departments have come for the meeting. The Collector asks the head of each department about the progress of the work during the previous month. She also asks them about the problems they face in the work. The meeting continued till about 2 O'clock in the afternoon.

After the meeting, Manisha Nagle goes through the files. There is a stack of files.

Each file deals with the activities of different departments. She reads them and writes her comments or orders on them. It is about 3.00 PM when Manisha Nagle finishes looking at the files. From 3.00 PM. to 4.30 PM everyday, she meets the people of the district. People from all the villages come to meet her with their problems.

Some farmers of Mallepalli Mandal had come to discuss the problem of absence of irrigation in their village. Their tanks were dry for two years. The crops failed this year. They wanted to know if their loans could be waived and if they could get some repair work on tank bund. In the neighbouring villages, tank bunds were repaired. They wanted such work to be done in their village as well.

Manisha Nagle told them that since their village was not in the state list of drought affected areas they could not get any loan waiver. Collector suggested that they approach the MLA and present their problems. She promised to instruct the concerned department to attend to the tank bund of the village.

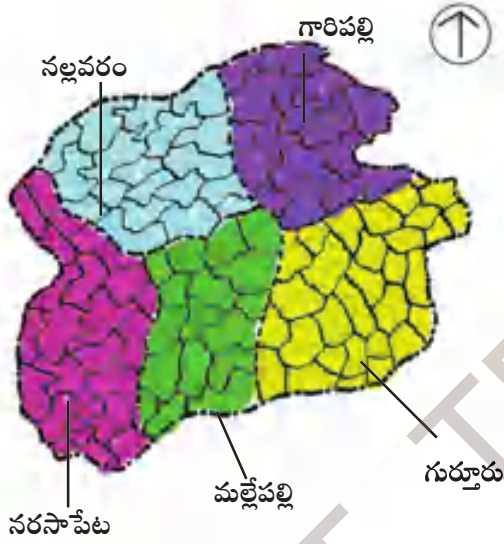
At 5.00 A.M., on the next morning, the Collector received a phone call from a town in Narasapet Mandal. The cotton stored at the ginning mill caught fire in the night. People were trying to put out the fire. The fire service had already reached the area. It was necessary to ensure that fire did not spread to the neighbouring areas. Nagle immediately left for Narasapet Mandal. She called the Superintendent of Police and the civil surgeon and asked them to go along.

The Collector reached Narasapet at around 7.00 AM and went straight to the cotton ginning mill. A lot of cotton had

ప్రతి జిల్లాకూ వివిధ శాఖల పనుల సమన్వయానికి ఒక జిల్లా కలెక్టర్ మెజిస్ట్రేట్ ఉంటారు. మనం ఇప్పుడు జిల్లా కలెక్టర్ మెజిస్ట్రేట్ నిర్వహించే వివిధ పనులను తెలుసుకుందాం.

నల్లవరం జిల్లా కలెక్టర్ మరియు మెజిస్ట్రేట్:

నల్లవరం జిల్లా ఒక ఊహాజనితమైన జిల్లాగా ఇక్కడ తీసుకున్నాం. ఆ జిల్లాలో ఈ కింద తెలిపిన మండలాలను ఉన్నాయి. అవి గారిపల్లి, మల్లేపల్లి, నర్సాపేట, గుర్తూరు, నల్లవరం. జిల్లా కలెక్టర్ కార్యాలయం నల్లవరం పట్టణంలో ఉంది.

చిత్రం-17.1 నల్లవరం జిల్లా

మనీషా నాగ్ నల్లవరం జిల్లా కలెక్టర్. ఈమె ప్రతి రోజు ఉదయం 10.30 గంటలకు తన కార్యాలయానికి వస్తారు. ఈరోజు ఉదయం 11.30 గంటలకు వివిధ విభాగాధిపతులతో సమావేశం ఉండటంతో అధికారులందరూ వచ్చారు. జిల్లా కలెక్టరు మెజిస్ట్రేట్ సమీక్ష నిర్వహిస్తూ శాఖాధిపతుల నుంచి గతనెలలో వారివారి శాఖలలో సాధించిన ప్రగతిని తెలుసుకుంటున్నారు. అలాగే కార్యక్రమాల నిర్వహణలో వారు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలను ఆమె అడిగి తెలుసుకుంటున్నారు. ఈ సమావేశం మధ్యాహ్నం 2.00 గంటల వరకు జరిగింది.

సమావేశానంతరం మనీషా నాగ్ తన కార్యాలయంలో ఉన్న ఫైళ్లను పరిశీలిస్తూ అవసరమైన చోట తన

అభిప్రాయాలను, ఆదేశాలను రాశారు. మొత్తం అన్ని శాఖల ఫైళ్లూ పూర్తయ్యే సరికి సమయం మధ్యాహ్నం 3.00 గంటలయింది. ప్రతి రోజూ మధ్యాహ్నం 3.00 గంటల నుండి 4.30 గంటల వరకు జిల్లాలోని వివిధ మండలాల నుండి తమసమస్యలను చెప్పుకోడానికి వచ్చిన ప్రజలను కలుసుకుంటారు.

మల్లేపల్లి మండలం నుండి కొంతమంది రైతులు వారి గ్రామంలోని సాగునీటి విషయమై చర్చించడానికి వచ్చారు. వారి గ్రామంలోని చెరువులు గత రెండు సంవత్సరాల నుండి ఎండిపోవటంవల్ల పంటలు పండటంలేదు. అందువల్ల వారు తీసుకున్న రుణాలను మాఫీ చేయించుకోడానికి, చెరువు కట్టలను బాగు చేయించడానికి కలెక్టరు వద్దకు వచ్చారు. వారి సమీప గ్రామంలోని చెరువు కట్టలను బాగుచేయించారని అదే విధంగా వారి గ్రామంలోని చెరువు కట్టలను మరమ్మతు చేయించి నీటిసమస్య తీర్చాలని కోరారు.

రైతుల సమస్యలను మనీషా నాగ్ పూర్తిగా విని వారి గ్రామం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రకటించిన వర్షాభావ ప్రాంతాల లిస్టులో లేనందువల్ల రుణాలను మాఫీచేయటం కుదరదని వివరించారు. అయితే “మీరు మీ సంబంధిత ఎమ్.ఎల్.ఎ.ను కలుసుకొని మీ సమస్యలను వివరించమ”ని సూచన చేశారు. సాగునీటిశాఖ ద్వారా గ్రామంలోని చెరువు కట్టలను బాగుచేయిస్తానని ఆమె వారికి హామీ ఇచ్చింది.

మరునాడు ఉదయం 5.00 గంటలకు నరసాపేట మండలం నుంచి ఒక ఫోన్ కాల్ వచ్చింది. నరసాపేట పట్టణంలో జిన్నింగ్ మిల్ లో నిలవ ఉంచిన పత్తి తగులబడుతోంది. స్థానిక ప్రజలు మంటలు ఆర్పడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. అగ్నిమాపక శాఖవారు అక్కడికి చేరుకొని మంటలను అదుపులోకి తెస్తున్నారు. మంటలు పక్క ప్రాంతాలకు వ్యాపించకుండా అవసరమైన చర్యలు తీసుకుంటున్నారు. మనీషా నాగ్ వెంటనే నరసాపేట బయలుదేరుతూ జిల్లా పోలీసు సూపరింటెండెంటును, వైద్యాధికారిని తనతోపాటు రావాలని వారికి ఫోన్ చేశారు.

కలెక్టరు ఉదయం 7.00 గంటలకు నరసాపేటలో జిన్నింగ్ మిల్లకు చేరుకుని అక్కడ పరిస్థితులను

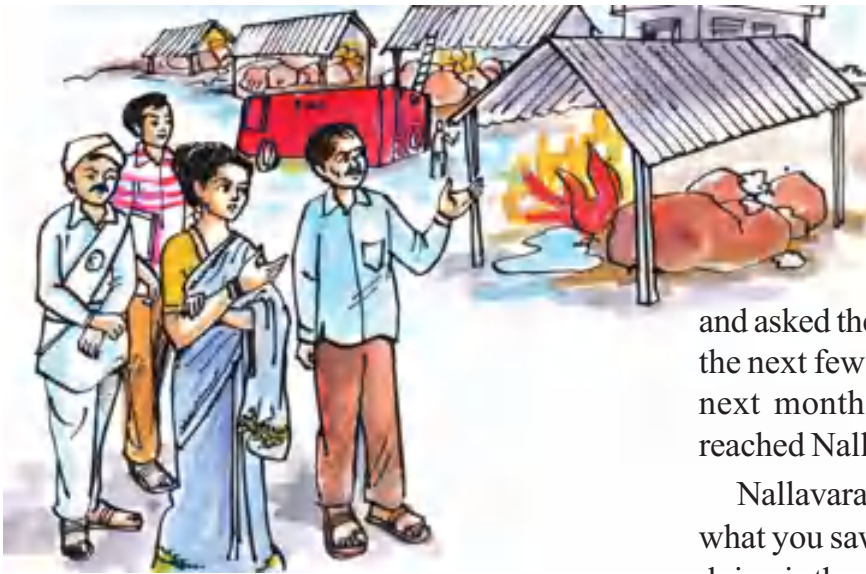

Fig 17.2 District Collector at the cotton factory.

been destroyed but the fire was now under control. The Municipal Chairperson and the police officers were also there. The Collector asked them about the extent of damage. The Chairperson told her that two labourers in the mill had suffered severe burns and had been admitted to the hospital. A few houses nearby had also been burnt down.

Nagle announced a compensation of ten thousand rupees each to the owners of the houses, which were burnt and promised to inquire into the causes of fire. The Collector then visited the injured labourers at the hospital. She also announced a relief payment of twenty thousand rupees each to the two labourers.

On the way back, she visited the Municipal Office. It was pointed out that due to encroachment in many parts of the city, the fire engine arrived late. Sidewalks on the roads were encroached by shop keepers. Many houses and other offices had illegally extended their boundary walls beyond the permitted limits. This was leading to traffic jams in many parts of the town. She talked to the Municipal Officials

and asked them to take strict actions during the next few weeks and report to her at the next monthly meeting. Manisha Nagle reached Nallavaram only after it was dark.

Nallavaram is an imaginary district. But what you saw the Collector of Nallavaram doing is the work that they are expected to do in every district.

What explanation did the Collector give for not waiving the loan for the farmers?

- Who were the other officials mentioned in the incidents?
- Who were the non-officials mentioned in the above incidents?

Tahsildar (MRO) and Village Revenue Officers

You may have noted that Nallavaram district is divided into different Mandals. There are many villages in each of these Mandals. In the map, you can see that Nallavaram is divided into many Mandals. Many villages together form a Mandal. Just like in the district headquarter, there are different offices at the Mandal. There are Mandal Officers of Development, Revenue, Education, agriculture, and so on.

Find out your Mandal in the district map.

Find out some of the Mandals in your district map.

చిత్రం-17.2 పత్తి జిన్నింగ్ పరిశ్రమలో జిల్లా కలెక్టరు

పరిశీలించారు. పెద్దమొత్తంలో నిలవ చేసిన పత్తి మంటలలో కాలిపోయింది. మంటలు అదుపులోకి వచ్చాయి. మున్సిపల్ చైర్పర్సన్, పోలీసు అధికారులు కూడా అక్కడకు వచ్చారు. అక్కడకు వచ్చిన అధికారులకు ఎంత నష్టం జరిగిందో అంచనావేయమని కలెక్టర్ ఆదేశించారు. పట్టణ మున్సిపల్ చైర్పర్సన్ ఈ ప్రమాదంవల్ల ఇద్దరు కార్మికులకు తీవ్రగాయాలు అయ్యాయని, వారిని ప్రభుత్వ ఆసుపత్రిలో చేర్పించామని కలెక్టర్ గారికి చెప్పారు. ప్రమాద స్థలాన్ని ఆనుకొని ఉన్న కొన్ని ఇండ్లు కూడా కాలిపోయాయని చెప్పారు.

మనీషా ఈ ప్రమాదంలో కాలిపోయిన ఇంటి యజమానులకు 10 వేల రూపాయల పరిహారాన్ని ప్రకటిస్తూ ఈ ప్రమాదానికి కారణాలను కనుక్కోవడానికి విచారణ జరిపిస్తానని హామీ ఇచ్చింది. ప్రమాదంలో గాయపడిన కార్మికులను ఆసుపత్రిలో పరామర్శించారు. తీవ్రంగా గాయపడిన ఇద్దరు కార్మికులకు ఒక్కొక్కరికి 20 వేల రూపాయల చొప్పున ఆర్థిక సహాయం కలెక్టర్ ప్రకటించారు.

ఆమె తిరిగివస్తూ పట్టణ మున్సిపల్ కార్యాలయాన్ని సందర్శించారు. పట్టణంలోని అన్ని రోడ్లూ ఆక్రమణకు గురికావటం, పాదచారులకు ఉద్దేశించిన మార్గంలో కూడా వ్యాపారస్తులు ఆక్రమించుకొని షాపులు నిర్మించుకోవటంవల్ల అగ్నిమాపక యంత్రం ప్రమాద స్థలానికి చేరుకోవటంలో ఆలస్యం అయిందని ఆమె గమనించింది. చట్టవిరుద్ధంగా

ఇంటి యజమానులు, కార్యాలయాలు వారి సరిహద్దు గోడలను పెంచుకోవటంవల్ల ట్రాఫిక్ రద్దీ ఏర్పడుతోంది. దీనిపైన కఠిన నియంత్రణ చర్యలు తీసుకోవాలని తదుపరి జరగబోయే సమీక్ష సమావేశంలో తనకు నివేదిక అందజేయాలని మున్సిపల్ అధికారులను ఆదేశించింది. తదుపరి ఎంతో చీకటి పడిన తరువాత నల్లవరం పట్టణాన్ని చేరుకున్నారు.

ఇప్పుడు మనం చర్చించిన నల్లవరం జిల్లా ఒక ఊహాజనిత జిల్లా. నల్లవరం జిల్లా కలెక్టరు నిర్వహించిన విధంగా అన్ని జిల్లాల్లో కలెక్టర్లు విధులు నిర్వహిస్తుంటారు.

- ఋణాల మాఫీ గురించి, రైతులు జిల్లా కలెక్టర్ కు ఏ విధంగా వివరించారు?
- ఈ సంఘటనలో ఏయే ఇతర అధికారులను పేర్కొన్నారు.
- పై సన్నివేశంలో పేర్కొన్న అనధికారులు ఎవరు?

తహశీల్దార్ (మండల రెవెన్యూ అధికారి), గ్రామ రెవెన్యూ అధికారి:

నల్లవరం జిల్లా వివిధ మండలాలుగా విభజించి ఉండటం మీరు గమనించవచ్చు. ఒక మండలంలో కొన్ని గ్రామాలు ఉంటాయి. మీ జిల్లా పటంలో వివిధ మండలాలను, గ్రామాలను పరిశీలించండి. జిల్లా కేంద్రంలో మాదిరిగా మండల కేంద్రంలో మండల అభివృద్ధి, రెవెన్యూ, విద్య, వ్యవసాయ కార్యాలయాలతో పాటు వివిధ కార్యాలయాలు ఉంటాయి.

- మీ మండలాన్ని జిల్లాపటంలో గుర్తించండి.
- మీ జిల్లాలో ఉన్న ఇతర మండలాలు గుర్తించండి.

Among others, the Revenue Officer keeps the land records. If you live in a village or own land, you may know that your parents have some record for the land that is owned by them. Land all over the country is measured and this information is kept in these offices. They also have maps of the land showing land owned by different people, showing crops, tanks, drainages, wells, neighbouring plots, roads, hillocks, and so on. These documents become extremely useful. If there is a dispute between the boundaries of land owned by two individuals, maps and written documents can be used for settling it. Or, if someone buys or sells the land, this information needs to be written in this office as well. These maps also have records of the forest or uncultivated grazing lands. So if someone encroaches into these lands, they can be evicted.

It is the responsibility of the Village Revenue Officer and Mandal Revenue Officer to keep track of these records of the land. For this purpose, 'mee seva' services are utilized and various certificates are being issued by this centre. They also have the responsibility for updating and issuing ration cards.

Fig 17.3 Villagers verifying the land records at 'mee seva kendra'

How Laws are Implemented?

To understand this, first we need to understand an actual law. In the previous chapters, we have read about the significance of groundwater and how it has historically been important in our agricultural development. We also have perennial rivers and forest areas. Yet today, we find that in many parts of Telangana, borewells are dug up to 1,500 feet or more. In the long run, it may not be viable to have such system of irrigation, or drinking water.

Andhra Pradesh Water, Land and Trees Protection Act, 2002

It is important to protect these resources for the benefit and survival of the next generations. In this connection, the Government of Andhra Pradesh enacted the Andhra Pradesh Water, Land and Trees Protection Act in 2002. It is being implemented since 19-04-2002. Some of the features of this law are:

ఇతర కార్యక్రమాలతోపాటుగా భూమికి సంబంధించిన రికార్డులు నిర్వహించటం కూడా ప్రభుత్వ కర్తవ్యం. మీరు ఏదైనా గ్రామంలోగాని లేదా సొంత స్థలంలోగాని నివసిస్తూంటే అది మీ సొంతమని తెలిపే భూమి రికార్డులను మీ తల్లిదండ్రుల వద్ద చూడవచ్చు. దేశంలోని మొత్తం భూభాగాన్ని లెక్కించి, ఆ వివరాల రికార్డులను సంబంధిత ప్రభుత్వ కార్యాలయాలలో ఉంచుతారు. అలాగే భూమికి సంబంధించిన పట్టాలను

చిత్రం-17.3 భూమి రికార్డులతో గ్రామ రెవెన్యూ అధికారి

యాజమాన్యపు హక్కు కలిగిన ప్రజల వివరాలు, అందులో పండే పంటలు, చెరువులు, నీటి పారుదల విధానం, బావులు, సరిహద్దులు, రోడ్లు, కొండలు ఇలా వివిధ రకాలయిన వివరాలు పటంలో ఉంటాయి. ఈ రకమైన ధ్రువీకరణ పత్రాలు ఎంతో ఉపయోగకరమైనవి. ఎవరి మధ్యనైనా భూమికి సంబంధించి, సరిహద్దులకు సంబంధించి వివాదాలు తలెత్తినప్పుడు ఈ పటాల ద్వారా, రాతపూర్వక ధ్రువీకరణ పత్రాల ద్వారా వివాదాలను పరిష్కరించవచ్చు. అంతేకాకుండా ఎవరైనా తమ భూమిని అమ్మినా లేదా ఇతరుల వద్ద నుంచి కొన్నా వాటి వివరాలను నమోదుచేయవలసి ఉంటుంది. అటవీ సంబంధిత భూములు, ఏవిధమైన వ్యవసాయం చేయకుండా ఉండి పశువుల మేతకు ఉపయోగిస్తున్న భూముల పటాలతో కూడిన వివరాలు కూడా ఉంటాయి. అందువల్ల ఎవరైనా ఇతరుల భూములను లేదా ప్రభుత్వ భూమిని ఆక్రమించినా వారిని వెంటనే ఖాళీ చేయించవచ్చు.

గ్రామస్థాయిలో విలేజ్ రెవెన్యూ అధికారి, మండల స్థాయిలో తహశీల్దారు (మండల రెవెన్యూ అధికారి) భూసంబంధిత రికార్డుల వివరాలకు బాధ్యత వహిస్తారు. దీనికోసం 'మీ సేవ' సేవలను వినియోగించుకుని వివిధ రకాల ధృవపత్రాలను జారీ చేస్తారు. అలాగే వారు

ఎప్పటికప్పుడు తాజా సమాచారాన్ని నమోదుకు, రేషన్ కార్డుల జారీకి బాధ్యత వహిస్తారు.

చట్టాలను ఏ విధంగా అమలు చేస్తారు?

దీన్ని మనం అర్థంచేసుకోవాలంటే మనకు ముందు చట్టం అంటే ఏమిటో తెలియాలి. వెనకటి పాఠ్యాంశంలో మనం నీటి వనరుల ప్రాముఖ్యాన్ని, వ్యవసాయ అభివృద్ధికి దాని అవశ్యకతను గురించి తెలుసుకున్నాం. మనకు ద్వీపకల్ప నదులు, అటవీ ప్రాంతాలు ఉన్నాయి. తెలంగాణలో చాలా ప్రాంతాల్లో నీటికోసం 1500 అడుగుల వరకు బోరు బావులను తవ్వతున్నారు. ఇలానే కొనసాగితే రాబోయే కాలంలో బోరుబావుల ద్వారా సాగునీరు, మంచినీరు లభించటం కష్టతరమే.

ఆంధ్రప్రదేశ్ నీరు, భూమి, చెట్ల రక్షణ చట్టం, 2002

రాబోయే తరాలవారి జీవితావసరాల పరిరక్షణకూ, వారి అభివృద్ధికి ఈ వనరులను కాపాడాల్సిన అవసరం ఉంది. ఇందుకోసం ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం 2002 సంవత్సరంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ నీరు, భూమి, చెట్ల రక్షణ చట్టాన్ని చేసింది. ఈ చట్టం 19-04-2002 నుండి అమలులో ఉంది. ఈ చట్టంలోని కొన్ని ముఖ్యాంశాలు ఇవి:

- a. Permission from Mandal Revenue Officer is essential to drill/ dig new wells.
- b. Specific depth and distance should be maintained between the wells to avoid unnecessary competition.
- c. Steps to prevent wastage of rain water.
- d. Industrial units should have waste water treatment plants.
- e. Protection of drinking water.
- f. In the regions affected by groundwater depletion, sand quarrying from river beds is prohibited.
- g. Social forestry to be taken up on large scale.
- h. Cutting trees without permission is

prohibited. When one tree is cut, two saplings should be planted.

After the law was passed, government formed an authority to implement the act. It was called the Water, Land and Trees Protection Authority or WALTA. If you look carefully, in order to implement a law like this, it is necessary that different departments of the government work together. You can note that the forest department has to be taken into account, because forests are important for saving water and the department in charge of Industry to ensure that the factories are not polluting water.

So we can build a table such as the following to show how different persons in the government could be responsible for implementing the law:

Department	Subject
Groundwater Department	Registration of Rigs, Sand Mining, classification of Groundwater basins, etc.
Municipal Administration & Urban Development Department	Construction of Rain-water harvesting structures, tree planting, permission for construction of new buildings.
Mines and Geology Department	Monitoring Sand Mining in water bodies
Forest Department	Granting permission for felling trees

Now, if this law is properly implemented, what will it mean? Considering the following possibilities, can you identify which departments will be responsible if their activities are to be evaluated – it is possible that there are more is one department which looks at them:

Satyavathi is a farmer who wants to dig a new bore well, but there is another bore well in her neighbouring land. What are the rules she has to follow?

Padmanabham wants to build a new house and and wants to get sand from the river bed near the house. For this, whose permission is required?

Apparao is a contractor who wants to start a stone quarry near the forest. From which departments should he take the permission.

- ఎ. బోరుబావులను, బావులను తవ్వడానికి మండల రెవిన్యూ అధికారి దగ్గర అనుమతి తీసుకోవాలి.
- బి. అనవసరమైన పోటీని నివారించడానికి బావుల తవ్వకంలో నిర్ణీతమైన లోతును, దూరాన్ని పాటించాలి.
- సి. వర్షపు నీరు వృధాకాకుండా పరిరక్షణకు చర్యలు తీసుకోటం.
- డి. పారిశ్రామిక సంస్థలు తప్పనిసరిగా వ్యర్థజలాలను శుద్ధిచేసి తిరిగి ఉపయోగించుకోవాలి.
- ఇ. మంచినీటి పరిరక్షణకు చర్యలు తీసుకోటం.
- ఎఫ్. భూగర్భజలాలు తగ్గిన ప్రాంతాలలో నదుల నుంచి ఇసుక తవ్వడం నిషిద్ధం.
- జి. సామాజిక అడవుల పెంపకాన్ని విస్తృత పరచటం.
- హెచ్. చెట్లను అనుమతి లేకుండా నరకగూడదు.

అనుమతి లేకుండా చెట్లను నరికితే అందుకు రెండు చెట్లను విధిగా పెంచాలి.

ఈ చట్టం అమలుకు రాష్ట్రప్రభుత్వం ఒక అధికారిని ఏర్పాటు చేసింది. దీనిపేరు వాటర్ లాండ్ అండ్ ట్రీస్ ప్రొటెక్షన్ అధికారి (WALTA). మీరు ఈ చట్టం అమలును జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే ఈ కింది అంశాలు తెలుస్తాయి. ప్రభుత్వంలోని వివిధ శాఖలు సంయుక్తంగా పనిచేయాల్సిన అవసరం ఉంది. మీరు అటవీ శాఖను గమనిస్తే ఈ శాఖ అటవీరక్షణద్వారా నీటి వనరుల లభ్యతను పెంచుతుంది. అలాగే పరిశ్రమల శాఖ నీరును కలుషితం చేయకుండా చర్యలు తీసుకుంటుంది.

కాబట్టి మనం ప్రభుత్వ శాఖలోని వివిధ అధికారులు 'WALTA' చట్టం అమలుకు బాధ్యత వహిస్తున్నారు. వాటిని పట్టికలో కింది విధంగా చూపవచ్చు.

ఈ చట్టం పూర్తిస్థాయిలో అమలు అయితే ఏం

శాఖ	విషయం
భూగర్భ జల వనరులశాఖ	బోరుబావుల నమోదు, ఇసుక తవ్వకం, నీటివనరుల లభ్యత ప్రాంతాల వర్గీకరణ మొదలైనవి.
మున్సిపల్ పరిపాలన, పట్టణ అభివృద్ధి శాఖ	వర్షపు నీరు పరిరక్షణ, చెట్లు నాటడం, కొత్త భవనాల నిర్మాణాలకు అనుమతి.
గనులు, భూగర్భశాఖ	నీటి స్థలాలలో ఇసుక తవ్వకం నియంత్రణ.
అటవీశాఖ	చెట్లు నరకడానికి ముందస్తు అనుమతి.

జరుగుతుంది? దిగువ సమస్యలను పరిశీలించి ఏ శాఖ ఏ విధంగా తమ బాధ్యతలు నిర్వహించాలో మూల్యాంకనం చేస్తూ, ఒకటి కంటే ఎక్కువ శాఖలు కూడా పాల్గొనవలసి ఉంటుందేమో పరిశీలించండి.

- వ్యవసాయం చేసుకొనే సత్యవతి కొత్తగా బోరుబావి తవ్వించాలని తలచింది. కాని ఆమె తవ్వించాలనుకున్న స్థలం పక్కనే వేరేవాళ్ళ బోరుబావి ఉంది. ఆమె ఏ రకమైన నిబంధనలు పాటించాలి?

పద్మనాభం నూతన భవనాన్ని నిర్మించాలనుకున్నాడు. అందుకు తన ఇంటికి సమీపంలోని నదినుంచి ఇసుక తీసుకొని రావాలనుకున్నాడు. ఇందుకోసం ఎవరి అనుమతి కావాలి ?

అప్పారావు ఒక కాంట్రాక్టరు. అతడు అటవీప్రాంతంలో రాతిగనుల తవ్వకాన్ని ప్రారంభించాలనుకున్నాడు. ఏ శాఖల నుండి అనుమతి పొందాలి.

Thus, in a democratic country like ours there are different roles played by elected representatives and appointed government officials. In many ways, these are different from the way kings and priests dictated different aspect of our lives. That is not to say that all the different forms of marginalisation, disparities and discrimination have been removed from the society. But we can work towards achieving them.

Keywords :

1. Magistrate
2. Tahsildar
3. Law implementation
4. VRO
5. Ginning

Improve your learning

1. Make a list of activities done by the District Collector.
2. Correct the following statements :
 - a. Law is implemented by the elected representatives.
 - b. The Collector is in charge of a Mandal.
 - c. People approach the Mandal Development Officer to solve the problems of the entire district.
 - d. Tahsildar keeps the record of land revenue.
3. Read the first two paragraphs of (page 160) Tahsildar and Village Revenue officers and answer the question given below.

Why do you think are the land records kept at village and mandal levels?

4. Compare the roles of people who make laws with those who implement them in the following aspects:
 - a) has to contest elections.
 - b) are part of different departments of government.
 - c) responsible for making laws.
 - d) responsible for implementing laws.
 - e) usually elected for 5 years.
 - f) are appointed into jobs.

Member of Legislative Assembly	Persons in Administration

మనలాంటి ప్రజాస్వామిక దేశాలన్నింటిలో ప్రజలు ఎన్నుకొన్న ప్రతినిధులు మరియు ప్రభుత్వం నియమించిన అధికారులు వివిధరకాల పాత్రలను పోషిస్తున్నారు. గతంలో ప్రజల జీవితాలను శాసించిన రాజులు, పూజారులకంటే ఇది భిన్నమైనది. అయితే సమాజంలోని అసమానతలు, వివక్షత వంటివి అంతరించిపోలేదు. వీటి నిర్మూలనకు కృషి చేయాలి.

కీలకపదాలు:

1. మెజిస్ట్రేట్
2. తహశీల్దార్
3. చట్టాల అమలు
4. వి.ఆర్.ఓ
5. జిన్నింగ్

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

- 1) జిల్లా కలెక్టరు మెజిస్ట్రేటు నిర్వహించే వివిధ కార్యక్రమాలను రాయండి.
- 2) కింద ఇచ్చిన స్టేట్‌మెంట్‌లను సరిచేయండి.
 - ఎ) ఎన్నికయిన ప్రజాప్రతినిధుల ద్వారా చట్టం అమలు అవుతుంది.
 - బి) మండలానికి కలెక్టరు ఇన్‌ఛార్జిగా వ్యవహరిస్తారు.
 - సి) మండల అధికారి జిల్లాకు సంబంధించిన మొత్తం సమస్యలను తీరుస్తారు.
 - డి) తహశీల్దార్ (మండల రెవెన్యూ అధికారి) భూమికి సంబంధించిన రికార్డులు నిర్వహిస్తుంటారు.
- 3) పేజీ నెం. 160 లోని 'తహశీల్దార్ గ్రామరెవెన్యూ అధికారి' పేరాలు చదివి, కింది ప్రశ్నకు జవాబు రాయండి. భూమికి సంబంధించిన రికార్డులను గ్రామస్థాయిలోను, మండల స్థాయిలోను ఎందుకు భద్రపరుస్తున్నారు? ఈ గ్రామ, మండల రెవెన్యూ అధికారుల ముఖ్యమైన విధులు ఏమిటి?
- 4) గత రెండు అధ్యాయాలలో చట్టాల తయారీ, వాటి అమలు గురించి తెలుసుకున్నాం. వారివారి పాత్రను కింద పట్టికలో నమోదు చేయండి. (AS₁)
 - ఎ) ఎన్నికలలో పోటీచేయవచ్చు.
 - బి) ప్రభుత్వంలోని వివిధ శాఖలలో భాగస్వాములు.
 - సి) చట్టాల తయారీలో బాధ్యత వహిస్తారు.
 - డి) చట్టాల అమలులో బాధ్యత వహిస్తారు.
 - ఇ) సాధారణంగా 5 సంవత్సరాలకు ఒకసారి ఎన్నికవుతారు.
 - ఎఫ్) వివిధ పనుల నిమిత్తం ఉద్యోగంలో నియమితులవుతారు.

శాసన సభ్యులు	పాలనాధికారులు

5. Here is another brief description of Manisha Nagle. Read this carefully and compare it with the text given under the head “Mansabdar’s and Jagirdars” in chapter 14 and “Captains of the troops’ - The *amaranayakas*” in Chapter 13 and fill the following table.

Manisha Nagle has been the Collector of Nallavaram for the last 5 months. Earlier, she worked as the Deputy Secretary in the Ministry of Public Health Department in the state capital. It is possible that she may be transferred as a Collector of another district or taken back to the State Secretariat. She is an employee of the Indian Government. Often, some of them have to go to Delhi and work for the central government. All the officers like Manisha Nagle are selected through an examination conducted by the government.

Item	Government employees	Amara Nayakas	Mansabdars
Process of selection			
Paid through			

6. Colour the mandals surrounding your mandal in your district map.

Discussion:

Organise a programme of “student’s interaction with revenue officials” (Tahasildar/Mandal Revenue Inspector/Village Revenue Office) about - “The implementation of Laws”.

Project:

1. Interview your teacher, or any government school teacher to get the following details:

When was she or he appointed?

To which department of the government does she/he report?

Has the teacher been transferred?

How are they promoted or punished? Who is responsible for their salaries?

If they have any complaints about their working conditions, whom do they report them to?

2. What has been their experience in implementing the new rules/programmes like ensuring enrollment of children, mid-day meals; or any other program? Make a presentation of your findings in the classroom.

- 5) మనీషా నాగ్ గురించి మరొక సంక్షిప్త వివరణను జాగ్రత్తగా చదివి కింది పాఠ్యాంశాల ఆధారంగా పోల్చండి. పాఠ్యాంశం-14 “మన్సబ్దార్లు, జాగీర్దార్లు”, పాఠ్యాంశం-13 “సైనిక దళాల నాయకులు - అమరనాయకులు” ఆధారంగా కింది పట్టిక పూరించండి.

మనీషా నాగ్ గత ఐదు నెలలుగా సల్లవరం జిల్లా కలెక్టర్ గా పనిచేస్తోంది. ఆమె జిల్లా కలెక్టర్ గా రాకముందు రాష్ట్ర రాజధానిలో ప్రజా ఆరోగ్య మంత్రిత్వశాఖలో ఉపకార్యదర్శిగా పనిచేసింది. ఆమెకు మరో జిల్లా కలెక్టర్ గా లేదా మళ్ళీ రాష్ట్ర రాజధాని సచివాలయానికి బదిలీ అయ్యే అవకాశం కూడా ఉంది. ఆమె భారత ప్రభుత్వ ఉద్యోగి. వీరిలో కొందరు తరచుగా ఢిల్లీలోని కేంద్ర ప్రభుత్వ పనులు చేయుటకై వెళ్లవలసి ఉంటుంది. మనీషానాగ్ వంటి అధికారులందరూ ప్రభుత్వం నిర్వహించే పరీక్షలద్వారా నియమించబడతారు.

అంశం	ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు	అమర నాయకులు	మన్సబ్దార్లు
నియామక విధానం			
వేతనాల చెల్లింపు			

- 6) మీ జిల్లా పటంలో మీ మండలానికి ఉన్న సరిహద్దు మండలాలకు రంగులు వేయండి.

చర్చ : చట్టాలు-అమలు గురించి రెవెన్యూ అధికారులతో (తహశీల్దార్లు/ మండల రెవెన్యూ ఇన్స్పెక్టర్/గ్రామ రెవెన్యూ అధికారి) విద్యార్థుల ముఖాముఖి నిర్వహించండి.

ప్రాజెక్టు పని:

1. మీ పాఠశాల ఉపాధ్యాయులను లేదా వేరే ప్రభుత్వ పాఠశాల ఉపాధ్యాయులను ఇంటర్వ్యూ చేయండి. ఆమె/ఆయన నియామకం ఏ విధంగా జరిగింది? ఆమె/ఆయన ఏ ప్రభుత్వ శాఖాధికారికి రిపోర్టుచేస్తారు? ఆమె/ఆయనకు బదిలీలు ఉంటాయా? ఆమె/ఆయన ఏవిధంగా పదోన్నతి పొందుతారు? లేదా శిక్షణపొందుతారు? ఆమె/ఆయన జీతభత్యాలకు ఎవరు బాధ్యతవహిస్తారు? ఆమె/ఆయనకు పనిలో ఏమైనా సమస్యలు ఉంటే ఎవరికి ఫిర్యాదుచేసుకోవాలి?

2. పాఠశాలలో నమోదు సంఖ్యను పెంచటం, మధ్యాహ్న భోజనం అమలు లేదా ఇతర వేరే నూతన కార్యక్రమాల అమలులో వారి అనుభవాలు ఏమిటి?

సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా తరగతి గదిలో వివరించండి.

Caste Discrimination and the Struggle for Equalities

Caste system has created one of the major forms of inequality in our country. For centuries, people have fought against this discrimination and our constitution too strives to end it. Elimination of caste discrimination has been one of the major aims of our governments. Let us read how caste system works and what steps have been taken to end caste discrimination.

A large number of people in our country think of themselves as belonging to some caste or the other. They even put the names of their castes as a part of their own names. Usually, people of a caste follow some common customs and worship a particular deity. Many people who follow the caste rules marry only within their own caste. In olden days, people of one caste followed the same profession or work, though these days, this tradition has been changing fast. Thus, you can see that caste system creates some bonds among a particular group of people and separates them from the other groups.

To what extent are the above true statements in your area and to what extent are they changed? Discuss.

However, the caste system has also given rise to great inequalities and discrimination in our society. Let us see how this happens.

People are engaged in different kinds of work like teaching, carpentry, pottery, weaving, fishing, farming etc. to earn their livelihood. However, certain kinds of jobs

are valued more than the others. Activities like cleaning, washing, cutting hair, picking garbage are seen as tasks that are of less value and people who do this work are seen as dirty or impure. This belief is an important aspect of the caste system. In the caste system, communities/ groups of people were placed in a social order where each caste was either above or below the other. Those who placed themselves at the top of the ladder called themselves upper caste and saw themselves as superior. The groups who were placed at the bottom of the ladder were seen as unworthy and were called “untouchables”. Caste rules were set and did not allow the so-called “untouchable” to take on work other than what they were meant to do. For example, some groups were only allowed to pick garbage and remove dead animals from the village. But they were not allowed to enter the homes of the upper castes, take water from the village well or enter the temples. Their children could not sit next to the children of other castes in school. Thus,

కులవివక్ష - సమానత్వానికై పోరాటం

కులవివక్ష మనదేశంలో అసమానతకు చెందిన ఒక ప్రధాన రూపాన్ని సృష్టించింది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలు కులవివక్షకు వ్యతిరేకంగా పోరాడుతున్నారు. మన రాజ్యాంగం కూడా దీనిని రూపుమాపటానికి కృషిచేస్తోంది. కులవివక్ష రూపుమాపడం మన ప్రభుత్వాల ప్రధాన ఆశయాల్లో ఒకటి. కుల వ్యవస్థ ఎలా పనిచేస్తుందో, కులపరమైన అసమానతలను తొలగించటానికి తీసుకుంటున్న చర్యలేమిటో తెలుసుకుందాం.

మన దేశంలో చాలా మంది తాము ఏదో ఒక కులానికి చెందిన వారమని అనుకుంటుంటారు. వారు తమ పేర్లతో పాటు కులాల పేర్లను కూడా కలిపి పెట్టుకుంటారు. సాధారణంగా ఒక కులానికి చెందిన వారు కొన్ని సామాన్య ఆచారాలను, ఒక ప్రత్యేక దేవతను ఆరాధించడం వంటివి పాటిస్తారు. కులనియమాలను పాటించే చాలా మంది వారి కులంలోని వారినే వివాహం చేసుకుంటారు. ప్రాచీన కాలంలో ఒక కులానికి చెందిన వారు ఒకే వృత్తిని చేసేవారు. నేడు ఈ పరిస్థితి వేగంగా మారుతోంది. ఆ విధంగా కుల వ్యవస్థ కొన్ని వర్గాల ప్రజల మధ్య బంధాలను సృష్టిస్తే మరికొన్ని వర్గాల వారిని వేరుచేస్తుంది.

ఈ అంశాలు మీ ప్రాంతంలో ఎంత వరకు నిజమనిపిస్తున్నాయి? అవి ఎంత వరకు మారాయో మీ తరగతిలో చర్చించండి.

కుల వ్యవస్థ మన సమాజంలో అనేక అసమానతలను, వివక్షను పెంచింది. ఇది ఎలా జరుగుతుందో చూద్దాం.

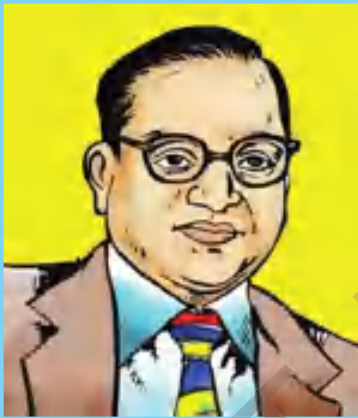
ప్రజలు తమ జీవనాధారం కోసం బోధన, వద్రంగం, కుండల తయారీ, నేతపని, చేపలు పట్టడం,

వ్యవసాయం చేయడం వంటి వివిధ రకాల పనులలో నిమగ్నమవుతారు. కొన్ని రకాల పనులు ఇతర పనుల కంటే ఎక్కువ విలువైనవిగా భావిస్తున్నారు. శుభ్రం చేయడం, బట్టలు ఉతకడం, జుట్టు కత్తిరించడం, చెత్తతీసివేయడం వంటి పనులను తక్కువ విలువైనవిగా చూస్తూ, ఆ పనులు చేసే వారిని అపవిత్రులుగా, మురికివారుగా చూస్తున్నారు. కులవ్యవస్థలో ఈ విశ్వాసమే ప్రధానమైనది. సమాజంలో కుల వ్యవస్థ అనే నిచ్చెన పై భాగంలో కొందరిని, వారికి దిగువన మరికొందరిని చూపించారు. ఈ నిచ్చెన పై భాగంలో ఉన్న వారిని ఉన్నత కులాల వారిగా, గొప్పవారిగా చూపించారు. అదే నిచ్చెనలో దిగువ చూపిన వారిని అప్రాధాన్యులుగా, అంటరానివారిగా పిలిచారు. అంటరానివారిని వారికి కేటాయించిన పనులకు మాత్రమే అనుమతిస్తూ ఇతర పనులలోకి వెళ్ళకుండా కుల నియమాలను విధించారు. ఉదాహరణకు కొన్ని వర్గాల వారిని చెత్త తీసుకెళ్లడానికి, చనిపోయిన జంతువులను తొలగించడానికి మాత్రమే అనుమతించేవారు. కాని వారిని ఉన్నత కులాల వారి ఇంటిలోకి ప్రవేశించడానికి గాని, గ్రామ బావి నుండి నీరు తోడుకోవడానికి గాని, దేవాలయాల్లో ప్రవేశించడానికి అనుమతించేవారు కాదు. వారి పిల్లలను పాఠశాలల్లో ఇతర కులాలకు చెందిన పిల్లల పక్కన కూర్చోనిచ్చేవారు కాదు. ఎగువ కులాల

upper castes acted in ways which did not give the so-called “untouchables” the same rights as they enjoyed.

In what ways do you think did the caste system promote inequality among people?

When some people are not allowed to do what they want to do – like get education, or take up jobs of their choice, we can say that they are facing discrimination. Dr Bhimrao Ambedkar, one of the greatest leaders of India, shares his first experience of caste-based discrimination, which took place in 1901 when he was just nine years old. He had gone with his brothers and cousins to meet his father in Koregaon which is now in Maharashtra. Let us read more about this incident :

Dr B.R. Ambedkar
(1891-1956)

Chairperson of the committee for drafting of the Constitution of India and the first Union Law Minister of India.

“Long did we wait, but no one turned up. An hour elapsed and the station master came to enquire. He asked us for our tickets. We showed them to him. He asked us why we tarried. We told him that we were bound for Koregaon and that we were waiting for father or his servant to come, but that neither had turned up and that we did not know how to reach Koregaon. We were well-dressed children. From our dress or talk, no one could make out that we were children of

the untouchables. Indeed, the station master was quite sure we were brahmin children and was extremely touched at the plight in which he found us in. As is usual among the Hindus, the station master asked us who we were. Without a moment's thought, I blurted out that we were Mahars (Mahar is one of the communities which are treated as untouchables in the Bombay Presidency). He was stunned. His face underwent a sudden change. We could see that he was overpowered by a strange feeling of repulsion. As soon as he heard my reply, he went away to his room and we stood where we were.

Fifteen to twenty minutes elapsed; the sun was almost setting. Our father had not turned up nor had he sent his servant, and now the station master had also left us. We were quite bewildered, and the joy and happiness, which we felt at the beginning of the journey, gave way to a feeling of extreme sadness.

After half an hour, the station master returned and asked us what we proposed to do. We said that if we could get a bullock-cart on hire we would go to Koregaon, and if it was not very far we would like to start straightway. There were many bullock-carts plying for hire. But my reply to the station master that we were Mahars had gone round among the cart men and not one of them was prepared to suffer being polluted and to demean himself carrying passengers of the untouchable classes. We were prepared to pay double the fare but we found that money did not work. The station master, who was negotiating on our behalf, stood silent, not knowing what to do.

Source: Dr B. R. Ambedkar, Writings and Speeches, Volume 12, Edited Vasant Moon, Bombay Education Department, Govt. of Maharashtra.

Despite the children offering money, the cartmen refused them. Why?

How did people at the station discriminate against Dr Ambedkar and his brothers?

వారు అనుభవించే హక్కులను అంటరానివారు అనుభవించటానికి అవకాశం ఇచ్చే వారు కాదు.

ప్రజల మధ్య కుల వ్యవస్థ ఏ విధమైన అసమానతలను పెంచుతుందని భావిస్తున్నారు?

చదువుకోవడం, తాము కోరిన ఉద్యోగాలను చేయడం వంటి వాటికి కొంత మందిని అనుమతించకపోతే వారు వివక్షకు గురిఅవుతున్నారని చెప్పవచ్చు. భారతదేశపు గొప్ప నాయకులలో ఒకరైన డాక్టర్ భీమ్‌రావ్ రామ్‌జీ అంబేద్కర్ 1901 సంవత్సరంలో, 9 సంవత్సరాల వయసులో కులవివక్షను అనుభవించిన ఒక సంఘటనను చూద్దాం. ఆయన ఒకసారి కోరెగావ్‌లో ఉంటున్న తన తండ్రిని కలవడానికి తన సోదరులతో కలిసి వెళ్ళాడు. అది ఇప్పుడు మహారాష్ట్రలో ఉంది.

డాక్టర్ బి.ఆర్.అంబేద్కర్

(1891-1956)

భారత రాజ్యాంగ ముసాయిదా కమిటీ అధ్యక్షులు, మొట్టమొదటి భారతదేశ న్యాయశాఖా మంత్రి

“చాలాసేపు వేచిఉన్నాం. కాని మా వైపు ఎవరూ రాలేదు. ఒక గంట తరువాత రైల్వేస్టేషన్ మాస్టర్ మా వద్దకు వచ్చి టికెట్లు అడిగారు. మీరెందుకు వేచియున్నారని అడిగారు. మేం కోరెగావ్ వెళ్ళాలి. మా కోసం మా నాన్నగారు లేదా అతని సేవకుడు గాని రాలి. కాని ఎవరూ రాలేదు. అక్కడికి ఎలా వెళ్ళాలో మాకు తెలియదు.

మేం మంచి దుస్తులు ధరించిఉన్నాం. మా దుస్తులు లేదా మాట్లాడే భాషవల్ల మమ్మల్ని అంటరానివారి పిల్లలని ఎవరూ గుర్తించలేదు. స్టేషన్ మాస్టర్ మమ్మల్ని బ్రాహ్మణ పిల్లలుగా భావించి తాకారు. అందరిలాగానే స్టేషన్ మాస్టర్ మీరెవరని ప్రశ్నించారు. వెంటనే మేం మహర్షమని (బాంబే ప్రెసిడెన్సీలో “మహర్” ఒక అంటరాని కులంగా భావించబడేది) చెప్పగానే అతడు నిర్ధాంతపోయాడు. అతని ముఖం ఒక్కసారిగా మారిపోయింది. తనముఖంలో కనబడే వికర్షణ భావనలను నివారించుకోలేక పోయాడు. వెంటనే మేం అతని గదికి దూరంగా మొదట నిలబడిన స్థలానికి వెళ్ళాం. సూర్యాస్తమయం కావస్తోంది కాని మా నాన్నగారుగాని, అతని సేవకుడు గాని రాలేదు. మేం బయలు దేరినప్పటి సంతోషం, ఉత్సాహమంతా కలవరంతో బాధగా మారింది.

అరగంట తర్వాత ఆ స్టేషన్ మాస్టర్ తిరిగి మా వద్దకు వచ్చి మీరేం చేయాలనుకుంటున్నారని అడిగారు. ఒక ఎడ్ల బండి గనుక అద్దెకు లభిస్తే దానిమీద, లేదా దూరం లేకుంటే నడిచినా వెళ్ళగలం అన్నాను. అక్కడ అద్దెకు వెళ్లే ఎడ్ల బండ్లు చాలా ఉన్నాయి. బండ్ల వారి వద్దకు వెళ్లి అడిగినా మేం మహర్షం కావడం వల్ల ఎవరూ కలుషితం కావడానికి గాని, అంటరాని వారిని ఎక్కించుకున్నామని అనిపించుకోవడానికి గాని సంసిద్ధంగా లేరని చెప్పారు. మేం రెండింతల డబ్బు చెల్లించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నా అది పని చేయదని తెలిసింది. మా తరపున మాట్లాడడా మనుకున్న స్టేషన్ మాస్టర్ ఏమి చేయాలో తోచక నిశ్శబ్దంగా ఉండిపోయాడు.”

మూలం : డాక్టర్ బి.ఆర్.అంబేద్కర్ రచనలు, ఉపన్యాసాలు

భాగం-12 వసంత మూన్, బొంబాయి విద్యా విభాగం, మహారాష్ట్ర

పిల్లలు డబ్బులు ఇవ్వజూపినప్పటికీ బండివాడు నిరాకరించాడు. ఎందుకు?

రైల్వేస్టేషన్‌లో ప్రజలు అంబేద్కర్, అతని సోదరుల పట్ల ఎందుకు వివక్ష చూపారు?

How do you think Dr Ambedkar felt as a child when he saw the station master's reaction to his statement that they were Mahars? Have you ever experienced prejudice or witnessed an incident of discrimination? How did this make you feel?

Imagine how difficult it would be if people could not move easily from one place to the other, how insulting and hurtful it is to have people move away, refuse to touch you or allow you to drink water from the same source as they do.

This small incident shows how a simple task of going from one place to another in a cart was not accessible to the children – even though they could pay the money. All the cart men at the station refused to take the children. They acted in a discriminatory manner. So, clearly, caste based discrimination is not only limited to preventing dalits from undertaking certain economic activities but it also denies them the respect and dignity given to others.

An example of discrimination in schools

Omprakash Valmiki is a famous dalit writer. In his autobiography, *Joothan*, he writes, “*I had to sit away from the others in the class, and that too on the floor. The mat ran out before reaching the spot I sat on. Sometimes I would have to sit way behind everybody, right near the door...sometimes they would beat me without any reason.*” When he was in Class IV, the headmaster asked

Omprakash to sweep the school and the playground. He writes, “*The playground was way larger than my small physique could handle and in cleaning it, my back began to ache. My face was covered with dust. Dust had gone inside my mouth. The other children in my class were studying and I was sweeping. The headmaster was sitting in his room and watching me. I was not even allowed to get a drink of water. I swept the whole day, ...From the doors and windows of the school rooms, the eyes of the teachers and the boys saw this spectacle.*” Omprakash was made to sweep the school and the playground for the next couple of days and this only came to an end when his father, who happened to be passing by, saw his son sweeping. He confronted the teachers and then walking away from the school holding Omprakash's hand, he said loudly for all of them to hear, “*You are a teacher...So I am leaving now. But remember this much Master...(He) will study right here...in this school. And not just him, but there will be more coming after him.*”

Why do you think Omprakash Valmiki was treated unequally by his classmates and the teachers?

If you were in his place, how would you feel? Write four lines about it.

When people are treated unequally, their dignity is violated. The dignity of Omprakash Valmiki was violated because of the way in which he was treated. By picking on him and making him sweep the school because of his caste, Valmiki's schoolmates and teachers hurt his dignity badly and made him feel

పిన్న వయసులో ఉన్న డాక్టర్ అంబేద్కర్ తాము మహర్ కులస్థలని చెప్పినప్పుడు స్టేషన్ మాస్టర్ ప్రతిచర్యను చూసి ఎలాంటి అనుభూతిని పొందాడని మీరు భావిస్తున్నారు?

మీరు ఎప్పుడైనా వివక్షకు గురయ్యారా? లేదా అలాంటి సందర్భాన్ని చూశారా?

ఇది మిమ్మల్ని ఎలా ఆలోచింపజేసింది?

ప్రజలు ఒక చోటు నుండి మరొక చోటుకి సులభంగా వెళ్లలేకపోతే ఎంత కష్టంగా ఉంటుందో ఊహించండి. ఎవరైనా మిమ్మల్ని అంటరానివారిగా చూస్తే, అందరూ తాగేసేరు వారు తాగడానికి అనుమతించకపోతే మీకెంత అవమానం, బాధ కలుగుతుందో ఆలోచించండి.

ఒక చోటు నుండి మరొక చోటుకు ఎద్దుల బండిలో దబ్బు చెల్లించి వెళతామని పిల్లలు కోరినప్పటికీ అవకాశం లభించలేదని ఈ చిన్న సంఘటన ద్వారా తెలుస్తోంది. రైల్వేస్టేషన్లో ఉన్న ఎడ్లబండ్ల వాళ్లందరూ ఈ పిల్లలను తీసికెళ్ళడానికి తిరస్కరించారు. వారు వివక్షా పూర్వకంగా వ్యవహరించారు. ఈ ఘటన వల్ల కుల వివక్ష దళితులను ఆర్థిక కార్యకలాపాల నుండి నిరోధించడమే కాకుండా వారికి గౌరవాన్ని, హుందాతనాన్ని పొందకుండా చేస్తుందని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది.

పాఠశాలలో వివక్షకు ఒక ఉదాహరణ :

ఓం ప్రకాశ్ వాల్మీకి ఒక ప్రముఖ దళిత రచయిత. జూరన్ అనే తన స్వీయచరిత్రలో ఇలా రాశాడు: “మిగతా వారి నుండి నేను చాలా దూరంగా నేలవైన కూర్చుండేవాడిని. నేను కూర్చున్న చోటు వరకు చాప ఉండేది కాదు. కొన్ని సమయాల్లో తలుపు దగ్గరగా అందరి వెనక కూర్చోవలసి వచ్చేది. కొన్నిసార్లు నన్ను అకారణంగా కొట్టేవారు.” ఓంప్రకాశ్ 4వ తరగతిలో ఉన్నప్పుడు ప్రధానోపాధ్యాయుడు అతడిని పాఠశాల, ఆటస్థలం శుభ్రపరచమని చెప్పాడు.

ఆ సంఘటన గురించి అతను ఇలా రాసాడు: “ఆటస్థలం చాలా విశాలమైనది. చిన్నగా ఉన్న నాకు అదంతా శుభ్రం చేయడం వల్ల వెన్నులో నొప్పి వచ్చేది. ముఖమంతా దుమ్ముతో నిండిపోయేది. దుమ్ము నోట్లోకి కూడా పోయేది. నా తరగతిలోని మిగతా విద్యార్థులందరూ చదువుకుంటుండగా నేను ఊడుస్తుండేవాడిని. ప్రధానోపాధ్యాయుడు తన గదిలో కూర్చుని నన్ను గమనించేవాడు. మంచినీరు తాగడానికి కూడా నన్ను అనుమతించేవాడు కాదు. రోజంతా ఊడ్చాను. తలుపులు, కిటికీలు పాఠశాలలోని అన్ని గదులను శుభ్రంచేశాను. నేనీపనులు చేస్తుండగా ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులు చూస్తుండేవారు.” ఓం ప్రకాశ్తో పాఠశాలను, మైదానాన్ని మరో రెండు రోజులు ఊడ్చారు. ఓంప్రకాశ్ తండ్రి ఒకనాడు అటుగా వెళ్తూ తన కొడుకు ఊడుస్తూ ఉండటం చూసాడు. అతడు ఓం ప్రకాశ్ చేయి పట్టుకొని వెళ్ళిపోతూ ఉపాధ్యాయులందరితో ఇలా అన్నాడు: “మీరు ఉపాధ్యాయులు... కాబట్టి వదిలి వేస్తున్నాను... కాని దీన్ని మీరు గుర్తుంచుకోండి... ఇతడు సరిగ్గా ఇక్కడే... ఈ పాఠశాలలోనే చదువుతాడు. ఈయన ఒక్కడే కాదు, ఈయన వెనుక చాలామంది వచ్చి చదువుకుంటారు.”

ఓం ప్రకాశ్ వాల్మీకిని ఉపాధ్యాయులు తోటి విద్యార్థులు ఎందుకు అసమానంగా చూశారని భావిస్తున్నారు?

మీరే ఓం ప్రకాశ్ వాల్మీకి అని ఊహించుకోండి. ఆ పరిస్థితులలో మీరే ఉంటే ఏమి చేసేవారో నాలుగు వాక్యాలలో రాయండి.

వ్యక్తులను సమానంగా చూడకపోతే వారి హోదాకు ఆటంకం కలుగుతుంది. ఓం ప్రకాశ్ వాల్మీకితో ప్రధానోపాధ్యాయుడు వ్యవహరించిన తీరువల్ల అతని గౌరవం దెబ్బతిన్నది. పాఠశాల అంతా ఊడిపించడానికి అతన్ని ఎంపిక చేయడానికి అతని కులమే కారణం. అతని తోటి వారు, ఉపాధ్యాయులు అతని గౌరవాన్ని గాయపరిచి, అతను ఇతర విద్యార్థుల కంటే తక్కువ అని భావించేలా

as if he was less than equal to all other students in the school. Being a child, Valmiki could do very little about the situation that he was in. It was his father who, on seeing his son sweep, felt angry by this unequal treatment and confronted the teachers.

Today many teachers have been making special efforts to ensure equality of students in the school. They not only encourage dalit students to learn but also ensure their participation in all school activities like welcoming guests, leading prayers, and making speeches in important functions. Such teachers also ensure that all children sit and eat the midday meals together and serve food and water to each other.

Have you seen such efforts in your school or nearby schools? Share those experiences with the entire class.

Had caste system always been there?

No, there was a time when there was no caste system. We saw the lives of hunter gatherers and tribes. They did not have any caste system. Some aspects of the *Varna* system emerged in the later Vedic period in which the four major Varnas – Brahmana, Kshatriya, Vaishya and Shudra are mentioned. Later on, many new aspects like untouchability and restrictions on marriage, eating together etc. emerged. It was said that the lower castes should serve and obey the higher castes. These ideas spread all over India including Telangana in the times of the kingdoms you studied in chapters 11 and 12. As these ideas

spread, many people criticised them. Thinkers like Buddha, Mahavira, Ramanuja, Basava, Kabir, Vemana, etc. criticised the idea of some people being superior to others by birth. They felt that all people, irrespective of their birth or profession, can perform good deeds and attain salvation. You will read about them in greater detail in later chapters.

Striving for Equality

You read about the establishment of British rule and the beginning of struggle against it. The struggle for freedom from British rule also included within it the struggle of large groups of people who not only fought against the British but also fought to be treated more equally. Dalits, women, tribals and peasants fought against the inequalities they experienced in their lives.

In the nineteenth and the twentieth centuries, several social reformers fought to create a new social system based on freedom, equality, brotherhood, human dignity and economic justice. They include Jyotirao Govindarao Phule, Savitri Bai Phule, Periyar E.V. Ramasami Naickar, Sri. Narayana Guru and Ayyankali. We shall read about some of them in class 8.

During the colonial period in the Telanagana region too, social mobilization emerged. Some of the important people involved in it were P.Venkataswamy, Eshwari Bai, T.N. Sadalakshmi, C.S. Ethirajan, Arigay Ramswamy, M. Venkataswamy, B.S. Venkatarao etc. Let us look at the struggles of one of them.

వ్యవహరించారు. ఓం ప్రకాశ్ వాల్మీకి పిల్లవాడుగా ఈ పరిస్థితిని ఎదుర్కోవడానికి పెద్దగా ప్రయత్నించక పోవచ్చు. కాని తన కొడుకు ఊడ్వడం చూసి అతని తండ్రి ఉపాధ్యాయుల వద్దకు వెళ్లి ఈ అసమానతను గురించి ఎదిరించాడు.

నేడు అనేక మంది ఉపాధ్యాయులు పాఠశాలల్లోని విద్యార్థులందరిలో సమానత్వం, నాణ్యత పెంచడానికి ప్రత్యేక ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. వారు దళిత విద్యార్థులను చదువుకోవడానికి మాత్రమే కాకుండా అతిథులను స్వాగతించడం, ప్రార్థనా కార్యక్రమం నిర్వహించడం మరియు ముఖ్యమైన వేడుకలలో ప్రసంగాలు చేయడం వంటి అన్ని పాఠశాల కార్యక్రమాలలో పాల్గొనడాన్ని ప్రోత్సహిస్తున్నారు. అటువంటి ఉపాధ్యాయులు పిల్లలందరూ కలసి కూర్చోని భోజనం చేసేలా మరియు ఆహారం, నీరు వితరణ చేసేలా ప్రయత్నిస్తారు.

మీ పాఠశాలలో గాని లేదా మీకు దగ్గరలో గల పాఠశాలలో గాని అలాంటి ఉపాధ్యాయుల కృషిని చూశారా? ఎలాంటి అనుభవాలను పొందారో మొత్తం తరగతిలో పంచుకోండి.

ఎప్పుడు ఇలాగే ఉండేదా?

కాదు. ఒకప్పుడు కుల వ్యవస్థ ఉండేది కాదు. మనం గిరిజన తెగలు, ఆహారసేకరణకై వేటాడిన వారి జీవితాలను చూసాం. వారికి ఆ కాలంలో ఏ కుల వ్యవస్థ లేదు. వేదకాలం తరువాత వర్ణ వ్యవస్థ ఏర్పడి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర అనే నాలుగు వర్ణాలు ఏర్పడ్డాయి. ఆ తరువాత కాలంలో వివాహం, కలిసితిండం మొదలైన వాటిపై పరిమితులు విధించడం, అంటరానితనం మొదలైన కొత్త ఆచారాలు ఏర్పడ్డాయి. దిగువ కులాల వారు ఎగువ కులాల వారికి సేవలు

చేస్తూ, వారి పట్ల విధేయులై ఉండాలని చెప్పారు. మీరు 11, 12 పాఠాలలో చదివినట్లుగా తెలంగాణతో పాటు, భారతదేశమంతటా ఇలాంటి భావనలు వ్యాపించాయి. ఇలా వ్యాపించిన భావనలను చాలా మంది విమర్శించారు. పుట్టుక ద్వారా కొందరు గొప్పవారుగా ఉండటం అనే విషయాన్ని తాత్వికులైన బుద్ధుడు, మహావీరుడు, రామానుజాచార్యులు, బసవన్న, కబీరు, వేమన వంటి వారు విమర్శించారు. పుట్టుక లేదా వృత్తితో సంబంధం లేకుండా, అందరూ మంచిపనులు చేయవచ్చని, మోక్షాన్ని సాధించవచ్చని బోధించారు. వీరి గురించి మీరు రాబోయే పాఠాలలో విపులంగా చదువుతారు.

సమానత్వానికై పోరాటం :

బ్రిటిషు రాజ్యస్థాపన, దానికి వ్యతిరేకంగా ప్రారంభమైన పోరాటాల గురించి మీరు చదివారు కదా! బ్రిటిషు పాలన నుండి స్వాతంత్ర్యం పొందడానికి ఎలా పోరాటం చేశారో, అలాగే అనేకమంది సమానత్వం కోసం కూడా పోరాటం చేశారు. దళితులు, స్త్రీలు, గిరిజనులు, రైతులు వారి జీవితంలో అనుభవించిన అసమానతలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడారు.

19, 20 శతాబ్దాల్లో అనేక మంది సంఘ సంస్కర్తలు స్వేచ్ఛ, సమానత్వం, సోదర భావం, వ్యక్తిగౌరవం, ఆర్థిక న్యాయం ఆధారంగా ఒక కొత్త సమాజాన్ని రూపొందించడానికి ప్రయత్నం చేశారు. వారిలో జ్యోతిరావు గోవిందరావు ఘోలే, సావిత్రిబాయి ఘోలే, పెరియార్ ఇ.వి. రామస్వామి నాయకర్, శ్రీనారాయణ గురు, అయ్యంకాలి మొదలైనవారు ముఖ్యులు. వీరిలో కొందరి గురించి 8వ తరగతిలో తెలుసుకుంటాము.

వలస పాలనాకాలంలో తెలంగాణ ప్రాంతంలో కూడా సామాజిక సమీకరణ ఉద్యమాలు ఉద్భవించాయి. పి.వెంకటస్వామి, ఈశ్వరి బాయి, టి.యన్.నదాలక్ష్మి, సి.యస్.ఎతిరాజన్, అరిగెరామస్వామి, యం.వెంకటస్వామి, బి.యస్.వెంకట్రావు మొదలైన ప్రముఖులు ఇటువంటి ఉద్యమాలలో పాలుపంచుకొన్నారు. వారిలో ఒకరి గురించి ఇక్కడ తెలుసుకుందాం.

B.S. Venkatrao (1896-1953)

Bathula Venkatrao was born in Ghasmandi, Hyderabad. He was popularly known as Rao Saheb. His father, Bathula Sayanna, was a domestic servant of the Europeans. B.S. Venkatrao studied up to ninth class and was well versed in English, Urdu, Persian and Marathi apart from Telugu. He worked as a sculptor in Pune before joining the Public Works Department of the Nizam's Government. He rose to a very high position in the government of the Nizam prior to independence.

Having experienced untouchability and its impact on the suppressed classes, he was determined to eradicate it. The Adi-Dravida Sangham was formed with this objective in 1922 with the assistance of people like M. Govindrajulu and M. Venkataswamy. Its main objective, included abolition of the Devadasi system and bringing unity amongst the dalits. Later, they formed the Adi-Hindu Mahasabha in April 1927. A decade later, after an influential discussion, at Pune, they formed Youth League of Ambedkarites, with the objective of getting educated dalit youth to propagate awareness about the exploitation based on caste. This was later renamed as Hyderabad State Depressed Classes Association.

The leaders of this organization went from place to place and organized meetings among the people to make them aware of caste oppression, the movements taking place in the country for the emancipation of the dalit castes and the need to organize and defend themselves. Some of them also promoted religious reform so that the dalits were freed of the casteist superstitions.

They constructed houses and library in

the Ghasmandi area and named it Audi Nagar. Across the Hyderabad city, they also constructed 18 temples for the dalits. B.S. Venkatrao's contribution to the dalit upliftment in Hyderabad was recognised by Dr Babasaheb Ambedkar who invited him to preside over the Bombay Presidency Mahar Conference in 1936 at Bombay. The conference was attended by 10,000 people and unanimously resolved to support the movement initiated by Dr.B.R. Ambedkar.

On 1 April 1947, the Hyderabad Assembly debated on the resolution moved by Palayam Pillai, recommending to the President-in-Council for a grant of twenty lakh rupees for the uplift of the suppressed classes of the State. Shri Venkatrao moved an amendment to the resolution raising the grant to one crore rupees. The House agreed to make a recommendation to the Prime Minister for the grant of one crore to the fund. Accordingly, the Nizam constituted the depressed classes welfare fund and sanctioned one crore rupees for the same. The Nizam honored him by awarding the title of Khusru-E-Deccan.

He was elected to the Rajya Sabha by the State Legislative Assembly after 1952.

Equality after Independence

When India became a free nation in 1947, our leaders too were concerned about the different kinds of inequalities that existed. The people who wrote the Constitution of India, a document that laid out the rules by which the nation would function, were aware of the ways in which discrimination had been practised in our society and how people had struggled against this. Many leaders of these struggles, such as Dr. Ambedkar, had also fought for the rights of the dalits.

బి.యస్.వెంకట్రావు (1896-1953)

రావు సాహెబ్ గా పిలువబడే బాతుల వెంకట్రావు హైదరాబాద్ లోని ఘాస్ మండి అనే ప్రాంతంలో జన్మించాడు. ఆయన తండ్రి బాతుల సాయన్న యూరోపియన్ల వద్ద ఇంటిపని చేసేవాడు. తొమ్మిదవ తరగతి వరకు చదివిన బి.యస్.వెంకట్రావు తెలుగుతో పాటు ఆంగ్లం, ఉర్దూ, పర్షియన్ మరియు మరాఠీ భాషల యందు పండితుడు. నిజాం ప్రభుత్వంలో ప్రజాపనుల శాఖలో చేరకముందు ఆయన పూనాలో శిల్పిగా పనిచేశాడు. స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం నిజాం ప్రభుత్వంలో అత్యున్నత స్థానాలను అధిరోపించాడు.

అణగారిన వర్గాలపై అంటరానితనం యొక్క ప్రభావం తెలిసి ఉన్నందున అంటరానితనాన్ని రూపు మాపడానికి ఆయన నిర్ణయించుకున్నాడు. ఈ లక్ష్య సాధన కొరకు ఆయన యం.గోవిందరాజులు మరియు యం.వెంకటస్వామి సహకారంతో 1922లో ఆదిద్రావిడ సంఘాన్ని స్థాపించారు. దేవదాసి విధానాన్ని రూపుమాపడం, దళితులలో ఐక్యత తీసుకురావడం ఈ సంస్థ యొక్క ప్రధాన లక్ష్యాలు. తరువాత ఏప్రిల్ 1927లో ఆదిహిందు మహాసభను స్థాపించాడు. ఒక దశాబ్దం తరువాత పూనాలో జరిగిన ప్రభావవంతమైన చర్చల అనంతరం కులవివక్షతపై దళిత యువతను చైతన్యవంతులను చేసే ఉద్దేశ్యంతో అంబేద్కర్ వాడుల యువజన సంఘం (Youth league of Ambedkarites) అనే సంస్థను స్థాపించాడు. తరువాత కాలంలో అది హైదరాబాద్ రాష్ట్ర అణగారిన వర్గాల సంఘంగా (Hyderabad State depressed classes association) మారింది.

ఈ సంఘ నాయకులు వివిధ ప్రాంతాలలో పర్యటిస్తూ చిన్న చిన్న సమావేశాలను ఏర్పాటు చేస్తూ కులపరమైన అణిచివేత, ఇతర ప్రాంతాలలో జరుగుతున్న కుల విముక్తి ఉద్యమాలు, దళిత రక్షణ కొరకు ఐక్యత మొదలగు విషయాలపై దళితులలో చైతన్యం తీసుకురావడానికి ప్రయత్నం చేశాడు. వారిలో కొందరు

దళితులలో మూఢనమ్మకాలను పారద్రోలడానికి మతపరమైన సంస్కరణలను ప్రచారం చేశారు.

వారు ఘాస్ మండి ప్రాంతంలో ఇళ్ళు మరియు గ్రంథాలయం నిర్మించి ఆ ప్రాంతానికి “ఆదినగర్” అని పేరు పెట్టాడు. హైదరాబాద్ పట్టణంలో దళితుల కొరకు 18 దేవాలయాలను నిర్మించాడు. బి.యస్.వెంకట్రావు దళితులకు చేస్తున్న సేవను గుర్తించిన డా॥ బాబా సాహెబ్ అంబేద్కర్ 1936లో జరిగిన బొంబాయి (ప్రెసిడెన్సీ మెహార్ సమావేశానికి ఆయనను ఆహ్వానించాడు. ఈ సమావేశంలో డా॥ బి.ఆర్.అంబేద్కర్ ప్రతిపాదనలను సమావేశానికి హాజరైన వదివేల మంది ప్రజలు ఏకగ్రీవంగా ఆమోదించారు.

ఏప్రిల్ 1, 1947న హైదరాబాద్ అసెంబ్లీలో పాలయంపిళ్లై ప్రవేశపెట్టిన తీర్మానం పై చర్చ జరిగిన తరువాత అణగారిన వర్గాల అభ్యున్నత కొరకు 20 లక్షల రూపాయలు మంజూరు చేయాలని మండలి అధ్యక్షునికి విన్నవిస్తూ తీర్మానించాడు. కాని వెంకట్రావు ప్రతిపాదించిన సవరణల ఫలితంగా ప్రధానమంత్రిని కోటి రూపాయల నిధి మంజూరు చేయవలసిందిగా కోరాడు. దానికి అనుగుణంగా నిజాం రాజు అణగారిన వర్గాల సంక్షేమ నిధి క్రింద కోటి రూపాయలు మంజూరు చేశాడు. నిజాం రాజు “ఖుర్సు-ఇ-దక్కన్” అనే బిరుదుతో ఆయనను గౌరవించాడు.

1952 సం॥లో బి.యస్.వెంకట్రావు రాష్ట్ర శాసన సభ ద్వారా రాజ్యసభ సభ్యులుగా ఎన్నికయ్యాడు.

స్వాతంత్ర్యం తర్వాత సమానత్వం

1947లో భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందినపుడు మన దేశంలో గల అనేక రకాల అసమానతల గురించి నాయకులు ఆలోచించారు. దేశాన్ని పాలించడానికి గల నియమాలు తెలిపే భారత రాజ్యాంగాన్ని రాసిన వారందరూ నాటి సమాజంలో ఆచరణలో ఉన్న వివక్షను, దానికి వ్యతిరేకంగా జరిగిన పోరాటాలను గురించి తెలిసినవారే. డాక్టర్ అంబేద్కర్ వంటి నాయకులు దళితుల హక్కుల కోసం పోరాటాలు చేశారు.

So, these leaders set out a vision and goals in the Constitution to ensure that all the people of India were considered equal. This equality of all persons is seen as a key value that unites us all as Indians. Everyone has equal rights and opportunities. Untouchability is seen as a crime and has been legally abolished by the law. People are free to choose the kind of work they wish to do. Government jobs are open to all. In addition, the Constitution also placed responsibility on the government to take specific steps to realise this right to equality for poor and other such marginal communities.

The two ways in which the government has tried to implement the equality that is guaranteed in the Constitution is through laws and through government programmes or schemes to help the disadvantaged communities. There are several laws in India that protect every person's right to be treated equally. In addition to laws, the government has also set up several schemes to improve the lives of communities and individuals who have been treated unequally for several centuries. These schemes help to ensure greater opportunities for them.

One of the steps taken by the government includes the mid-day meal scheme. This refers to the programme introduced in all government elementary schools to provide wholesome cooked lunch to all the children. Tamil Nadu was the first state in India to introduce this scheme, and in 2001, the Supreme Court asked all the state governments to begin this programme in their schools within six months. This programme has many positive effects. These include the fact that more poor children have begun attending school. Teachers reported that earlier children

would often go home for lunch and then not return to school. But now with the midday meal being provided in school, their attendance has improved. Their mothers, whose work was interrupted to feed their children at home during the day, now no longer need to do so. This programme has also helped reduce caste prejudices because both lower and upper caste children in the school eat this meal together. In Telangana, in almost all the rural schools, mid-day meal is prepared by the members of women self help groups, who are invariably from deprived classes, and in quite a few places, dalit women have been employed to cook the meal. The mid-day meal programme also helps to reduce the hunger of poor students who often come to school and cannot concentrate on studies because their stomachs are empty.

- Can you list three benefits of the mid-day meal programme?
- How do you think this programme might help promote greater equality?

While government programmes play an important role in increasing equality of opportunity, there is much that needs to be done. While the mid-day meal programme has helped increase the enrolment and attendance of poor children in school, there continues to be a big difference in our country between schools attended by the rich and schools attended by the poor. Even today, there are several schools in the country in which dalit children like Omprakash Valmiki, are discriminated against and treated unequally. These children are forced into unequal situations in which their dignity is not respected. This is because people refuse to think of them as equal even though the law requires it.

వీరంతా భారతీయులందరినీ సమానంగా చూడటానికి రాజ్యాంగంలో లక్ష్యాలు పొందుపరచారు. ఈ సమానత్వ భావన భారతీయులందరినీ కలిపి ఉంచుతుంది. ప్రతి ఒక్కరు సమాన హక్కులను, అవకాశాలను కలిగి ఉండాలి. అంటరానితనం ఒక నేరం. కాబట్టి దీనిని చట్టబద్ధంగా రద్దు చేశారు. ప్రజలు తమకు ఇష్టమైన పనిని చేయడానికి స్వేచ్ఛ కల్పించారు. ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలు వివక్ష లేకుండా అందరూ పొందుతున్నారు. దీనితో పాటు భారతరాజ్యాంగం పేద, బలహీన వర్గాల ప్రజలందరికీ సమానత్వపు హక్కు సాధించడానికి ప్రత్యేక చర్యలు తీసుకొనే బాధ్యతను ప్రభుత్వంపై ఉంచింది.

సమానత్వం సాధించడానికి ప్రభుత్వం రెండు విధాలుగా ప్రయత్నం చేస్తుంది. ఒకటి చట్టాలు చేసి అమలుపరచడం, రెండవది ప్రభుత్వ పథకాల ద్వారా అణగారిన వర్గాల వారి అభ్యున్నతికి కృషి చేయడం. సమానత్వం కోసం ప్రభుత్వం అనేక చట్టాలు చేసి, ప్రతి ఒక్కరి హక్కులను కాపాడే ప్రయత్నం చేస్తుంది. చట్టాలతో పాటు ప్రభుత్వం అనేక పథకాల ద్వారా అనేక శతాబ్దాలుగా అసమానతకు గురవుతున్న అనేక మంది అభివృద్ధి కోసం ప్రయత్నిస్తోంది. చాలా మందికి గతంలో లేని గొప్ప అవకాశాలను ఈ పథకాలు కల్పిస్తున్నాయి.

ప్రభుత్వం తీసుకున్న చర్యల్లో మధ్యాహ్న భోజన పథకం ఒకటి. ఈ పథకం కింద అన్ని ప్రభుత్వ పాఠశాలల్లో విద్యార్థులకు మధ్యాహ్నభోజనం పెడతారు. ఈ పథకం భారతదేశంలో మొదటగా తమిళనాడు రాష్ట్రంలో ప్రారంభించారు. 2001 సంవత్సరంలో సుప్రీం కోర్టు అన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఈ పథకాన్ని ఆరు నెలల్లోగా ప్రారంభించాలని ఆదేశించింది. ఈ పథకం అనేక సానుకూల ఫలితాలనిచ్చింది. ఎక్కువ మంది పేద పిల్లలు పాఠశాలల్లో చేరడం, ప్రతి రోజు పాఠశాలకు రావడం ప్రారంభమయింది. గతంలో భోజనానికి విద్యార్థులు

ఇంటికి వెళ్లి మధ్యాహ్నం పాఠశాలకు వచ్చే వారు కాదని, ప్రస్తుతం ఈ పథకం వల్ల విద్యార్థుల హాజరు పెరిగిందని ఉపాధ్యాయులంటున్నారు. విద్యార్థులు భోజనానికి ఇంటికి వెళ్ళినప్పుడు వారి తల్లులు, వారి వారి పనులు ఆపి పిల్లలకు భోజనం పెట్టాల్సి వచ్చేది. కాని ప్రస్తుతం ఆ అవసరం లేదు. ఎగువ, దిగువ కులాల పిల్లలు పాఠశాలలో కలిసి భోజనం చేయడం వల్ల కుల దురభిమానం తగ్గింది. తెలంగాణలోని దాదాపు అన్ని గ్రామీణ పాఠశాలల్లో మధ్యాహ్న భోజనాన్ని మహిళా స్వయం సహాయక బృందాల వారే తయారు చేస్తున్నారు. వారిలో చాలా వరకు అణగారిన వర్గాలు, కొన్ని చోట్ల దళిత మహిళలు వంట చేస్తున్నారు. ఈ పథకం ఖాళీ కడుపుతో బడికి వచ్చి, చదువుపై ఏకాగ్రత నిలువలేని పేద విద్యార్థుల ఆకలిని తీరుస్తుంది.

ఈ పథకం వల్ల కలిగే ప్రయోజనాలేమిటి?
ఈ పథకం సమానత్వాన్ని ఎలా సాధిస్తుందని భావిస్తున్నారు?

ప్రభుత్వ పథకాలు సమానత్వ అవకాశాలను పెంచడంలో కీలకపాత్ర పోషిస్తున్నా ఇంకా చేయాల్సింది చాలాఉంది. మధ్యాహ్న భోజన పథకం వల్ల పేద విద్యార్థుల నమోదు, హాజరు పెరిగినప్పటికీ, ధనవంతుల పిల్లలు చదువుకునే పాఠశాలలకు, పేద పిల్లలు చదువుకునే పాఠశాలలకు మధ్య చాలా వ్యత్యాసం కనిపిస్తుంది. ఓం ప్రకాశ్ వాల్మీకి వంటి పిల్లలు ఇంకా నేటికీ అనేక పాఠశాలల్లో వివక్షకు గురౌతూనే ఉన్నారు. ప్రజలు వివక్ష గురించి ఇంకా ఆలోచించాల్సి ఉంది.

One of the main reasons for this is that attitudes change very slowly. Even though people are aware that discrimination is against the law, they continue to treat people unequally on the basis of their caste, religion, disability, economic status and sex. It is only when people begin to believe that no one is inferior, and that every person deserves to be treated with dignity, the present attitudes can change. Establishing equality in a democratic society is a

continuous struggle. Individuals as well as various communities in India should contribute to achieve this.

Keywords :

1. Untouchability
2. Scheme
3. Constitution
4. Autobiography

Improve your learning

1. What is the difference between being punished for a mistake and being discriminated against? Was the child Ambedkar being punished or discriminated against?
2. Though there are many castes in the society, on what occasions do you find equality among them?
3. Our Constitution abolished the practice of untouchability and declared it a crime. Do you think it has been fully abolished in practice?
4. How can your school help in ending caste based inequalities?
5. Read the paragraphs “The two ways for them” (p.no.170) comment on it.

Project :

1. Find out about a government scheme in your area. What does this scheme do? To whom this scheme intended to benefit.
2. Discuss with your parents or grandparents about how caste system functioned earlier to find out what has changed and what has not. Prepare a report and present it in the class.

దీనికి ప్రధాన కారణం మన వైఖరి. అయితే వైఖరుల్లో మార్పులు చాలా నిదానంగా వస్తాయి. వివక్ష చట్ట వ్యతిరేకమని తెలిసినా, ప్రజలు కులం, మతం, వైకల్యం, ఆర్థికస్థితి, లింగవివక్ష ఆధారంగా అసమానతలను కొనసాగిస్తున్నారు. ప్రజలు ఆత్మస్యానతా భావం లేకుండా ప్రతి ఒక్కరిని గౌరవ మర్యాదలతో చూడటం అనేది వస్తే వైఖరి మారుతుంది. ప్రజాస్వామ్య సమాజంలో సమానత్వాన్ని సాధించడం ఒక నిరంతర పోరాటం. వ్యక్తిగతంగా, సామాజికంగా ప్రతి ఒక్కరు తమ వంతు కృషి చేస్తే

సమానత్వాన్ని సాధించడం సాధ్యమవుతుంది.

కీలకపదాలు:

- 1) అస్పృశ్యత
- 2) పథకాలు
- 3) రాజ్యాంగం
- 4) జీవితచరిత్ర

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

- 1) ఒక పొరపాటు చేసినందుకు గాను శిక్షించడానికి, వివక్షతో చూడటానికి మధ్యగల తేడా ఏమిటి? అంబేద్కర్ బాల్యంలో శిక్షించబడినాడా? లేదా వివక్షకు గురయ్యాడా?
- 2) మన సమాజంలో ఎన్నో కులాలు ఉన్నప్పటికీ, వారిలో సమానత్వం ఎప్పుడు కనబడుతుంది.
- 3) మన రాజ్యాంగం అంటరానితనాన్ని నిర్మూలించి, దీనిని ఒక నేరంగా ప్రకటించింది. ఇది ఆచరణలో పూర్తిగా నిర్మూలించబడిందని మీరు భావిస్తున్నారా?
- 4) కులపరమైన అసమానతలు తొలగించడానికి పాఠశాల ఎలా దోహదపడుతుంది?
- 5) సమానత్వం సాధించడానికి కల్పిస్తున్నాయి (పేజీ నెం.170 లోని) పేరాను చదివి వ్యాఖ్యానించండి.

ప్రాజెక్టు పనులు

1. మీ ప్రాంతంలోని ఒక ప్రభుత్వ పథకాన్ని గురించి తెలపండి. ఆ పథకం ఎందు కొరకు? అది ఎవరి ప్రయోజనానికి ఉద్దేశించింది?
2. మీ తల్లిదండ్రులతో మాట్లాడి వారి బాల్యంలో కుల వ్యవస్థ ఎలా ఉండేదో, క్రమంగా ఏయే మార్పులు చోటుచేసుకున్నాయో, ఏవి కొనసాగుతున్నాయో తెలుసుకొని తరగతి గదిలో చర్చించండి. ఒక నివేదిక తయారుచేసి ప్రదర్శించండి.

Livelihood and Struggles of Urban Workers

In Chapter 9, we read about workers in a paper mill. Most paper mill workers were like Anand – they get high wages, bonus (share of profit of the company), Provident Fund (savings for future) and other allowances. They also get healthcare and housing facilities. Such workers constitute only a small section of all the workers in India. We also learnt about other kinds of workers in the same paper mill - Umar and Pushpa, who get low wages and do not get any other allowances or facilities required for a decent living. Most workers in India are like Umar and Pushpa. In this chapter, we will learn about why and how workers negotiate with their employers for a decent life through their organisations and laws. We will also learn about an organisation working for those who work on their own.

We have learnt that government makes laws in the interest of the people. Laws are also made to protect the welfare of workers employed in fields, factories, private and government offices. Factories which are properly registered with the government are expected to follow these laws and provide better wages and other facilities required for workers. Governments also have Labour Departments, which have the responsibility to ensure that these laws are followed. If the laws are not followed, workers can file cases in courts. At times, factories protect the welfare of only a section of workers who are called the ‘Regular Workers’ or ‘Permanent Workers’ and those known as ‘Casual’ or ‘Contract workers’ are not looked after.

However, there are many factories which do not get properly registered with the government. Let us look at the conditions of workers in such factories closely.

Working as ‘Permanent Workers’ in Factories

Read the following accounts of two factories in Kothur, which is a new industrial town, located about 30 kilometres from Hyderabad in Mahabubnagar district. This was recorded in 2002.

Fibrotex (not a real name), a large scale factory producing fibre glass was setup in 1976. In 2002, out of 570 workers, 140 were permanent workers; 60 workers were employed on casual basis and they were called badli workers, i.e. they replaced permanent workers in case of their absence and about 300 workers were employed daily on contractual basis.

9వ పాఠంలో మనం కాగితం పరిశ్రమలో పనిచేసే కార్మికుల గురించి చదివాం. ఆనంద్ వంటి కార్మికులు ఎక్కువ జీతాలు, బోనస్ (కంపెనీ లాభాల్లో భాగం), భవిష్య నిధి, ఇతర అలవెన్సులు పొందుతున్నారు. ఆరోగ్య పరిరక్షణ, గృహ వసతి వంటి సదుపాయాలు కూడా వారికి ఉన్నాయి. భారతదేశంలోని కార్మికులందరిలో వీరు ఒక చిన్న భాగం మాత్రమే. అదే కాగితం పరిశ్రమలో ఉమర్, పుష్ప వంటి మరొక రకం కార్మికులున్నారు. వీరికి జీతాలు తక్కువ. ఇతర అలవెన్సులు, వసతులు ఉండవు. మన దేశంలో చాలా మంది కార్మికులు ఉమర్, పుష్ప వంటి వారే. కార్మికులు తమ యజమానులతో చర్చలు జరపడం ద్వారా సంఘాలు, చట్టాల ద్వారా తమ సమస్యలను ఎలా పరిష్కరించుకొంటారో ఈ పాఠంలో తెలుసుకుందాం. ఇందులో ఒక సంఘం గురించి కూడా తెలుసుకుందాం.

ప్రజల ఆసక్తులను బట్టి ప్రభుత్వాలు చట్టాలు చేస్తాయని మనం ఇదివరకు తెలుసుకొన్నాం. పొలాల్లో, ఫ్యాక్టరీల్లో ప్రైవేటు, ప్రభుత్వ కార్యాలయాల్లో పనిచేసే కార్మికుల సంక్షేమం కోసం చట్టాలు చేస్తారు. ప్రభుత్వ గుర్తింపు పొందిన పరిశ్రమలు చట్టాలను అమలు చేసి, కార్మికులకు మెరుగైన జీతాలు ఇవ్వాలి. ఈ చట్టాలను అమలు చేసే బాధ్యత కార్మిక శాఖపై ఉంది. చట్టాలను సరిగా అమలు చేయకపోతే కార్మికులు కోర్టుల్లో కేసులు వేస్తారు. పరిశ్రమలు శాశ్వత ఉద్యోగుల సంక్షేమాన్ని మాత్రమే పరిరక్షిస్తూ, దినసరి, కాంట్రాక్టు కార్మికుల సంక్షేమాన్ని పట్టించుకోవడం లేదు.

ప్రభుత్వ అనుమతి పొందని పరిశ్రమలు కూడా అనేకం ఉన్నాయి. అలాంటి కొన్ని పరిశ్రమల్లో కార్మికుల స్థితిగతులు ఎలా ఉన్నాయో చూద్దాం.

శాశ్వత కార్మికులు :

హైదరాబాద్ కు 30 కి.మీ.ల దూరంలో రంగారెడ్డి జిల్లాలో కొత్తూరు పట్టణంలో (నూతన పారిశ్రామిక పట్టణం) ప్రారంభమైన రెండు ఫ్యాక్టరీల గురించి 2002లో నమోదు కాబడిన కింది ఇచ్చిన సమాచారాన్ని చదవండి.

ఫైబ్రోటెక్స్ (Fibrotex) ఈ పేరు వాస్తవమైనది కాదు. 1976 సంవత్సరంలో ప్రారంభమైన ఒక భారీపరిశ్రమ. (పేరు వాస్తవమైనది కాదు.) ఇక్కడ ఫైబర్ గ్లాస్ తయారుచేస్తారు. 2002లో ఈ ఫ్యాక్టరీలో మొత్తం 570 మంది కార్మికులు ఉండగా అందులో 140 మంది శాశ్వత కార్మికులు కాగా 60 మంది దినసరి కార్మికులు. వీరిని బదిలీ కార్మికులు అంటారు. అంటే శాశ్వత కార్మికులు పనికి హాజరుకాని సమయంలో వారికి బదులుగా వీరిని పనిలోకి తీసుకొంటారు. మరొక 300 మంది వరకు దినసరి కాంట్రాక్టుపై పనిచేస్తున్నారు.

(A permanent worker cannot be dismissed without a proper procedure and a payment of compensation while other workers can be removed easily.)

This factory has a Trade Union. Initially, it was set up with the encouragement of the company, which wanted a union that would be more agreeable to its policies. Soon, the Union developed into a strong workers' organisation as workers participated in the union actively. It negotiated with the management to fix wages etc.

All workers get wages fixed through agreements with the union and medical facilities through Employees' State Insurance (ESI) and Provident Fund (PF). The Trade Union secured other benefits also – health checkup in big private hospitals, leave in case the workers become sick, safety-wear in the work place, safe drinking water in the factory, educational allowance for workers' children, conveyance allowance and also Leave Travel Allowance (LTA). They also get loans from the company when needed and the company has also provided quarters for them to live in. The company also took interest in training workers who have been working for long in the factory, sending them to foreign countries to improve production quality. The Trade Union also made agreements with factory owners to regularize contract labourers after a definite period of work.

The Trade Union of Fibrotex was quite active in the town as well. This had helped many other small Trade Unions in other factories to grow their bargaining power with their employers.

Trade Union

A Trade Union is an organisation formed by workers to protect their interests. If every single worker has to negotiate with the employer separately, they will not be in a strong position. However, if all of them negotiate together, their position will become stronger. Trade Unions negotiate on the behalf of all workers with government and the employers. They seek to ensure proper wages, other benefits and decent working conditions for their members. Collectively, with their member workers, they secure social security benefits, medical facilities, houses, Provident Fund and pension for working. If any worker is harassed or is in need of help, the Trade Union takes up his or her cause. Unions adopt a variety of measures like negotiations, filing cases in the law courts and even strikes or stoppage of work to pressurise the employers in democratic principles.

The details of workers' salaries (in 2002) in Fibrotex are as follows:

<i>Permanent worker</i>	<i>Rs.4500 - 10,000 per month</i>
<i>Badli workers</i>	<i>Rs.3000 - 4000</i>
<i>Contract / casual labourers</i>	<i>Rs.58 per day for eight hours</i>

(శాశ్వత కార్మికుల్ని సరియైన కారణం లేకుండా, పరిహారం చెల్లించకుండా తొలగించలేరు. కాని ఇతర కార్మికులను సులభంగా తొలగించవచ్చు.)

ఈ ఫ్యాక్టరీలో బలమైన కార్మిక సంఘం ఉంది. కంపెనీ విధానాలకు అనుగుణంగానే పనిచేసేందుకు ఇది కంపెనీ ప్రోత్సాహంతోనే ఏర్పడింది. కార్మికులు సంఘంలో క్రియాశీలకంగా పాల్గొనడం వల్ల త్వరలోనే ఇది బలమైన కార్మిక సంఘంగా అభివృద్ధి చెందింది. ఇది కార్మికులకు వేతనాలు, ఇతర సౌకర్యాలు కల్పించటానికి యాజమాన్యంతో చర్చలు జరుపుతుంది.

ఒప్పందం ప్రకారం కార్మికులందరికీ వేతనాలు, వైద్య సదుపాయాలు Employees State Insurance (ESI ద్వారా), ప్రోవిడెంట్ ఫండ్ వంటి సౌకర్యాలు కల్పిస్తున్నారు. పెద్ద ఆస్పత్రుల్లో వైద్యపరీక్షలు, చికిత్సా సెలవులు, పనిచేసే చోట సురక్షిత చర్యలు చేపట్టడం, రక్షిత మంచినీటి సదుపాయం, కార్మికుల పిల్లల చదువుకోసం అలవెన్సు, రవాణా సదుపాయం, సెలవుల్లో విహారయాత్రా అలవెన్సు (Leave Travel Allowance) వంటి సౌకర్యాలను కార్మిక సంఘాలు సాధించాయి. అవసరమైనప్పుడు ఫ్యాక్టరీ అప్పు ఇస్తుంది. కార్మికులు నివసించడానికి క్వార్టర్లు ఇస్తుంది. ఫ్యాక్టరీలో దీర్ఘకాలంగా పనిచేస్తున్న కార్మికులకు శిక్షణ ఇప్పిస్తుంది. వస్తువుల నాణ్యత పెంచడానికి వారిని విదేశాలకు పంపి శిక్షణ ఇప్పిస్తుంది. ఒక నిర్ణీత కాలం ముగిసిన తర్వాత కాంట్రాక్టు కార్మికుల సర్వీసును క్రమబద్ధీకరించి, వారిని శాశ్వత కార్మికులుగా గుర్తించడానికి కార్మిక సంఘాలు యాజమాన్యంతో ఒప్పందం చేసుకొన్నాయి.

ఫైబ్రోటెక్స్ పరిశ్రమలోని కార్మికసంఘం చాలా క్రియాశీలమైనది. ఈ సంఘం ఎన్నో ఇతర పరిశ్రమల్లోని సంఘాలను మెరుగుపరచటానికి సహాయపడింది.

కార్మిక సంఘం:

కార్మికుల సంక్షేమాన్ని కాపాడడానికి వారితో ఏర్పడిన ఒక వ్యవస్థనే కార్మిక సంఘం అంటారు. కార్మికుడు ఒంటరిగా చర్చించి సాధించలేని సమస్యలను సమిష్టికృషితో సాధించగలడు. ఈ సంఘం ప్రభుత్వం, యాజమాన్యంతో చర్చలు జరుపుతుంది. సంఘాలు తగిన వేతనాలు ఇప్పించటానికి, ఇతర సౌకర్యాలు సమకూర్చటానికి, పనిచేసే చోట అనుకూల వరిస్థితులు కల్పించటానికి ప్రయత్నిస్తాయి. సాంఘిక భద్రత, వైద్యవసతులు, గృహవసతి, ప్రోవిడెంటు ఫండ్, పెన్షన్ వంటి సౌకర్యాలను కల్పించటానికి సభ్యులతో కలిసి పనిచేస్తాయి. యాజమాన్యం కార్మికులను వేధించినా, ఎవరైనా కార్మికులు అవసరాల్లో ఉన్నా వాటిని నెరవేర్చడం ఈ సంఘాల పని. చర్చలు జరపడం, న్యాయస్థానాల్లో కేసులు వేయడం, సమ్మె చేయడం, పనిని నిలిపివేయడం వంటి ప్రజాస్వామ్య పద్ధతులను ఆచరిస్తూ యాజమాన్యంపై ఒత్తిడి తెస్తారు.

ఫైబ్రోటెక్స్ పరిశ్రమలోని కార్మికుల జీతాలు (2002)

శాశ్వత కార్మికులు	నెలకు రూ. 4,500-10,000
బదిలీ కార్మికులు	రూ. 3,000-4,000
కాంట్రాక్టు కార్మికులు (దినసరి కార్మికులు)	రోజుకు రూ. 58.00 (8 గం పనికి)

Most of the benefits are available only to the 140 'Permanent Workers'. About 360 workers, called badlis and contract workers, get low salaries along with PF, ESI.

What is the difference between a permanent worker and a *badli* worker?

Calculate the difference between the monthly salary of a permanent worker and casual labourer.

Invite one or two factory workers who are getting ESI and PF benefits to class and collect more details about how these facilities are made available to her / him and the steps a worker has to follow to get these benefits. You may also invite a parent of any of your classmates also to talk about these things.

KRS Medicines Factory

This company (not a real name) mixes and packs medicines for another big medicine company. It employed about 118 workers of whom about 104 workers were employed as daily casual workers. That is only 14 workers were regular and permanent and were used for the skilled work of mixing the chemicals to prepare the medicine powder. They were paid about Rs. 1500 to Rs 2500 per month and had a security of employment. They also got ESI and PF. The remaining 104 workers who were engaged on a daily basis mainly did the packaging and labelling of the medicine.

About 56 of them were women. These daily workers were engaged by a labour contractor who was told everyday by the manager as to how many workers to engage. These workers mainly came from nearby villages and were usually illiterate. The women workers had to work for about 12 hours a day and were paid just Rs.30 whereas the men were paid Rs.42 for the same work. This is much below the minimum wage fixed by the government for there kind of factories. The managers do not allow the workers to form any Trade Union and threaten that they will close down the factory if any union is formed.

These days, a large number of companies are adopting policies similar to this company, reducing the number of regular workers and replacing them with contract and casual workers.

Why was no Trade Union allowed to form in KRS Medicines Factory?

Why do you think were there more women in the 'contract worker' category rather than in the category of 'permanent workers'?

Is it fair to pay women workers less than men for the same kind of work?

Do you think it would have been different if the workers had been educated and literate?

శాశ్వత కార్మికులైన 140 మంది మాత్రమే ఎక్కువ ప్రయోజనాలు పొందుతున్నారు. బదిలీ కార్మికులు, కాంట్రాక్టు కార్మికులు 360 మంది తక్కువ జీతాలు, భవిష్యనిధి, ఇ.ఎస్.ఐ. వంటి కొన్ని ప్రయోజనాలను మాత్రమే పొందుతున్నారు.

శాశ్వత కార్మికునికి బదిలీ కార్మికునికి మధ్యగల తేడా ఏమిటి?

ఫైబ్రోటెక్స్ ఫ్యాక్టరీలో పనిచేసే ఒక దినసరి కార్మికుడు నెలలో 20 రోజులు పనిచేస్తే, అతనికి వచ్చే వేతనాన్ని లెక్కించి, శాశ్వత కార్మికుడు పొందే నెల వేతనంతో పోల్చండి.

ఇ.ఎస్.ఐ., భవిష్యనిధి వంటి ప్రయోజనాలు పొందుతున్న ఒకరిద్దరు కార్మికులను తరగతికి ఆహ్వానించి వారికిగల ప్రయోజనాలు ఎలా లభించాయో, వాటి వివరాలను, అవి సాధించటానికి వారు అనుసరించిన విధానాలను గురించి సమాచారం సేకరించండి.

ఈ విషయాలకు సంబంధించి మీ తల్లిదండ్రులను కూడా ఆహ్వానించవచ్చు.

కె.ఆర్.ఎస్. మందుల ఫ్యాక్టరీ (షేరు వాస్తవమైనది కాదు):

ఈ ఫ్యాక్టరీ ఒక బహుళజాతి మందుల కంపెనీకి మందులను ప్యాక్ చేసి ఇస్తుంది. ఇందులో పనిచేస్తున్న 118 మంది కార్మికులలో 104 మంది దినసరి కార్మికులే. కేవలం 14 మంది మాత్రమే శాశ్వత కార్మికులు. వీరిని రసాయనాలు కలుపడానికి, మందుపొడి తయారుచేయడం వంటి నైపుణ్యం అవసరమయ్యే పనుల్లో వినియోగిస్తారు. వీరికి నెలకు 1500 నుండి 2500 రూపాయల వరకు చెల్లిస్తారు. వీరికి ఉద్యోగ భద్రత ఉంటుంది. ఇ.ఎస్.ఐ.,

ఆరోగ్య భీమా, ప్రావిడెంట్ ఫండ్ వంటివి వర్తిస్తాయి. మిగతా 104 మంది దినసరి కార్మికులు ప్యాకేజింగ్, లేబులింగ్ పనుల్లో ఉంటారు. ప్రతిరోజూ ఎందరు కార్మికులు అవసరమో అంత మందిని కాంట్రాక్టు పద్ధతిలో లేబర్ కాంట్రాక్టర్ తీసికొనివస్తాడు. 104 మందిలో 56 మంది స్త్రీలు. వీరంతా చుట్టు ప్రక్కల గ్రామాలనుండి వస్తారు. వీరు నిరక్షరాస్యులు. మహిళా కార్మికులు 12 గంటలు పనిచేస్తారు. రోజుకు రూ.30 చెల్లిస్తారు. పురుషులు అంతే సమయం పనిచేసినా వారికి రూ.42 చెల్లిస్తారు. ఇటువంటి ఫ్యాక్టరీలకు ప్రభుత్వం నిర్ణయించిన వేతనాల ప్రకారం ఇది చాలా తక్కువ. యాజమాన్యాలు కార్మికులను సంఘాలు ఏర్పాటు చేసుకోనివ్వవు. ఏదైనా సంఘం ఏర్పాటు చేస్తే ఫ్యాక్టరీని మూసేస్తామని బెదిరిస్తారు.

ఈ రోజుల్లో అనేక కంపెనీలు ఇటువంటి విధానాలనే అవలంబిస్తూ శాశ్వత కార్మికుల సంఖ్యను తగ్గిస్తూ కాంట్రాక్టు కార్మికులు, దినసరి కార్మికుల సంఖ్యను పెంచుతున్నాయి.

కె.ఆర్.ఎస్. మందుల ఫ్యాక్టరీలో కార్మిక సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేయటానికి ఎందుకు అనుమతించలేదు?

శాశ్వత ఉద్యోగుల్లో కంటే కాంట్రాక్టు కార్మికుల్లోనే ఎక్కువ మంది స్త్రీలు ఎందుకు ఉన్నారని భావిస్తున్నారు?

పురుషులతో సమానంగా పనిచేసిన మహిళలకు తక్కువ వేతనం చెల్లించడం సరియైనదే అని మీరు భావిస్తున్నారా?

కార్మికులు విద్యావంతులైతే పరిస్థితులు భిన్నంగా ఉంటాయని అనుకుంటున్నారా?

Working on Construction Sites and Brick Kilns

Bindhani, her husband and ten year old daughter work in a brick kiln in a village in Ranga Reddy district. She comes from a village in Odisha where they have a small plot of land. They had taken a loan of Rs. 20,000 and could not repay it. They were at the verge of selling their land when a contractor who was recruiting workers for brick kilns in Telangana approached them. He offered them

Fig 19.1 Construction Labour

an advance of Rs.10,000 so that they could repay a part of their debt. They would have to work for six months in a brick kiln and they would also be paid additional wages and provided with a hut to live in. The work would start in December and end in June when they could return to work on their land. That is how Bindhani and her family came to work in the kiln. They are not alone. About two lakh such workers from Odisha come to Telangana to work in brick kilns. It is also common to see thousands of worker families from Telangana go to other states like Karnataka and Maharashtra to work in kilns of those states.

Bindhani wakes up around four o'clock in the morning to prepare some kanji. Her husband is still sleeping as he worked till 2 o'clock in the morning. She wakes her daughter up and both of them get ready to work. They have to fetch water and mix sand and clay and prepare the clay for making bricks. They begin work around 5 AM in the morning and work non-stop till about 9 o'clock when they take a break for tea. By then, her husband too joins

them and he puts the clay in moulds. Once the clay has been shaped into bricks, the daughter smoothens them and marks the seal of the company on the bricks. These are then allowed to dry, then loaded on bullock carts and taken to kilns for baking. The work goes on continuously till about 2 o'clock in the night. Bindhani and her husband work for nearly 14 to 16 hours. They don't want to stop work because they are paid according to the number of bricks they make. They are paid about Rs 108 per every thousand bricks they make. They normally manage to make about 1000 bricks a day. If they fall ill, they will not be able to earn anything. In this way, they work day and night for nearly six months – on some days they just can't work as they grow too tired or ill. They usually eat broken rice and dal and on some days some vegetable. At the end of the six month, they often just manage to clear the advance they got and actually have to go back empty handed. Sometimes, they manage to take home about four or five thousand rupees.

నిర్మాణరంగం -

ఇటుకబట్టీలు:

బిందాని, ఆమె భర్త, పది సంవత్సరాల కూతురు రంగారెడ్డి జిల్లాలోని ఒక గ్రామంలో ఇటుక బట్టీవద్ద పనిచేస్తారు. ఆమె కుటుంబంతో సహా ఒడిషా నుండి వచ్చి పనిచేస్తోంది. ఒడిషాలో ఆమెకు కొంత భూమి ఉంది. అక్కడ ఆమె రు. 20,000 అప్పు తీసుకొంది.

ఆ అప్పు తీర్చడానికి ఆ భూమిని అమ్మివేయాలనుకొంది. ఆ సమయంలో తెలంగాణకు చెందిన ఇటుక బట్టీలలో కార్మికులకు పనులు కల్పించే ఒక సర్కార్ వారిని కలిశాడు. రు. 10,000 అడ్వాన్సుగా ఇస్తానన్నాడు. దానితో కొంత అప్పు చెల్లించవచ్చు. కానివారు ఇటుకబట్టీ వద్ద 6 నెలలు పనిచేయాలి. దానికిగాను కొంత అదనపు డబ్బు చెల్లిస్తారు. ఒక గుడిసె ఇస్తారు. దానిలో నివసించవచ్చు. డిసెంబరు నుండి జూన్ వరకు పని ఉంటుంది. తర్వాత వారి ప్రాంతానికి వెళ్లిపోవచ్చు. ఈ విధంగా బిందాని కుటుంబం తెలంగాణకు వచ్చింది. తెలంగాణలోని ఇటుక బట్టీలలో ఒడిషా నుండి ఇలాంటివారు రెండు లక్షల మంది వరకు వచ్చి పనిచేస్తున్నారు. అలాగే వేలాది కుటుంబాలు తెలంగాణ నుండి తమిళనాడు, మహారాష్ట్ర వంటి రాష్ట్రాలకు ఇటుక బట్టీల్లో పనిచేయడానికి వెళుతున్నారు.

బిందాని ఉదయం నాలుగు గంటలకే నిద్రలేచి వంటచేస్తుంది. రాత్రి 2 గంటల వరకు పనిచేసిన ఆమె భర్త ఇంకా నిద్రలోనే ఉంటాడు. బిందాని కూతుర్ని నిద్రలేపి ఇద్దరూ పనికి సిద్ధమౌతారు. వారు నీళ్లు తెచ్చి, ఇసుక, మట్టిని కలపవలసి ఉంటుంది. దీనితోనే ఇటుకలు

చిత్రం 19.1 నిర్మాణరంగ కార్మికులు

తయారుచేస్తారు. వారు ఉదయం 5 గంటల నుంచి 9 గంటల వరకు పనిచేస్తారు. తర్వాత టీ విరామం ఉంటుంది. ఆమె భర్త అప్పుడువచ్చి తనతో కలిసి పనిచేస్తాడు. మెత్తగా కలిపిన మట్టిని మూసల్లో (Mould) వేసి ఇటుకలు తయారుచేస్తారు. ఆ ఇటుకలను వారి కూతురు శుభ్రంచేసి వాటిపై ఆ కంపెనీ సీలు వేస్తుంది. తర్వాత ఎండబెట్టి ఎడ్లబండ ద్వారా బట్టీకి పంపించి కాల్చుతారు. ఈ పని రాత్రి 2 గంటల వరకు కొనసాగుతుంది. బిందాని, ఆమె భర్త 14 నుండి 16 గంటలు పనిచేస్తారు. తయారైన ఇటుకల సంఖ్యనుబట్టి వారికి వేతనం ఇస్తున్నందున పని ఆపకుండా చేస్తారు. ప్రతి 1000 ఇటుకలకు వారికి రు. 108 చెల్లిస్తారు. అనారోగ్యానికి గురై పనికి రాకపోతే వారికి వేతనం ఉండదు. 6 నెలలపాటు రాత్రి, పగలు పనిచేస్తారు. బాగా అలసిపోయినప్పుడు, ఆరోగ్యం సహకరించనప్పుడు పనిచేయరు. వారు దాదాపుగా నూకలు, పప్పుతోపాటు అప్పుడప్పుడు కూరగాయలు తింటారు. 6 నెలలు పూర్తికాగానే తీసికొన్న అడ్వాన్సుకుగాను లెక్కచూసుకొని కొన్ని సందర్భాల్లో ఖాళీ చేతులతో వెళ్లిపోయేవారు. కొన్ని సార్లు నాలుగు, అయిదు వేల రూపాయలు తీసికెళ్లేవారు.

Can you calculate how many days will it take them to clear the advance of Rs 10,000 they got from the *sardar* (Contractor)?

What is the average wage for one person per day in this work?

Why are there no Trade Unions in brick kilns?

Do you think that the government should help workers to form Trade Union among brick kiln workers?

In what way can the government help brick kiln workers to improve their working conditions?

Fig 19.2 Cotton Pickers

What kind of machines, tools and sources of power are used in brick production?

What kinds of skills are needed for this job? How are they acquired?

Why do you think are they made to work in distant states?

Such is the story of lakhs of brick makers and other labourers who engage in different activities all over the world. They are given advance by a contractor; they are taken to far off states whose languages they do not know; they work day and night for five to six months with their family and children and earn just enough to clear the advance they had taken. In some cases, even when people are too tired to work, they are forced by the contractor to work. They live like bonded slaves. Whenever these workers bring their plight to the government, government officials intervene and 'free' these 'bonded labourers' from brick kilns and contractors and send them home. Since they have no other employment opportunity at home, they are again forced to take advances from the contractor and come back to the kilns again. There are no Trade Unions that fight for their rights as they are migrant workers spread out in a number of sites.

Ensuring Workers' Rights - A Global Concern

Ever since the Industrial Revolution about which you had studied in Chapter 8, workers all over the world have been fighting for a dignified life and a just share of their produce. They have fought for several kinds of securities and rights:

1. **Right to productive and safe employment:** so that every worker can work according to his or her skill and capacity and work under safe conditions without endangering their health.
2. **Right to leisure and rest:** so that they have time to rest from their tiring work and also have time to attend to other cultural and social interests.
3. **Right to employment security:** so that every worker knows that he/she has an employment which will ensure her/him a livelihood and will not be

నర్దారు వద్ద తీసికొన్న
రు.10,000 చెల్లించడానికి
వారికి ఎన్ని రోజుల
సమయంపడుతుందో లెక్కించి
చెప్పండి.

బిందాని కుటుంబంలో
ఒక్కొక్కరికి సగటున ఒక రోజు
ఎంత లభిస్తుంది?

ఇటుక బట్టిల్లో కార్మిక సంఘాలు
ఎందుకు లేవు?

ఇటుక బట్టిల్లో పనిచేసే కార్మికులు సంఘాలు
ఏర్పాటుచేసుకోవడానికి ప్రభుత్వం
సహకరించాలని మీరు అనుకుంటున్నారు?

ఇటుక బట్టిల్లో పనిచేసే కార్మికుల స్థితిగతులు
మెరుగుపరచడానికి ప్రభుత్వం ఎటువంటి
సహాయక చర్యలు చేపట్టాలి?

చిత్రం-19.2 పత్తి ఏరుతున్న మహిళా కార్మికులు

ఇటుకల తయారీలో ఎటువంటి యంత్రాలు,
సాధనాలు, వనరులు ఉపయోగిస్తారు?

ఈ పనికి ఎటువంటి నైపుణ్యం అవసరం? ఆ
నైపుణ్యాలు ఎలా పొందుతారు?

వారు ఎందువల్ల దూరప్రాంతాల్లో, ఇతర రాష్ట్రాల్లో
పనిచేయవలసి వస్తోంది?

ప్రపంచ వ్యాప్తంగా కార్మికుల హక్కులు :

మీరు 8వ అధ్యాయంలో చదివినట్లు పారిశ్రామిక
విప్లవ కాలం నుంచి కార్మికులు హుందాగా జీవించడానికి,
పారిశ్రామిక ఉత్పత్తిలో వారి వాటా పొందడానికి
ఉద్యమిస్తున్నారు. వారు అనేక రకాల రక్షణలు, హక్కుల
కోసం పోరాడారు.

వాటిలో కొన్ని....

1. ఉత్పాదక, సురక్షిత ఉపాధి హక్కు : ఈ హక్కువల్ల
కార్మికులు వారి నైపుణ్యం, సామర్థ్యాన్ని అనుసరించి
ఆరోగ్యానికి ఎలాంటి ప్రమాదంలేని పరిస్థితులలో
పనిచేస్తారు.

2. విశ్రాంతి తీసుకొనే హక్కు : దీనివల్ల కార్మికులు
పని ఎక్కువై అలసిపోతే, విశ్రాంతి తీసుకోవడానికి,
సాంస్కృతిక, ఆసక్తిగల సాంఘిక కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనడానికి
సమయం ఉండటం.

3. ఉద్యోగభద్రత హక్కు : ఈ హక్కు ద్వారా కార్మికులు
తమకు ఉపాధి ఉందని, దానితోనే తమ జీవితం

దేశవ్యాప్తంగా లక్షలాది మంది ఇటుక తయారీ
మరియు ఇతర వృత్తులలో పనిచేస్తున్న కార్మికుల స్థితి ఇలాగే
ఉంది. కాంట్రాక్టర్లు అడ్వాన్సు ఇవ్వడం, కార్మికులను దూర
ప్రాంతాలకు తీసుకొనివెళ్లడం, భాష తెలియని చోటికి వెళ్లడం,
రాత్రి పగలు కష్టపడటం, భార్యాపిల్లలతో వెళ్లి నెలల తరబడి
పనిచేయడం జరుగుతూనే ఉంది. చాలా వరకు పిల్లలు
చదువుకోవడంలేదు. కొందరు కట్టుబానిసలుగా జీవిస్తున్నారు.
కొన్ని సమయాల్లో ప్రభుత్వం జోక్యం చేసికొని వారిని
విడుదలచేస్తుంది. ఈ కట్టుబానిసలను ఇంటికి చేరుస్తుంది.
ఇంటివద్ద మరొక అవకాశం లేకపోవడం వల్ల వేరొక బట్టికి
వెళ్లకతప్పడంలేదు. వారికోసం పోరాటం చేసే కార్మిక
సంఘాలు లేవు. వారు వలసలుగా అనేక ప్రాంతాల్లో విస్తరించి
ఉరడంవల్ల సంఘాలు దృష్టిపెట్టడంలేదు.

arbitrarily thrown out of work. If it is inevitable for a company to remove a worker, he or she should be paid adequate compensation for the loss of work.

4. **Income security:** so that every worker has adequate and regular income to take care of the needs of their families and savings for living a dignified life in their old age.
5. **Work security:** so that when they fall ill or meet with an accident, they can get proper care and get paid for the period of illness.
6. **Skill improvement:** so that they can improve their skills and capabilities while at work.
7. **Collective voice:** so that they can form unions to express their problems and needs without fear and negotiate with the employers as a group rather than as individuals.

Over the last two hundred years, workers all over the world have fought to get these

rights recognized, even though they may not be implemented in all places. In most countries, the governments have agreed that these are basic needs of workers and made laws that ensure workers these rights.

Read the previous sections again and colour the whole box (in the next page) against rights and benefits available to workers. If only a part of workers are covered, shade a part of the box depending on the proportion of coverage. Cross mark the box if no right/ benefit is available.

Fig 19.3 Knife Sharpeners

S.No	Rights	Fibrotex	KRS Medicine Factory	Brick Kilns
1.	Right to Productive and Safe Employment			
2.	Right to Leisure and Rest			
3.	Right to Employment Security			
4.	Income Security			
5.	Work Security			
6.	Skill improvement			
7.	Right to Collective Voice			

గడుస్తోందనీ, కావాలని తమను ఉద్యోగం నుండి ఎవరూ తొలగించరనీ తెలుసుకొంటారు. ఒక కంపెనీ ఒక కార్మికుడిని తప్పనిసరిగా తొలగించాలని భావిస్తే, అతనికి/ఆమెకు తగిన నష్టపరిహారం చెల్లిస్తుంది.

4. ఆదాయ భద్రత : కార్మికులు తమ కుటుంబాల అవసరాలు తీర్చుకోవడానికి, వృద్ధాప్యంలో హుందాగా జీవించడానికిగాను పొదుపు చేసుకోవడానికి సరిపడినంత నెలసరి వేతనం పొందుతారు.

5. పని భద్రత : ఆరోగ్యం సరిగా లేనప్పుడు, ప్రమాదానికి గురైనప్పుడు తగిన వైద్య సహాయం పొందడంతోబాటు ఆ అనారోగ్య కాలానికి కూడా వేతనం చెల్లిస్తారు.

6. నైపుణ్యం మెరుగుపరచుకోవటం : కార్మికులు పనిచేస్తూ తాము చేసే పనిలో నైపుణ్యం సాధిస్తారు. సామర్థ్యం పెంచుకొంటారు.

7. సామూహిక వ్యక్తికరణ : కార్మికులు సంఘాలను ఏర్పరచుకొని వారి సమస్యలను, అవసరాలను వ్యక్తిగతంగా తెలియజేయడం కంటే సామూహికంగా చెప్పడంవల్ల యాజమాన్యంతో భయంలేకుండా చర్చిస్తారు.

గత రెండువందల సంవత్సరాలుగా ప్రపంచంలో కార్మికులందరూ పోరాడి ఈ హక్కులకు గుర్తింపు తెచ్చినా అనేక ప్రాంతాల్లో అవి అమలుకావడం లేదు.

అనేక దేశాల్లో ప్రభుత్వాలు వీటిని కనీస అవసరాలుగా గుర్తించి ఈ హక్కులు వారు అనుభవించే విధంగా చట్టాలు చేశాయి.

ఈ పాఠంలోని శాశ్వత కార్మికులు, మందుల ఫ్యాక్టరీ, ఇటుక బట్టీలు గురించిన పేరాలను ఒకసారి చదవండి. కార్మికులు పొందుతున్న హక్కులు, ప్రయోజనాలను సూచించే బాక్సులో రంగులు వేయండి. ఒక రకమైన కార్మికులు మాత్రమే ఆ పరిశ్రమలో ఆ హక్కు లేక సౌకర్యం పొందితే బాక్సులో కొంత భాగం మాత్రమే రంగు వేయండి. ఏ హక్కు గానీ, ప్రయోజనం గానీ లేకుంటే ఆ బాక్సును కొట్టివేయండి.

చిత్రం 19.3 కత్తులు సానపట్టేవారు

క్ర. సం.	హక్కులు	ఫైబ్రోటెక్స్	కె.ఆర్.ఎస్. మందుల కంపెనీ	ఇటుకల బట్టీ కంపెనీ
1.	ఉత్పాదక, సురక్షిత ఉపాధి హక్కు			
2.	విశ్రాంతి తీసుకొనే హక్కు			
3.	ఉద్యోగభద్రత హక్కు			
4.	ఆదాయ భద్రత			
5.	పని భద్రత			
6.	నైపుణ్యం మెరుగుపరచుకోవటం			
7.	సామూహిక వ్యక్తికరణ			

Informal Work and Workers in Towns

In Telangana and other Indian states, towns and cities are becoming bigger and bigger. People are rapidly shifting from villages to these towns. But many of them do not get sufficient regular employment there and do a variety of odd jobs. They sell vegetables or other items, make and sell snacks, work in tea stalls, or small factories, stitch clothes, load and unload in markets, work as domestic maids etc. Many of them produce goods at home – weaving clothes, papads, pickle, doing embroidery, etc. and are engaged through ‘puttingout’ system. Most of these activities do not get registered with the government. Workers of these kinds can be called informal workers and the nature of such work is called informal work.

What is common about all these areas of employment is that they require very little capital or skill training but the employment is both irregular and very low paying. As such, these workers are in a very vulnerable position. Unlike ‘permanent workers’ in factories and offices who get employed and paid regularly, these workers do several jobs in a day - they may distribute newspaper in the morning, work in a tea shop during the day time and cook in some houses in the night. This keeps them busy throughout the day without any rest. In most cases, all members of their families, including children, work to earn. So, the children usually remain uneducated. When faced with financial problems, they try to cut their expenditure by taking children out of schools or cutting down on food or

Fig 19.4 Workers laying cables

medicines. Even after all this, they are not able to meet their needs. They are forced to take small loans from friends and relatives and at times, from moneylenders. Almost all of them are heavily indebted to these moneylenders and often have to work for them.

Most of them do not have any Trade Unions to defend their rights. As we mentioned earlier, the number of such workers is constantly increasing in the country. They are increasing not only because people are moving in from villages, but also due to the closing down of large

అసంఘటిత పని - పట్టణాల్లో కార్మికులు:

తెలంగాణలో, భారతదేశంలోని ఇతర రాష్ట్రాల్లో పట్టణాలు, నగరాలు పెద్దవిగా మారిపోతున్నాయి. ప్రజలు వేగంగా గ్రామాలనుండి పట్టణాలకు వలస వస్తున్నారు. పట్టణాల్లో సరిపడ శాశ్వతమైన పని లభించకపోవడంతో వారు అనేకరకాల కష్టమైనపనులు చేస్తున్నారు. అసంఘటిత రంగంలో దినసరి కార్మికులుగా మారుతున్నారు. వీరు కూరగాయలు అమ్మడం, బిస్కెట్లు, స్నాక్స్ అమ్మడం, టీ కొట్టులో పనిచేయడం, చిన్న ఫ్యాక్టరీల్లో పనిచేయడం, బట్టలుకుట్టడం, వాహనాల్లో సామాన్లు నింపడం, దింపడం, ధనికుల ఇండ్లలో పనిచేయడం వంటి అనేక పనుల్లో చేరుతున్నారు. బీడీలు, పాపడాలు తయారు చేయడం, ఎంబ్రాయిడరీ మొదలగు కుటీర ఉత్పత్తుల్లో పనిచేస్తున్నారు. ఇలాంటి చాలా పనులకు ప్రభుత్వ గుర్తింపు లేకపోవడం వల్ల దీనిని అసంఘటిత రంగం అంటారు. ఇటువంటి పనిని అసంఘటిత పని అంటారు.

వీటన్నింటికీ తక్కువ పెట్టుబడి, తక్కువ నైపుణ్యం అవసరం. వేతనం తక్కువ చెల్లిస్తారు. ఈ కార్మికులు అందరూ దుర్బర పరిస్థితులను ఎదుర్కొంటున్నారు. కర్మాగారాలలో, కార్యాలయాలలో పనిచేసే శాశ్వత కార్మికులవలె ఉపాధి పొందలేక వీరిలో కొందరు ఏకకాలంలో అనేక పనులు చేస్తున్నారు. ఉదయం వార్తా పత్రికలు వేయడం, తర్వాత టీ కొట్టులో పనిచేయడం, రాత్రిపూట ఇండ్లలో వంటచేయడం వంటి పనులు చేస్తున్నారు. వీరికి విశ్రాంతిలేదు. పిల్లలు కూడా పనిచేయడంవల్ల చదువుకోవడం లేదు. ఆర్థిక సమస్యలు వచ్చినప్పుడు పిల్లలను చదివించడంపైన, ఆహారం,

చిత్రం-19.4 కేబుల్ వేస్తున్న కార్మికులు

మందులు వంటి వాటిపై చేసేఖర్చులు తగ్గిస్తున్నారు. ఇన్ని చేసినా వారి అవసరాలు తీరడంలేదు. వారు బలవంతంగా స్నేహితులవద్ద, బంధువులవద్ద అప్పు చేయవలసి వస్తోంది. కొన్నిసార్లు వడ్డీ వ్యాపారుల వద్ద అప్పుతీసుకొంటున్నారు. రుణభారం ఎక్కువై వారి వద్ద తప్పనిసరిగా పనిచేయవలసి వస్తోంది.

ఇటువంటి వారి హక్కుల కోసం పనిచేసే కార్మిక సంఘాలు దాదాపుగా లేవు. దేశంలో ఇలాంటి కార్మికుల సంఖ్య క్రమంగా పెరుగుతోంది. గ్రామాల నుండి వలస రావడమే కాకుండా చాలా వరకు పాత పెద్ద ఫ్యాక్టరీలు,

factories and mills. The workers of these factories now have to join the ranks of the casual workers.

Looking at these problems, some trade unionists of Gujarat formed what is considered the largest trade union of the informal workers in the world. Let us find out more about it.

Self Employed Women's Association (SEWA)

In 1971, a small group of migrant women cart-pullers in Ahmedabad's cloth market approached Textile Labour Association (TLA) to help them in improving their housing facilities. TLA was the oldest and the largest textile workers' union with which Mahatma Gandhi was closely associated. The Union helped these women to form SEWA in 1971, which later became a Trade Union in 1972.

Since then SEWA grew continuously, with women working in different

occupations becoming its members. SEWA members have no fixed employee employer relationship and depend on their own labour for survival. They barely have any assets or working capital. Any self-employed women can become a member of SEWA by paying Rs.5 as membership fee. The SEWA helps self-employed women in addressing their grievances, improving their work culture and to become financially self-reliant in running their businesses. Hawkers/vendors selling vegetables, fruits, fish, eggs, food items, household goods, new and old clothes, workers working in houses like weavers, potters, bidi and agarbatti workers, papad rollers, readymade garment workers, artisans; manual labourers and service providers like agricultural labourers, construction workers, contract labourers, handcart pullers, head-loaders, domestic workers, laundry workers, cattle rearers, salt workers, gum collectors etc. can become members of SEWA.

Fig 19.5 Road Laying Work

మిల్లులు మూతపడటం కూడా ఒక కారణం. ఇలాంటి ఫ్యాక్టరీల్లోని కార్మికులు దినసరి కార్మికులుగా మారుతున్నారు.

ఈ సమస్యలన్నిటినీ పరిశీలించి గుజరాత్ లోని కార్మికసంఘాలు ప్రపంచంలోనే అసంఘటిత రంగంలో అతి పెద్ద యూనియన్ ను ప్రారంభించాయి. దాని గురించి తెలుసుకుందాం.

**స్వయం ఉపాధి మహిళా సంఘం (SEWA)
(Self Employed Women's Association):**

1971లో అహ్మదాబాద్ బట్టల మార్కెటుకు బండ్లుగా మహిళా వలసకార్మికులు వెళ్లి చేనేత కార్మికుల సంఘంను సంప్రదించి వారి గృహపసతి సౌకర్యం మెరుగుపరచుకోవడానికి సహాయం చేయమని కోరారు. ఇది భారతదేశంలో ప్రాచీన, పెద్ద సంఘం. మహాత్మాగాంధీ దీనితో కలిసి పనిచేశాడు. చేనేత కార్మికుల సంఘం వారి సహాయంతో 1971లో స్వయం ఉపాధి మహిళా సంఘం ఏర్పడి, 1972లో అది పూర్తి స్థాయి కార్మిక సంఘంగా రూపొందింది.

అప్పటి నుండి SEWA వివిధ వృత్తులలో పనిచేస్తున్న మహిళలతో నిరంతరం పనిచేస్తోంది. ఈ అసోసియేషన్ కు ఖచ్చితమైన కార్మిక-యజమాని సంబంధాలు అనేవి లేవు. ఇది కేవలం కార్మికుల ఉనికి కోసం పనిచేస్తుంది. వారికి పెట్టుబడిలేదు. 5 రూపాయలు చెల్లించి ఏ మహిళా కార్మికురాలైనా సభ్యత్వం తీసికోవచ్చు. ఉద్యోగులైన మహిళలు తమ బాధలు పరిష్కరించుకోవడానికి, పని సంస్కృతి మెరుగుపరచుకోవడానికి, ఆర్థికంగా నిలదొక్కుకోవడానికి, వారివారి పనులు కొనసాగించుకోవడానికి దోహదపడింది. వీధుల్లో తిరిగి అమ్మేవారు, కూరగాయలు, పండ్లు, గుడ్లు, కుటీర పరిశ్రమ ఉత్పత్తులు అమ్మేవారు, చేనేతవృత్తులవారు, కొత్త, పాత బట్టలు అమ్మేవారు, ఇండ్లలో పనిచేసేవారు, కుమ్మరివారు, బీడీలు, అగర్ బత్తీలు అమ్మేవారు, పాపడాలు తయారుచేసేవారు, దుస్తులు అమ్మేవారు, వ్యవసాయకూలీలు, నిర్మాణరంగకూలీలు, కాంట్రాక్టు కార్మికులు, ఇస్త్రీ కార్మికులు, పశువుల కాపర్లు, ఉప్పుకార్మికులు, జిగురు సేకరించేవారు SEWAలో సభ్యులైనారు.

చిత్రం 19.5 రోడ్డు మరమ్మత్తులు, నిర్మాణాలు

About 13 lakh workers in 9 states in India are now members of SEWA. SEWA also runs a bank cooperative for its members and provides health insurance facility. SEWA also helps its members in marketing their produce and ensuring them fair wages. Do you think such organisations could be of some help in improving the conditions of hundreds of women who are self-employed in selling vegetables on roadsides, in market places and on the streets in Telangana?

Keywords :

1. Compensation
2. Provident Fund
3. Badli Worker
4. Wages
5. Casual Worker
6. E.S.I.
7. Regular Worker

Improve your learning

1. Compare the condition of a worker in brick kiln, a permanent worker and a contract worker in a factory.
2. Can you make a list of jobs done by casual and self employed workers in your area?
3. Make a list of different types of unions discussed in this chapter. Fill in the table:

Sl. No.	Company in which union was working	Type of labour	Main problems	Suggested solution
1.				
2.				
3.				

4. Talk to a Trade Union member (leader) and find out why did he/ she join the union, what are their rights and duties as a union member.
5. Write a letter to the Labour officer of your Locality, complaining about the conditions of workers at their work places.

SEWA (Self Employee Women's Association) లో ఇప్పుడు 9 రాష్ట్రాల్లో 13 లక్షల సభ్యులు ఉన్నారు. సభ్యులకు బ్యాంకు సేవలందిస్తున్నారు. సహకార సంస్థలు నడుపుతూ ఆరోగ్యబీమా సౌకర్యం కల్పిస్తున్నారు. వారి ఉత్పత్తులను మార్కెటింగ్ చేయడంలో, మంచి వేతనాలు పొందడంలో SEWA సహాయంచేస్తుంది. తెలంగాణలో రోడ్డు పక్కన, మార్కెట్లో, వీధులలో కూరగాయలు అమ్మే వందలాది మంది స్త్రీల పరిస్థితులు మెరుగుపరచటానికి ఇటువంటి సంఘాలు ఎంతోకొంత ఉపయోగపడతాయని మీరు భావిస్తారా?

కీలకపదాలు:

- 1) పరిహారం
- 2) ప్రావిడెంట్ ఫండ్ (భవిష్యనిధి)
- 3) బదిలీ పనివారు
- 4) వేతనాలు
- 5) దినసరి కార్మికులు
- 6) ESI
- 7) శాశ్వత కార్మికులు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

- 1) ఇటుక బట్టీలో పనిచేసే ఒక కార్మికుని స్థితిని, పరిశ్రమలో పనిచేసే శాశ్వత కార్మికుని, కాంట్రాక్టు కార్మికుని స్థితితో పోల్చండి.
- 2) మీ ప్రాంతంలో దినసరి కార్మికులు, స్వయం ఉపాధికార్మికులు చేసే పనుల జాబితా రాయండి.
- 3) విభిన్న కార్మిక సంఘాల జాబితారాసి కింది పట్టికను పూరించండి.

క్ర.సం.	కార్మిక సంఘం పనిచేసే కంపెనీ	పని రకం	ప్రధాన సమస్యలు	పరిష్కారాలు
1				
2				
3				

- 4) కార్మిక సంఘ సభ్యునితో (లేదా నాయకునితో) మాట్లాడి/అతన్ని తరగతి గదికి ఆహ్వానించి అతని జీవిత చరిత్ర అడిగి తెలిసికోండి. ప్రత్యేకంగా అతడు/అమె ఎందుకు సంఘంలో చేరినారో తెలిసికోండి. సభ్యునిగా హక్కులు, బాధ్యతలేవో తెలిసికోండి.
- 5) కార్మికులు పనిచేసేచోట గల పరిస్థితులపై పిర్యాదుచేస్తూ మీ ప్రాంత కార్మికశాఖ అధికారి (లేబర్ ఆఫీసర్)కు లేఖ రాయండి.

Folk - Religion

Discuss the following questions in your class.

1. Which gods / goddesses are worshipped in your area?
2. Which saints, pirs and babas do your family respect?
3. Which animals and trees are worshipped by people?
4. Do you know how people worship?
5. How are the deities worshipped and who performs the worship?
6. In which languages are the deities addressed by the worshippers?

You may have listened to conversations like the following:

Lakshmi: In recent months, my children have been falling ill repeatedly.

Sammakka: My husband also had been unwell for one month.

Yellamma: I think our goddess Muthyalamma is angry with us. We should offer her a special worship to appease her. Let us take Bonalu and sacrifice a cock to the Goddess.

Ramaraju: My daughter is very weak and does not eat properly.

Suresh: Why don't you go to the Pir Baba's dargah and ask the Maulvi to tie a tawiz ? She will become all right.

Many people in our country worship and pay reverence to gods in large temples,

churches or mosques. On the other hand, people also worship many village deities. Who are these popular deities and how, when and by whom are they worshipped?

There are a large number of village deities – some of them belong to particular castes, or particular villages or even particular families. Some of the more common goddesses are as follows:

Pochamma: Pochamma is the most popular folk goddess of Telangana. In many villages, there is a small shrine dedicated to her. This is different from the temples of Gods like Rama or Shiva. A very simple temple is built under a neem tree with a goddess in the form of a stone inside. In modern towns and cities, these temples are built with some architecture and with a stone idol inside.

కిందఇచ్చిన ప్రశ్నలకు తరగతి గదిలో చర్చించండి.

- 1) మీ ప్రాంతంలో ఏయే దేవతలను/దేవుళ్ళను ఆరాధిస్తారు?
- 2) మీ కుటుంబం గౌరవిస్తున్న ఏయే సన్యాసులను, బాబాలను, పీర్లను మీరు చూశారు?
- 3) ప్రజలు ఏయే జంతువులను, చెట్లను పూజిస్తారు?
- 4) ప్రజలు ఏయే విధాలుగా పూజిస్తారో మీకు తెలుసా?
- 5) దేవతలను ఎలా పూజిస్తారు, పూజలను ఎవరు నిర్వహిస్తారు?
- 6) దేవుళ్లను భక్తులు ఏయే భాషల్లో ఆరాధిస్తారు?

మీరు సాధారణంగా ఇలాంటి క్రింది సంభాషణలు విని ఉంటారు!

లక్ష్మి : ఈ మధ్యన మా పిల్లలు తరుచుగా అనారోగ్యం పాలవుతున్నారు.

సమ్మక్క : నా భర్త ఆరోగ్యం కూడా గత నెల నుండి బాగా లేదు.

ఎల్లమ్మ : ముత్యాలమ్మ దేవతకు కోపం వచ్చినట్లుంది. మనం ఆమెను ప్రసన్నం చేసుకోవాలి. అందుకోసం బోనాలు ఎత్తాలి. దేవతకు కోడివుంజును బలి ఇవ్వాలి.

రామరాజు : మా అమ్మాయి చాలా నీరసంగా ఉంది. ఏమీ తినడంలేదు.

సురేష్ : మీరు పీర్బాబా దర్గాకు వెళ్ళవచ్చు కదా! అక్కడికి వెళ్ళి మౌల్వీతో తాయెత్తు కట్టమని అడగండి. మీ అమ్మాయి ఆరోగ్యం కుదుటపడుతుంది.

మనదేశంలోని చాలా మంది ప్రజలు పెద్ద చర్చిలలో, మసీదులలో, దేవాలయాలలో ప్రార్థనలు

చేస్తారు. మరొక ప్రక్క ప్రజలు గ్రామదేవతలను కూడా పూజిస్తారు. ఈ ప్రసిద్ధి పొందిన దేవతలు ఎవరు? వీరు ఎలా, ఎప్పుడు, ఎవరితో పూజింపబడతారు?

గ్రామదేవతలు ఎందరో ఉన్నారు. వారిలో కొందరు కొన్ని ప్రత్యేక కులాలకు, గ్రామాలకు, కుటుంబాలకు చెందినవారు. సాధారణంగా పూజించబడే కొందరి దేవతల గురించి చదువుకుందాం.

పోచమ్మ :

తెలంగాణలో అత్యంత ప్రసిద్ధిచెందిన గ్రామ దేవత పోచమ్మ. దాదాపు ప్రతి ఊర్లో ఈమెకు గుడి ఉంది. ఈ గుడి రాముడు, శివుని గుళ్ళకు భిన్నంగా ఉంటుంది. గుడి నిర్మాణం ఆకర్షణీయంగా లేకుండా సాధారణంగా వేపచెట్టుని ఆనుకొని ఉంటుంది. దేవతామూర్తి రాయి రూపంలో ఉంటుంది. కొన్ని ఆధునిక పట్టణాలలో ఈ దేవాలయం వాస్తు శిల్పితో నిర్మించి విగ్రహం రూపంలో దేవత ప్రతిష్ఠించి ఉంటుంది.

Fig 20.1 & 20.2 Here are two idols of Pochamma.

In villages, people of all castes go to the shrine with *bonalu* on special occasions. They wash the deity and clean the shrine area. There are no priests and people pray according to their customs and traditions with flowers, etc. in their own language: “Mother, we have seeded the fields, now you must ensure good crop.” “My daughter is sick, you must cure her.” “Mother, keep away all infectious diseases and evils from our family.” They offer a part of the *bonam* and sometimes also offer a chicken or a sheep.

Maisamma: She is believed to protect the cattle. Among the cattle sheds, a niche is whitewashed and decorated with “*Kumkuma*” and called as ‘Maisamma Goodu’. In many places, Katta-Maisamma is also worshipped as a goddess of water in the form of a small stone on the tank bund. People believe that she will ensure that the tank is full. Thus, the crops would flourish due to her blessings.

Fig 20.3 Maisamma

Gangamma: She is a water goddess who protects fishermen who go out into the sea. It is believed that the poor and the orphans are protected by the goddess Gangamma.

Yellamma: Yellamma is also called as Poleramma, ‘Maridamma’, ‘Renuka’ Mahankali, Jogamma, Somalamma and by other names. It is believed that she guards the boundaries of the village and will not allow any disease or evil to enter the village. People mainly pray to her to prevent epidemics like cholera.

చిత్రం-20.1, 20.2 రెండు పోచమ్మ విగ్రహాలు

గ్రామాలలో కొన్ని ప్రత్యేక సందర్భాలలో అన్ని కులాల ప్రజలంతా బోనాలు ఎత్తుకొని ఆ గుడికి వెళ్తారు. గుడి ప్రాంగణాన్ని, గుళ్ళోని దేవతను కడిగి శుభ్రం చేస్తారు. అక్కడ ప్రత్యేకించి పూజారి ఉండడు. ప్రజలు స్థానిక ఆచార సాంప్రదాయాలతో, పూలతో పూజిస్తారు. “తల్లీ మా పొలాల్ని కాపాడి, మంచి పంటను ఇవ్వు”, “నా బిడ్డ అనారోగ్యంతో ఉంది. ఆమెను బాగుచెయ్యి”, “తల్లీ, అంటు రోగాల నుండి, దుష్టశక్తుల నుండి మా కుటుంబాన్ని కాపాడు” అని మొక్కుకుంటారు, బోనం సమర్పిస్తారు. కొన్ని సందర్భాలలో కోళ్లను, గొర్రెలను కూడా సమర్పిస్తారు.

మైసమ్మ :

పశు సంపద కాపాడే దేవతగా ఈమెకు పేరుంది. పశువుల పాకలో ఒక గూడుకు సున్నంవేసి, “కుంకుమ”తో అలంకరించి దానిని “మైసమ్మగూడు”గా పిలుస్తారు. చాలా చోట్ల కట్టమైసమ్మను కూడా పూజిస్తారు. చెరువు కట్టమీద బండరాయి రూపంలో ఉండే ఈమెను నీటి దేవతగా కొలుస్తారు. ఆమెను కొలిస్తే చెరువు నిండా నీరు ఉంటుందని, ఆమె దయ వల్ల పంటలు పుష్కలంగా పండుతాయని ప్రజలు నమ్ముతారు.

గంగమ్మ :

ఈమెను నీటి దేవతగా కొలుస్తారు. సముద్రంలోకి వెళ్ళి చేపలుపట్టే మత్స్యకారులందరినీ కాపాడే దేవతగా ఈమె ప్రసిద్ధి చెందింది. పేదలను, అనాథలను కాపాడే దేవతగా నమ్ముతారు.

ఎల్లమ్మ :

“పోలేరమ్మ”, “మరిడమ్మ”, “రేణుక”, “మహంకాళి”, “జోగమ్మ”, “సోమలమ్మ” మొదలైన పేర్లతో ఈమెను పిలుస్తారు. ఈమె గ్రామ పొలిమేరల్లో ఉండి ఊరును కాపాడుతుందని నమ్ముతారు. అంటురోగాల నుండి, దుష్టశక్తుల నుండి, కలరా లాంటి వ్యాధుల నుండి కాపాడమని ప్రజలు ప్రార్థిస్తారు.

చిత్రం-20.3 మైసమ్మ

Fig 20.4 Yellamma

Fig 20.5 Potharaju

Potharaju: The farmers of Telangana believe that Potharaju looks after their agricultural lands and crops and protects the crops from dreadful diseases, thieves and animals. The farmers keep a small stone painted in white in a corner of their fields. The worship of Potharaju is very simple. Prayers are offered to the deity when the crop is harvested. He has sisters who are called by various names like Peddamma.

Beerappa and Katama Raju: They are worshipped by cowherd and shepherd communities. They are considered protectors of cattle and sheep. Have you heard of the story of Beerappa and Akkamankali – how Beerappa, a poor shepherd, worked and fought to marry Kamarathi and how his sister helped him? Have you heard of the story of Katama Raju who fought against the kings of Nellore for the grazing rights of the animal herders?

You may have participated in the worship of many of these village and community deities and may also have been to some of the temples of Shiva or Vishnu. Can you compare how the worship is conducted in these places? What are the similarities and differences? Discuss them in the class.

It is a general practice to offer animal sacrifice in most of the folk festivals. This results in the killing of thousands of such animals. To prevent this, the sacrifice of any animal or bird in any religious worship is banned in Telangana.

Community Worship of Folk Deities

Many of the folk gods and goddesses were actually local heroes who either died fighting in defence of their people or were themselves wronged by the powerful people of their times. Common people believed that such persons attained special powers to help people or cause problems if not worshipped. Two such folk heroines who laid down their lives in defence of the tribal people were Sarakka and Sammakka in whose honour a *Jatara* is conducted.

చిత్రం-20.4 ఎల్లమ్మ

చిత్రం-20.5 పోతరాజు

పోతరాజు :

తమ వ్యవసాయ భూముల్ని, వంటలను భయంకరమైన తెగుళ్ళ నుండి, దొంగల నుండి, జంతువుల నుండి పోతరాజు కాపాడతాడని తెలంగాణ రైతుల విశ్వాసం. వ్యవసాయదారులందరూ సున్నం వేసిన బండరాయిని తమ పంట పొలాల్లో ఒక మూలన ఉంచుతారు. పోతరాజు పూజా విధానం మామూలుగా ఉంటుంది. సాధారణంగా పంటకోత సమయంలో ఈ దేవునికి పూజలు చేస్తారు. పెద్దమ్మ వంటి పేర్లు గల దేవతలు ఇతనికి సోదరీమణులు.

బీరప్ప, కాటమరాజు :

బీరప్ప, కాటమరాజులను గొర్రెలను పెంచేవారు, ఆవులను పెంచేవారు పూజిస్తారు. వీరు పశువులను, గొర్రెలను కాపాడే దేవుళ్ళు. మీరు బీరప్ప, అక్క మహాంకాళి కథను విన్నారా? బీరప్ప అనే పేద గొర్రెలకాపరి కామరతిని పెళ్లి చేసుకోవడానికి ఏ విధంగా పోరాడాడు? ఆ సమయంలో అతని అక్క ఏవిధంగా సహాయపడిందో మీకు తెలుసా? పశుపాలకులు పచ్చిక బయళ్ళలో పశువులను మేపుకునే హక్కుల గురించి నెల్లూరు రాజుతో కాటమరాజు ఏవిధంగా యుద్ధం చేసాడో మీకు తెలుసా?

జానపద పండగలలో, గ్రామదేవతల పూజలలో మీరు పాల్గొని ఉంటారు. అలాగే శివుడు, విష్ణువు వంటి దేవాలయాలకు కూడా వెళ్లి ఉంటారు. ఈ పూజా విధానాలను పోల్చండి? ఈ ప్రదేశాలలోని పూజా విధానాలను సరిపోల్చి తరగతిలో చర్చించండి.

జానపద పండగలలో జంతుబలి ఒక సాధారణమైన ఆచారం. దీని వల్ల వేలాది పశువులు చనిపోతున్నాయి. దీనిని దృష్టిలో ఉంచుకొని తెలంగాణ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మతపరమైన కార్యక్రమాలలో జంతువులను, పక్షులను బలి ఇవ్వడాన్ని నిషేధించింది.

సమాజంలో జానపద దేవతల పూజ :

చాలా మంది జానపద దేవుళ్ళు, దేవతలు స్థానిక వీరులు. వారు ప్రజల కోసం పోరాడి చనిపోయారు. ప్రజలను కాపాడడానికి ప్రత్యేకమైన శక్తులు వారికి ఉన్నాయని, ఒకవేళ వారిని పూజించకపోతే కష్టాలను కలిగిస్తారని సాధారణ ప్రజల నమ్మకం. గిరిజన సమస్యల పరిష్కారంకోసం పోరాడిన జానపద నాయకా నాయకులలో సమ్మక్క, సారక్కలు ఉన్నారు. వారి గౌరవార్ధం జాతర కూడా జరుగుతుంది.

Sammakka and Sarakka (Medaram) *Jatara*:

It is a celebration by the tribal people of Taadwai mandal in Jayashankar District at Medaram village. People from Telangana, Andhra Pradesh, Maharashtra, Madhya Pradesh, Odisha, Chattisgarh, and Jharkhand assemble to celebrate the *jatara*. Nearly one crore people attend it.

The Story: ‘Medaraju’, was a contemporary of the Kakatiya king Rudradeva (Prataparudra-I). He ruled Polavasa kingdom located at present in Jagityal district. He married his daughter, Sammakka, to ‘Pagididda Raju’, who ruled Medaram. The couple had three children; Saralamma, Nagulamma and Jampanna. As a part of extension of his kingdom, Rudradeva declared war on Medaram. Pagididdaraju’s entire family led the men and women of the tribe in the fierce battle. All of them got killed in the battle. Jampanna also fought bravely till his last breath and died in ‘*Sampenga Vaagu*’ to

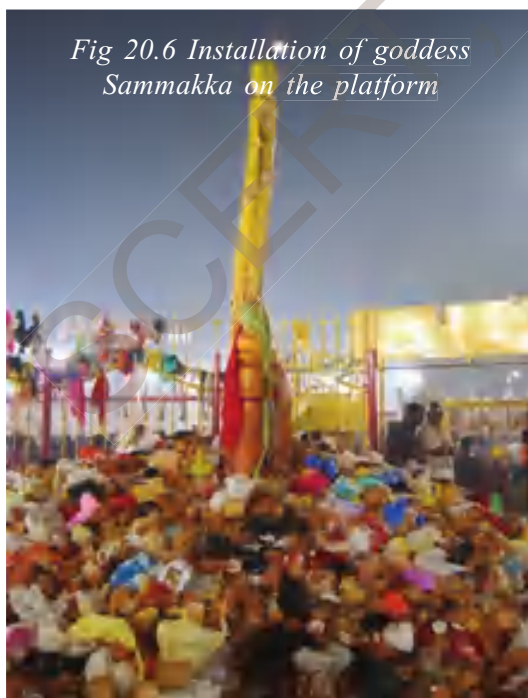

Fig 20.6 Installation of goddess Sammakka on the platform

Fig 20.7 Scene from Medaram Jatara

prevent the Kakatiya army from crossing the stream. Hence, it is called ‘*Jampanna Vaagu*’. Sammakka and Sarakka fought against the army and sacrificed their lives for the sake of their tribe.

The tribal people of the entire region honoured them for their courage and sacrifice and to this day, the people celebrate the Medaram *Jatara* in their honour. The Medaram *Jatara* is organised once in two years. It is a three day fair. Sammakka and Sarakka are the formless goddesses. Caskets representing them are brought from the forests in an elaborate procession, brightly decorated and placed on the platform under a tree. At that time, devotees feel the spirits or the goddess possesses them. The people offer ‘*bangaram*’, jaggery, to the goddess.

Moharram (*Peerilu*) and Urs

The Muslims also pay their respects to the heroes who fought against evil. One such festival is Moharram, which commemorates the battle of Karbala (in Iraq) in which the grandson of Prophet Mohammad was killed. Processions (*Peeri*) with decorated Tazias are taken out in which people of all communities participate.

సమ్మక్క, సారక్క (మేడారం) జాతర :

జయశంకర్ జిల్లాలోని తాడ్యాయి మండలం మేడారం గ్రామంలో గిరిజనులు ఈ జాతర జరుపుతారు. తెలంగాణ, ఆంధ్రప్రదేశ్, మహారాష్ట్ర, మధ్యప్రదేశ్, ఒడిషా, చత్తీస్ గఢ్, జార్ఖండ్ రాష్ట్రాల నుండి గిరిజన, గిరిజనేతర ప్రజలు ఈ జాతరలో పాల్గొంటారు. దాదాపు ఒక కోటి మంది జాతరకు హాజరవుతారు.

కథ : కాకతీయ రుద్రదేవుడి (మొదటి ప్రతాపరుద్రుడు) కి సమకాలీకుడైన “మేడరాజు” జగిత్యాల కేంద్రంగా పొలవాస రాజ్యాన్ని పాలిస్తుండేవాడు. అతని కూతురు సమ్మక్కను మేడారం సామంత పాలకుడు, పగిడిద్దరాజుతో వివాహంచేశాడు. వారికి సారాలమ్మ, నాగులమ్మ, జంపన్న అనే ముగ్గురు సంతానం. రుద్రదేవుడు తన రాజ్య విస్తరణలో భాగంగా మేడారంపై దండయాత్ర చేశాడు. పగిడిద్ద రాజు కుటుంబం మొత్తం, వారి తెగకు చెందిన స్త్రీ, పురుషులందరు భయంకర యుద్ధంలో పాల్గొన్నారు. వారందరు యుద్ధంలో చనిపోయారు. కాకతీయ సైన్యాలను “సంపెంగ వాగు” దాటనీయకుండా తన ఆఖరి శ్వాసవరకు పోరాడిన జంపన్న వీరమరణం పొందాడు. కాబట్టి దానికి “జంపన్న వాగు”

చిత్రం-20.6 సమ్మక్క దేవతను ప్రతిష్ఠించిన గద్దె

చిత్రం-20.7 మేడారం జాతరలో ఒక దృశ్యం

అని పేరు వచ్చింది. అదే బాటలో సమ్మక్క, సారక్క కాకతీయ సైన్యంతో పోరాడి వారి తెగను కాపాడటానికి ప్రాణత్యాగం చేశారు.

వారి సాహసాన్ని, త్యాగాన్ని నేటికీ కొనియాడుతూ వారి గౌరవార్థం మేడారం జాతరను గిరిజన ప్రజలంతా జరుపుకుంటున్నారు. మేడారం జాతర ప్రతి రెండు సంవత్సరాలకొకసారి జరుగుతుంది. ఇది మూడు రోజులు జరుగుతుంది. సమ్మక్క, సారక్కలు రూపంలేని దేవతలు, వారిని అడవి నుండి పెద్ద ఊరేగింపుతో పెట్టెలో తెచ్చి, అందంగా అలంకరించిన గద్దెపైన, చెట్టు కింద ప్రతిష్ఠిస్తారు. ఆ సమయంలో దేవతలు తమను ఆవహించినట్లుగా భక్తులు అనుభూతి చెందుతారు. ప్రజలు బెల్లంను “బంగారం”గా దేవతలకు సమర్పిస్తారు.

మొహర్రం (పీరీలు), ఉర్సు :

చెడుకు వ్యతిరేకంగా పోరాడి అమరులైన వారి గౌరవార్థం ముస్లింలు ప్రార్థనలు చేస్తారు. ఇరాక్ లో జరిగిన కర్బలా యుద్ధంలో మహమ్మద్ ప్రవక్త మనమడు చనిపోయాడు. అతని జ్ఞాపకంగా ముస్లింలు మొహర్రం జరుపుకుంటారు. వెదురు బద్దలతో గుమ్మటం ఆకారం తయారుచేసి జట్టి గుడ్డలు (మెరుపు), పూలు, ఎండుకొబ్బరి కుడుకలతో అలంకరించి, దానిపై భాగంలో నెలవంక లేదా చేతి ఆకారంలో పీరీల చిహ్నం తయారు చేస్తారు. ఉత్సవాల్లో భాగంగా ఊరేగింపు నిర్వహిస్తారు. దీంట్లో అన్ని వర్గాల ప్రజలు పాల్గొంటారు.

Fig 20.8 Ajmeer Dargah

Fig 20.9 Jahangeer Peer Dargah

A *peeri* is prepared with bamboo strips in a dome shape. It is covered with glittering clothes. A bamboo pole is fixed in the dome to handle the *peeri* and at the top, metallic crescent or palm shape is attached to it. Finally, it is garlanded with flowers and coconuts.

Similarly, Urs or anniversaries of Muslim saints, who lie buried in various parts of the state, are celebrated. People visit the *dargahs* in large number, offer flowers and *chadars* (sheets on the grave) and listen to the singing of Qawwalis. They believe that they will receive the '*barkat*' or blessings of the *pir* or saint. People who seek some specific blessings like children or job, etc. come to the *dargahs* and pray there.

Dargah is generally built on the tombs of Sufi saints who propagated Sufism. The tomb or dargah of a sufi saint becomes a place of pilgrimage to which thousands of people of all faiths throng. Often, people attribute sufi masters with miraculous powers (*Karamaths*) that could relieve others of their illnesses and troubles.

Jahangeer Peer Dargah - A Symbol of Religious Tolerance

Jahangeer Peer dargah is located in Kothur mandal of Ranga Reddy district. It is said that in the late 15th century two brothers from Iraq named Sayyed Gousuddin and Sayyad Buranoddin came here, then it was a forest area, spent in the

divine thought for some years and ended their lives. Some of their followers constructed a small dargah on their tombs. In 17th century when Mughal emperor Aurangzeb visited this dargah, he came to know the holiness and appointed Ibrahim as a quazi of this dargah. This quazi developed it as a place of pilgrimage.

Everyday numerous visitors around Hyderabad visit this dargah. Devotees from different states visit on Thursdays and Sundays when special offerings are made. Every year annual Urs celebrations held for three days beginning on the Thursday coming after Sankranti festival. Offerings of sandal wood paste (Gandhapu Puja) on the first day, offering of lights (Deeparadana) on the second day and Qawwali programme on the third day. Visitors from not only different parts of India but also from abroad attend the Urs Celebrations, Thousands of devotees including Hindu and Muslim religions offer flowers, sweets and chadars. This dargah has become a symbol of religious tolerance.

Bonalu

Bonalu is one of the folk festivals popular in the Telangana state. The Goddesses are worshipped and offered food, which is later shared among the family members.

Women folk participate in the procession carrying '*Ghatams*' or ornamented pots filled with flowers on their heads. The women devotees also carry

చిత్రం-20.8 అజ్మీర్ దర్గా

అదేవిధంగా ముస్లిం వలీల సమాధులు ఉన్నచోట, వారి వర్ధంతులను ఉర్ప ఉత్సవాలుగా జరుపుతారు. అధిక సంఖ్యలో ప్రజలు దర్గాలను దర్శిస్తారు. పూలను, చాదర్లను సమాధులపైవేసి, అక్కడ పాడే ఖవ్వాలీలను వింటారు. ఆ విధంగా చేస్తే ముస్లిం వలీల ఆశీర్వాదాలు లభిస్తాయని నమ్ముతారు. సంతానం, ఉద్యోగం కోరుకునేవారు దర్గాలకు వచ్చి ప్రార్థనలు చేస్తారు.

సూఫీ తత్వాన్ని ప్రచారం చేసిన గురువుల సమాధులపై దర్గాలు నిర్మిస్తారు. సూఫీ గురువుల సమాధులు, లేదా దర్గాలు తీర్థ స్థలాలుగా మారతాయి. అన్ని మతాల ప్రజలు వేలాదిగా ఇక్కడకు వస్తారు. సూఫీ గురువులకు అతీంద్రియ శక్తులుంటాయని ప్రజలు నమ్ముతారు. వారు అందరి ఇబ్బందులను తొలగిస్తారని, ఆరోగ్యాలు బాగుపరుస్తారని ప్రజల నమ్మకం.

జహంగీర్ పీర్ దర్గా - మతసామరస్యానికి చిహ్నం

రంగారెడ్డి జిల్లాలోని కొత్తూరు మండలంలో జహంగీర్ పీర్ దర్గా ఉంది. అటవీ ప్రాంతంగా ఉండే ఇక్కడ 15వ శతాబ్దం చివరిలో ఇరాక్ దేశానికి చెందిన సోదరులు సయ్యద్ గౌసుద్దీన్, సయ్యద్ బురానోద్దీన్ దైవ చింతనలో కొంతకాలం గడిపి అనంతరం చనిపోయినట్లు కథనం. వీరిద్దరి సమాధులపైన కొందరు భక్తులు చిన్న దర్గాను నిర్మించారు. 17వ శతాబ్దంలో మొఘల్ చక్రవర్తి ఔరంగజేబు ఈ దర్గాను సందర్శించినప్పుడు దాని

చిత్రం-20.9 జహంగీర్ పీర్ దర్గా

మహత్వాన్ని గుర్తించి ఇబ్రహీం అలీ అనే పండితుని ఖాజీగా నియమించాడని, ఆ ఖాజీనే జహంగీర్ పీర్ దర్గాను పర్యాటకదర్శినిగా తీర్చిదిద్దారని స్థానికులు చెబుతారు.

ప్రతిరోజు హైదరాబాద్ పరిసర ప్రాంతాల నుండి ఇక్కడికి అనేకమంది సందర్శకులు వస్తారు. ఇక్కడ జరిగే ప్రత్యేక పూజాకార్యక్రమాలకు గురు, ఆదివారాలలో దేశంలోని వివిధ రాష్ట్రాల సందర్శకులు వస్తారు. ప్రతిఏటా సంక్రాంతి పండుగ తర్వాత వచ్చే మొదటి గురువారం నుండి ఉర్ప ఉత్సవాలు మూడు రోజుల పాటు జరుగుతాయి. మొదటి రోజు గంధపు పూజ, రెండవ రోజు దీపారాధన, మూడవ రోజు ఖవ్వాలి నిర్వహిస్తారు. ఈ ఉత్సవాలలో దేశ విదేశాల నుండి వేలాది హిందూ, ముస్లిం భక్తులు పాల్గొని పూలు, మిఠాయిలు, చాదర్లు సమర్పించడం వలన ఈ దర్గా మతసామరస్యానికి ప్రతీకగా మారింది.

బోనాలు :

తెలంగాణ రాష్ట్రంలో బోనాలు ప్రసిద్ధి చెందిన జానపద పండగ. ఇందులో దేవతలకు ఆహారాన్ని సమర్పించి, పూజించిన తరువాత కుటుంబ సభ్యులు తింటారు. అందంగా అలంకరించిన పువ్వులతో నిండిన కుండలను స్త్రీలు తలలపై పెట్టుకొని ఊరేగింపులో పాల్గొంటారు. దీన్నే ఘటం అంటారు. ఇత్తడి బిందెలు లేదా మట్టి కుండలను అన్నంతో నింపి, వేపాకులతో

brass vessels or clay pots filled with cooked rice and decorated with neem leaves.

The male dancers who accompany them are known as Pothurajus, who lead the procession by lashing whips and holding neem leaves.

Fig 20.10 Bonalu

If you have participated in any of these *jataras* or *urs* or *bonalu*, describe them in your class and discuss their important features.

How are these festivals different from the worship of village deities or worship in large temples or mosques?

The antiquity of Folk Traditions

Many historical books tell us that such folk gods were worshipped in very old times too. We learn about the worship of *nagas* (snakes), trees, *yakshas* and *yakshinis* even some 2500 years ago. The *Palnati Virula Katha* written by Srinatha around 1450s mentions the worship of Potharaju. In turn, Vallabharaya's *Kridabhiramamu* written around the same time describes in detail the worship of the *Palnati Veeras*, *Mailara* and many mother goddesses in Warangal.

You many have noticed by now that the folk deities are worshipped quite differently from the Gods in large temples, mosques or churches.

Most of these deities are worshipped by all people irrespective of their caste or religion or economic status. For example, even Muslim farmers participate in many of the rituals of village gods. Similarly, people of all religions throng to the dargahs to seek the blessing of the *peers*. They tie strings on a tree or on the walls of the dargah making a vow in return for the wishes granted. They request the *pirzadas* to prepare *tawiz* for them to drive away evil spirits.

The intermixing of Village deities and High Religious traditions

In India, there has been a constant process of interaction between different kinds of people and their religions leading to intermixture of traditions. Thus, religious beliefs which originate in folk worship and folk wisdom are gradually adopted by higher religions and the folk religious beliefs also adopt a lot from the higher religions.

Thus, high religious traditions too worship *peepul* tree, snakes and the mother goddess. This is how the integration of snakes, trees animals, and birds in the present Puranic religion took place. Gradually, the village deities became part of the worship of deities like the Buddha, Shiva or Vishnu or Durga. You can see snakes, lions, nandi, and trees being worshipped as part of their worship too.

In the case of Islam, this took a different form. The high religion of Islam believes in strict monotheism or worship of one and only God – Allah. However, the folk followers of Islam began to revere Sufi saints and believed that worshipping at the dargahs would solve their problems. So, a very strong tradition of pilgrimages to dargahs and urs developed in which people of all faiths participate.

Folk Wisdom and Higher Religion

Many saints like Kabir, Yogi Vemana and

అలంకరించి మహిళలు ఊరేగింపులో పాల్గొంటారు. పోతరాజులుగా పిలవబడే మగవారు నాట్యం చేస్తూ తోడువెళ్తారు. వీరు వేప ఆకులు పట్టుకొని కొరడా దెబ్బలు వేస్తూ ఊరేగింపు ముందు భాగంలో నడుస్తారు.

చిత్రం-20.10 బోనాలు

మీరు ఎప్పుడైనా జాతరలలో, ఉర్బులలో, బోనాల పండుగల్లో పాల్గొని ఉంటే వాటి ముఖ్య లక్షణాల గురించి తరగతి గదిలో చర్చించండి. గ్రామ దేవతల పూజా విధానాలు, దేవాలయాల్లో, మసీదులలో జరిగే కార్యక్రమాలకు ఎలా భిన్నమైనవి?

జానపద సాంప్రదాయాలు - ప్రాచీనత :

ఇలాంటి గ్రామ దేవతలను ప్రాచీనకాలంలో కూడా పూజించేవారని అనేక చారిత్రక గ్రంథాల ద్వారా తెలుస్తోంది. నేటికి 2500 సంవత్సరాల క్రితం నాగులను, చెట్లను, యక్షిణి, యక్షులను పూజించేవారని తెలుస్తోంది. 14వ శతాబ్దం చివరిలో శ్రీనాథుడు రచించిన పల్నాటి వీర చరిత్ర కథ, పోతరాజు పూజ గురించి తెలుపుతుంది. వల్లభరాయుడు రచించిన క్రీడాభిరామంలో పల్నాటి వీరులు, వరంగల్లో మైలారదేవత, ఇతర మాతృదేవతల ఆరాధన గురించిన వర్ణనలున్నాయి.

గుళ్లు, చర్చిలు, మసీదులలో జరిగే పూజా విధానాల కంటే జానపద దేవతల ఆరాధన భిన్నంగా ఉంటుందని ఈపాటికి మీరు గమనించి ఉంటారు.

కులం, మతం, ఆర్థిక స్థితితో నిమిత్తం లేకుండా ఈ దేవతలను ప్రజలు పూజిస్తారు. ఉదాహరణకు, ముస్లిం రైతులు కూడా జానపద దేవతల పూజలో పాల్గొంటారు. అదే విధంగా అన్ని మతాల ప్రజలు దర్గాలకు వెళ్లి సన్యాసుల ఆశీర్వాదం తీసుకుంటారు. వారు దర్గాలకు వెళ్లి భక్తితో చెట్లకు, గోడలకు దారాలు కట్టి, తమ సమస్యలు తీరిస్తే మొక్కులు చెల్లిస్తారు. దర్గాలకు వెళ్లి దుష్టశక్తులు తొలగడానికి తాయెత్తులు కట్టమని పీర్షాదీలను ప్రార్థిస్తారు.

జానపద దేవతలు, ఉన్నత మత సాంప్రదాయాల కలయిక

భారతదేశంలో వివిధ రకాల ప్రజలు, వారి మతాల మధ్య నిరంతరం సంబంధాలు ఉండేవి. ఫలితంగా వివిధ సాంప్రదాయాల కలయిక జరిగింది. ఆ విధంగా జానపదుల పూజా విధానాలను, వారి విజ్ఞతలను ఉన్నత మతాలు ఆచరిస్తున్నాయి. అలాగే ఉన్నత మతాలకు చెందిన నమ్మకాలను జానపదులు పాటిస్తున్నారు.

ఈ విధంగా ఉన్నత మత సాంప్రదాయాల వారుకూడా రావి చెట్టును, నాగులను, మాతృదేవతలను పూజిస్తారు. ఉన్నత పౌరాణిక మతంలోకి నాగులు, జంతువులు, చెట్లు, పక్షులు వచ్చి చేరాయి. మెల్లమెల్లగా బుద్ధుడు, శివుడు, విష్ణు, దుర్గ వంటి దేవతల పూజలో భాగంగా గ్రామదేవతలను కూడా పూజించసాగారు. నాగులను, సింహాలను, నందిని, చెట్లను కూడా పూజించడం ప్రారంభించారు.

ఇస్లాంలో ఇది మరో రూపం ధరించింది. ఇస్లాం ఉన్నత మత సాంప్రదాయం దేవుడొక్కడే అని, అతడే 'అల్లా' అని నమ్మకం కలిగి ఉంది. గ్రామీణ ప్రాంతంలోని ముస్లింలలో కొందరు దర్గాలలో, సూఫీ సన్యాసులను విశ్వసించడం, ఆరాధించడం మొదలు పెట్టారు. అలా చేస్తే వారి సమస్యలు తీరతాయని నమ్మకం. దీనితో అన్ని మతాల ప్రజలు పాల్గొనే దర్గాలకు, ఉర్బులకు తీర్థయాత్రలనే బలమైన సాంప్రదాయం ఏర్పడింది.

జానపద విజ్ఞత, ఉన్నత మతం:

సామాన్య ప్రజానీకం నుండి వచ్చిన కబీర్, యోగి వేమన, అనేకమంది సూఫీ సన్యాసులు లోతైన తాత్విక,

many sufi saints who came from the common people expressed their deeper religious ideas. They also combined the ideas preached by the higher religions with that of the common people. Read the following lines of Yogi Vemana who lived about 300 years ago and composed poems of great wisdom in Telugu.

“Without personal experience, the mere repetition of scriptures will not remove fears just as darkness is never dispelled by a mere painted flame.”

“The six tastes are diverse, but taste is one; various are the creeds regarding the truth, but truth is one; and saints differ

among themselves, while he on whom they meditate is one.”

“Bald heads, matted hair, daubing ashes, recitations, religious dress! No man is a saint who is not pure in heart.”

Such ideas and wise sayings became part of ordinary people’s thinking.

Keywords :

1. Folk Deities
2. *Jatara*
3. Urs
4. *Peeri*
5. *Bonamu*

Improve your learning

1. What are the common elements in the worship of most of the village deities?
2. When people go to towns and settle there, do they continue to worship their old village deities? How do they do it?
3. Do you think the way people worship the village deities is changing now? What kind of changes do you see?
4. Point out the main places of important jataras and urs in Telangana Map?
5. Read the paragraph “Most of these spirits.” of page 186 and comment on it.
6. Collect the following particulars by talking to the people of different religions of your area.

S.No.	Name	Religion practised	God worshipped	Festivals celebrated

Project :

1. Get detailed information from your grand parents about any *Jatara* of your area. Prepare a report.
2. Collect stories about any of the folk deities of your area and prepare a small booklet about it.

మత సంబంధ ఆలోచనలను వెలిబుచ్చారు. మీరు కూడా ఉన్నత మతాలు చెప్పిన తాత్విక ఆలోచనలను, సామాన్య ప్రజల ఆలోచనా విధానాలతో కలగలిపారు. నేటికి 300 సంవత్సరాల క్రితం నివసించి తెలుగులో అత్యంత విజ్ఞతతో కూడుకున్న యోగి వేమన పద్యాలు ఉన్నాయి. వాటిని చదవండి.

“స్వానుభవం లేక, పవిత్ర వాక్కులను వల్ల వేయడంవల్ల భయాలు తొలగవు. అలాగే చిత్రించిన జ్వాల వల్ల చీకట్లు తొలగిపోవు.”

“ఆరురుచులు వేరు వేరు. కాని రుచి ఒకటే, సత్యాన్ని తెలిపే సంప్రదాయాలు అనేకం. కాని సత్యం ఒకటే, సన్యాసులు వారిలో వారు బేధిస్తుంటారు. కాని

వారు ఎవరి కోసమైతే ధ్యానం చేస్తుంటారో అతను ఒకడే.”

“బట్టతలలు, జడలు కట్టిన వెంట్రుకలు, బూడిద పూసుకోవడాలు, మననం చేసుకోవడం, మతపరమైన దుస్తులు ధరించడం మాత్రమే సరిపోదు. పవిత్రమైన హృదయం లేని వారు సన్యాసులు కాలేరు.” ఇలాంటి భావాలు, బోధనలు సాధారణ ప్రజల ఆలోచనలలో భాగమైనాయి.

కీలకపదాలు:

1) జానపద దేవతలు	2) జాతర
3) ఉర్పు	4) పీరి
	5) బోనం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

- 1) గ్రామ దేవతలను పూజించడంలో సర్వసాధారణంగా కనిపించే అంశాలు ఏమిటి?
- 2) ప్రజలు గ్రామాల నుండి పట్టణాలకు వెళ్లి స్థిరపడినప్పుడు వారు గ్రామ దేవతలను పూజించడం కొనసాగిస్తున్నారా? ఎలా కొనసాగిస్తున్నారు?
- 3) గ్రామ దేవతలను పూజించే విధానంలో మార్పులు వస్తున్నాయని మీరు భావిస్తున్నారా? మీరు ఎలాంటి మార్పులను చూస్తున్నారా?
- 4) తెలంగాణ పటం నందు ప్రధాన జాతరలు, ఉర్పు, ఉత్సవాలు జరిగే ప్రదేశాలను గుర్తించండి?
- 5) ప్రక్క పేజీలోని “కులం, మతం ప్రార్థిస్తారు” పేరాను చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.
- 6) మీ ప్రాంతంలో నివసించే వివిధ మతాలకు చెందిన వారిని కలిసి, కింది వివరాలను సేకరించండి.

క్ర.సం.	పేరు	ఆచరించే మతం	పూజించే దేవుడు	జరుపుకునే పండుగలు

ప్రాజెక్టు పని:

- 1) మీ ప్రాంతంలోని ఏదైనా ఒక జాతర గురించి మీ తాత, నానమ్మల నుంచి సమాచారం సేకరించండి. ఒక నివేదిక తయారుచేయండి.
- 2) మీ ప్రాంతానికి చెందిన జానపద దేవతల గురించి కథలు సేకరించండి. వాటి గురించి చిన్న పుస్తకం తయారుచేయండి.

Devotional Paths to the Divine

You may have seen people perform rituals of worship, or singing *bhajans*, *kirtans* or *qawwalis*, or even repeating the name of God in silence. Haven't you noticed that some of them are so moved that they burst into tears? Such intense devotion or love of God is the legacy of various kinds of *bhakti* and Sufi movements that have evolved since the eighth century. In class VI, you had read about the Bhakti poems of Alvars and Nayanars who worshipped Vishnu and Siva respectively. Soon kings and chiefs built large temples for these gods, made land grants, and other gifts to perform various rituals. Temple worship became elaborate, complex and expensive. Specially trained priests performed the rituals. People belonging to some castes were not allowed to enter the temples. Soon, a reaction set in against such rituals and inequalities. New ideas on devotion to god emerged. Read on to know more about them.

Philosophy and *Bhakti*

Shankara, one of the most influential philosophers of India, was born in Kerala in the eighth century. He was an advocate of *Advaita* or the doctrine of the oneness of the individual soul and the Supreme God, which is the Ultimate Reality. He taught that Brahman, the only or Ultimate Reality, was formless and without any attributes. He preached about renunciation of the world and adoption of the path of knowledge to understand the true nature of Brahman and attain salvation.

Ramanuja, born in South India in the eleventh century, was deeply influenced by the Alvars. According to him, the best means of attaining salvation was through intense devotion to Vishnu. Vishnu, in his grace, helps the devotee to attain the bliss of union with him. Ramanuja also ensured a place for people

of lower castes in temple worship. He propounded the doctrine of *Vishishtadvaita* or qualified oneness according to which the soul even when united with the Supreme God remained distinct. Ramanuja's doctrine greatly inspired the new strand of *bhakti*, which developed in North India subsequently.

Basavanna's *Virashaivism*

We earlier noted the connection between the *bhakti* movement and temple worship. We now see another level of *bhakti* movement called *Virashaivism*. This movement was initiated by *Basavanna* and his companions like *Allama Prabhu* and *Akkamahadevi* in 12th century in Karnataka. They have represented the ideas about caste and the treatment of women arguing strongly for the equality of all human beings.

దైవసంబంధ భక్తి మార్గాలు

దేవతారాధనలో భాగంగా పూజాదికర్మలు చేయడం, భజన గీతాలను, కీర్తనలను, ఖవ్వాలను పాడడం మీరు చూసే ఉంటారు. కొందరు భక్తులు మౌనంగా దైవనామ జపం చేస్తూ ఉండడం, కొందరు భక్తిభావవేశంలో మునిగి కన్నీరు కార్చడం కూడా చూసే ఉంటారు. ఇంతటి గాఢమయిన భక్తిభావన లేదా దేవునిమీద ప్రేమ, ఎనిమిదవ శతాబ్దంనుంచి రూపొందిన వివిధ రకాల భక్తి సూఫి ఉద్యమాల వారసత్వం. ఆరో తరగతిలో విష్ణుభక్తిపరమయిన (అళ్వార్లు), శివభక్తిపరమయిన (నయనార్లు) కీర్తనలను గురించి మీరు చదివారు. రాజులు, సామంతులు దేవాలయాలు నిర్మించసాగారు. వాటి పోషణార్థం భూములు, ఇతర బహుమానాలు దానమిచ్చారు. గుడులలో పూజాధికారులు ఖర్చుతో కూడుకున్నవై సంక్లిష్టంగా మారాయి. శిక్షణపొందిన పూజారులు మాత్రమే విగ్రహాలకు పూజలు చేసేవారు. కొన్ని కులాల వారిని దేవాలయాలకు రానిచ్చేవారు కాదు. ఈ సాంప్రదాయాలపట్ల అసమానతల పట్ల వ్యతిరేకత ప్రారంభమైనది. భగవంతునిపై భక్తి భావనలో కొత్త కొత్త ఆలోచనలు వచ్చాయి. వాటిని తెలుసుకోవడానికి ఈ పాఠ్యాంశాన్ని చదువుదాం.

తాత్పర్యం - భక్తి:

అత్యంత ప్రభావవంతమైన భారతీయ తత్వవేత్తలలో ఒకరైన శంకరాచార్యులు సా.శ. 8వ శతాబ్దంలో కేరళలో జన్మించారు. ఈయన అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని బోధించాడు. జీవాత్మ, పరమాత్మ ఒక్కటేనని, అదే పరమసత్యమని ప్రవచించాడు. బ్రహ్మం మాత్రమే ఈ లోకంలో పరమ సత్యమని బోధించాడు. ఈ పరమసత్యానికి రూపం లేదని, దీనికి మరేది ఆపాదించలేమని ఆయన బోధించాడు. ప్రాపంచిక సుఖాలను త్యజించాలని, బ్రహ్మ నిజస్వరూపాన్ని తెలుసుకోవడానికి, మోక్షాన్ని సాధించడానికి జ్ఞానమార్గం అనుసరించడమే మార్గమని ప్రవచించాడు.

పదకొండో శతాబ్దిలో దక్షిణ దేశంలో వుట్టిన రామానుజుల మీద ఆళ్వారుల ప్రభావం గాఢంగా పడింది. ముక్తికి విష్ణువుమీద గాఢమయిన భక్తి ఉత్తమ సాధనమని ఆయన విశ్వసించాడు. విష్ణువు దయతలచి, తనతో సాయుజ్యానందం పొందడానికి భక్తుడికి సహాయపడతాడు.

రామానుజులు కూడా చాలావరకు నిమ్మకులాలవారికి ఆలయార్చనలో స్థానం కల్పించాడు. ఈయన ప్రవచించినది విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతం. జీవాత్మ పరమాత్మలో కలిసినా దానికొక విశిష్టత (ప్రత్యేకత) ఉంటుందని ఈ సిద్ధాంతం చెబుతుంది. ముఖ్యంగా ఉత్తర భారతదేశంలో, నూతన భక్తి ఉద్యమ ఆవిర్భావానికి, రామానుజుల సిద్ధాంతం గొప్ప ప్రేరణనిచ్చింది.

బసవన్న - వీరశైవం:

భక్తి ఉద్యమానికి, గుళ్ళల్లో అర్చనకూ మధ్యగల సంబంధం గురించి ఇంతకుముందు తెలుసుకున్నాం. ఇప్పుడు మనం వీరశైవం అనే మరొక భక్తి ఉద్యమాన్ని చూద్దాం. దీనికి ఆరంభకులు బసవన్న, ఆయన సహచరులు అల్లమ ప్రభువు, అక్కమహాదేవి. ఈ ఉద్యమం 12వ శతాబ్దంలో, కర్ణాటకలో మొదలయింది. వారు కులము, స్త్రీలపట్ల మన ప్రవర్తన తీరు గురించి, మానవులందరి పట్ల సమానత్వ భావనల గురించి బలంగా ప్రాతినిధ్యం చేసారు.

These are *vachanas* or sayings attributed to Basavanna:

*The rich
Will make temples for Shiva.
What shall I,
A poor man
Do?
My legs are pillars,
The body the shrine,
The head a cupola
Of gold.
Listen, O Lord of the meeting rivers,
Things standing shall fall,
But the moving ever shall stay.*

What were the major ideas expressed by Basavanna?

What is the temple that Basavanna is offering to God?

The Saints of Maharashtra

From the thirteenth to the seventeenth centuries, Maharashtra saw a great number of saint-poets, whose songs in simple Marathi continue to inspire people till date. The most important among them were Jnaneshwar, Namdev, Eknath and Tukaram as well as women like Sakkubai and the family of Chokhamela, who belonged to the “untouchable” Mahar caste. This regional tradition of *bhakti* focused on the Vitthala (a form of Vishnu) temple in Pandharpur, as well as on the notion of a personal god residing in the hearts of all people.

These saint-poets rejected all forms of ritualism, outward display of piety and social differences based on birth. In fact, they even rejected the idea of renunciation and preferred to live with their families, earning their livelihood like any other person, while humbly serving fellow human beings in need. A new humanist idea emerged as they insisted that *bhakti* lay in sharing others’ pain. As the famous Gujarati saint Narsi Mehta said, “Vaishnavas are those who understand the pain of others.”

This is an *abhang* (Marathi devotional hymn) of Sant Tukaram:

*He who identifies
with the battered and the beaten,
Mark him as a saint,
For God is with him.
He holds
Every forsaken man
Close to his heart,
He treats
A slave
As his own son.
Says Tuka,
I won't be tired
to repeat again,
Such a man
Is God
In person.*

Why do you think Tukaram considers the friends of the poor and suffering as the real devotees of God?

Here is an *abhang* composed by Chokhamela’s son:

బసవన్న చెప్పిన వచనాలు కొన్ని ఇలా ఉంటాయి :

ధనవంతులు

శివునికి గుడి కడతారు.

పేద వాడిని,

నేనేం చేస్తాను?

నా కాళ్ళు స్తంభాలు

నా దేహం దేవాలయం

శిరస్సు,

ఆలయపు బంగారు శిఖరం

విను, ఓ నదీ సంగమదేవా,

కూలిపోతాయి ఆలయాలు

నిలిచి ఉంటాయి జంగమాలు ఎప్పటికీ.

బసవన్న వ్యక్తం చేసిన ప్రధాన భావాలు ఏవి?

బసవన్న దేవునికి అర్పిస్తున్న ఆలయం ఏది?

మహారాష్ట్ర భక్తసాధువులు:

13వ శతాబ్దంనుంచి 17వ శతాబ్ది వరకు మహారాష్ట్రలో చాలామంది భక్తకవులు వర్ధిల్లారు. సరళమయిన మరాఠీ భాషలో వారు రాసిన పాటలు ప్రజలను ప్రభావితం చేశాయి. మహారాష్ట్ర భక్తకవులలో ముఖ్యులు జ్ఞానేశ్వర్, నామదేవ్, ఏకనాథ్, తుకారాం మాత్రమేకాక సక్కుబాయి వంటి భక్తురాళ్లు, “అంటరాని” మహర్ కులస్థుడయిన చోళామేళుడి కుటుంబం వాళ్లు కూడా ప్రసిద్ధులు. ఈ భక్తి సాంప్రదాయం పండరిపురాలయంలోని విఠలుడి (మరో రూపంలో ఉన్న విష్ణువు) మీద మాత్రమే కాక సమస్త జనుల హృదయాల్లో నివసించే ఇష్టదైవం మీద కూడా దృష్టిని కేంద్రీకరింపజేసింది.

అన్ని రకాల కర్మలను, ధర్మనిష్ఠ తాలూకు బాహ్య ప్రదర్శనను, పుట్టుకతోనే ఆధారపడిన సామాజిక భేదాలను ఈ భక్తకవులు తిరస్కరించారు. నిజానికి, వారు సన్యాసాన్ని కూడా తిరస్కరించి కుటుంబజీవనం చేస్తూ ఇతర

వ్యక్తుల మాదిరిగానే, బతకడానికి కావలసినది సంపాదించుకొంటూ అవసరంలో ఉన్న తోటివాళ్లకు అణుకువగా సేవచేస్తూ ఉండటమే మేలని తలచారు. ఇతరుల బాధను పంచుకోవడంలో భక్తి ఉందనివారు నొక్కిచెప్పడంవల్ల ఒక కొత్త మానవతాభావం వెలువడింది. ప్రఖ్యాత గుజరాతీ భక్తుడు నర్సి మెహతా “ఇతరుల బాధను అర్థంచేసుకొనేవాళ్లే వైష్ణవులు” అన్నారు.

సంత్ తుకారం రచించిన ఒక అభంగ్‌లోని (ఒక రకమైన మరాఠీ భక్తి గీతం) భావం ఈ కింది విధంగా ఉంటుంది:

విపరీతంగా అసహ్యించబడ్డ వానిని

దెబ్బలు తిన్నవాణ్ణిచూసి

వేట్లు పడ్డవాణ్ణి చూసి

తానే అతనిగా ఊహించుకొని ఆ బాధలు పడ్డట్లు

తలచేవాణ్ణి గుర్తుంచుకో,

అతడు సాధువని.

అతనికి దేవుడు తోడుగా ఉన్నాడు,

వదిలేసిన ప్రతి వ్యక్తిని అక్కణ్ణు జేర్చుకొంటాడతడు

బానిసలని ప్రతి ఒక్కణ్ణి.

తన కొడుకులా చూసుకొంటాడు

బానిసను.

ఇలాంటి వ్యక్తిని మనిషి

రూపుదాల్చిన దేవుడని,

తూకా అంటాడు.

ఎన్నిసార్లు చెప్పడానికైనా నేను అలసిపోను

పేదలు, బాధాతప్తుల స్నేహితులనే నిజమైన భక్తులని

తుకారాం అన్నాడని నీవు ఎందుకు భావిస్తున్నావు?

చోళామేళ కొడుకు రచించిన అభంగంలోని భావం ఈ కింది విధంగా ఉంటుంది:

Fig 21.1 A fireside gathering of ascetics.

*You made us low caste,
Why don't you face that fact, Great Lord?
Our whole life – left-over food to eat.
You should be ashamed of this.
You have eaten in our home.
How can you deny it?
Chokha's (son) Karmamela asks
Why did you give me life?*

Discuss the ideas related to social order expressed in these compositions.

Nathpanthis, Siddhas and Yogis

Many religious groups of this period

criticised the rituals and other aspects of conventional religion and social order using simple, logical arguments. Among them were the *Nathpanthis*, *Siddhacharas* and *Yogis*. They advocated renunciation of the world. To them, the path to salvation lay in meditation on the formless Ultimate Reality and the realisation of oneness with it. To achieve this, they advocated intense training of the mind and body through practices like *yogasanas*, breathing exercises and meditation. These groups became particularly popular among low castes. Their criticism of conventional religion created the ground for devotional religion to become a popular force in northern India.

Islam and Sufism

The saints had much in common with the Sufis, so much so that it is believed that they adopted many ideas from each other. Sufis were Muslim mystics. They rejected outward religiosity and emphasised love and devotion to God and compassion towards all fellow human beings.

Islam propagated strict monotheism or submission to one God. It also rejected idol worship and considerably simplified rituals of worship into collective prayers. At the same time, Muslim scholars developed a holy law called *Shariat*. The Sufis often rejected the elaborate rituals and codes of behaviour demanded by Muslim religious scholars. They sought union with God much as a lover seeks his beloved with a disregard for the world. Like the saint-poets, the Sufis too composed poems expressing their feelings, and a rich literature in prose, including anecdotes and fables, developed around them. Among the great Sufis of Central Asia were Ghazzali, Rumi and Sadi. Like the *Nathpanthis*, *Siddhas* and *Yogis*, the Sufis too believed that the heart can be

చిత్రం-21.1 అగ్నిచుట్టూ కూర్చున్న సన్యాసులు

మమ్మల్ని నిమ్మకులంలోని వాడిని చేసింది నువ్వు
ఆ యథార్థానికి ఎదురుగా ఎందుకు నిలుచోవు,
మహాప్రభో!

భుక్తశేషాన్నం తినడమే కదా, మా బతుకంతా!
నువ్వు దీనికి సిగ్గుపడాలి
మా ఇంట్లో తిన్నావు కదా,
దాన్నెలా కాదనగలవు నువ్వు?
నాకెందుకిచ్చావు ఈ జన్మమని
అడుగుతున్నాడు, చోఖా (కొడుకు) కర్మమేలుడు,

- ఈ అభంగ్లలో సామాజిక వ్యవస్థ గురించి వ్యక్తపరిచిన భావాలను చర్చించండి.

నాథపంథీలు, సిద్ధులు, యోగులు :

ఆచారానుసారంగా వస్తున్న కొన్ని మతవిధులనూ, సామాజిక వ్యవస్థనూ ఈ కాలంలో ఏర్పడిన బృందాలు కొందరు సరళమయిన తార్కిక వాదాలతో విమర్శించడం మొదలుపెట్టారు. వారిలో నాథపంథీలు, సిద్ధాచారులు,

యోగులు ఉన్నారు. వాళ్ళు ప్రపంచాన్ని వదిలేయమంటారు. నిరాకార పరమ సత్యాన్ని ధ్యానించడంలోను, దానితో ఐక్యంకావడంలోను ముక్తికి మార్గం ఉందంటారు. దీన్ని సాధించడానికి యోగాసనాలు, ప్రాణాయామం, ధ్యానం వంటివాటిని సాధన చేస్తూ బౌద్ధిక అంశాలపై గాఢమయిన శిక్షణ పొందాలని బోధించారు. ఈ బృందాల వారి బోధలు ముఖ్యంగా “నిమ్న” కులాలవారిలో వ్యాపించాయి. ఆచారానుగతమయిన మతాన్ని గురించి వీరు చేసిన విమర్శ, ఉత్తర భారతదేశంలో భక్తిపరమయిన మతం ప్రబలంకావడానికి దారి తీసింది.

ఇస్లామ్ - సూఫీతత్వం :

భక్తసాధువులకూ సూఫీలకూ మధ్య చాలా విషయాలలో సాదాప్యత ఉండేది. అందువల్ల ఒకరిభావాలనొకరు అందిపుచ్చుకున్నారు. సూఫీలు ముస్లిం మార్మిక సాధువులు. వారు బాహ్యమయిన మతనిష్ఠను వ్యతిరేకించారు. దేవుడిమీద ప్రేమ, భక్తి, సమస్త మానవులమీదా దయ, కరుణ ఉండాలని నొక్కిచెప్పారు.

ఏకేశ్వరోపాసనను కచ్చితంగా పాటించాలని, అంటే ఒకే దేవుడికి విధేయులై ఉండాలని ఇస్లామ్ ప్రబోధించింది. విగ్రహారాధనను తిరస్కరించింది. ఆరాధనాపరమయిన కర్మలను చాలావరకు సరళీకరించి సామూహిక ప్రార్థనలను విధించింది. అదే సమయంలో ముస్లిం పండితులు ‘షరియత్’ అనే పవిత్ర న్యాయాన్ని రూపొందించారు. ముస్లిం మతపండితులు విధించిన విస్తృత కర్మలనూ, ప్రవర్తన నియమావళినీ సూఫీలు తరచుగా తిరస్కరిస్తూ వచ్చారు. ప్రపంచాన్ని మరచిపోయి, ప్రియుడు తన ప్రియురాలి కోసం తపించిపోయినట్లు వారు దేవుడిలో ఐక్యాన్ని కోరారు. భక్తకవులలాగే సూఫీలు కూడా తమ అనుభూతులను వ్యక్తంచేస్తూ కవితలు రాశారు. వివిధ సంఘటనలతో, నీతికథలతో సంపన్నమయిన వచన సాహిత్యం అభివృద్ధి చెందింది. ఘజిలీ, రూమీ, సాదీ మధ్య ఆసియా ప్రాంతపు గొప్ప సూఫీలు. నాథపంథీయులు, సిద్ధులు, యోగుల మాదిరిగానే సూఫీలు కూడా, ప్రపంచాన్ని వేరే విధంగా చూడటానికి హృదయానికి శిక్షణ ఇవ్వవచ్చునని

Fig 21.2 Mystics in ecstasy.

trained to look at the world in a different way. They developed elaborate methods of training using *zikr* (chanting of a name or sacred formula), contemplation, *sama* (singing), *raqs* (dancing), discussion of parables, breath control, etc. under the guidance of a master or *pir*. Thus emerged the *silsilas*, a genealogy of Sufi teachers, each following a slightly different method (*tariqa*) of instruction and ritual practice.

A large number of Sufis from Central Asia settled in Hindustan from the eleventh century onwards. This process was strengthened with the establishment of the Delhi Sultanate, when several major Sufi centres developed all over the subcontinent. The *Chishti silsila* was among the most influential orders. It had a long line

of teachers like Khwaja Moinuddin Chishti of Ajmer, Qutbuddin Bakhtiar Kaki of Delhi, Baba Farid of Punjab, Khwaja Nizamuddin Auliya of Delhi and Bandanawaz Gisudaraz of Gulbarga.

The Sufi masters held their assemblies in their *khanqahs* or hospices. Devotees of all descriptions including members of the royalty and nobility, and ordinary people flocked to these *khanqahs*. They discussed spiritual matters, sought the blessings of the saints in solving their worldly problems, or simply attended the music and dance sessions.

Often, people attributed Sufi masters with miraculous powers that could relieve others of their illnesses and troubles. The tomb or *dargah* of a Sufi saint became a place of pilgrimage to which thousands of people of all faiths thronged.

If you have ever been to a *Dargah*, describe it to your friends in the class. How do people show respects to the *Pir* and what do they pray for?

New Religious Developments in India

The period after the thirteenth century saw a new wave of the *bhakti* movement in North India. This was an age when Islam, Hinduism, Sufism, various strands of *bhakti*, and the *Nathpanths*, *Siddhas* and *Yogis* influenced one another.

చిత్రం 21.2 పరమానందంలో మార్మిక సాధువులు

విశ్వసించారు. ఈ శిక్షణకు వారు జిక్ర (ఒక నామాన్నిగాని, సూత్రాన్నిగాని జపించడం) ధ్యానం, సామ (పాడటం), రక్స్ (నృత్యం చేయడం), నీతికథలను చర్చించడం, ప్రాణాయామం మొదలైనవాటిని ఒక గురువు లేదా పీర్ మార్గదర్శకత్వంలో సాధనచేసే సవివర విధానాలను రూపొందించారు. ఆ విధంగా సూఫీ గురువుల పరంపర (సిల్సీలా) ఏర్పడింది. వారిలో ఒక్కొక్కరు, బోధనలోను, సాధనాపరమయిన కర్మలోను కొద్దికొద్దిగా భిన్నమయిన పద్ధతిని (తరీకాను) పాటిస్తూవచ్చారు.

పదకొండో శతాబ్దం తర్వాత మధ్య ఆసియానుంచి వచ్చిన చాలా మంది సూఫీలు హిందుస్థాన్లో స్థిరపడ్డారు. ఢిల్లీ సుల్తానుల పాలన మొదలయిన తరువాత, భారత ఉపఖండమంతటా అనేకమయిన సూఫీ ప్రధాన కేంద్రాలు ఏర్పడి ఈ ప్రక్రియ బలపడింది. అత్యంత ప్రభావ

వంతమయిన వ్యవస్థలో చిస్తీ పరంపర ఒకటి. ఇందులో బోధకులు చాలామంది వచ్చారు. వారిలో అజ్మీరులోని క్వాజా మొయినుద్దీన్ చిస్తీ, ఢిల్లీలో కుత్బుద్దీన్ బక్తియార్ కాకీ, పంజాబులో బాబాఫరీద్, ఢిల్లీలో క్వాజా నిజాముద్దీన్ జలియా, గుల్బర్గాలో బందనవాజ్, గిసుదరాజ్ ముఖ్యులు.

సూఫీ గురువులు తమ ఖాన్ కావాలలో (ధర్మశాలల్లో) సమావేశాలు జరిపేవారు. రాజవంశీయులు, జమీందార్లు, సాధారణ ప్రజలు వంటివారితో సహా అన్ని తీరుల భక్తులూ ఈ ధర్మశాలలకు వచ్చేవారు. ఆధ్యాత్మిక విషయాలను వాళ్లు చర్చించే వాళ్లు తమతమ లౌకిక సమస్యలను పరిష్కరించుకోడానికి సాధువుల దీవెనలను కోరేవారు లేదా కేవలం సంగీత, నృత్య కార్యక్రమాలకు హాజరయ్యేవారు.

సూఫీ గురువులకు అలౌకిక శక్తులు ఉంటాయనీ, వారు తమ రోగాలనూ, ఇబ్బందులనూ తొలగిస్తారనీ ప్రజలు ఆపాదించేవారు. సూఫీ సాధువుల గోరీలు (సమాధి; దర్గా) యాత్రాస్థలాలుగా మారి అన్ని మతాల వాళ్లు వేలాదిగా అక్కడికి వస్తూండేవాళ్లు.

మీరు ఎప్పుడైనా ఒక దర్గాకు వెళ్లి ఉంటే దానిని గురించి మీ స్నేహితులకు వివరించండి. అక్కడ వాళ్లు 'పీర్'ను ఎలా గౌరవిస్తారో, ఎలా ప్రార్థన చేస్తారో చెప్పండి.

భారతదేశంలో కొత్త మతవిశ్వాసాల అభివృద్ధి:

పదమూడో శతాబ్ది తరువాత ఉత్తర భారతదేశంలో భక్తి ఉద్యమపు కొత్త తరంగం పైకి లేచింది. ఇస్లామ్, హిందుమతం, సూఫీతత్వం, ఇతర భక్తిశాఖలవారు,

We saw that new towns and kingdoms were emerging, and people were taking up new professions and finding new roles for themselves. Such people, especially crafts persons, peasants, traders and labourers; thronged to listen to these new saints and spread their ideas. Some of them like Kabir and Baba Guru Nanak rejected orthodox customs and beliefs.

Poets like Bammera Potana, Annamacharya, Chaitanya Mahaprabhu, Tulsidas and Surdas accepted existing beliefs and practices but wanted to make them accessible to all.

Potana, who lived the life of a peasant in the village Bammera near Warangal, composed the famous *Mahabhagavatamu* in Telugu. Potana was called a 'Sahaja Kavi', a natural poet. He wrote lucid poetry to express his natural devotional feelings.

Thallapaka Annamacharya (1408 – 1503) was a popular saint-composer of Andhra Pradesh and is revered as '*pada kavita pitamaha*'. Annamayya dedicated his life to composing and singing the glories of Lord Venkateswara of Tirupati. His compositions were mostly extempore in spoken dialect, unlike the classics of the age, which were written in the classical (*Grandhika*) style. In '*Annamacharya Charitramu*', it is said that Annamayya composed thirty two thousand *keertanas* on Lord Venkateswara.

In his *keertanas*, he took up subjects such as morality, dharma and

righteousness. He was one of the first few who opposed the social stigma towards the untouchable castes in his era. In his sankeertanas, "*Brahmam Okkate Parabrahmam Okkate...*" and "*E Kulajudainanemi Evvadainanemi...*", he describes that the relationship between God and human beings is the same irrespective of the later's color, caste and financial status, in beautiful yet powerful usage of words.

తందనాన ఆహి - తందనానపురె

తందనాన భళా - తందనాన

బ్రహ్మమొక్కటే పరబ్రహ్మమొక్కటే పర

బ్రహ్మమొక్కటే పరబ్రహ్మమొక్కటే ...

నిండార రాజు నిద్రించు నిద్రయు నొకటే

అండనే బంటు నిద్ర అదియు నొకటే ...

మెండైన బ్రహ్మణుడు - మెట్టుభూమి యొకటే

చండాలుడుండేటి సరిభూమి యొకటే ...

- Annamacharya Keertana

Chaitanya Mahaprabhu (1486–1534): was a Vaishnava saint and social reformer in eastern India (present day Bangladesh and West Bengal). Chaitanya was a notable proponent of the Vaishnava school of *Bhakti yoga* (meaning loving devotion to Krishna/God) based on the philosophy of the *Bhagavata Purana* and *Bhagavad Gita*. He propagated community singing of Bhajans and dancing with devotion. He worshipped the forms of Krishna and popularised the chanting of the '*Hare Krishna*' mantra.

Kancherla Gopanna (1620 - 1680): popularly known as Bhakta Ramadasu, was a 17th century devotee of Sri Rama and a

హిందుమతం, సూఫీత్వం, ఇతర భక్తిశాఖలవారు, నాథపంథీలు, సిద్ధులు, యోగులు - ఒకరివల్ల ఒకరు ప్రభావితమయిన కాలమది. కొత్త పట్టణాలు, రాజ్యాలు ఈ కాలంలో పుట్టుకువస్తూండటం గమనించాం. ప్రజలు కొత్త వృత్తులను చేపడుతున్నారు. తాము నిర్వహించగల, కొత్త పాత్రలను అన్వేషిస్తున్నారు. అటువంటివాళ్లు - ముఖ్యంగా వృత్తిపనివారు, రైతులు, వర్తకులు, కార్మికులు - ఈ కొత్త సాధువుల బోధలను ఆలకించడానికి గుమిగూడి తాము విన్నవాటిని వ్యాప్తిచేసేవారు. కబీర్, బాబా గురునానక్ వంటివాళ్లు కొందరు చాదస్తపు ఆచారాలను, నమ్మకాలను తిరస్కరించారు.

బమ్మెర పోతన, అన్నమాచార్య, చైతన్య మహాప్రభు, తులసీదాసు, సూరదాసు వంటివాళ్లు అప్పటి విశ్వాసాలనూ, సాధనలనూ స్వీకరిస్తూనే వాటిని అందరికీ అందుబాటులోకి తేవాలని అభిలషించారు.

వరంగల్లు దగ్గరున్న బమ్మెర గ్రామంలో నివసించిన పోతన ప్రసిద్ధమయిన మహాభాగవతాన్ని తెలిగించాడు. పోతనను 'సహజకవి' అని అంటారు. ఆయన తన సహజ భక్తిత్వపరమయిన భావాలను వెల్లడించడానికే కాని తన పాండిత్య ప్రదర్శనకోసమో, చాతుర్యం కనబరుచుకోడానికో కవిత్వం రాయలేదు.

తాళ్లపాక అన్నమాచార్య (సా.శ. 1408 -1503) ఆంధ్రప్రదేశ్ కు చెందిన వాగ్గేయకారుడు. ఈయన పదకవితా పితామహుడుగా ప్రసిద్ధిచెందాడు. అన్నమయ్య తిరుపతి వెంకటేశ్వర స్వామి వైభవాన్ని కీర్తనల రూపంలో రాయడానికి, పాడటానికే తన జీవితాన్ని అంకితం చేశాడు. అతని కీర్తనలు చాలా వరకు ఆశువుగా గ్రాంథిక భాషలో కాకుండా వాడుక భాషలో, తెలుగు నుడికారాలతో ఉంటాయి. అన్నమయ్య శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామిపై ముప్పై రెండు వేల కీర్తనలు రాశాడని "అన్నమాచార్య చరిత్రము" ద్వారా తెలుస్తుంది.

ఆయన కీర్తనలలో నైతికత, ధర్మం, నిజాయితీ, వంటి

అంశాలు ప్రధానంశంగా ఉంటాయి. ఆ కాలంలో అంటరానితనం వంటి సాంఘిక దురాచారాలను వ్యతిరేకించిన వారిలో అన్నమయ్య మొదటివాడు. "బ్రహ్మమొక్కటే పరబ్రహ్మమొక్కటే", "ఏ కులజుడైననేమి ఎవ్వడైనానేమి" వంటి సంకీర్తనలో భగవంతునికి, మానవునికి మధ్య గల సంబంధం విషయంలో రంగు, కులం, ఆర్థిక స్థోమత వంటి వ్యత్యాసాలేవి లేవంటూ ఎంతో సుందరమైన శక్తివంతమైన పదజాలాన్ని ఉపయోగించాడు.

తందనాన ఆహి - తందనాన పురె
 తందనాన భళా - తందనాన
 బ్రహ్మమొక్కటే పరబ్రహ్మమొక్కటే పర
 బ్రహ్మమొక్కటే పరబ్రహ్మమొక్కటే...
 నిండార రాజు నిద్రించు నిద్రయునొకటే
 అండనే బంటు నిద్ర అదియునొకటే...
 మెండైన బ్రాహ్మణుడు - మెట్టుభూమియొకటే
 చండాలుడుండేటి సరిభూమియొకటే...
 -అన్నమాచార్య కీర్తన

చైతన్య మహాప్రభు (1486-1534) :

చైతన్య మహాప్రభు తూర్పు భారతదేశానికి చెందిన (ప్రస్తుత బంగాదేశ్, పశ్చిమబెంగాల్) వైష్ణవ సాధువు, సంఘసంస్కర్త. ఈయన భగవద్గీత, భాగవత, పురాణాల ఆధారంగా భక్తి యోగాన్ని ప్రవచించాడు. సామూహికంగా భజనలు చేయడం, భక్తితో నాట్యం చేయడాన్ని వ్యాప్తిచేశాడు. ఈయన కృష్ణుని పూజించి హారే కృష్ణ మంత్రాన్ని బహుళ ప్రచారంలోకి తెచ్చాడు.

కంచర్ల గోపన్న (1620-1680):

17వ శతాబ్దానికి చెందిన భక్త రామదాసుగా ప్రసిద్ధుడైన కంచర్ల గోపన్న (1620-1680) శ్రీరాముని

composer of Carnatic music. He is among the famous *vaggeyakaras* (same person being the writer and composer of a song) in the Telugu language. He is renowned for constructing a famous temple for Sri Rama at Bhadrachalam. He composed devotional lyrics dedicated to Rama, which are popularly known as *Ramadasu Keertanalu*. He wrote *Dasarathi Shatakamu*, a collection of nearly 108 poems dedicated to Lord Rama.

ఏ తీరుగ నను దయ చూచెదవో, ఇన వంశోత్తమ రామా
నా తరమా భవ సాగరమీదను, నళిన దళేక్షణ రామా
శ్రీరఘునందన సీతా రమణా, శ్రీతజన పోషక రామా
కారుణ్యాలయ భక్త వరద నిను, కన్నది కానుపు రామా...

- *Ramadasu Keertana*

Can you name some *vaggeyakaras* and their *Keertanas*?

Tulsidas conceived of God in the form of Rama. Tulsidas's composition, the *Ramcharitmanas*, written in Awadhi (a language used in eastern Uttar Pradesh), is important both as an expression of his devotion and as a literary work. He was a contemporary of Shankaradeva of Assam (late fifteenth century) who emphasised on devotion to Vishnu, and composed poems and plays in Assamese. He began the practice of setting up *namghars* or houses of recitation and prayer, a practice that continues to date.

This tradition also included saints like Dadu Dayal, Ravidas and Mirabai. Mirabai was a Rajput princess married into the royal

Fig 21.3 A painting of Mirabai.

family of Mewar in the sixteenth century. Mirabai became a disciple of Ravidas, a saint from a caste considered “untouchable”. She was devoted to Krishna and composed innumerable *bhajans* expressing her intense devotion. Her songs also openly challenged the norms of the “upper” castes and became popular with the masses in Rajasthan and Gujarat.

A unique feature of most of the saints is that their works were composed in regional languages and could be sung. They became immensely popular and were handed down orally from generation to generation. Usually the poorest, the most deprived communities and women transmitted these songs, often adding their own experiences. Thus, the songs, as we have them today, are as much a creation of the saints as of generations of people who sang them.

భక్తుడు. ఈయన కర్ణాటక సంగీతంలో అనేక కీర్తనలను స్వరకల్పన చేసినాడు. తెలుగు భాషలో ప్రముఖ వాగ్గేయకారుడు (స్వయంగా రచించి గానం చేసే వ్యక్తులు). భద్రాచలంలో గల ప్రసిద్ధి చెందిన శిథిలమైన శ్రీరాముని దేవాలయాన్ని పునరుద్ధరించాడు. రామదాసు కీర్తనల పేర ఈయన అనేక భక్తి గీతాలను రచించాడు. దాశరథి శతకం రచించి 108 పద్యాలను శ్రీరామునికి అంకితం చేశాడు.

ఏ తీరుగ నను దయ చూచెదవో, ఇన వంశోత్తమ
రామా

నా తరమా భవ సాగరమీదను, నశిన దళేక్షణ రామా
శ్రీరఘు నందన సీతా రమణా, శ్రీతజన పోషక రామా
కారుణ్యాలయ భక్త వరద నిను, కన్నది కానుపు రామా...

- రామదాసు కీర్తన

వాగ్గేయకారులను, వారి కీర్తనలను కొన్ని
తెలపండి.

తలసీదాసు, భగవంతుణ్ణి రామాకృతిలో భావనచేశాడు. అతడు తన రామచరితమానస కావ్యాన్ని (తూర్పు ఉత్తరప్రదేశ్ లో వాడుకలో ఉన్న) అవధి భాషలో రాశాడు. ఈ గ్రంథం భక్తిభావప్రకటనపరంగాను, సాహిత్యపరంగాను కూడా ప్రాముఖ్యత కలిగిఉంది. ఆయనకు సమకాలికుడు (పదిహేనో శతాబ్ది చివరికాలపువాడు), అస్సాంవాసి అయిన శంకరదేవుడు విష్ణుభక్తిని ఉద్ఘాటిస్తూ అస్సామీ భాషలో కావ్యాలూ, నాటకాలూ రాశాడు. 'నామ్ భువ' అనే పేరుతో ఆయన భగవన్నామ జవ ధ్యానాలకోసం మందిరాలను ఏర్పాటుచేసే సంప్రదాయాన్ని నెలకొలిపాడు. ఇప్పటికీ ఆ సంప్రదాయం కొనసాగుతూ ఉంది.

దాడు దయాళు, రవిదాసు, మీరాబాయి వంటి భక్తులు ఆ సంప్రదాయంలోని వాళ్లే. మీరాబాయి రాజపుత్ర స్త్రీ; మేవారు రాజకుటుంబం వారి కోడలు; పదహారో శతాబ్దిలో

చిత్రం-21.3 మీరాబాయి

జీవించింది. "అంటరానివాళ్లు" అని చెప్పే కులంలో పుట్టి గొప్ప సాధువుగా ప్రసిద్ధుడయిన రవిదాసుకు మీరాబాయి శిష్యురాలు అయింది. ఈమె కృష్ణభక్తురాలు. తన ప్రగాఢ భక్తిని వ్యక్తీకరిస్తూ ఈమె లెక్కలేనన్ని భజనగీతాలు రాసింది. అవి రాజస్థాన్ లోను, గుజరాత్ లోను జనబాహుళ్యంలో వ్యాప్తమయ్యాయి.

చాలామంది భక్త సాధువుల రచనల్లోని విశిష్టమయిన లక్షణమేమిటంటే, వారు ప్రాంతీయ భాషల్లో రాయడం, అవి పాడటానికి వీలుగా ఉండటం. దాంతో అవి చాలా జనరంజకాలయ్యాయి. ఒక తరంవారి నుంచి మరొక తరంవారికి మౌఖికంగా చేరుతూ వచ్చాయి. సాధారణంగా నిరుపేదలూ, నిరాధారులూ అయిన సముదాయాల వాళ్ళు, స్త్రీలు ఈ పాటలను వినిపిస్తూ వచ్చారు; వాటిలో తరుచుగా, తమ తమ అనుభవాలను కూడా కలుపుతూ ఉండేవారు. ఆ విధంగా ఇప్పుడు మనకు లభ్యమవుతున్న పాటల రచనలో ఆ సాధుసజ్జనులపాలు ఎంత ఉందో

They have become a part of our living popular culture.

Have you listened to any such old *bhajans* in your mother tongue? Find out who composed them. Write down some of them and discuss their meaning in the class.

A Closer Look: Kabir

Kabir, who probably lived in the fifteenth-sixteenth centuries, was one of the most influential saints. He was brought up in a family of Muslim *julahas* or weavers settled near the city of Benares (Varanasi). We have very little reliable information about his life. We get to know of his ideas from a vast collection of verses called *sakhis* and *pads* said to have been composed by him and sung by wandering *bhajan* singers. Some of these were later collected and preserved in the *Guru Granth Sahib*, *Panch Vani* and *Bijak*.

21.4 A painting of Kabir working on a loom.

Kabir's teachings were based on a complete, indeed vehement, rejection of the major religious traditions. His teachings openly ridiculed all forms of external worship of both Hinduism and Islam, the pre-eminence of the priestly classes and the caste system. The language of his poetry was a form of spoken Hindi, widely understood by ordinary people.

Kabir believed in a formless Supreme God and preached that the only path to salvation was through *bhakti* or devotion. Kabir drew followers from both Hindus and Muslims.

Here is a composition of Kabir:

*O Allah-Ram present in all living beings
Have mercy on your servants, O Lord!*

*Why bump your head on the ground,
Why bathe your body in water?*

*You kill and you call yourself "humble",
But your vices you conceal.*

*Twenty-four times the Brahmana keeps
the ekadasi fast,*

*While the Qazi observes the
Ramzan.*

*Tell me why does he set aside the
eleven
months*

*To seek spiritual fruit in the
twelfth?*

*Hari dwells in the East, they say
And Allah resides in the West,
Search for him in your heart, in
the heart*

of your heart;

There he dwells, Rahim-Ram

తరతరాలుగా వాటిని పాడుతూ వస్తున్న జనుల పాలు కూడా అంతే ఉంది. సజీవమయిన మన ప్రజా సంస్కృతిలో అవి అంతర్భాగమయిపోయాయి.

మీరు ఎప్పుడైనా మీ మాతృభాషలో భజన పాటలు విన్నారా? వాటిని ఎవరు సంకలనం చేశారు? వాటిలో కొన్నింటిని రాసి వాటి భావాన్ని తరగతి గదిలో చర్చించండి.

కబీరు - సన్నిహిత పరిశీలన :

పదిహేనో శతాబ్దికి పదహారో శతాబ్దికి మధ్యకాలంలో జీవించిన భక్తసాధువు కబీరు గొప్ప ప్రభావశాలి. ముస్లిం నేతపనివాళ్ల కుటుంబంలో పెరిగాడియన. కాశీ (వారణాసి) నగరంలోనో, దానికి దగ్గరలోనో నివసిస్తూ ఉండేవాడు. ఈయన జీవితాన్ని గురించి మనకు లభించిన విశ్వసనీయమయిన సమాచారం తక్కువ. ఈయన రచించినట్లుగా వినవచ్చే, సంచార భజనబృందగాయకులు పాడుతూ వచ్చే సాఖీలు, పదాల ద్వారా ఆయన భావాలను మనం తెలుసుకోగలుగుతాం. వీటిలో కొన్ని తర్వాత కాలపు గురుగ్రంథ సాహిబ్ లోను, పంచవాణిలోను, బీజక్ లోను చేరి మనకి అందుబాటులో ఉన్నాయి.

చిత్రం: 21.4 వర్ణచిత్రం-మగ్గంమీద నేతపనిచేస్తున్న కబీర్

కబీరు బోధనలు ప్రధాన మతసంప్రదాయాల సంపూర్ణ తీవ్ర తిరస్కరణమీద ఆధారపడ్డాయి. ఆయన బోధనలు హిందు, ఇస్లామ్ మతపరమయిన అన్ని రకాల బాహ్య ఆరాధనలను, పూజారి వర్గాల ప్రాధాన్యాన్నీ, వర్ణవ్యవస్థను బహిరంగంగా ఎగతాళిచేశాయి. అతడు తన కవితా భాష, సాధారణ ప్రజలు అర్థంచేసుకోగల హిందీ వాడుక భాషలో చెబుతూండేవాడు. పరమదేవుడు రూపంలేని వాడని కబీరు విశ్వసించాడు. భక్తి ఒక్కటే ముక్తిమార్గమని ప్రచారం చేశాడు. కబీరు అనుచరులలో హిందువులు, ముస్లిములు కూడా ఉన్నారు.

వాటిలోని ఒక గీతంలో భావం ఈ కింది విధంగా ఉంటుంది:

దైవాన్వేషణలో...

అన్ని జీవుల్లోనూ ఉండే ఓ అల్లా - రామ్,
దయ ఉంచు నీ దాసులమీద, శ్రీ ప్రభూ!
నేలమీద తలకొట్టుకొంటావెందుకు?

ఈ శరీరానికి నీళ్ళలో స్నానం చేయిస్తావెందుకు?
నువ్వు చంపుతావు, వైగా చెప్పుకొంటావు,
'అణుకువగలవాణ్ణి' అని,
కాని దాచిపెట్టుకొంటావు నీ దుర్గుణాల్ని.

ఇరవై నాలుగుసార్లు బ్రాహ్మణులు,
ఏకాదశులకు, ఉపవాసముంటాడు.

కాజీ పాటిస్తాడు రంజాన్ నెలను

నాకు తెలియకడుగుతున్నాను,

తక్కిన పదకొండు నెలలనూ

పక్కకు పెడతాడెందుకు?

ఆధ్యాత్మిక ఫలాన్ని అన్వేషించడానికా
పన్నెండో నెల?

హరి తూర్పున ఉన్నాడంటారు

అల్లా పడమర ఉన్నాడంటారు

నీ హృదయంలో వెదుకు ఆయనకోసం,

నీ హృదయాంతర హృదయంలో,

అక్కడుంటాడు, రహీమ్ - రాముడు.

Fig 21.5 Guru Nanak as a young man, discussion with holy men.

Guru Nanak

We know more about Guru Nanak (1469-1539 CE) than Kabir. Born at Talwandi (Nankana Sahib in Pakistan), he travelled widely before establishing a centre at Kartarpur (Dera Baba Nanak on the river Ravi). Irrespective of their form creed, caste or gender, his followers ate together in the common kitchen (*langar*). The sacred space thus created by Guru Nanak was known as *dharmsal*.

The number of Guru Nanak's followers increased through the sixteenth century under his successors. They belonged to a number of castes, but traders, agriculturists, artisans and craftsmen predominated. This may have something to do with Guru Nanak's insistence that his followers must be householders and should adopt productive and useful occupations. They were also expected to contribute to the general funds of the community of followers.

The ideas of Guru Nanak had a huge impact on this movement from the very beginning. He emphasised on the importance of the worship of one God. He insisted that caste, creed or gender was irrelevant for attaining liberation. His idea of liberation was not that of a state of inert bliss but rather the pursuit of active life with a strong sense of social commitment. He himself used the terms *nam*, *dan* and *isnan* for the essence of his teaching, which actually meant right worship, welfare of others and purity of conduct. His teachings are now remembered as *nam-japna*, *kirt-karna* and *vand-chhakna*, which also underline the importance of right belief and worship, honest living, and helping others. Thus, Guru Nanak's idea of equality had social and political implications. This might partly explain the difference between the history of the followers of Guru Nanak and the history of the followers of the other religious figures of the medieval centuries, like Kabir, Ravidas and Dadu whose ideas were very similar to those of Guru Nanak.

చిత్రం: 21.5 యుక్తవయసుగల గురునానక్, కొందరు సత్పురుషులతో చర్చిస్తున్నారు

గురునానక్ - సన్నిహిత పరిశీలన :

మనకు కబీరుకంటే గురునానక్ను గురించి (సా.శ. 1469-1539) ఎక్కువ తెలుసు. ఈయన తల్వండి (పాకిస్తానులో నాన్కనా సాహిబ్)లో పుట్టి విస్తృతంగా పర్యటించి కర్తార్పుర్లో ఒక కేంద్రాన్ని (డేరా బాబా నానక్, రావీనది ఒడ్డున) స్థాపించారు. పూర్వపు మతవిశ్వాసంతోను, కులంతోను, స్త్రీ పురుష భేదంతోను నిమిత్తం లేకుండా ఆయన అనుచరులు ఒకే వంటశాల (లంగర్) లో కలిసి భోజనం చేసేవారు. ఆ విధంగా గురునానక్ ఏర్పరచిన పవిత్ర స్థలానికి ధర్మశాల అన్న పేరు వచ్చింది.

గురునానక్ అనుయాయుల సంఖ్య పదహారో శతాబ్దిలో, ఆయన వారసుల కాలంలో పెరుగుతూ వచ్చింది. వాళ్లలో అన్ని కులాలవాళ్లూ ఉన్నారు; కాని వర్తకులు, వ్యవసాయదారులు, వృత్తిపనివాళ్లు ఎక్కువ. దీనికి కారణం గురునానక్, తన అనుయాయులు గృహస్థులు ఉండాలనీ, వస్తూత్పాదకమయిన, ఉపయోగకరమయిన వృత్తులను అవలంబించాలనీ చెప్పటమే. ఉమ్మడి నిధికి అనుయాయులు విరాళాలు ఇవ్వాలని చెప్పాడు.

ఈ ఉద్యమంమీద మొదటినుంచి గురునానక్ అభిప్రాయాల ప్రభావం విస్తృతంగా ఉంది. ఏకేశ్వరోపాసన ప్రాముఖ్యాన్ని ఆయన నొక్కి చెప్పాడు. మోక్షం పొందడానికి వర్ణ, మత, స్త్రీపురుష భేదాలతో నిమిత్తం లేదని ఉద్ఘాటించాడు. ఆయన అభిప్రాయంలో మోక్షమనేది, సమాజంపట్ల దృఢమయిన నిబద్ధతతో క్రియాశీలకమయిన జీవితాన్ని గడపడమే కాని నిశ్చలానందస్థితి కాదు. ఆయన బోధలకు సారభూతమయిన మూడు మాటలను - నామ్, దాన్, ఇస్నాన్ - అనేవాటిని ఆయనే చెప్పాడు. అంటే, సరయిన ఆరాధన, ఇతరుల సంక్షేమం, మంచి నడవడిక అని అర్థం. ఆయన బోధలనిప్పుడు, నామ్-జప్నా, కీర్-కర్నా; వంద్-భక్నా అనే మాటలతో గుర్తుంచుకుంటారు. సరైన విశ్వాసం, ఆరాధన, నిజాయితీతో కూడిన జీవితం, ఇతరులకు సహాయపడడం ముఖ్యమని ఇవి నొక్కిచెప్పాయి. సమానత్వంపై గురునానక్ వ్యక్తపరచిన భావనలు సామాజిక, రాజకీయ ప్రాముఖ్యతను సంతరించుకున్నాయి. గురునానక్ అనుయాయుల చరిత్రకూ మరియు కబీరు, రవిదాసు, దాదు వంటి మధ్యయుగపు మతగురువుల అనుయాయుల చరిత్రకూ మధ్య తేడాను కొంతవరకు ఇది వివరిస్తుంది.

Keywords :

1. *Advaita*
2. Salvation
3. *Alvars*
4. *Nayanars*
5. *Bhakti*
6. *Yogasanas*
7. *Bijak*
8. *Abhang*

Improve your learning

1. Describe the beliefs and practices of the *Nathpanthis*, *Siddhas* and *Yogis*.
2. What were the major ideas expressed by Kabir? How did he express them?
3. What were the major beliefs and practices of the Sufis?
4. Why do you think many teachers rejected prevalent religious beliefs and practices?
5. What were the major teachings of Guru Nanak?
6. For either the *Virashaivas* or the saints of Maharashtra, discuss their attitude towards caste.
7. Why do ordinary people still remember Mirabai?
8. Read the second para under the title 'A closer look: Kabir' on page 194 and comment on it.
9. Write about a festival celebrated by the people in your area.

Project :

1. Visit any dargahs, gurudwaras or temples associated with saints of the *bhakti* tradition and describe what you saw and heard about them.
2. Get information about other works of the saint-poets mentioned in this chapter. Find out whether they are sung, how they are sung and what the poets wrote?

కీలకపదాలు:

1) అద్వైతం	5) భక్తి
2) మోక్షం	6) యోగాసన
3) అశ్వారులు	7) బిజాక్
4) నయనార్లు	8) అభంగ్

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

- 1) నాథపంథిల, సిద్ధుల, యోగుల విశ్వాసాలను, ఆచారాలను వివరించండి.
- 2) కబీర్ చెప్పిన ప్రధాన భావాలు ఏమిటి? వీటిని ఆయన ఏ విధంగా చెప్పాడు?
- 3) సూఫీల ప్రధాన విశ్వాసాలు, ఆచారాలు ఏమిటి?
- 4) చాలా మంది బోధకులు, అప్పటికి వ్యాప్తిలో ఉన్న మతవిశ్వాసాలను, సాధనలను ఎందుకు తిరస్కరించారు?
- 5) గురునానక్ ప్రధాన బోధలు ఏవి?
- 6) కులాన్ని గురించి వీరశైవుల్లోగాని, మహారాష్ట్ర సాధువుల్లోగాని ఉన్న వైఖరిని చర్చించండి.
- 7) సాధారణ ప్రజలు మీరాబాయిని ఎందుకు జ్ఞాపకం పెట్టుకొన్నారని మీరు భావిస్తున్నారు.
- 8) 'కబీరు' సన్నిహిత పరిశీలన ఉపశీర్షికలో రెండవ పేరా చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.
- 9) మీ ప్రాంతంలో జరుపుకునే ఒక సామూహిక ఉత్సవం గురించి రాయండి.

ప్రాజెక్టు పని:

- 1) మీ పరిసరాల్లో ఏవయినా దర్గాలుగానీ, గురుద్వారాలుగానీ, భక్తిసంప్రదాయ సాధువులతో సంబంధమున్న దేవాలయాలుగానీ ఉన్నాయేమో కనుక్కోండి. వీటిలో దేన్నయినా సందర్శించి మీరక్కడ ఏం విన్నారో, ఏం చూశారో వివరించండి.
- 2) ఈ పాఠంలో ఉదాహరించిన రచనలను రచించిన భక్తకవుల్లో ఏ ఒక్కరు రాసినవాటిని గురించి అయినా ఇంకా ఎక్కువ తెలుసుకోండి; ఇతర రచనలను రాసిపెట్టుకోండి. వాటిని పాడేవారో, లేదో, పాడితే ఎలా పాడేవారో, కవులు దేన్ని గురించి రాశారో తెలుసుకోండి.

Rulers and Buildings

Figure 22.1 shows the first balcony of the Qutb Minar. Qutbuddin Aybak had constructed this monument in Delhi around 1199 CE. Notice the pattern created under the balcony by the small arches and geometrical designs. Can you find two bands of inscriptions under the balcony? These are words written in Arabic. Notice that the surface of the minar is curved and angular. Placing an inscription on such a surface requires great precision. Only the most skilled craftsmen could perform this task. Remember that very few buildings were made of stone or brick 800 years ago. What would have been the impact of a building like the Qutb Minar on observers in the thirteenth century?

Between the eighth and the eighteenth centuries, kings and their officers built two kinds of structures: the first were forts, palaces and tombs – safe, protected and grandiose places of rest and the second were structures meant for public activity including temples, mosques, tanks, wells, caravan *serais* and *bazaars*. Kings were expected to look after their subjects, and by making structures for their use and comfort, rulers hoped to win their praise. Construction activity was also carried out by others including merchants. They built temples, mosques and wells. However, domestic architecture – large mansions (*havelis*) of merchants – has survived only from the eighteenth century.

Fig 22.1

Figure 22.1: Qutb Minar is five storeys high. The band of inscriptions you see are under its first balcony. The first floor was constructed by Qutbuddin Aybak and the rest by Iltutmish around 1229. Over the years, it was damaged by lightning and earthquakes and repaired by later kings.

చిత్రం.22.1 లో కుతుబ్‌మినార్‌లోని మొదటి అంతస్తులోని వసారాను చూడండి. కుతుబుద్దీన్ ఐబక్ దీన్ని సుమారు సా.శ. 1199 సంవత్సరంలో కట్టించాడు. ఈ వసారా కింద క్షేత్రగణిత నమూనాలో చెక్కిన ధనురాకారపు కమానులను గమనించండి. ఈ వసారా కింద ఉన్న రెండు వరసల్లో శాసనాలను చూశారా? ఇవి అరబ్బీ భాషలో ఉన్నాయి. ఈ పైభాగం కోణాకారంలో వంగి ఉన్నది. శాసనాన్ని ఇలాంటి చోట్ల ఉంచాలంటే ఖచ్చితమైన పనితనం అవసరం. ఎంతో నైపుణ్యం కలిగిన శిల్పులు మాత్రమే ఈ నిర్మాణం చేయగలరు. 800 సంవత్సరాల క్రితం కొన్ని కట్టడాలు మాత్రమే రాళ్ళతోను, ఇటుకలతోను నిర్మించారని గుర్తించుకోండి. 13వ శతాబ్దంనాటి సందర్భకులపై కుతుబ్‌మినార్ వంటి కట్టడాలు ఎలాంటి ప్రభావాన్ని చూపిఉంటాయి?

సా.శ. 8 నుండి 18వ శతాబ్దం మధ్యలో రాజులు, వారి అధికారులు రెండు రకాల కట్టడాలను నిర్మించారు:

1) కోటలు, రాజభవంతులు, సమాధులు: ఇవి రక్షణనిచ్చేవిగా, సురక్షితమైనవిగా, సేద తీరడానికి వైభవం కలిగిన ప్రదేశాలుగా నిర్మించినవి. ఈ ప్రపంచంలో వీటి తరవాతే ఏవైనా. 2) ప్రజలకు ఉపయోగపడే కట్టడాలు: అవి దేవాలయాలు, మసీదులు, చెరువులు, బావులు, వాహనశాలలు, బజార్లు. ప్రజల సౌకర్యం కోసం ఇలాంటి కట్టడాలను కట్టించడంవల్ల, వాటిని ఉపయోగించడంవల్ల రాజులకు గొప్ప పేరు ప్రతిష్ఠలు వస్తాయని నమ్మేవారు. రాజులతో పాటు వ్యాపారస్థులు, ఇతరులు కూడా ఇలాంటి నిర్మాణపు పనులను చేపట్టేవారు. వీటిలో దేవాలయాలు, మసీదులు, చెరువులు, బావులు, బీడారాలు, బజార్లు ముఖ్యమైనవి. ఈ నిర్మాణాలద్వారా రాజులు ప్రజల మన్ననలను పొందేవారు. గొప్ప శిల్ప నైపుణ్యం కలిగిన భవంతులు, వర్తకుల హవేలీలు సా.శ. 18వ శతాబ్దంనాటివి మాత్రమే నేటికీ మనుగడలో ఉన్నాయి.

చిత్రం-22.1 : కుతుబ్ మినార్ ఐదు అంతస్తుల కట్టడం. మీరు చూస్తున్న రెండు వరసల శాసనాలు మొదటి వసారా కింద ఉన్నాయి. దీని మొదటి అంతస్తును కుతుబుద్దీన్ ఐబక్, మిగతాదాన్ని ఇల్‌టుట్‌మిష్ సా.శ. 1229లో నిర్మించారు. కాలగమనంలో ఇది పిడుగులు, భూకంపాల తాకిడికి గురికాగా తరువాత రాజులు మరమ్మతులు చేయించారు.

Fig 22.2a Screen in the Quwaat al-Islam mosque, Delhi.

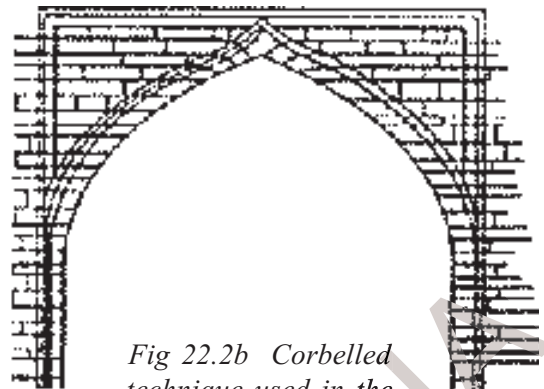

Fig 22.2b Corbelled technique used in the construction of an arch.

Engineering Skills and Construction

Monuments provide an insight into the technologies used for construction. Take something like a roof for example. We can make it by placing wooden beams or a slab of stone across four walls. But the task becomes difficult if we want to make a large room with an elaborate superstructure. This requires more sophisticated skills.

Between the seventh and tenth centuries, architects started adding more rooms, doors and windows to buildings. Roofs, doors and windows were still made by placing a horizontal beam across two vertical columns, a style of architecture called “trabeate” or “corbelled”. Between the eighth and thirteenth centuries, the trabeate style was used in the construction of temples, mosques, tombs and buildings attached to large stepped-wells.

Visit some old temples or Masjids near your place and look for examples of trabeate style (style in which the roof is supported by beams placed on pillars).

This style of supporting the roofs required placing pillars near each other and large open halls could not be built. Can you figure out why?

Temple Construction in the Early Eleventh Century

The Kandariya Mahadeva temple dedicated to Shiva was constructed in Khajuraho, Madhya Pradesh 999 CE by King Dhangadeva.

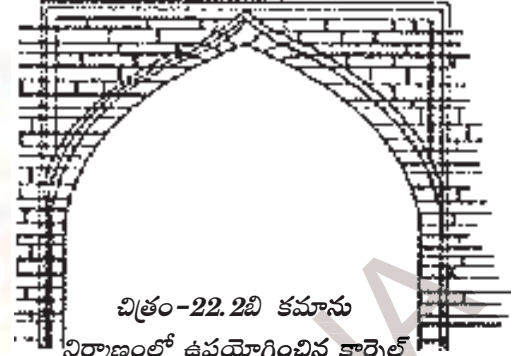
Fig. 22.3b is the plan of the temple of the Chandela dynasty. An ornamented gateway led to an entrance and the main hall (*mahamandapa*) where dances were performed. The image of the chief deity was kept in the main shrine

Fig 22.3a The Kandariya Mahadeva Temple of lord shiva in Khajuraho.

చిత్రం-22.2ఎ ఢిల్లీలోని ఖువ్వత్-అల్-ఇస్లామ్ మసీదు

చిత్రం-22.2బి కమాను నిర్మాణంలో ఉపయోగించిన కార్బెల్డ్ సాంకేతిక పరిజ్ఞానం

నిర్మాణాలు - నిర్మాణ నైపుణ్యాలు :

పురాతన కట్టడాలు ఆనాటి నిర్మాణాలలో ఉపయోగించిన సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని తెలుపుతాయి. ఉదా: పై కప్పును పరిశీలించండి. రాతితో గాని, క్రొయ్యతో గాని చేసిన దూలాలను నాలుగు గోడలమీద అమర్చి పైకప్పు వేయవచ్చు. అయితే విశాలమైన ఉన్నత నిర్మాణాలను వేయాలంటే మాత్రం కష్టమైనపని అవుతుంది. దీనికి అధునాతనమైన నైపుణ్యం అవసరం.

సా.శ. 7-10 శతాబ్దాల మధ్యకాలంలో భవంతులలో అనేక గదులు, తలుపులు, కిటికీలు అదనంగా అమర్చడం ప్రారంభించారు. రెండు నిలువు స్తంభాలపైన అడ్డంగా దూలాలను ఉంచి పై కప్పు, ద్వారాలు, కిటికీలను అమర్చేవారు. ఇలాంటి కట్టడాన్ని 'ట్రాబీట్' లేదా 'కార్బెల్డ్' అని పిలిచేవారు. సా.శ. 8-13 శతాబ్దాల మధ్య కాలంలో ట్రాబీట్ విధానాన్ని దేవాలయాలు, మసీదులు, సమాధులు, భవంతులకు, వాటికి అనుబంధంగా ఉన్న దిగుడు బావుల నిర్మాణానికి కూడా ఉపయోగించారు.

మీకు దగ్గరలో ఉన్న పురాతన దేవాలయాలను, మసీదులను సందర్శించి ట్రాబీట్ కట్టడం విధానం ఉందేమో పరిశీలించండి.

ఇలాంటి పద్ధతిలో పై కప్పును నిర్మించేటప్పుడు స్తంభాలు ఒకదానికొకటి దగ్గరగానే ఉంటాయి. మరి విశాలమైన వెడల్పు గదులను నిర్మించడం కుదరదు కదా. ఎందుకనో మీరు చెప్పగలరా?

11వ శతాబ్దం ఆరంభంలో దేవాలయాల నిర్మాణం :

కందరీయ మహాదేవ శివాలయాన్ని క్రీ.శ. 999లో ఛందేల రాజైన ధంగదేవుడు నిర్మించాడు. చిత్రం 22.3 (బి) దేవాలయ నిర్మాణ ప్రణాళికను తెలుపుతుంది. అందంగా అలంకరించబడిన తోరణ ప్రవేశద్వారం తరవాత విశాలమైన మహామండపం ఉంది. దీన్నే నాట్య మండపం అంటారు. దీని వెనక ఉన్న గర్భగృహంలో దేవుని విగ్రహం

చిత్రం-22.3ఎ. కందరీయ మహాదేవ శివాలయం

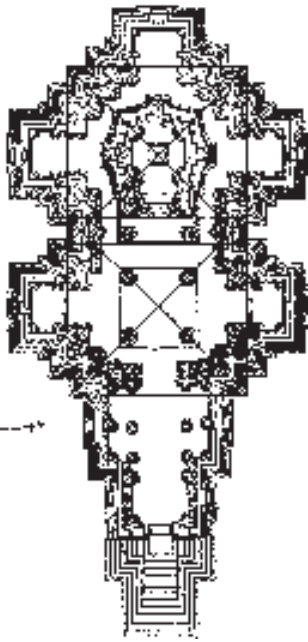

Fig: 22.3b The Kandariya Mahadeva Temple of lord Shiva ground plan.

(*garbhagriha*). This was the place for ritual worship where only the king, his immediate family and priests gathered. The Khajuraho complex contained royal temples where common people were not allowed to enter. The temples were decorated with elaborately carved sculptures.

The Rajarajeshvara temple at Thanjavur had the tallest *shikhara* amongst the temples of its time. Constructing it was not easy because there were no cranes in those days and the 90 tonne stone for the top of the *shikhara* was too heavy to lift manually. So, the architects built an inclined path to the top of the temple, placed the boulder on rollers and rolled it all the way to the top. The path started more than four kilometres away so that it would not be too steep. The path was dismantled after the temple was constructed.

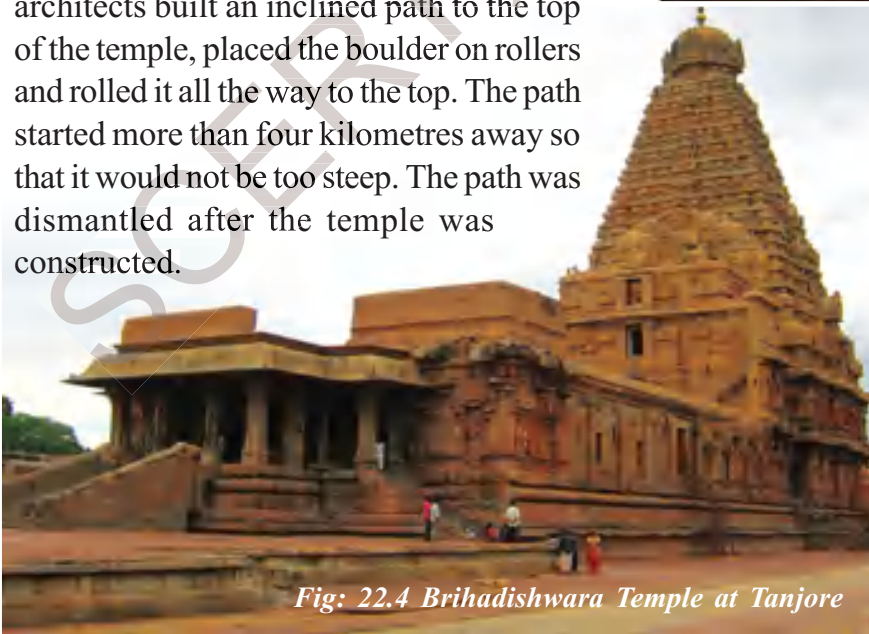

Fig: 22.4 Brihadishwara Temple at Tanjore

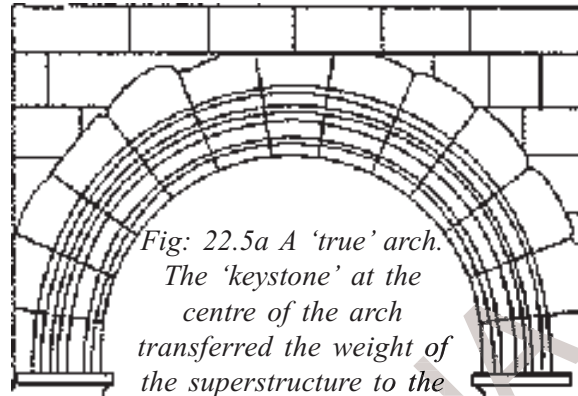

Fig: 22.5a A 'true' arch. The 'keystone' at the centre of the arch transferred the weight of the superstructure to the base of the arch.

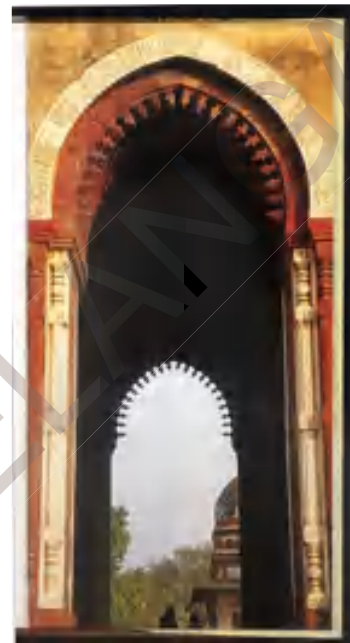
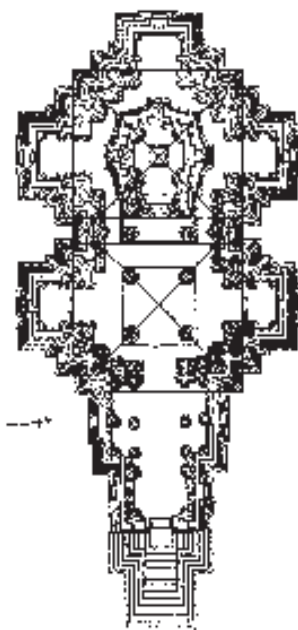

Fig: 22.5b True arch; detail from the Alai Darwaza (early fourteenth century). Quwwat al-Islam mosque, Delhi.

A new way of building

Two technological and stylistic developments are noticeable from the twelfth century:

(1) The weight of the superstructure above the doors and windows was sometimes carried by arches. The roof too used this principle and was converted into vaults and domes. This architectural form is called "arcuate".

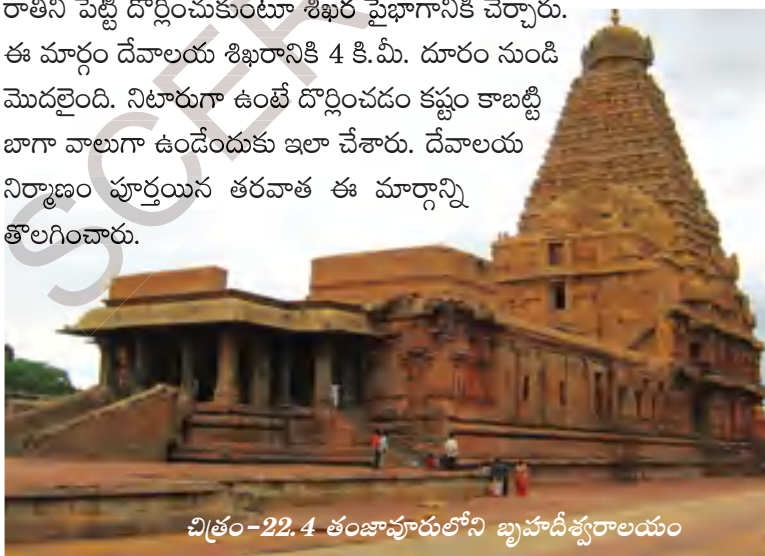

చిత్రం-22.3బి. కందరీయ

మహాదేవ శివాలయం గ్రౌండ్ ప్లాన్

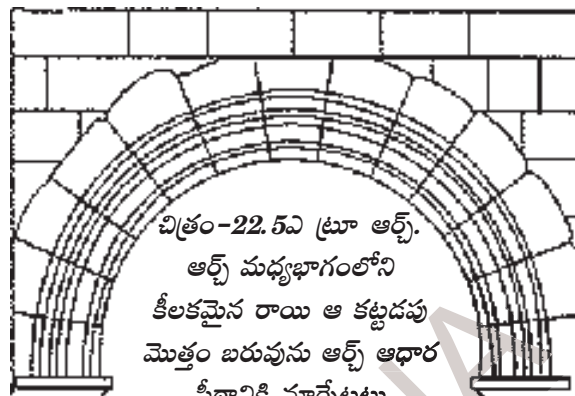
ఈ దేవాలయాలు విస్తృతంగా మలచిన శిల్పాలతో అలంకరించబడి ఉన్నవి.

తంజావూరులోని రాజరాజేశ్వర దేవాలయం ఆ కాలంలోని దేవాలయాన్నిటిలోనూ ఎత్తైన శిఖరం కలిగినది. నాడు ఇలాంటి నిర్మాణాలు చేపట్టడం అంత తేలిక కాదు. ఎందుకంటే ఆ రోజుల్లో అంత పెద్ద బరువులనెత్తే యంత్రాలు లేవు, 90 టన్నుల రాతిని శిఖరంపైకి చేర్చడం మనుషులవల్ల కాదు. అందువల్ల శిల్పులు శిఖరంపైకి వాలుగా ఉన్న మార్గాన్ని నిర్మించి, రెండు చక్రాల బండిని చేసి దానికి ఈ రాతిని పెట్టి దొర్లించుకుంటూ శిఖర పైభాగానికి చేర్చారు. ఈ మార్గం దేవాలయ శిఖరానికి 4 కి.మీ. దూరం నుండి మొదలైంది. నిటారుగా ఉంటే దొర్లించడం కష్టం కాబట్టి బాగా వాలుగా ఉండేందుకు ఇలా చేశారు. దేవాలయ నిర్మాణం పూర్తయిన తరువాత ఈ మార్గాన్ని తొలగించారు.

చిత్రం-22.4 తంజావూరులోని బృహదీశ్వరాలయం

ప్రతిష్ఠించి ఉంటుంది. ఈ గర్భగృహంలో రాజులు వారి కుటుంబ సభ్యులు, బంధువులు, పూజారులు మాత్రమే ప్రవేశించి పూజలు చేసేవారు. ఖజురహో రాజప్రసాద సముదాయంలో కేవలం రాజులకు మాత్రమే ప్రత్యేకించి దేవాలయాలు ఉండేవి. సామాన్యులకు ఇందులో ప్రవేశం లేదు.

చిత్రం-22.5ఎ ట్రూ ఆర్చ్. ఆర్చ్ మధ్యభాగంలోని కీలకమైన రాయి ఆ కట్టడపు మొత్తం బరువును ఆర్చ్ ఆధార పీఠానికి మార్చేటట్లు అమర్చిఉంది.

చిత్రం-22.5బి “ట్రూ ఆర్చ్” (14వ శతాబ్దం) అలాయ్-దర్వాజ ఖువ్వత్-అల్-ఇస్లామ్ మసీదు, ఢిల్లీ

నూతన నిర్మాణ విధానము :

రెండు సాంకేతికపరమైన అందమైన శైలులను మనం 12వ శతాబ్దంలో గమనించవచ్చు.

- 1) తలుపులమీదా, కిటికీలమీదా ఉంచిన మొత్తం నిర్మాణపు బరువును ఒక్కొక్కప్పుడు కమానులమీద మోపారు. ఇదే నిర్మాణ విధానం సొరంగాల పైకప్పులకు, గుమ్మటం పై కప్పులకు కూడా ఉపయోగించేవారు. ఇటువంటి కట్టడాన్ని ‘అర్కుయేట్’ అని అంటారు.

Compare Figures 22.2a and 22.2b with 22.5a and 22.5b.

(2) Limestone cement was increasingly used in construction. This was very high quality cement, which, when mixed with stone chips hardened into concrete. This made construction of large structures easier and faster. Arches, domes and limestone mortar were used extensively in the buildings after 1190 CE. Take a look at the construction site in Figure 22.6.

Describe what the labourers are doing, the tools shown, and the means of carrying stones.

Fig: 22.6 A painting from the Akbar Nama (dated 1590-1595), showing the construction of water gate at Agra Fort.

Do you think these new techniques could be used to build large halls and tall buildings?

Building Temples, Mosques and Tanks

Temples and mosques were beautifully constructed because they were places of worship. They were also meant to demonstrate the power, wealth and devotion of the patrons. Take the example of the Rajarajeshvara temple. An inscription mentions that it was built by King Rajarajadeva for the worship of his god, Rajarajeshvara. Notice how the name of the ruler and the god are very similar. The king took the god's name because it was auspicious and he wanted to appear like a god. Through the rituals of worship in the temple, one god (Rajarajadeva) honoured another (Rajarajeshvara).

You may recall that the Kakatiya capital city – Orugallu was so designed as to have the temple of Svayambhu Shiva at the centre. This was built by the Kakatiyas to proclaim their power and status as independent kings.

The largest temples were all constructed by kings. The other, lesser deities in the temple were gods and goddesses of the allies and subordinates of the ruler. The temple was a miniature model of the world ruled by the king and his allies. As they worshipped their deities together in the royal temples, it seemed as if they brought the just rule of the gods on earth.

The kings and nobles endowed the temples with land, gold and jewels

చిత్రం 22.2ఎ, 22.2బి ని చిత్రం 22.5ఎ, 22.5బిలతో పోల్చిచూడండి.

- 2) ఆనాటి నిర్మాణాలలో కట్టుబడి సున్నంను ఎక్కువగా ఉపయోగించేవారు. ఇది చాలా నాణ్యమైనది. దీనిలో గులకరాళ్ళ పలుకులను కలపడంతో ఇది బలమైన కాంక్రీటుగా మారుతుంది. ఎంత పెద్ద కట్టడమైనా దీనితో సులభంగా, త్వరగా కట్టవచ్చు. సున్నపురాయి మిశ్రమాన్ని, కమానులకు, గోళాకారపు పైకప్పులకు సా.శ.1190 తరవాత భవనాలలో విరివిగా ఉపయోగించారు. చిత్రం 22.6లో ఉన్న నిర్మాణాన్ని పరిశీలించండి.

పనివాళ్లు ఏం చేస్తున్నారు? ఇక్కడ చూపించిన వనిముట్లను, రాళ్ళు మోయడానికి ఉపయోగించిన విధానాలను గురించి వివరించండి.

చిత్రం-22.6 అగ్రా కోటలోని వాటర్-గేట్ నిర్మాణ సమయంలోని చిత్రం : అక్బర్ నామా (సా.శ.1590-95)

ఇలాంటి కొత్త సాంకేతిక విధానాలు విశాలమైన పెద్ద గదులూ, ఎత్తైన భవనాలూ కట్టడానికి ఉపయోగించవచ్చని భావిస్తున్నారా?

దేవాలయాలు, మసీదులు, చెరువుల నిర్మాణం :

దేవాలయాలను, మసీదులను చాలా అందంగా నిర్మించేవారు. అవి పవిత్ర పూజా ప్రదేశాలు కాబట్టి వీటిని పోషించేవారి శక్తిని, సంపదను, భక్తిని ప్రదర్శించడానికి కూడా ఇవి ఉపయోగపడేవి. రాజరాజేశ్వర దేవాలయాన్నే ఉదాహరణగా తీసుకుందాం. ఈ దేవాలయాన్ని రాజరాజదేవుడనే రాజు తమ కులదైవమైన రాజరాజేశ్వరున్ని కొలవడానికి కట్టించాడని ఇక్కడి శాసనం తెలుపుతోంది. ఇక్కడ రాజుపేరు, దేవునిపేరు ఒకటిగానే ఉండడం గమనించండి. దేవుని పేరు శుభప్రదమయినది కాబట్టి రాజుకు ఆ పేరు పెట్టారు (తల్లిదండ్రులు). దేవుని ప్రతిరూపంలా కనబడాలని రాజు కోరుకునేవారు. దేవాలయంలో జరిపే పూజా కార్యక్రమాల ద్వారా రాజరాజదేవుడు మరొక దేవుడిని అనగా రాజేశ్వరుడిని గౌరవించేవారు.

అలాగే కాకతీయ రాజధాని ఓరుగల్లును గుర్తుకుతెచ్చుకోండి. ఓరుగల్లులోని స్వయంభూ శివాలయం ఓరుగల్లు కోట మధ్యలో ఉండేలా నిర్మించారు. తాము స్వతంత్ర రాజులమని, తమ అధికారాన్ని, గొప్పతనాన్ని చాటడానికి కాకతీయులు దీనిని కట్టించారు.

పెద్ద పెద్ద దేవాలయాలన్నీ రాజులు కట్టించినవే. గుడిలోని ఇతర చిన్న విగ్రహాలన్నీ దేవుళ్ళు, దేవతలవి. వీటిని రాజపరివారం, సామంతులు నిర్మించారు. ఈ దేవాలయాలన్నీ కూడా ఒక చిన్న ప్రపంచాన్ని తలపిస్తాయి. రాజులు, సామంతులు, ప్రజలు వారి దేవతలను కొలిచి పూజిస్తుంటే ఈ భూమిపై భగవంతుడు ఆశించే ధర్మపరిపాలన తెచ్చినట్లు ఉండేది.

దేవతలకు వైభవంగా పూజలు జరగడానికి రాజులు, ఇతర పరివారం మాన్యలు, బంగారం, ఆభరణాలను

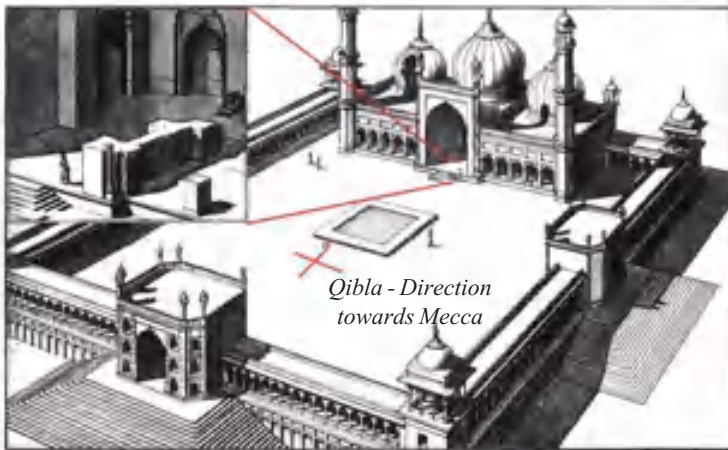

Fig 22.7 Plan of the Jami masjid built by Shah Jahan in his new capital at Shahjanabad 1650-1656.

so that the worship of the gods could be carried out on a grand scale. By 1200 CE, most of these temples had become elaborate institutions, which employed hundreds of artisans, dancers, musicians, priests, administrators, servants etc. They collected taxes from the villages, lent money on interest to traders, organised fairs and markets to which buyers and sellers of goods came. Several religions of Shaiva and Vaishnava sects were established around these temples. These temples thus became centres of political and economic power. Kings and rulers wanted to associate their names with these temples by organising their coronation ceremonies in the temples and by giving expensive and elaborate gifts to them and adding to the constructions.

Muslim Sultans and Badshahs did not claim to be incarnations of god but Persian court chronicles described the Sultan as the “Shadow of God”. An inscription in the Delhi mosque explained that God chose Alauddin as a king because he had the qualities of Moses and Solomon, the great law-givers of the past. The greatest law-giver and architect was God Himself. He created the world out of chaos and

introduced order and symmetry.

As each new dynasty came to power, kings wanted to emphasise their moral right to be the rulers. Constructing places of worship provided rulers with the chance to proclaim their close relationship with God, especially important in an age of rapid political change. Rulers also offered patronage to the learned and pious, and tried to transform their capitals and

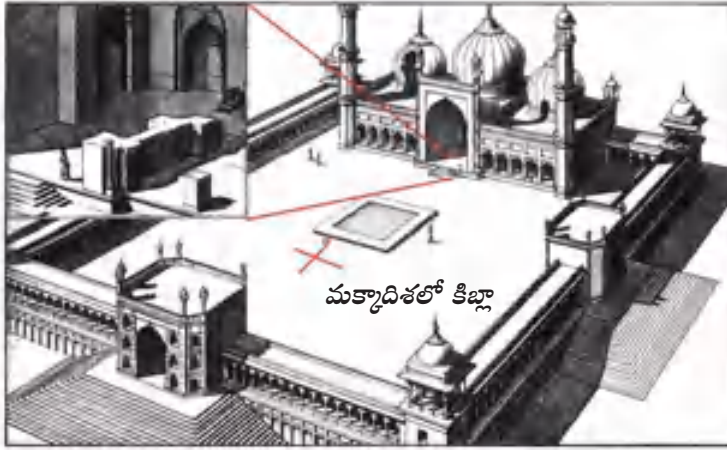
cities into great cultural centres that brought fame to their rules and realm.

It was popularly believed that the rule of a just king would be an age of plenty when the heavens would not withhold rain. At the same time, making precious water available by constructing tanks and reservoirs was highly praised. Sultan Iltutmish won universal respect for constructing a large reservoir just outside *Dehli-i kuhna*. It was called the *hauz-i Sultani* or the “King’s Reservoir”.

Rulers often constructed tanks and reservoirs – big and small – for use by ordinary people.

Fig 22.8 Harmandar Sahib (Golden Temple) with the holy tank in Amritsar.

చిత్రం-22.7 నూతన రాజధాని అయిన షాజహానాబాద్లో

1650-56లో షాజహాన్ నిర్మించిన జామి మసీదు

దానంగా ఇచ్చేవారు. క్రీ.శ. 12వ శతాబ్దినాటికి దేవాలయాలు పెద్ద వ్యవస్థలుగా ఆవిర్భవించి వందల కొద్ది వృత్తికళాకారులైన నర్తకులు, సంగీత విద్వాంసులు, పూజారులు, నిర్వాహకులు, సేవకులు మొదలయిన వారికి ఉపాధి కల్పించాయి. ఈ దేవాలయాలు గ్రామాల్లో కొన్ని సందర్భాలలో పన్నులు కూడా వసూలు చేసి, వ్యాపారస్థలకు ధనాన్ని అప్పుగా ఇచ్చేవి. అనేక జాతరలు, సంతలు, ఉత్సవాలను జరిపేవి. ఇక్కడ వస్తువుల అమ్మకాలు, కొనుగోళ్ళు జరిగేవి. ఈ దేవాలయాల చుట్టూ అనేక శైవ, వైష్ణవ మఠాలు వెలిశాయి. ఈ విధంగా దేవాలయాలు ఒక గొప్ప రాజకీయ, ఆర్థిక కేంద్రాలుగా ఆవిర్భవించాయి. రాజులు, పాలకులు తమ తమ పేర్లు దేవాలయాలతో పాటు చిరకాలం ఉండటం కోసం పట్టాభిషేకాల వంటి కార్యక్రమాలను దేవాలయాలలో జరుపుకొని వాటికి గొప్ప దానాలుచేసి, కానుకలను సమర్పించి దేవాలయాల నిర్మాణానికి, అభివృద్ధికి తోడ్పడేవారు.

ముస్లిం సుల్తానులు, పాదుషాలు తాము భగవంతుని అవతారమని చెప్పుకోలేదు కానీ సుల్తానును భగవంతుని నీడలా పర్షియన్ చరిత్ర వర్ణించింది. ఢిల్లీ మసీదులోని శాసనం భగవంతుడే అల్లాఉద్దీన్ ను రాజుగా నియమించాడని, గతంలో గొప్ప న్యాయరూపకర్తలుగా పేరొందిన మోసెస్, సాల్మన్లకున్న గుణాలన్నీ ఇతనికి ఉన్నాయని, ఎంతో కష్టాల్లో ఉన్న ప్రపంచాన్ని శాంతియుతంగా తీర్చిదిద్దాడని పేర్కొంటున్నది. దేవుడు

స్వయంగా అరాచకత్వం నుండి రాజ్యాన్ని రక్షించి క్రమమైన న్యాయపాలనా విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టాడు.

కొత్త రాజవంశం అధికారంలోకి రాగానే ఆ రాజులు రాజ్యాధికారం తమ నైతిక హక్కుగా భావించేవారు. కొత్త ఆరాధన స్థలాలను నిర్మించి తాము దేవుడికి చాలా సన్నిహితులమని చెప్పుకునేవారు. ముఖ్యంగా ఆకస్మిక రాజకీయ మార్పులు జరిగే సమయాల్లో ఇలా చెప్పుకొనేవారు. పాలకులు కూడా పండితులకు, సాధువులకు భూరి దానాలిచ్చి వారి రాజధానులు, నగరాలను సాంస్కృతిక కేంద్రాలుగా తీర్చిదిద్దేవారు. దీనితో వారికి వారి పాలనకు పేరు ప్రఖ్యాతులు లభించేవి.

రాజుల ధర్మ పాలనావిధానాలనుబట్టి దేశంలో అన్ని వనరులు సమృద్ధిగా ఉండేవని, తద్వారా స్వర్గంనుంచి సకాల వర్షాలు కురుస్తాయని ప్రజలు నమ్మేవారు. ఆ కాలంలో చెరువులు, జలాశయాలు ద్వారా విలువైన నీటిని సరఫరా చేయడాన్ని గొప్పగా ప్రశంసించేవారు. దేహ్లీ-ఇ-కుహనా వెలుపల పెద్ద జలాశయాన్ని కట్టించడం ద్వారా ఇల్-టుట్-మిమ్ అనే సుల్తానును ప్రజలందరూ గౌరవించారు. దీనినే 'హౌజ్-ఇ-సుల్తాని' లేదా "రాజుగారి జలాశయం" అని పిలిచేవారు.

సామాన్య ప్రజల వాడుక కోసం పాలకులు చిన్నా పెద్దా చెరువులనూ, జలాశయాలను నిర్మించేవారు.

చిత్రం-22.8 అమృత్సర్లోని హర్మిందర్ సాహిబ్ (స్వర్ణ దేవాలయం) చుట్టూగల పవిత్ర సరస్సు

You have read about both, the shrines of village gods and elaborate temples and mosques – why do you think are they so different?

Why were Temples Destroyed?

Since the kings built temples to demonstrate their devotion to God and their power and wealth, it is not surprising that when they attacked one another's kingdoms, they often targeted these buildings. In the early ninth century, the Pandyan king Shrimara Shrivallabha invaded Sri Lanka and defeated the king, Sena I (831-851). The Buddhist monk and chronicler Dhammakitti, noted: "he removed all the valuables... The statue of the Buddha made entirely of gold in the Jewel Palace... and the golden images in the various monasteries – all these he seized." The blow to the pride of the Sinhalese (Srilankan) ruler had to be avenged and the next Sinhalese ruler, Sena II, ordered his general to invade Madurai, the capital of the Pandyas. The Buddhist chronicler noted that the expedition made a special effort to find and restore the golden statue of the Buddha.

Similarly, in the early eleventh century, when the Chola king Rajendra I built a Shiva temple in his capital, he filled it with prized statues seized from defeated rulers. The list included: a Sun-pedestal from the Chalukyas, a Ganesha statue and several statues of Durga; a Nandi statue from the eastern Chalukyas; an image of Bhairava (a form of Shiva) and Bhairavi from the Kalingas of Odisha; and a Kali statue from the

Palace of Bengal.

Sultan Mahmud of Ghazni was a contemporary of Rajendra I. During his campaigns in the subcontinent, he also attacked the temples of defeated kings and looted their wealth and idols. Sultan Mahmud was not a very important ruler at that time. But by destroying temples – especially the one at Somnath – he tried to win credit as a great hero of Islam. In the political culture of the Middle Ages, most rulers displayed their political, might and military success by attacking and looting the places of worship of the defeated rulers.

In what ways do you think were the policies of Rajendra I and Mahmud of Ghazni a product of their times? How were the actions of the two rulers different?

Imperial Style of the Vijayanagara Period

The city of Vijayanagara was developed by the Rayas to act as the imperial capital of the entire South India. Thus, they wanted

Fig: 22.9 Virupaksha Temple in Hampi.

మీరు గ్రామదేవతల గుడులను గురించి, పెద్ద పెద్ద దేవాలయాలను గురించి, మసీదులను గురించి చదివారు కదా, ఆ గ్రామ దేవతల గుడులూ, దేవాలయాలు, మసీదులు చాలా భిన్నంగా ఉన్నాయని నీకు ఎందుకు అనిపిస్తుంది?

దేవాలయాలు ఎందుకు ధ్వంసం చేయబడ్డాయి?

రాజులు తమ భక్తిని, సంపదను, అధికారాన్ని కనబరుచుకోడానికి దేవాలయాలను కట్టించేవారు. అందుకే ఒకరాజు మరొక రాజ్యంమీద దండెత్తినప్పుడు ఈ దేవాలయాలపైనే గురిపెట్టేవాడు. సా.శ. 9వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో పాండ్య రాజైన శ్రీమార శ్రీవల్లభుడు శ్రీలంకమీద దాడి చేసి సేన-1(సా.శ. 831-851) అనే రాజును ఓడించాడు. బౌద్ధసన్యాసి, చరిత్రకారుడయిన ధమ్మకిత్తి ఈవిధంగా రాశాడు: “అతను విలువైన వాటినన్నింటినీ తొలగించాడు. రత్నభవనంలోని, పూర్తిగా బంగారంతో చేసిన బుద్ధ విగ్రహాన్నీ, బౌద్ధారామాలలో ఉన్న బంగారు ప్రతిమలను దోచుకొని వెళ్ళాడు.” ఈవిధంగా సింహళ రాజుకు తగిలిన ఎదురుదెబ్బకి ప్రతీకారంగా, తరవాత సింహళ రాజైన సేన-2 తన సేనానిని పాండ్యరాజధాని అయిన మధురమీదకు దండెత్తమని ఆదేశించాడు. ఈ దండయాత్రను కేవలం బుద్ధుని బంగారు విగ్రహాన్ని తిరిగి తేవడానికే చేశారని బౌద్ధ భిక్షువు రాశాడు.

ఇదేవిధంగా పదకొండో శతాబ్ద ప్రారంభంలో చోళరాజైన రాజేంద్ర-1 తన రాజధానిలో ఒక శివాలయాన్ని నిర్మించి ఓడిపోయిన రాజుల దగ్గరినుంచి తను తీసుకొన్న లేదా బహుమతిగా పొందిన విగ్రహాలతో దానిని నింపాడు. వాటిలో కొన్ని: 1) నిలబడిన సూర్యుడి శిల్పం చాళుక్యుల దగ్గరినుండి, 2) గణేశ, దుర్గాదేవి విగ్రహాలు, నంది విగ్రహం తూర్పుచాళుక్యుల దగ్గరినుండి, 3) ఛైరవుని

ప్రతిరూపం (శివుని రూపాలలో ఒకటి) ఛైరవి విగ్రహాలను ఒరిస్సాలోని కళింగరాజుల దగ్గరినుండి, 4) కాళీమాత విగ్రహం బెంగాల్లోని పాలవంశీయుల దగ్గరినుండి తెచ్చారు.

గజనీ మహమూద్ చోళ రాజేంద్ర-1 రాజుకు సమకాలికుడు. భారత ఉపఖండంమీద దండెత్తినప్పుడు ఓడిపోయిన రాజుల దేవాలయాలను కొల్లగొట్టి సంపదను, విగ్రహాలను దోచుకున్నాడు. గజనీ మహమూద్ ఆనాడు గొప్ప పేరుపొందిన రాజు కాడు. కాని సోమనాథ్ దేవాలయం వంటి పెద్ద దేవాలయాలను ధ్వంసం చేసి ఇస్లాం నాయకుడిగా ప్రసిద్ధి పొందాడు. దాదాపు మధ్యయుగంలోని రాజులందరూ తమ రాజకీయ శక్తిని, సైన్యాన్ని ఉపయోగించి ఓడిపోయిన రాజుల పవిత్ర స్థలాల మీద దాడిచేసి దోచుకున్నారు.

- రాజేంద్ర-1, గజనీ మహమూద్ కాలనాటి వారి విధానాల గురించి మీరేమి అనుకుంటున్నారు? ఈ ఇద్దరు రాజుల చర్యలలోని తేడాలేమిటి?

విజయనగర రాజుల శైలి :

యావత్ దక్షిణ భారతదేశానికి ప్రధాన రాజధానిగా విజయనగర పట్టణాన్ని విజయనగర రాజులు అభివృద్ధి

చిత్రం-22.9 హంపిలోని విరూపాక్ష దేవాలయం

Fig 22.10a Lotus Temple.

Fig 22.10b Queen's Bath.

it to reflect all the important imperial building traditions. They built large temples for Sri Virupaksha, Ramachandra, Krishna and Vitthala using a style that had been developed by Chola and Pandya emperors of Tamil Nadu. This included the *Vimanas* and the *Gopurams*. The Rayas paid special attention to the *Gopurams*, which were now built on a scale and height as never before.

It consisted of a first floor usually built of solid granite and a series of upper floors made of brick and *chunam*. These structures of immense scale must have been a mark of imperial authority that often dwarfed the towers on the central shrines, and signaled the presence of the temple from a great distance. They were also probably meant as reminders of the power of kings, able to command the resources, techniques and skills needed to construct these towering gateways. Other distinctive features include *mandapas* or pavilions and long, pillared corridors that often ran around the shrines within the temple complex. Let us look closely at the Virupaksha temple.

The Virupaksha temple was built over many centuries while inscriptions suggest

that the earliest shrine dated to the ninth-tenth century. It was substantially enlarged with the establishment of the Vijayanagara Empire. The hall in front of the main shrine was built by Krishnadevaraya to mark his accession. It was decorated with delicately carved pillars. He is also credited with the construction of the eastern *Gopuram*. These additions meant that the central shrine came to occupy a relatively small part of the complex.

The halls in the temple were used for a variety of purposes. Some of the halls were spaces in which the images of gods were placed to witness special programmes of music, dance, drama etc. Others were used to celebrate the marriages of deities. And yet others were meant for showing the replica of deities, which were distinct from those kept in the small central shrine.

While the Vijayanagara rulers built these temples on the Tamil Nadu model, they also built elaborate secular royal buildings, which were modelled on the style and techniques of the Sultanate architecture. The famous Lotus Mahal (named so by British visitors), Queen's Bath and the Elephant Stables are examples of this style.

చిత్రం-22.10(ఎ) పద్దుమహల్

చిత్రం-22.10(బి) రాణుల స్నానవాటిక

చేశారు. వీరు ప్రాచీన భవన నిర్మాణ సంప్రదాయాలను వీరి నిర్మాణాలలో ప్రతిబింబింపజేశారు. వీరు శ్రీ విరూపాక్ష రామచంద్ర, కృష్ణ, విఠలాలయాలను తమిళనాడులోని చోళ, పాండ్య, చక్రవర్తుల విధానాలను అనుసరించి అభివృద్ధిచేశారు. గోపురాలు, విమానాలు వీరి శిల్పకళలో భాగాలే. రాయలవారు గోపురాల విషయంలో ప్రత్యేకశ్రద్ధ కనబరిచారు. ఇంతవరకు ఎవరూ కట్టనంత ఎత్తులో వాటిని నిర్మించారు.

మొదటి అంతస్తును గట్టి నల్లసేనపు (గ్రానైట్) రాయితో మిగిలిన అంతస్తులను గట్టి ఇటుకతో, సున్నంతో నిర్మించారు. తమ దర్బానికి తగినట్లుగా రాజ గోపురాలను చాలా ఎత్తుగాను, మధ్యలోనున్న గర్భాలయాలపైన ఉన్న గోపురాలను చిన్నవిగాను నిర్మించారు. చాలా దూరంనుండి ఈ ఎత్తైన గోపురాన్ని చూడగానే ఇక్కడ గుడి ఉందని దీనివల్ల తెలుస్తుంది. ఇవి సామ్రాజ్యాధికారానికి ప్రతీకలుగా ఉండడమే కాకుండా ఈ నిర్మాణానికి తోడ్పడిన వనరులకు, సాంకేతిక నైపుణ్యాలకు నిదర్శనాలుగా కూడా ఉన్నాయి. విశేషమైన ఇతర నిర్మాణాలలో ముఖ్యమైన మండపాలను, వసారాలను చాలా పొడవుగా స్తంభాలతో కూడి ఉండేటట్లు గర్భగుడి చుట్టూ నిర్మితమయ్యాయి. విరూపాక్ష దేవాలయాన్ని జాగ్రత్తగా పరిశీలిద్దాం.

విరూపాక్ష దేవాలయం అనేక శతాబ్దాలక్రితం నిర్మించినది. అయితే మొదటి విగ్రహ స్థాపన సా.శ. 9-10

శతాబ్దాల మధ్య జరిగిందని శాసనాలు తెలుపుతున్నాయి. విజయనగర రాజ్యస్థాపన తరువాత ఈ దేవాలయాన్ని బాగా పెద్దదిగా చేశారు. మూలవిరాట్టుకు ఎదురుగా ఉన్న విశాలమైన గదిని కృష్ణదేవరాయలు సింహాసనాన్ని అధిష్టించిన సందర్భంగా కట్టించారు. ఈ గది అందంగా అలంకారాలు చెక్కి ఉన్న స్తంభాలతో కూడి ఉంది. తూర్పుగోపుర నిర్మాణం వారి కళాపోషణను తెలియజేస్తుంది. ఈ చుట్టుపక్కల అదనపు కట్టడాలతో, గర్భాలయం, మధ్యలో కొద్ది స్థలంలోనే ఆక్రమించిందని చెప్పవచ్చు.

ఈ దేవాలయాలలోని విశాలమైన గదులను రకరకాలైన కార్యక్రమాలకు ఉపయోగించేవారు. కొన్నిచోట్ల ఉత్సవ విగ్రహాలను ఉంచి సంగీత, నృత్య, నాటికల వంటి కార్యక్రమాలను జరిపేవారు. కొన్నిచోట్ల ఇతర మండపాలను దేవతల కళ్యాణోత్సవాలను ఉపయోగించేవారు. ఇంకా కొన్ని మండపాలలో మూలవిరాట్ ప్రతిరూపాలను ప్రతిష్ఠించేవారు.

విజయనగర రాజులు తమ దేవాలయాలను ఇతర దేవాలయాల పద్ధతిలోనే నిర్మించి లౌకిక కార్యక్రమాలకోసం రాజమందిరాలను నిర్మించారు. వీటి నిర్మాణంలో సుల్తానుల సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని, వారి పద్ధతులను పాటించారు. ప్రసిద్ధి చెందిన పద్దుమహల్ (బ్రిటిష్ వాళ్ళు, సందర్శకులు దాన్ని ఇలా పిలిచేవారు), రాణుల స్నానఘట్టం, గజశాల

You can notice the use of arches and domes in these buildings. They were covered with *chunam* plaster and decorated with elaborate floral and bird designs. It appears that the kings and their nobles lived in these buildings and displayed their wealth and cosmopolitan taste. However, these buildings did not just copy the designs of the sultanate buildings. They combined designs and features of southern temples with the arches and domes. The best example of this style is in the Lotus Mahal, which was probably a palace where the kings held their meetings.

Fig 22.10c Elephant stable.

Why do you think did the emperors of large kingdoms try to use different styles of buildings?

Gardens, Tombs and Forts

Under the Mughals, architecture became more complex. Mughal emperors were personally interested in literature, art and architecture. In his autobiography, Babur described his interest in planning and laying out formal gardens, placed within rectangular walled enclosures and divided into four quarters by artificial channels.

These gardens were called *chahar baghs*, four gardens, because of their symmetrical division into 4-quarters. Beginning with Akbar, some of the most beautiful *chahar baghs* were constructed by Jahangir and Shah Jahan in Kashmir, Agra and Delhi.

The most impressive remain of Vijayanagara, the Mahanavami Dibba, is a high platform of 55 feet, that is, as tall as a five floor building, and spread over 11000 Sq. feet in area. Its height was increased at least three times during two hundred years. The sides of the platform were covered with sculptures of various kinds. It did not have a complete building on the top. The platform was covered by cloth shamiana or pandal supported by wooden pillars. The Vijayanagara kings held their Navaratri Puja and Dussera court on this platform. All their subordinate chiefs, *nayakas* and officers paid their tributes to the Emperor in these programs. Ambassadors from Europe and other sultanates also attended the festival.

Fig 22.10d Mahanavami dibba

దీనికి ఉదాహరణగా చెప్పుకోవచ్చు. భవంతుల నిర్మాణంలో కమాన్లు, గుండ్రని పైకప్పులను మనం చూడవచ్చు. ఇవన్నీ సున్నంతో తాపడం చేసిన పుష్పాలు, పక్షుల ఆకారాలతో అలంకరించి ఉన్నాయి. ఈ రాజప్రాసాదాలలో రాజులు నివసించడం ద్వారా అవి వారి సంపదకు చిహ్నంగా ఉంటూ వారి సంపదకు, సుఖమయమైన నగరజీవనానికి నిదర్శనాలనే భావనను కలిగించేవి. అయితే ఇవన్నీ కూడా సుల్తానుల భవంతులలాగే ఉన్నాయని భావించకూడదు. ఇందులో దక్షిణ భారతదేశ శిల్ప సంప్రదాయాలు, సుల్తానుల కాలనాటి కమానులు, గోళాకారపు పైకప్పులు మిళితమై ఉన్నాయి. ఈ విధమైన సమ్మేళనానికి రాజు తన సభను నిర్వహించే పద్మమహల్ను ఉదాహరణగా చెప్పవచ్చు.

విజయనగర రాజుల గొప్ప కట్టడాలలో చెప్పుకోదగినది మహానవమి దిబ్బి. 11 వేల చదరపు అడుగుల విస్తీర్ణంలో 55 అడుగుల ఎత్తులో నిర్మించిన వేదిక. ఇది 5 అంతస్తుల భవంతి కంటే పొడువైనది. 200 సంవత్సరాలలో కనీసం మూడుసార్లైనా దీని ఎత్తును పెంచి ఉంటారు. ఈ వేదిక అంచుల్లో రకరకాలైన శిల్పాలు చెక్కి ఉన్నాయి. ఈ వేదికమీద ఎటువంటి భవంతీ నిర్మించలేదు. ఈ వేదిక మీద చెక్క స్తంభాలతో నిర్మించిన పందిరి ఉంది. ఈ వేదికపైనే విజయనగర రాజులు నవరాత్రి పూజ, దసరా దర్బారును నిర్వహించేవారు. ఈ సందర్భంలోనే సామంతరాజులు, నాయకులు, ఇతర అధికారులు చక్రవర్తికి కానుకలను చెల్లించేవారు. ఐరోపా నుండి విదేశీరామబారులు, ఇతర సుల్తానులు ఈ ఉత్సవాలకు హాజరయ్యేవారు.

చిత్రం-22.10(సి) గజశాల

విశాల సామ్రాజ్యం కలిగిన చక్రవర్తులు వివిధ శైలులలో నిర్మించిన భవంతులను ఎందుకు ఉపయోగించేవారని అనుకుంటున్నారు?

ఉద్యానవనాలు, సమాధులు, కోటలు:

మొగలుల కాలంలో శిల్పకళ చాలా ప్రసిద్ధి చెందింది. మొగలు చక్రవర్తులు సాహిత్య, సంగీత, నృత్య, శిల్పకళలలో స్వయంగా శ్రద్ధవహించారు. బాబరు తన స్వీయచరిత్రలో తోటలమీద తనకున్న మక్కువను వివరించాడు. ఉద్యానవనాలను దీర్ఘచతురస్రాకారంలో కృత్రిమ కాలువల ద్వారా నాలుగు భాగాలుగా విభజించి ఉండి చుట్టూ వాటికి ప్రాకారపు గోడలు ఉండాలని బాబరు వర్ణించాడు.

కాబట్టి నాలుగు సమానభాగాలుగా ఏర్పడి ఉంటాయి. ఈ ఉద్యానవనాలనే చార్ బాగ్ అంటారు. ఈ ఉద్యానవన నిర్మాణాలు అక్కరుతో మొదలైనప్పటికీ జహాంగీర్, షాజహాన్ వంటి చక్రవర్తులు కాశ్మీర్, ఢిల్లీ, ఆగ్రాలో అందమైన ఉద్యానవనాలను నిర్మించారు.

చిత్రం-22.10(డి) మహానవమి దిబ్బి

Fig: 22.11 A painting of Babur supervising workers laying out a chahar bagh in Kabul. Note how the intersecting channels on the path create the characteristic chahar bagh design.

Fig: 22.12 Tomb of Humayun, Can you see the water channels?

There were several important architectural innovations during Akbar's reign. For inspiration, Akbar's architects turned to the tombs of his Central Asian ancestor, Timur. The central towering dome and the tall gateway (*pishtaq*) became important aspects of Mughal architecture, first visible in Humayun's tomb. The tomb was placed in the centre of a huge formal *chahar bagh* and built in the tradition known as "eight paradises" or *hasht bihisht* – a central hall surrounded by

eight rooms. The building was constructed with red sandstone, edged with white marble.

It was during Shah Jahan's reign that the different elements of Mughal architecture were fused together in a grand harmonious synthesis. His reign witnessed a huge amount of construction activity especially in Agra and Delhi. The ceremonial halls of public and private audience (*diwan-i-khas* or *diwan-i-aam*) were carefully planned. These courts were also described as *chihil sutun* or forty-pillared halls, placed within a large courtyard.

Shah Jahan's audience halls were specially constructed to resemble a mosque. The pedestal on which his throne was placed was frequently described as the *qibla*, the direction in which Muslims pray, since everybody faced that direction when court was in session. The idea of the king as a representative of God on earth was suggested by these architectural features.

The connection between royal justice and the imperial court was emphasised by Shah Jahan in his newly constructed court in the Red Fort at Delhi. Behind the balcony of the emperor's throne, there were a series of *pietra dura* inlays that depicted the legendary Greek god

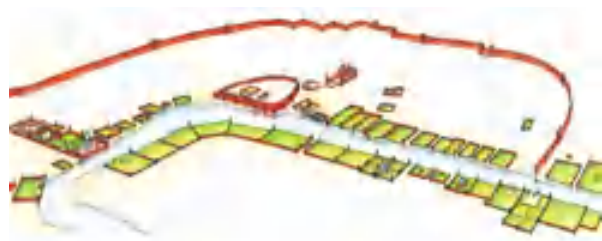

Fig: 22.13 A reconstruction from a map of the river-front garden city of Agra. Note how the garden palaces of the nobles are placed on both banks of the Yamuna. The Taj Mahal is on the left.

చిత్రం-22.11 బాబర్ కాబూల్లోని చార్ బాగ్ లో పనిచేస్తున్న పనివాళ్లను పర్యవేక్షిస్తున్నాడు. దారులమధ్య ఖండించుకున్న కాలువలను చూపుతున్న దృశ్యం

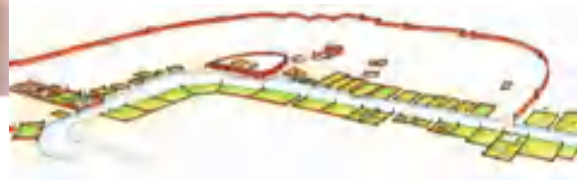
చిత్రం-22.12 హుమాయూన్ సమాధి. ఆనాటి నీటి కాలువలను గమనించండి.

అక్కరు కాలంలో అనేక కొత్త కట్టడాలను నిర్మించారు. అక్కర్ నిర్మించిన సమాధులు మధ్యఆసియా వాడయిన తైమూరు కట్టడాలను పోలి ఉన్నాయి. మొగలుల నిర్మాణాలలో మధ్య గోపురాలమీద నిర్మించిన గోళాకారపు

పైకప్పులను, ఎత్తైన, పొడవైన ముఖద్వారాలను ముఖ్య లక్షణాలుగా చెప్పుకోవచ్చు. హుమాయూన్ సమాధిమీద ఇలాంటివి చూడవచ్చు. ఇది విశాల చార్ బాగ్ ఉద్యానవనం మధ్యలో సంప్రదాయబద్ధంగా నిర్మితమయింది. దీనినే 'అష్ట బిహిష్ట్' (8 స్వర్గాలు) అని పిలుస్తారు: మధ్య పెద్దగది ఉండి చుట్టూ 8 గదులు ఉంటాయి. ఈ కట్టడాన్ని ఎర్రరాతితో కట్టి అంచులకు పాలరాతిని తాపడం చేశారు.

షాజహాను కాలంలో అనేక శిల్ప, వాస్తురీతులతో మిళితం చేసిన కొత్త భవనాలను నిర్మించారు (దివాన్-ఇ-ఖాన్ లేదా దివాన్-ఇ-ఆమ్). ఈ రాజప్రాసాదాన్నే చిహిల్ సుతున్ లేదా నలభై స్తంభాల విశాలమైన గది అని కూడా పిలుస్తారు. ఇతని పాలనలోనే ఢిల్లీ ఆగ్రాలలో పెద్ద పెద్ద నిర్మాణాలు చేయబడినాయి. ప్రభుత్వాధికారులు, సందర్శకుల కోసం నిర్మించిన రాజప్రాసాదం ప్రణాళికాబద్ధంగా నిర్మించాడు.

షాజహాన్ సందర్శకుల కోసం నిర్మించిన విశాలమైన గది మసీదును పోలి ఉంటుంది. రాజ సింహాసనం కింద ఉన్న స్తంభాన్ని పవిత్రమైన 'కిబ్లా'గా భావిస్తారు. ముస్లిములు ప్రార్థన సమయంలో మక్కా వైపు చూస్తారు కాబట్టి రాజసభ జరిగేటప్పుడు అందరూ అదేదిశలో తిరిగి ఉంటారు. రాజు భూమి మీద భగవంతుని ప్రతినిధి అని తెలపడానికే ఇలా కట్టి ఉంటారని తలచవచ్చు. ఇదే వారి వాస్తుశిల్పకళలోని విశేషమైన లక్షణంగా చెప్పవచ్చు.

చిత్రం-22.13 ఆగ్రాలోని నదీముఖ ఉద్యానవనంలో పునర్నిర్మాణంలో ఉన్న భాగపు చిత్రపటం. ప్రముఖుల, ఉద్యానవన భవనాలు యమునానదీ తీరానికి రెండువైపులా నిర్మితమయి ఉన్నాయి. దీనికి ఎడమవైపున తాజ్ హామహల్ ఉంది.

Fig: 22.14 Tajmahal in Agra.

Orpheus playing the flute. It was believed that Orpheus’s music could calm ferocious beasts until they resided together peacefully. The construction of Shah Jahan’s audience hall aimed to communicate that the king’s justice would treat the high and the low as equals where all could live together in harmony.

In the early years of his reign, Shah Jahan’s capital was at Agra, a city where the nobility had constructed their homes on the banks of the river Yamuna. These were set in the midst of formal gardens constructed in the *chahar bagh* format. The *chahar bagh* garden also had a variation that historians describe as the “river-front garden”. In this garden, the dwelling was not located in the middle of the *chahar bagh* but at its edge, close to the bank of the river.

Shah Jahan adapted the river-front garden in the layout of the Taj Mahal, the grandest architectural accomplishment of his reign. Here, the white marble mausoleum was placed on a terrace by the

edge of the river and the garden was to its south. In the new city of Shahjahanabad that he constructed in Delhi, the imperial palace commanded the river-front. Only specially favoured nobles – like his eldest son Dara Shukoh – were given access to the river. All others had to construct their homes in the city away from the River Yamuna.

You are an artisan standing on a tiny wooden platform held together by bamboo and rope fifty metres above the ground. You have to place an inscription under the first balcony of the Qutb Minar. How would you do this?

Fig: 22.15 Decorated pillars and struts holding the extension of the roof in Jodh Bai palace in Fatehpur Sikri. They follow the architectural traditions of the Gujarat region.

చిత్రం-22.14 అగ్రాలోని తాజ్ మహల్

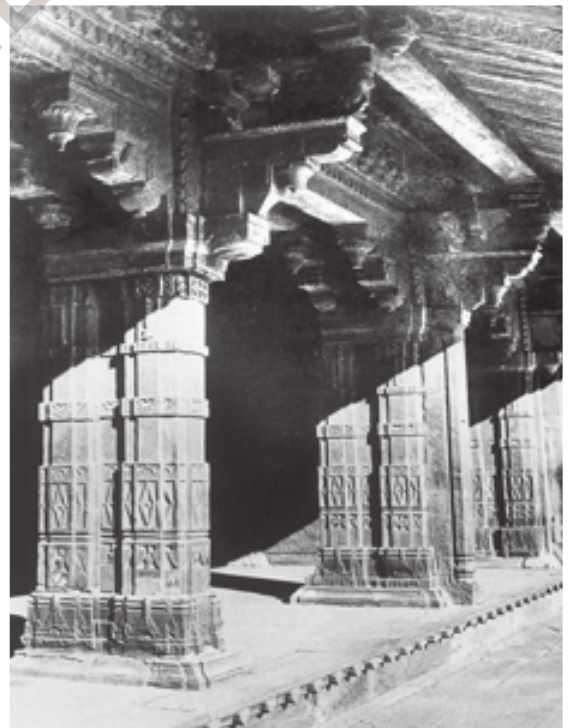
ఢిల్లీలోని ఎర్రకోటలో షాజహాన్ నూతనంగా నిర్మించిన న్యాయస్థానం రాజ న్యాయానికీ, సామ్రాజ్య ఆస్థానానికీ మధ్యగల సంబంధాలను నొక్కివక్కాణిస్తుంది. వసారాలో రాజసింహాసనం వెనక వైపు దైవసంబంధిత పీట్రాద్వారా చిత్రాలు, గ్రీకు దేవుడైన ఆర్పియస్ వేణువును వాయిస్తున్నట్టుగా ఉంది. క్రూరమైన జంతువులు కూడా విభేదాలు మాని శాంతియుతంగా కలిసి ఉండేలా ఆర్పియస్ సంగీతం చేసిందని నమ్మకం. షాజహాన్ కొలువుకూటం, రాజు చేసే న్యాయం పేదలనూ, ధనికులనూ సమానంగా పరిగణిస్తుందనీ వాళ్ళు శాంతియుతంగా జీవించాలని తెలిపేలాగ నిర్మాణమయి ఉంది.

షాజహాన్ పరిపాలనా కాలంలో రాజధాని నగరమైన అగ్రాలో ప్రముఖులు వారి గృహాలను యమున నది ఒడ్డుపైన నిర్మించుకున్నారు. ఈ గృహాలు చార్ బాగ్ మధ్యలో ఉండేవిధంగా నిర్మాణమయ్యాయి. చరిత్రకారులు ఈ చార్ బాగ్ ను నదీముఖ ఉద్యానవనంగా వర్ణించారు. ఇందులోని నివాస స్థలాలు చార్ బాగ్ మధ్యలో కాకుండా నదీ తీరానికి దగ్గరగా ఉద్యానవనానికి చివరన నిర్మించబడ్డాయి.

ప్రపంచ ఖ్యాతి చెందిన తాజ్ మహల్ ను షాజహాన్ యమునానదికి ఎదురుగా ఉన్న ఉద్యానవనంలో

నిర్మించాడు. ఇక్కడ నది అంచున ఎత్తైన వేదికపై పాలరాతితో నిర్మించిన సమాధి ఉంది. ఇదే నేటి ప్రపంచ ప్రసిద్ధిగాంచిన తాజ్ మహల్. చార్ బాగ్ నమూనా ఉద్యానవనం దీనికి దక్షిణాన ఉంది. ఉన్నత వంశీయులు నదికి వెళ్ళే దారిమీద నియంత్రణ సాధించడానికి ఇలాంటి నిర్మాణ విధానాన్ని ఎన్నుకొని ఉంటారు. ఢిల్లీలో కొత్తగా కట్టిన షాజహానాబాద్ నగరంలో కూడా నిర్మించిన రాజభవనం నదికి అభిముఖంగా ఉంది. షాజహాన్ పెద్ద కుమారుడైన దారాషుకో వంటి ఉన్నతులకు మాత్రమే నది అందుబాటులో ఉండేది. మిగిలిన వారందరూ తమ ఇళ్ళను యమునా నదికి దూరంగా ఉన్న నగరంలో కట్టుకున్నారు.

మీరు వెదురు కర్రలను తాళ్ళతో కట్టి ఉన్న పరంజా మీద భూమి నుండి 50 మీటర్ల ఎత్తులో నిలబడి పని చేస్తున్నారు. కుతుబ్ మినార్ లోని మొదటి అంతస్తులో ఒక శాసనాన్ని ఉంచాలి. దీన్ని ఎలా పెడతారో వివరించండి.

చిత్రం-22.15 జోదాబాయి రాజమందిరం ఫతేపూర్ సిక్రీ పైకప్పును అలంకరించిన స్తంభాలతో ఉంది. ఇది గుజరాత్ నిర్మాణ సంస్కృతిని తెలియజేస్తుంది.

Around the same time as the Mughals, the Qutb Shahi rulers of Golconda (Hyderabad) engaged in extensive building activities. These included construction of Husain Sagar lake, the Golconda fort, a large number of gardens with water channels and fountains, and beautiful tombs for themselves. The famous Charminar and Mecca Masjid were built during their rule. They blended Persian, Mughal and Deccani styles.

Fig: 22.16 View of Qutb Shahi Tomb

Keywords :

1. Inscriptions
2. Monuments
3. Dynasty
4. Architecture
5. Coronation Ceremony

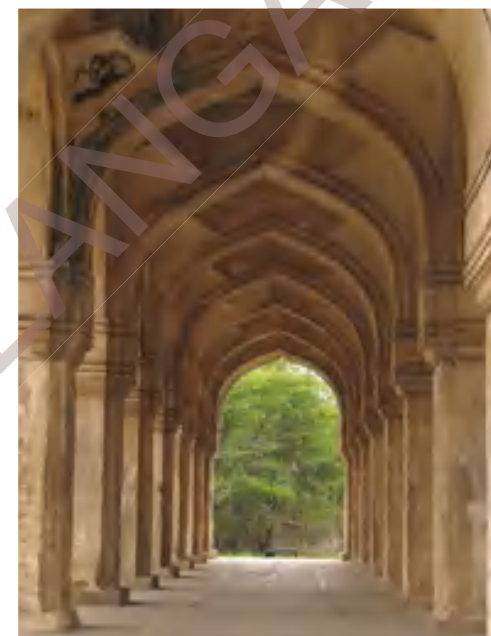

Fig: 22.16b The archways at the Qutb Shahi Tombs.

Improve your learning

1. How is the “trabeate” principle of architecture different from “arcuate”?
2. What is a *shikhara*?
3. What are the elements of a Mughal *chahar bagh* garden?
4. How did a temple communicate the importance of a king?
5. Read the second para of introduction part of page 198 and comment on it.
6. Is there a statue or a memorial in your village or town. Why was it placed there? What purpose does it serve?
7. Visit and describe any park or garden in your neighbourhood. In what ways is it similar to or different from the gardens of the Mughals?
8. Locate the following in the map of India.

a) Delhi	b) Agra	c) Amritsar	d) Tanjavur	e) Hampi	f) River Yamuna
----------	---------	-------------	-------------	----------	-----------------

దాదాపు ఇదే సమయంలో గోల్కొండ పాలకులైన కుతుబ్షాహీలు కూడా మొఘలుల మాదిరిగా హైదరాబాద్ లో హుస్సేన్ సాగర్ చెరువు, గోల్కొండ కోట, ఫౌంటేన్లు, నీటి మార్గాలతో కూడిన ఎన్నో ఉద్యానవనాలు, సుందరమైన సమాధుల వంటి విస్తృతమైన భవన నిర్మాణ కార్యకలాపాలను చేపట్టారు. ఈ కట్టడాలలో పర్షియన్, మొఘలు, దక్కన్ల నిర్మాణశైలులు మిళితమై ఉన్నాయి. ప్రసిద్ధ కట్టడాలైన చార్మినార్, మక్కా మసీదులను వీరే నిర్మించారు.

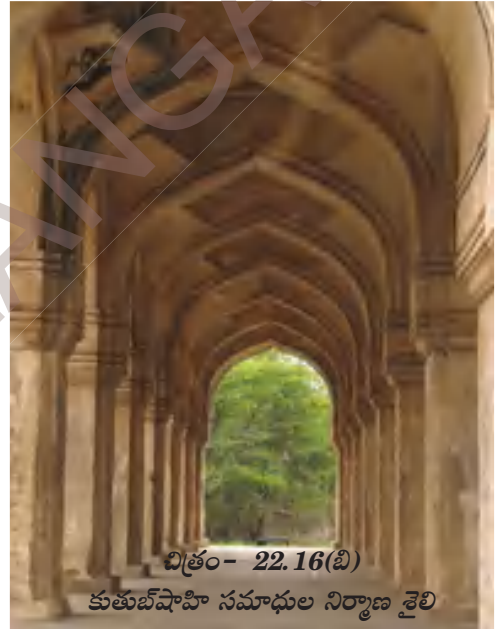
చిత్రం-22.16(ఎ) హయత్ భక్షీ బేగమ్ సమాధి

చిత్రం-22.16 కుతుబ్షాహీ సమాధుల దృశ్యం

కీలకపదాలు :

- 1) శాసనాలు
- 2) స్మారక కట్టడాలు
- 3) రాజవంశం
- 4) నిర్మాణ శిల్పకళ
- 5) పట్టాభిషేక మహోత్సవం

చిత్రం- 22.16(బి)

కుతుబ్షాహీ సమాధుల నిర్మాణ శైలి

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

- 1) నిర్మాణక్రమంలో ట్రాబీట్ సూత్రానికీ, ఆర్కుయెట్ సూత్రానికీ గల భేదమేమిటి?
- 2) శిఖరం అంటే ఏమిటి?
- 3) మొగలుల ఉద్యానవనంలోని చార్ బాగ్ ముఖ్య లక్షణాలు ఏవి?
- 4) రాజు ప్రాముఖ్యాన్ని దేవాలయం ఎలా తెలుపుతుంది?
- 5) పేజి నెం 198 లోని 2వ పేరాను చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.
- 6) మీ గ్రామంలోగానీ పట్టణంలోగానీ ఎవరిదైనా విగ్రహంగానీ లేదా వారి జ్ఞాపకార్థం కట్టిన భవంతిగానీ ఉందా? దాన్ని ఎందుకు పెట్టారు? దానివల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి?
- 7) మీ ప్రాంతంలోని ఏదైనా ఒక పార్కునుగానీ, ఉద్యానవనాన్నిగానీ సందర్శించి మొగలుల కాలనాటి ఉద్యానవనాలకూ వీటికీ గల పోలికలను, తేడాలను గుర్తించండి.
- 8) భారతదేశ పటంలో ఈ కింది ప్రదేశాలను గుర్తించండి.

అ. ఢిల్లీ ఆ. ఆగ్రా ఇ. అమృత్ సర్ ఈ. తంజావూర్ ఉ. హంపి ఊ. యమునా నది

ACADEMIC STANDARDS (AS)

Time should be spent in making sure that children comprehend the passages given in text. In between questions are useful in this context. These questions are of different types that would include the aspects reasoning, cause and effect, justification, mind mapping / concept mapping, observation, analysis, thinking and imagination, reflection, interpreting etc. The key concepts have been discussed subconceptwise in every chapter with examples and also given in the form of keywords.

- 1) **Conceptual understanding (AS1)** : Promoting learning of basic concepts through inquiry, discussion, reflection giving examples through case studies interpreting, observation etc.
- 2) **Reading the text (given), understanding and interpretation (AS2)** : Occasionally there are case studies about farmers, labourers in factory, or images that are used in text which do not directly convey the concept. Time should be given for children to grasp the main ideas, interpret images etc.
- 3) **Information skills (AS3)**: Textbooks alone cannot cover all different aspects of social studies methodology. For example, children living in an urban area can collect information regarding their elected representatives or children living in the rural area can collect information about the way irrigation / tank facilities are made available in their area. This information may not exactly match with that of the textbooks and will have to be clarified. Representing the information that they have collected through projects are also an important ability. For example if they collect information about a tank – they may decide to draw an illustration or map etc along with written material. Or represent the information collected through images or posters. Information skill includes, collection of information tabulation / records and analysis.
- 4) **Reflection on contemporary issues and questioning (AS4)**: Students need to be encouraged to compare their living conditions along with that of different regions or people from different times. There may not be a single answer to these situations of comparison. Giving reasons for certain happening process and justification of information and interpretative.
- 5) **Mapping skills (AS5)** : There are different types of maps and pictures used in the textbook. Developing ability related to maps as abstract representation of places is important. There are different stages of developing this ability, from creating a map of their classroom to understanding height, distance as represented in a map. There are illustrations, posters and photographs used in the textbook, these images often relate to the text and are not merely for visual effect. Sometimes there are activities like ‘write a caption’ or ‘read the images’ that are about architecture etc.
- 6) **Appreciation and Sensitivity (AS6)** : Our country has vast diversity in terms of language, culture, caste, religion, gender etc. Social studies does take into consideration these different aspects and encourages students to be sensitive to these differences.

విద్యా ప్రమాణాలు (Academic Standards)

పుస్తకంలో ఇచ్చిన విషయాన్ని విద్యార్థులు అవగాహన చేసుకోవడానికి తగినంత సమయం వెచ్చించాలి. మధ్యమధ్యలో ప్రశ్నలు వేయడం ఇందుకు దోహదపడతాయి. హేతువు, కారణకార్యాలు, సమర్థన, మానసిక పటం/భావనల పటం, పరిశీలన, విశ్లేషణ, ఆలోచన, ఊహ, సమాలోచన, వ్యాఖ్యానం వంటి వాటికి సంబంధించి ఈ ప్రశ్నలు ఉండాలి. ప్రతి అధ్యాయంలోను అంశాలవారిగా కీలక భావనలను చర్చించారు. కీలక పదాలను కూడా ఇచ్చారు.

1) విషయావగాహన (Conceptual Understanding) (AS1):

ప్రశ్నించడం, చర్చించడం, సమాలోచన, కేస్ స్టడీల ద్వారా ఉదాహరణలు, వ్యాఖ్యానించడం, పరిశీలించడం, వంటి వాటి ద్వారా కీలక భావనలను నేర్చుకోవడాన్ని ప్రోత్సహించవచ్చు.

2) పాఠ్యాంశాన్ని (ఇచ్చిన) చదివి, అర్థం చేసుకుని, వ్యాఖ్యానించడం (Reading the text(given), Understanding and Interpretation) (AS2):

రైతులు, కర్మాగారాలలోని కార్మికులకు సంబంధించి కొన్ని కేస్ స్టడీలు, పాఠ్యపుస్తకంలో ఉపయోగించిన కొన్ని చిత్రాలు వంటివి నేరుగా భావనను తెలియజేయవు. ముఖ్య భావనలను విద్యార్థులు అర్థం చేసుకోవడానికి, చిత్రాలను వ్యాఖ్యానించటానికి తగినంత సమయం కేటాయించాలి.

3) సమాచార నైపుణ్యాలు (Information Skills) (AS3):

సామాజిక శాస్త్రంలోని వివిధ అంశాల అధ్యయనానికి కేవలం పాఠ్యపుస్తకాలు సరిపోవు. ఉదాహరణకు పట్టణ ప్రాంతంలో ఉంటున్న విద్యార్థులు తమ ప్రజా ప్రతినిధుల గురించి, గ్రామీణ ప్రాంతంలో ఉంటున్న విద్యార్థులు తమ ప్రాంతంలో సాగునీటి సౌకర్యాలు, చెరువుల గురించి సమాచారం సేకరించవచ్చు. విద్యార్థులు సేకరించిన సమాచారం పాఠ్యపుస్తకంలో ఉన్న దానితో పూర్తిగా సరిపోలక పోవచ్చు, దీనిని వివరించాలి. ప్రాజెక్టుల ద్వారా విద్యార్థులు సేకరించిన సమాచారాన్ని తెలియజేయడం కూడా ఒక ముఖ్యమైన నైపుణ్యం. ఉదాహరణకు ఒక చెరువు గురించి సమాచారం సేకరించి ఉంటే దాని లిఖిత నివేదికతోపాటు ఒక చిత్రమో, పటమో జతపరచాలనుకోవచ్చు లేదా సమాచారాన్ని పోస్టర్లు, బొమ్మల రూపంలో ప్రదర్శించవచ్చు. సమాచార సేకరణ, రికార్డులు/పట్టికలలో క్రోడీకరించటం, విశ్లేషణ, నిర్ధారణ వంటివి సమాచార నైపుణ్యాల కిందికి వస్తాయి. ప్రాజెక్టు పనులు నిర్వహించగలగాలి.

4) సమకాలీన అంశాలపై (సామాజిక, సాంఘిక) ప్రతిస్పందన - ప్రశ్నించడం (Reflection on contemporary issues and questioning) (AS4):

విద్యార్థులు తమ తమ జీవన విధానాలను వివిధ కాలాలలోని, వివిధ ప్రాంతాలలోని ప్రజల జీవన విధానాలతో సరిపోల్చి, భేదాలకు గల పలు కారణాలను సూచించుటను, నిర్ధారించుటను మరియు వానిపై వ్యాఖ్యానించునట్లుగా ప్రోత్సహించాలి.

5) పట నైపుణ్యాలు (Mapping Skills) (AS5):

పాఠ్య పుస్తకంలో అనేక రకాల పటాలు, చిత్రాలు ఉన్నాయి. ఒక ప్రదేశానికి సంబంధించి నైరూప్య ప్రతిబింబమైన పటాల అధ్యయన నైపుణ్యాలను పెంపొందించుకోవడం ముఖ్యం. ఈ నైపుణ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడంలో అనేక దశలు ఉన్నాయి. తరగతి గది పటం తయారు చేయడం, పటంలో దూరం, ఎత్తులను చూపించే విధానాన్ని అర్థం చేసుకోవడం. ఈ పాఠ్యపుస్తకంలో బొమ్మలు, పోస్టర్లు ఫోటోలను ఉపయోగించాం. పుస్తకాన్ని అందంగా తీర్చిదిద్దడం కోసం కాకుండా వీటికి, పాఠ్యాంశానికీ సంబంధం ఉంది. కొన్ని సార్లు వీటికి సంబంధించి కొన్ని కృత్యాలు కూడా ఉన్నాయి. ఉదా: బొమ్మకి శీర్షిక రాయటం, భవన నిర్మాణ చిత్రాలను చదవటం మొదలైనవి.

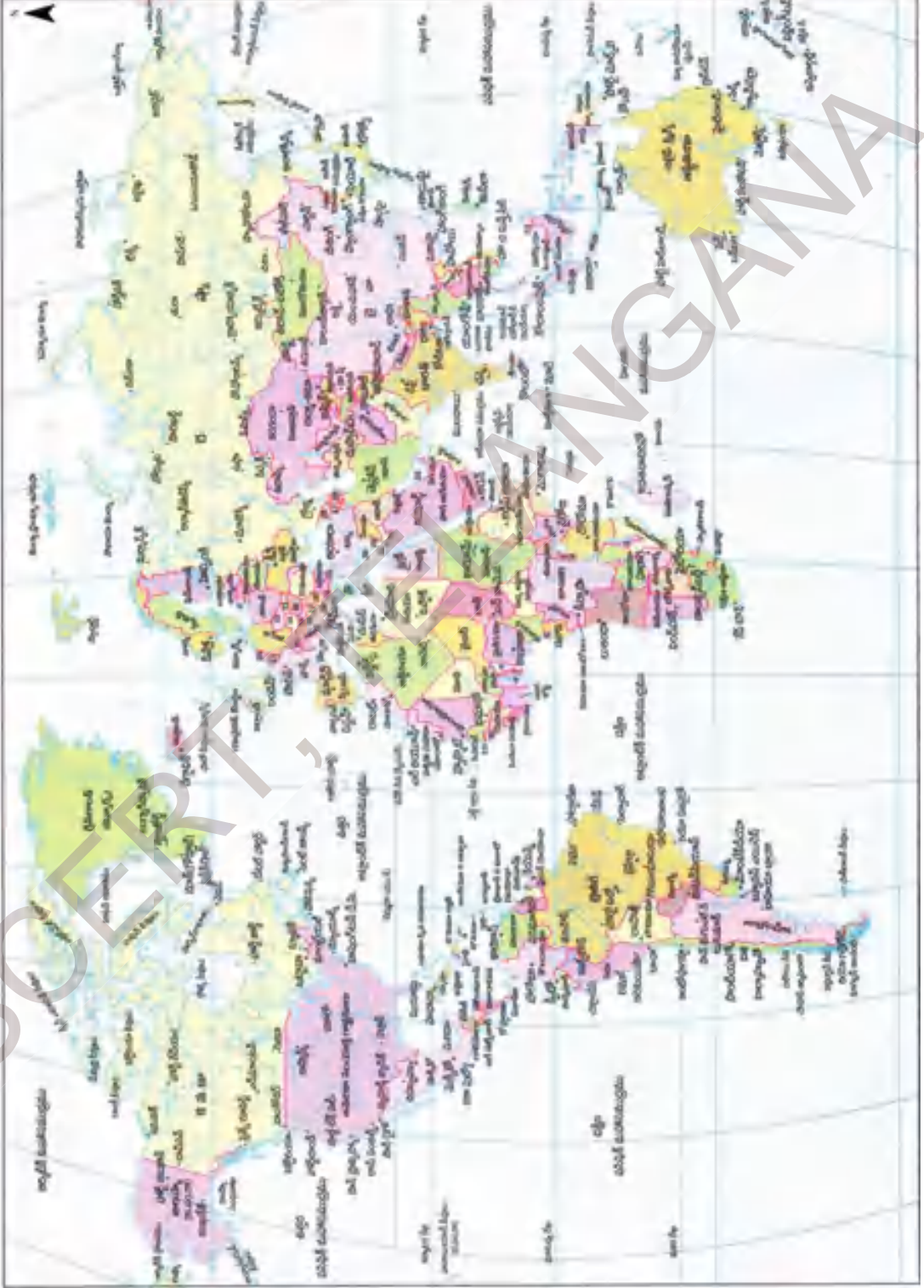
6) ప్రశంస, సున్నితత్వం (Appreciation and sensitivity) (AS6):

భాష సంస్కృతి, కులం, మతం, లింగభేదం వంటి విషయాల్లో మన దేశంలో ఎంతో వైవిధ్యత ఉంది. సాంఘిక శాస్త్రం ఈ భిన్నత్వాన్ని పరగణనలోకి తీసుకోవాలని, ఈ తేడాల పట్ల సున్నితంగా ఉండాలని విద్యార్థులను ప్రోత్సహిస్తుంది.

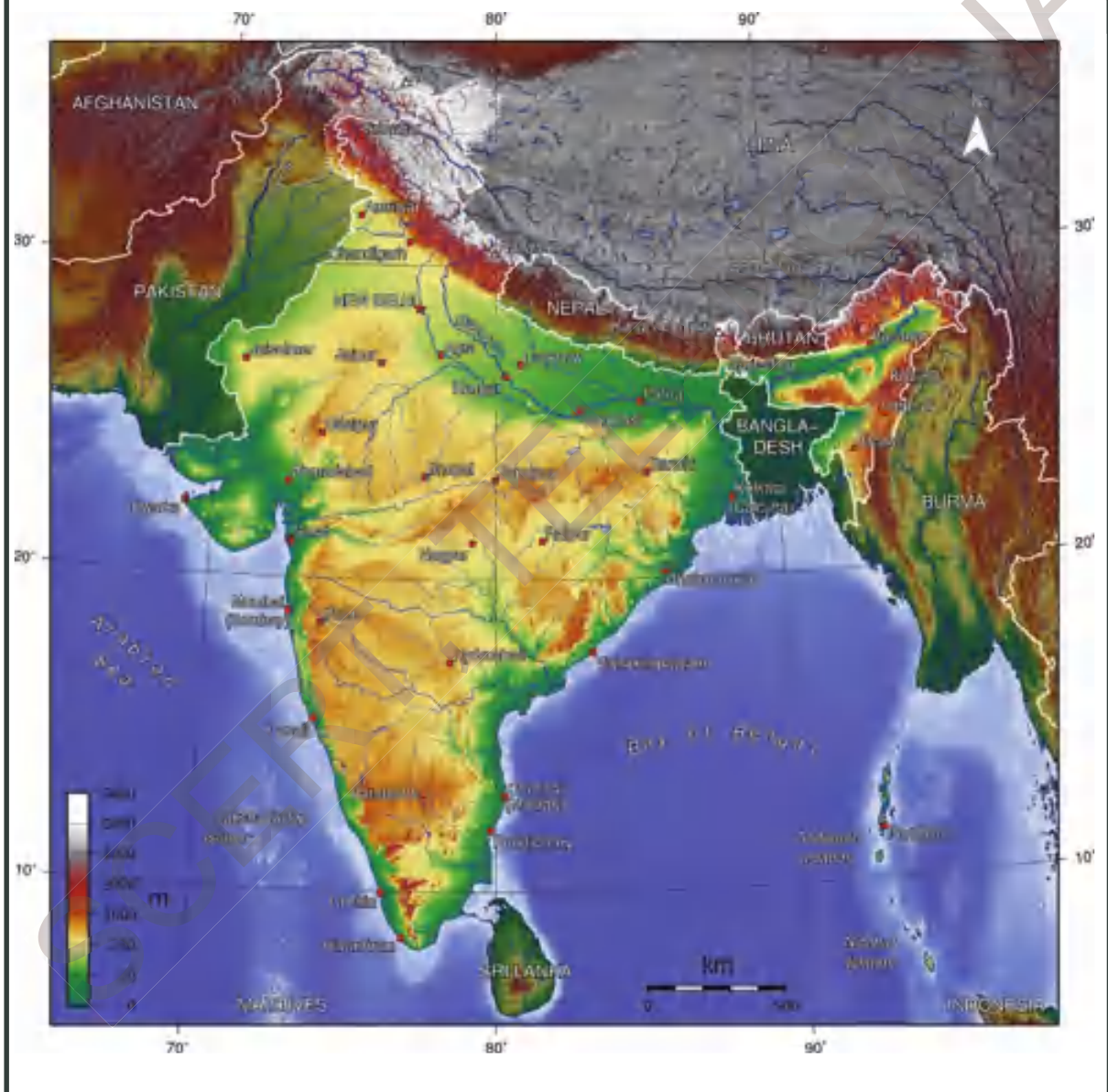
అనుబంధం

ఈ అదనపు సమాచారము మరియు పటాలను అవసరమైన సందర్భంలో ఉపయోగించండి.

ప్రపంచ రాజకీయ పటం

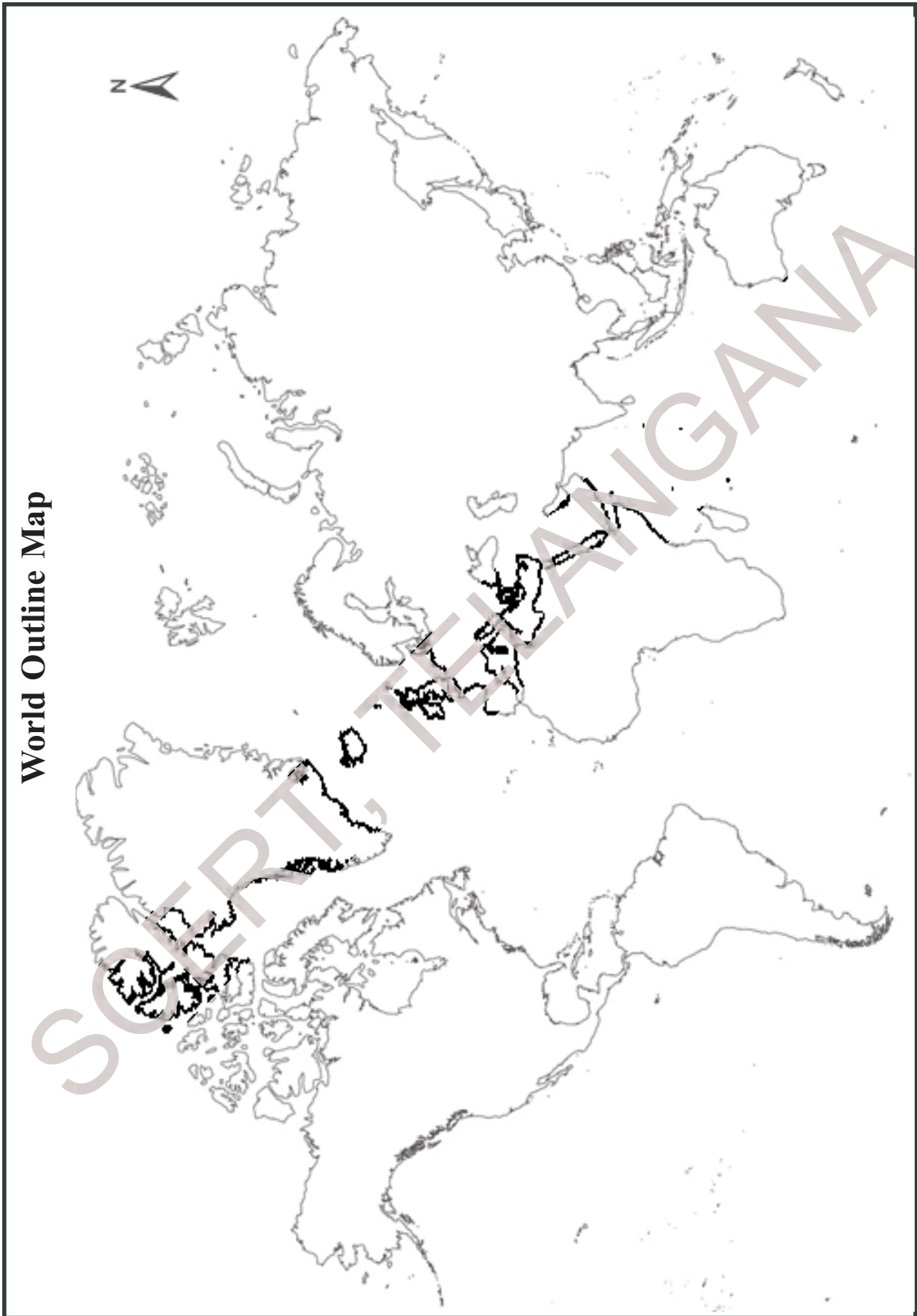
India Physical Map

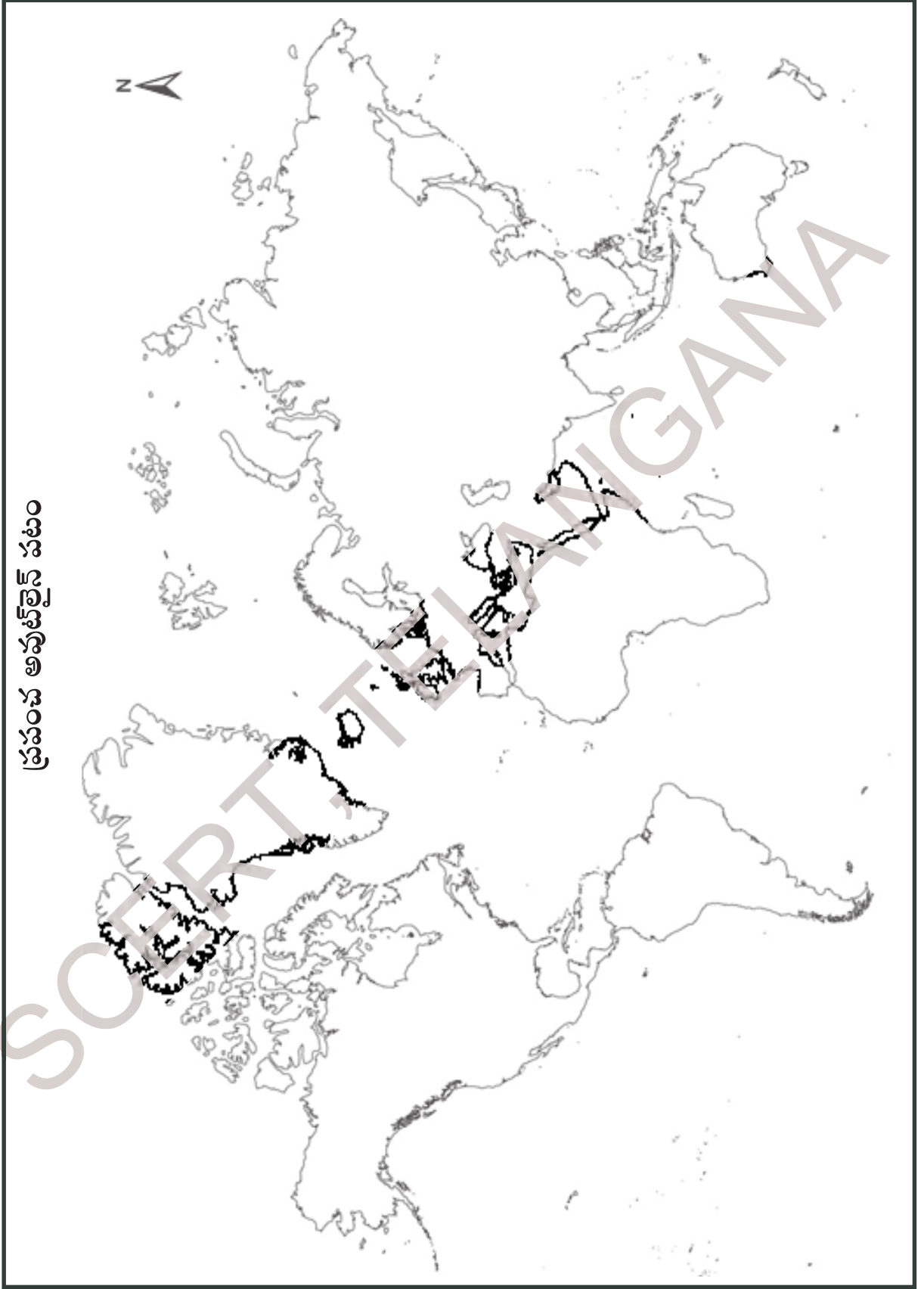

భారతదేశ వైసర్గిక స్వరూప పటం

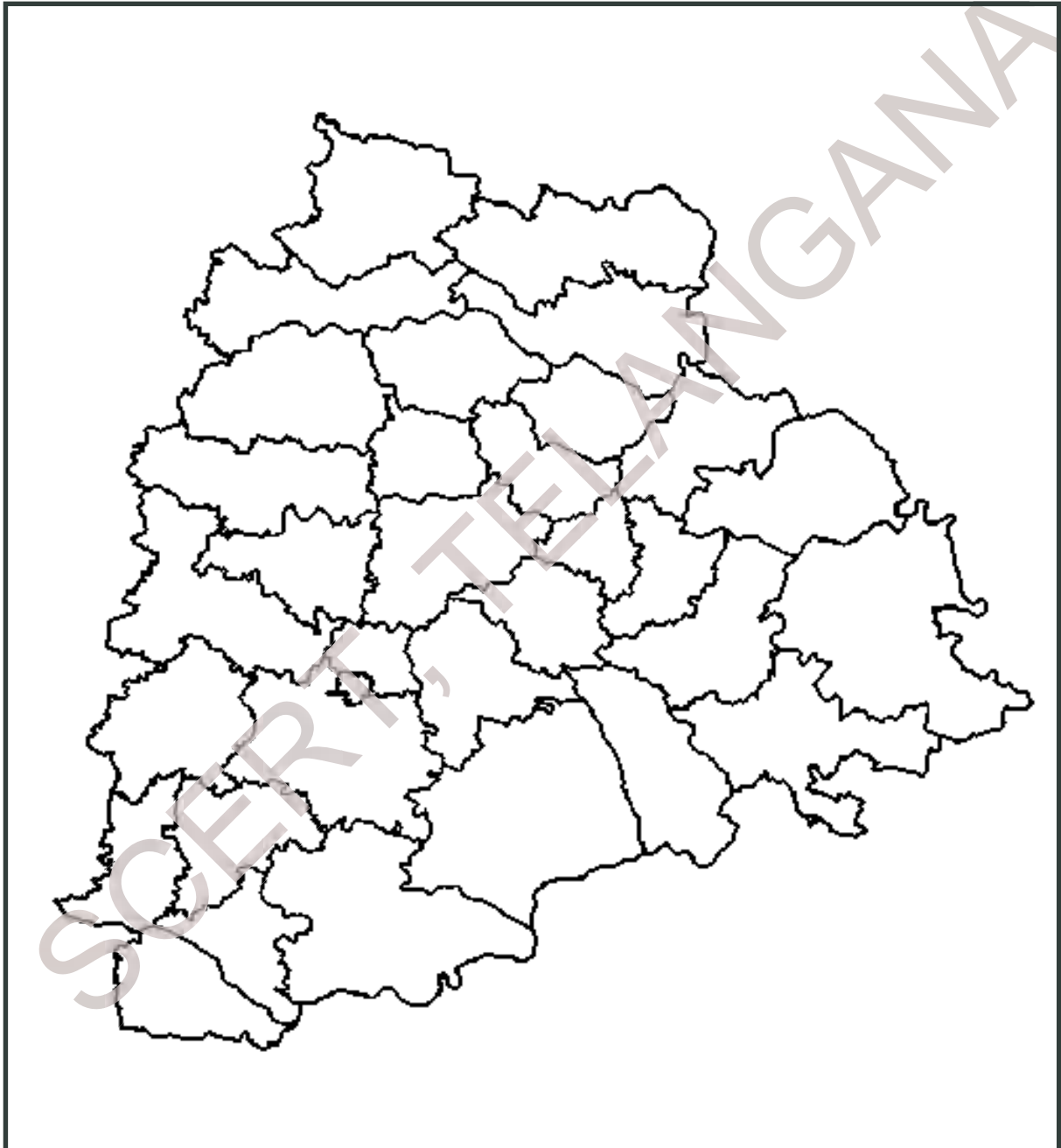

World Outline Map

Telangana Political Map

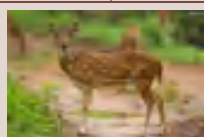

తెలంగాణ రాజకీయ పటం

Telangana State Symbols

Sl. No.	State Symbol	Common Name	Telugu Name
1.	State Animal	Spotted Deer	Jinka
2.	State Bird	Indian Roller	Pala Pitta
3.	State Tree	Jammi Chettu	Jammi
4.	State Flower	Tangedu	Tangedu

State Animal

State Bird

State Tree

State Flower

State Logo

National Symbols of India

National Flag :
Designed by
Sri Pingali Venkaiah

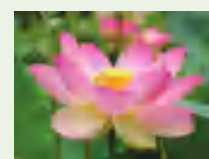

National Symbol : Lion
Capital - Adopted from the
Emperor Asoka's dharma stupa
established at Saranath.

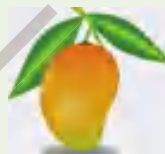

National Tree :
Banyan tree

National Flower :
Lotus

National Language : Hindi

National Fruit :
Mango

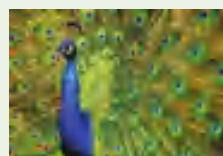

National River :
Ganges

National Animal :
Royal Bengal Tiger

National Anthem :
Written by Sri
Ravindranath Tagore.

National Bird :
Peacock

National Song : Vande Mataram
Written by Sri Bankim Chandra
Chatterji

National Aquatic Animal : Dolphin

National Calendar :
Based on Shaka
Samvatsara (Chaitra
masam to Phalguna
masam). We follow the
Gregorian Calendar
officially.

(India National Calendar (Shaka calendar))

S. No.	Month	Length	Start date (Gregorian calendar)	Riti	Season
1	Chaitra	30/31	March 22		
2	Vaishakh	31	April 21	Vaisakha	Spring
3	Jyeshtha	31	May 22		
4	Asadha	31	June 22	Asadha	Summer
5	Shravana	31	July 21		
6	Bhadrapad	31	August 20	Vasanta	Monsoon
7	Ashvini	30	September 20		
8	Kartik	30	October 20	Shukra	Autumn
9	Margashirsha	30	November 20		
10	Poush	30	December 20	Shukra	Winter
11	Magha	30	January 20		
12	Phalgun	30	February 20	Shukra	Cold & dry season

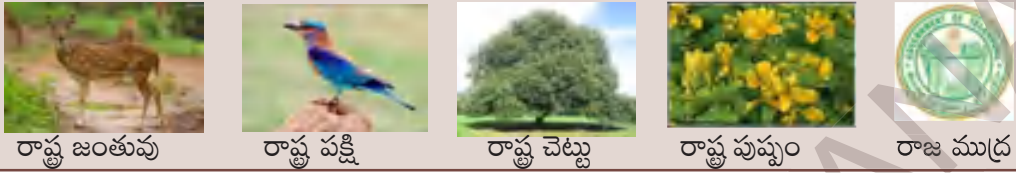
National Heritage Animal : Elephant

Indian Standard Time (IST) :
Based on 82 1/2 degrees East
Longitude. Our local time is
5hrs.30min. ahead of Greenwich
mean time(GMT).

తెలంగాణ రాష్ట్ర చిహ్నాలు

క్ర.సం	రాష్ట్ర చిహ్నం	సాధారణ నామము	తెలుగు పేరు
1.		జింక	జింక
2.		ఇండియన్ రోలర్	పాలపిట్ట
3.		జమ్మి చెట్టు	జమ్మి చెట్టు
4.		తంగేడు పువ్వు	తంగేడు పువ్వు

భారతదేశ జాతీయ చిహ్నాలు

జాతీయ జెండా :
రూపకర్త -
శ్రీ పింగళి వెంకయ్య

జాతీయ రాజ ముద్ర :
సార్నాథ్ వద్ద ఉన్న అశోకుని ధర్మ స్థూపములోని మూడు సింహాల గుర్తు నుండి తీసుకొనబడినది.

జాతీయ వృక్షం :
మర్రి చెట్టు

జాతీయ పువ్వు :
తామరపువ్వు

జాతీయ భాష :
హిందీ

జాతీయ ఫలము :
మామిడిపండు

జాతీయ నది :
గంగ

జాతీయ జంతువు :
రాయల్ బెంగాల్ పులి

జాతీయ గీతం :
శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్ చే రచించబడినది.

జాతీయ నది :
జన గణ మన...

జాతీయ జలచర జంతువు :
డాల్ఫిన్

జాతీయ వారసత్వ జంతువు :
ఏనుగు

జాతీయ ప్రార్థన: వందేమాతరం శ్రీ బంకిం చంద్ర ఛటర్జీచే రచించబడినది.

భారత ప్రామాణిక కాలము :
82 1/2 డిగ్రీల తూర్పు రేఖాంశ ఆధారితము. గ్రీన్విచ్ ప్రామాణిక కాలము కన్నా మనదేశ కాలము 5 గం.30ని.లు. ముందు ఉంటుంది.

జాతీయ క్యాలెండరు : శక సంవత్సరం ఆధారితము (చైత్ర మాసం నుండి ఫల్గుణ మాసం వరకు). ప్రపంచ దేశముల వలనే గ్రెగరియన్ క్యాలెండరును అధికార క్యాలెండరుగా ఉపయోగిస్తాము.

S. No.	Month	Length	Start date (Gregorian calendar)	Wda	Season
1	Chaitra	30/31	March 22	Aswini	Spring
2	Vaishakh	31	April 21
3	Jyeshtha	31	May 21
4	Asadha	31	June 22
5	Shravana	31	July 22
6	Bhadrapad	31	August 21
7	Ashvina	30	September 21
8	Kartik	30	October 21
9	Margashirsha	30	November 21
10	Poush	30	December 21
11	Magha	30	January 21
12	Phalgun	30	February 21

Timeline of Satavahana Kings

(230 BCE - 225 CE)

Srimukha	271 BCE - 248 BCE
Krishna	248 BCE - 230 BCE
Satakarni - I	230 BCE - 220 BCE
Satakarni - II	184 BCE - 128 BCE
Hala	42 CE - 51 CE
Goutamiputra Satakarni	62 CE - 86 CE
Vasishtaputra Pulomavi	86 CE - 114 CE
Sivasri Satakarni	114 CE - 128 CE
Yagyasri Satakarni	128 A.D. - 157 CE

Timeline of Chola Kings

(900 CE - 1279 CE)

Vijayalaya	850 CE - 871 CE
Aditya Chola	871 CE - 905 CE
Parantaka - I	905 CE - 907 CE
Rajaraja - I	985 CE - 1016 CE
Rajaraja Chola	1016 CE - 1044 CE
Rajadhi Raja	1044 CE - 1052 CE
Veera Rajendra	1064 CE - 1069 CE
Kuluthonga Chola	1070 CE - 1121 CE
Rajaraja - II	1173 CE - 1178 CE
Kuluthonga Chola -III	1178 CE - 1219 CE
Rajendra - III	1256 CE - 1270 CE

Telangana Fact Sheet

Telangana Area	: 1,12,077 sq km
Density	: 307
Latitude extent	: 15 ⁰ 46' N - 19 ⁰ 47' N
Longitude extent	: 77 ⁰ 16' Eastern longitude 81 ⁰ 30' Eastern longitude
Country	: India
Region	: South India
Formed on	: June 2 nd , 2014
Capital	: Hyderabad
No. of Districts	: 31
(Adilabad, Komarambheem, Bhadradi, Jayashankar, Jogulamba, Hyderabad, Jagtial, Janagan, Kama Reddy, Karimnagar, Khamma, Mahabubabad, Mahabubnagar, Manchiryal, Medak, Medchal, Nalgonda, Nagarkurnool, Nirmal, Nizamabad, Ranga Reddy, Peddapalli, Rajanna, Sanga Reddy, Siddipet, Suryapet, Vikarabad, Wanaparthy, Warangal Urban, Warangal Rura, Yadadri.)	
Official Languages	: Telugu, Urdu
No. of Assembly seats	: 119
No. of Council seats	: 40
No. of Lok sabha seats	: 17
No. of Rajya sabha seats	: 7
Important Rivers	: Godavari, Krishna, Manjira, Musi
No. of Zilla Praja Parishats	: 9
No. of Mandal Praja Parishats	: 443
No. of Municipal Corporations	: 6
No. of Municipalities	: 38
No. of Revenue Mandals	: 464
No. of Gram Panchayats	: 8778
Total Population (as per 2011 census)	: 351.94 Lakhs
No. of Males	: 177.04 Lakhs
No. of Females	: 174.90 Lakhs
Sex Ratio (No. of Females per 1000 Males)	: 988
Density of Population (per Sq.k.m.)	: 307
Literacy Rate	: 66.46%
Male Literacy Rate	: 74.95%
Female Literacy Rate	: 57.92%

**శాతవాహన రాజుల కాలక్రమ పట్టిక
(230 క్రీ.పూ. - 225 క్రీ.శ.)**

శ్రీముఖుడు	క్రీ.పూ.271 - క్రీ.పూ.248
కృష్ణుడు	క్రీ.పూ.248 - క్రీ.పూ.230
శాతకర్ణి - I	క్రీ.పూ.230 - క్రీ.పూ.220
శాతకర్ణి - II	క్రీ.పూ.184 - క్రీ.పూ.128
హాలుడు	క్రీ.శ.42 - క్రీ.శ.51
గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి	క్రీ.శ.62 - క్రీ.శ.86
వశిష్టపుత్ర పులోమావి	క్రీ.శ.86 - క్రీ.శ.114
శివశ్రీ శాతకర్ణి	క్రీ.శ.114 - క్రీ.శ.128
యజ్ఞశ్రీ శాతకర్ణి	క్రీ.శ.128 - క్రీ.శ.157

**చోళ రాజుల కాలక్రమ పట్టిక
(900 క్రీ.శ. - 1279 క్రీ.శ.)**

విజయాలయుడు	క్రీ.శ.850 - క్రీ.శ.871
అదిత్యచోళుడు	క్రీ.శ.871 - క్రీ.శ.905
పరాంతక - I	క్రీ.శ.905 - క్రీ.శ.907
రాజరాజ - I	క్రీ.శ.985 - క్రీ.శ.1016
రాజరాజచోళుడు	క్రీ.శ.1016 - క్రీ.శ.1044
రాజాధిరాజ	క్రీ.శ.1044 - క్రీ.శ.1052
వీరరాజేంద్రుడు	క్రీ.శ.1064 - క్రీ.శ.1069
కుళుత్తోంగ చోళుడు	క్రీ.శ.1070 - క్రీ.శ.1121
రాజరాజ - II	క్రీ.శ.1173 - క్రీ.శ.1178
కుళుత్తోంగ చోళ -III	క్రీ.శ.1178 - క్రీ.శ.1219
రాజేంద్ర- III	క్రీ.శ.1256 - క్రీ.శ.1270

తెలంగాణ రాష్ట్ర వివరాలు

విస్తీర్ణం	: 1,12,077 చ.కి.మీ
అక్షాంశాలు	: 15 ⁰ 46' - 19 ⁰ 47'
రేఖాంశాలు	: 77 ⁰ 16' - 81 ⁰ 43'
దేశము	: భారతదేశము
ప్రాంతము	: దక్షిణ భారతం
అవతరణ దినము	: 2 జూన్, 2014
రాజధాని	: హైదరాబాద్
జిల్లాల సంఖ్య	: 31
(ఆదిలాబాద్, కొమ్రంభీమ్, భద్రాద్రి, జయశంకర్, జోగుళాంబ, హైదరాబాద్, జగిత్యాల, జనగామ, కామారెడ్డి, కరీంనగర్, ఖమ్మం, మహబూబాబాద్, మహబూబ్ నగర్, మంచిర్యాల, మెదక్, మేడ్చల్, నల్గొండ, నాగర్ కర్నూల్, నిర్మల్, నిజామాబాద్, రంగారెడ్డి, పెద్దపల్లి, రాజన్న, సంగారెడ్డి, సిద్దిపేట, సూర్యాపేట, వికారాబాద్, వనపర్తి, వరంగల్ పట్టణం, వరంగల్ గ్రామీణం, యాదాద్రి.)	
రాష్ట్ర భాష	: తెలుగు, ఉర్దూ
శాసనసభ స్థానాల సంఖ్య	: 119
శాసనమండలి స్థానాల సంఖ్య	: 40
లోక్ సభ స్థానాల సంఖ్య	: 17
రాజ్యసభ స్థానాల సంఖ్య	: 7
ముఖ్య నదులు	: గోదావరి, కృష్ణా, మంజీర, మూసి
జిల్లా ప్రజాపరిషత్ల సంఖ్య	: 9
మండల ప్రజాపరిషత్ల సంఖ్య	: 443
మున్సిపల్ కార్పొరేషన్ల సంఖ్య	: 6
■ మున్సిపాలిటీల సంఖ్య	: 38
■ రెవెన్యూ మండలాల సంఖ్య	: 464
▲ గ్రామ పంచాయతీల సంఖ్య	: 8,778
■ మొత్తం జనాభా (2011 జనాభా లెక్కల ప్రకారం)	: 351.94 లక్షలు
■ పురుషుల సంఖ్య	: 177.04 లక్షలు
స్త్రీల సంఖ్య	: 174.90 లక్షలు
లింగ నిష్పత్తి (ప్రతి 1000 మంది పురుషులకు స్త్రీల సంఖ్య)	: 988
జనసాంద్రత (1 చ.కి.మీ.)	: 307
అక్షరాస్యతా రేటు	: 66.46%
పురుషుల అక్షరాస్యతా రేటు	: 74.95%
స్త్రీల అక్షరాస్యతా రేటు	: 57.92%

**DO YOU KNOW DO'S AND DON'TS
FOR FACING THESE
NATURAL DISASTERS!**

ఈ ప్రకృతి వైపరీత్యాలను ఎదుర్కోటానికి
చేయవలసినవి, చేయకూడనివి మీకు తెలుసా?

The learner....

- Explains preventive actions to be undertaken in the event of disasters like floods and explains the reasons of the disasters.
- Explains the military strategies and administration of Kakatiyas, Mughals and Vijayanagara Kings.
- Describes distinctive developments in style and technology, uses for construction of temples, tombs and Mosques.
- Analyses the reasons for emergence of various religious movements.
- Locates their constituency in the state map.
- Classifies the maps and explains the uses of it.
- Makes a table showing the particulars of differences between the people living in high lands and shallow lands.
- Explains Hydrocycle (water cycle)
- Reflects on living conditions of Fishermen.
- Collects the details of European rivers and makes a table.
- Locates the African desert in Africa Map and explains about it.
- Prepares a pamphlet for Child Labour system.
- Analyses the changes that came in production due to industrialisation.
- Analyses the reasons for 1857 revolt.
- Explains the process of making laws in Assembly.
- Explains the conditions of labourers working in Brick kilns.
- Reflects on demolition of temples.

